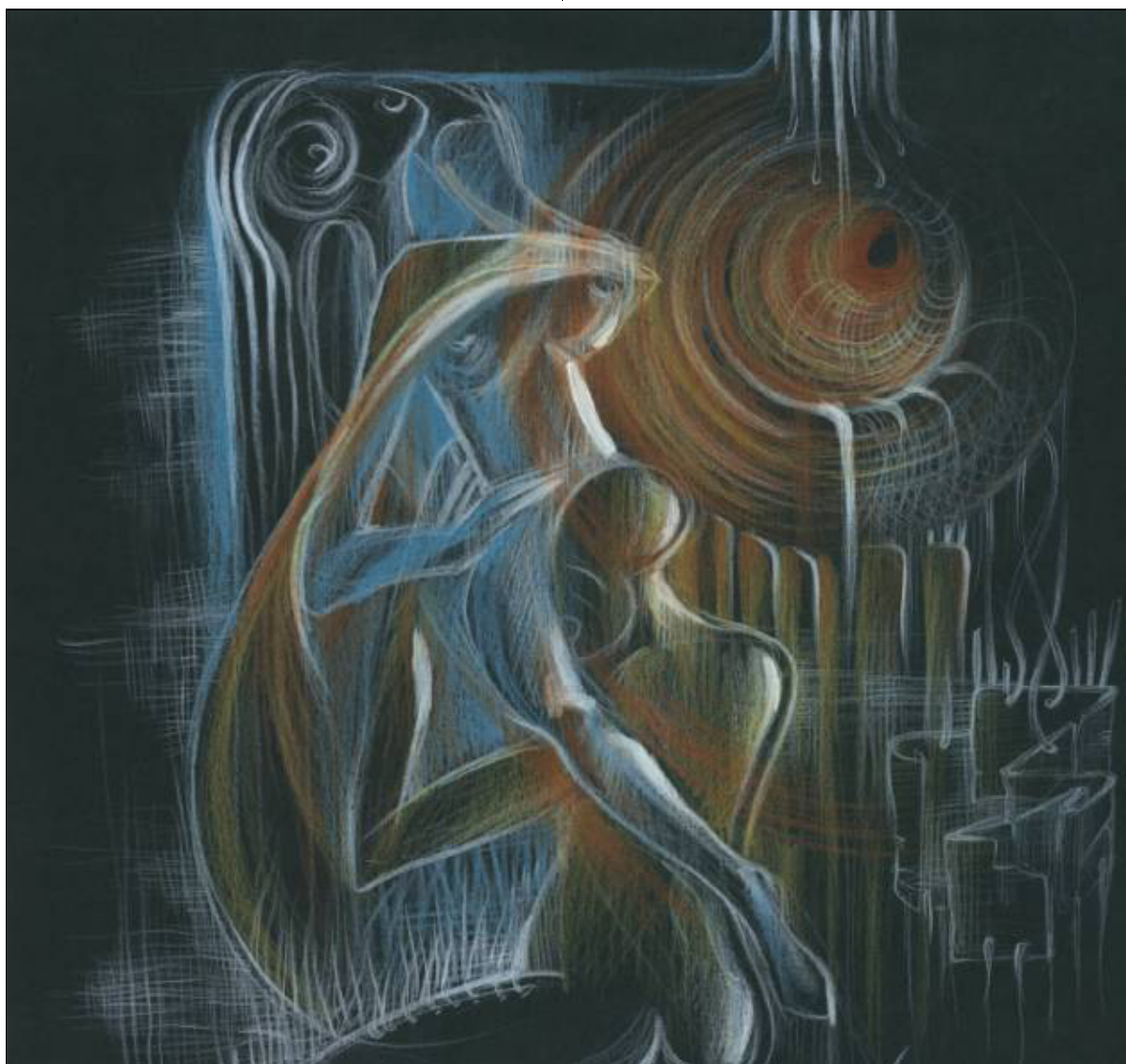

Vatra veche 3 Vatra veche

Români din toate țările, uniți-vă!

Lunar de cultură * Serie veche nouă* Anul XIII, nr. 3 (147) martie 2021 *ISSN 2066-0952

VATRA, Foaie ilustrată pentru familie (1894) *Fondatori I. Slavici, I. L. Caragiale, G. Coșbuc
VATRA, 1971 *Redactor-șef fondator Romulus Guga* VATRA VECHE, 2009, Redactor-șef Nicolae Băciuț

Adriana Jurma, Meșterul Manole

Vatra veche dialog cu Ana Blandiana

SUMAR

Aniversări. Vatra veche dialog cu Ana Blandiana, de Nicolae Băciut/3
Ana Blandiana - Integrala poemelor, de Maria-Daniela Pănăzan/4
Sub imperiul libertății (Ana Blandiana), de Lórincki Francisc-Mihai/8
Perena prezență a lui Eminescu, de Horia Ion Groza/10
Mai altfel, despre Veronica Micle, de Dumitru Hurubă/12
O „reabilitare” empatică (Dumitru Hurubă), de Zenovie Cârlușea/ 13
Să ne mai (re)amintim de Barbu Delavrancea, de Dumitru Hurubă/16
Pagini despre sufletul românesc (C. Noica), de Anamaria Cristina Coroian/18
Asterisc. N. Steinhardt și Securitatea, de Veronica Pavel Lerner/20
Correspondența lui Dimitrie Stelaru, de Gheorghe Sarău/22
Asterisc. Jurnalul inedit al lui Mihail Radu Solcan, de Dorin Nădrău/23
Mărturii/mărturisiri. Doru Pavel. Procese și avocați. Evocări din vremuri grele /24
Grigore Leșe : „Acum știu cine sunt”, de Alexandra Scherer/26
Grigore Leșe, Chipurile umilinței, de Doina Lavric-Parghel/27

Cronici, recenzii

Vitrina. Despărțirea de inger (Nicolae Băciut), de Cristina Sava/28
Sezon Covid (Răzvan Ducan), de Ioan Marcoș/30
Recviem pentru o roată bolnavă mintal (Petre Ioan Crețu), de Maria Cecilia Nicu/33
Curcubeu peste Haifa (Bianca Marcovici), de Ioana Coșereanu-Vasilescu/34
O impecabilă poezie clasică... (Maria Niculescu), de Aureliu Goci/35
Necunoscuta iubire (Liliana Spătaru), de Gheorghe Cutieru/36
Curriculum (A.I. Brumaru), de Luminița Cornea/36
Însemnări de călătorie (Romulus Ciofleac), de Marinela Brezeanu-Ujvarosi/38
Sărbători, tradiții în România (Elena Trifan), de Claudiu Dociu/39
Feste microscopice (Corneliu Tocan), de Ionel Bostan/40
Eveniment editorial. Dicționar de istoria civilizațiilor, de Ecaterina Țarălungă/40
Lumina cea adevărată (Alexandru Surdu), de Mircea Brenciu/41
Cu Nicolae Gheran, La spartul târgului (Virgil Rațiu), de Iulian Chivu/43
Dictatura lui Nicolae Ceaușescu (Adam Burakowski), de Ion Pătrașcu/45
Documenta. Din corespondența inedită a lui Aron Cotruș, de Mircea Popa/46
Cartea. Reghinul cultural, de Florin Bengean/46

Documentele continuității.

Transilvania, starea noastră de veghe, de Ioan-Aurel Pop/47
Evocări. Nicolae Titulescu, ctitor al României Mari, de Nicolae Mares/48
Victor Cădere. Diplomație militară în Japonia, de Radu Șerban /53
Convorbiri duhovnicești cu Î.P. S. Ioan, de Luminița Cornea/56
Horea Bernea și lumina satului românesc, de Justin Florin-Dumitru/57
Amvon. Sfântul, Sculptorul ș.a., de Gheorghe Nicolae Șincan/58
Om, persoană, oglindă, lumină, de Valeriu Tănăsă/58
Muntele Athos din Muntele Athos, de Nicolae Băciut/59
Poezii de Gheorghe Cutieru/60
Vatra veche dialog cu Mihaela Aionesei, de Ovidiu Dinică/61
Poeme de Valeria Bîlț/65
Starea prozei. Covidul din vis, de Nicolae Suciu/66
Biblioteca Babel. The Crossing (Cormac McCarthy), de Maria Cecilia Nicu/69
Poeme de Alexandru Cazacu/70
Ocean întors. Mereu nepregătiți pentru această călătorie, de Silvia Urdea/71
Excelsior. Poeme de Ana Maria Frank/75
Profil. Gheorghe Jurma, de Adalbert Gyuris/76
Poeme de Vasile Dan Marchiș/79

Mozaic

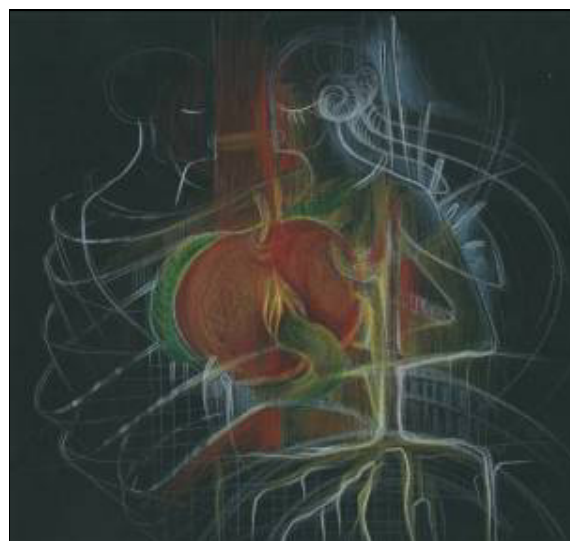
Șarpele Lucifer, de Eugen Mera/80
Literatură și film. Dumont cel plicticos și genial, de Alexandru Jurcan/81
Poezii de Dan Rujea/81
Abece dar liric, de Paula Romanescu/82
Alergene. Epigrame, de Nicolae Matcaș/83
Lumea lui Larco, de Vasile Larco/84
De la un clasic citire. Constantin Bucos/84
Simplă statistică a predestinării, de Corina Liliana Simeanu/85
Curier/86
Crochiu. Adriana Jurma, de Adalbert Gyuris/87

Cele trei grații

Împreună

Adam și Eva

Număr ilustrat cu lucrări de Adriana Jurma

Vatra veche dialog

ANA BLANDIANA

„Ceea ce însă îi lipsește cu desăvârșire profesiunii de scriitor este, cu siguranță, statutul financiar”

-Distinsă Ana Blandiana, am urmărit „on line”, lansarea noii tale cărți, „Soră lume”. Ceea ce ni se părea rece, ostil, a devenit prietenos. Fiind în imposibilitatea de a ne lansa cărțile cu public, fața la față, ne salvăm, iată, nevoia de dialog cu publicul, prin mijloace virtuale.

Paradoxal însă, dacă la o lansare tradițională de carte vin câteva zeci de cititori, simpatizanți, susținători, fani, cum vrei să-i numești, varianta „on line” poate aduna sute de participanți.

Cum te-ai împăcat cu această variantă de lansare de carte?

- Mi-au spus de la editură că au fost 11.000, ceea ce trebuie să mărturisesc că m-a impresionat, mai ales că nu fusesem deloc încântată de soluția *online*.

Adevărul e că fac parte dintr-o generație care nu a crescut cu internetul, ci s-a adaptat la el și îi acceptă și binefacerile și pericolele mai mult de nevoie. Totuși de luni de zile aproape că nu este zi să nu fiu pe zoom: un festival de poezie în Columbia, un recital la Londra, o lansare de carte la Praga și mai ales multe întâlniri cu clase de elevi (într-un sat din Moldova, la Brăila, la Iași, la București) și multe interviuri prilejuite de apariția cărții. La început, aveam emoții legate de lectura tehnică, apoi de nerealizarea comunicării, dar acum m-am obișnuit. Cu ce nu se obișnuiește omul?

- Cât este „Soră lume” o călătorie interioară și cât una dincolo de granițele naționale?

- Sunt călătorii exterioare, reale; interioară, și devenită literatură, este doar meditația pe marginea lor.

-Cum mai e percepută „străinătatea” azi, când călătoriile „peste hotare” se situează într-o altă paradigmă?

- Granițele au dispărut nu numai în sensul dispariției vizelor, ci și în ceea ce privește această senzație de „străinătate”. Din păcate, nu în sensul că nu mă mai simt străină în afară, ci în sensul că adesea mă simt străină și acasă.

- Cât de înfrățită („soră”) ai fost cu lumea? Când ți-a fost mai aproape, când ai considerat-o ostilă?

- Cred că întotdeauna și pretutindeni a existat un nivel al lumii (de obicei cel al oamenilor simpli, de pe stradă) de care m-am simțit apropiată, „soră”, și pe care am încercat să-l înțeleg din această poziție. Distanța și chiar ostilitatea au apărut în momentul în care m-am trezit față în față cu ideologiile și mai ales cu nerușinata lor capacitate de manipulare.

- Ai fost vreodată tentată să rămâi în... străinătate, să nu te mai întorci în țară?

- Nu, niciodată. Și asta din multe, diverse și importante motive. În primul rând eram sigură că plecând, fără posibilitatea de a mă mai întoarce, aș fi fost supusă unei presiuni psihologice la care nu aș fi rezistat. O presiune în condițiile căreia mă îndoiam că aș mai fi putut scrie, mai ales că nu aș mai fi știut cui mă adresez. Apoi, nu aș fi fost în stare să-i părăsesc pe cei pe care îi iubeam acasă. Și, nu în ultimul rând, pentru că plecând, în timp ce Ceaușescu rămânea acasă, el devenea mai reprezentativ decât mine pentru români, ceea ce nu puteam să accept. Dar asta n-aș fi fost în stare s-o mărturisesc atunci, mi s-ar fi părut prea patetic.

- Ce reprezintă această carte în biografia ta, dar și în economia operei tale?

- Îmi dau seama abia acum, când văd cum e primită, că e mai importantă decât aș fi crezut. De exemplu, n-am planificat ca meditația asupra libertății să fie tema ei esențială, coloana vertebrală. Dar asta s-a întâmplat de la sine, ca o poziție a mea în fața lumii.

- De ce ar mai scrie acum cei care au scris de-o viață, de ce-ar mai scrie acum cei tineri?

- Și cei care au scris de mult și cei care încep acum să scrie, în

măsura în care este vorba de scriitori născuți, nu făcuți, nu au nevoie de motive ca să scrie. Ei scriu pentru că, pur și simplu, nu pot face altfel.

- Mai poate literatura, frumusețea, arta, în general, salva lumea?

- Oricât ar părea de incredibil, sunt convinsă că da. Și cred că ne convingem de asta de fiecare dată când ajungem în punctul în care ni se pare că nu mai există salvare.

- Cât de departe/aproape suntem de binecunoscuta „profeție” a lui Malraux: „Secolul XXI va fi religios sau nu va fi deloc”?

-În primul rând, țin să precizez că sper din toată inima că Malraux nu s-a gândit la islamism, la acest tip de religiozitate fanatică și manipulată politic, care este deocamdată specifică secolului XXI. Cred, sper, că el s-a gândit la nevoia ieșirii din exclusivitatea consumului și la necesitatea întoarcerii spre o spiritualitate pe care oamenii o vor descoperi. Ceea ce, într-o anumită măsură, se și întâmplă: dovadă numărul mereu în creștere al festivalurilor de poezie.

- Ai o imagine asupra mișcării literare din acești ani? Care îți sunt sursele de informare legate de viața literară?

- Citesc și „răsfoiesc” pe internet toate revistele literare din țară, iar câteva dintre ele (*Convorbiri literare*, *România literară*, *Luceafărul*, *Contemporanul*, *Vatra*, *Vatra Veche*, *Familia*) le primesc și pe hârtie. deci am o idee despre ce se scrie. Am însă mult mai puțin idee despre ce se întâmplă la Uniunea Scriitorilor (în afară de faptul că aproape toate aceste reviste apar sub egida sa)

- Cândva „profesiunea de scriitor” nu avea conținut juridic. Ce mai poate să însemne acum „profesiunea de scriitor”?

- Poate să însemne multe lucruri, de la artă la credință și de la filosofie la pedagogie; ceea ce însă îi lipsește cu desăvârșire profesiunii de scriitor este, cu siguranță, statutul financiar.

- Care sunt urgențele scrisului Anei Blandiana? Care prioritățile?

- Singura urgență pe care am avut-o întotdeauna (dar care, recunosc, este mai mare acum decât în adolescență) este aceea de a reuși să pun pe hârtie ceea ce am în cap.

4 februarie 2021

NICOLAE BĂCIUȚ

Ana Blandiana, Integrala poemelor

De boala de care sufăr / Nu se moare, / Ci se trăiește -/ Substanța ei este chiar eternitatea./ Un fel de cancer al timpului / Înmulțindu-se din sine fără oprire./ E o boală impecabilă./ O suferință perpetuă ca o vocală / e sticlă / Laminată în văzduhul asurzitor./ O cădere/ Căreia, numai pentru că e fără sfârșit./ I se spune zbor. Și zborul acesta, definit poetic de Ana Blandiana, are rezonanțe adânci în conștiința artistică românească. Celebrul Constantin Brâncuși exclamă Zborul, ce fericire! Și-această fericire este chiar esența vieții, a neliniștii noastre adânci, de care „nu se moare”, pentru că este echivalentul însuși al eternității! „O pasăre a intrat, odată, prin fereastra atelierului meu. Și încerca să iasă bătând în geam și nu găsea ieșirea – căci se lovea mereu de sticlă. S-a așezat apoi să se odihnească. Și a încercat din nou și a ieșit. Sculptura este la fel: dacă găsești acel geam (acea ieșire), te ridici înspre cer, intri în împărăția cerurilor...”¹ Poezia este la fel...

Ana Blandiana este o mare voce lirică a literaturii române. Considerată de Nicolae Manolescu drept „o poezie reflexivă, gravă, simplă”², opera Anei Blandiana este remarcabilă, originală, atât sub raport cantitativ, cât și calitativ. O operă care își are rădăcinile adânci izvorâte din seve blagiene, „din acea impersonalitate concis reflexivă care lasă să se vadă din om mai ales ființa gânditoare” [Manolescu, 2008: 1048]. Despre poezia aceasta extraordinară, Irina Petraș spunea că reia „fiorul blagian” care „girează marile teme recurente: trecerea, moartea, hotărul, ființa în lume, nimicul, marele”³.

De curând, a fost publicată *Integrala poemelor*⁴ Anei Blandiana. Cititorul are astfel ocazia de a descoperi o selecție reprezentativă pentru opera vastă a autoarei (cărțile de poezie publicate fiind: *Persoana*

întâia plural, 1964, *Călcâiul vulnerabil*, 1966, *A treia taină*, 1969, *50 de poeme*, 1970, *Octombrie, noiembrie, decembrie*, 1972, *Poezii*, 1974, *Somnul din somn*, 1977, *Întâmplări din grădina mea*, 1980, *Ochiul de greier*, 1981, *Ora de nisip*, 1984, *Stea de pradă*, 1985, *Alte întâmplări din grădina mea*, 1987, *Întâmplări de pe strada mea*, 1988; *Poezii*, 1988, *Arhitectura valurilor*, 1990, *100 de poeme*, 1991, *În dimineața de după moarte*, 1996, *La cules îngeri*, 1997, 2003, 2004, *Cartea albă a lui Arpagic*, 1998, *Balanța cu un singur talger*, 1998, *Soarele de apoi*, 2000, *Refluxul sensurilor*, 2004, *Poeme*, 2005, *Întoarcerea lui Arpagic*, 2008, *Patria mea A4*, 2010, *Pleoape de apă*, 2010, *Orologiul fără ore*, 2016, *Variațiuni pe o temă dată*, 2018, *Integrala poemelor* (2019).

În întregul ei, opera o definește, îi conferă unicitate și *un mod de a fi* altfel, fără încărcătură stilistică inutilă, care îi permite să se autoconstruiască în splendoarea simplității sale: „Cunoașterea nu-i dă Anei Blandiana acea trufie care ne repugnă la alți autori, ca un însemn al parvenitismului în lumea spiritului. Pentru ea, înțelegerea, cu un sentiment tragic, a lumii din jur constituie *un mod de a fi*. Deși face parte dintr-o generație de poeți care a repudiat raționalitatea discursului liric, Ana Blandiana a reintrodus în poezie reflecția, adevărata reflecție, aceea pe care mari poeți, ca Eminescu sau Blaga, au considerat-o adeseori o diafană materie primă pentru fabricarea lirismului. Ana Blandiana este în întregime autoconstruită. Numele însuși, pe care l-a făcut celebru, reprezintă o creație a sa. El își conține propriul ecou și are o muzicalitate simplă și solemnă, specifică modului de a scrie al poetei”⁵.

Lectura poemelor se pretează actului interpretativ al unei capodopere. Ne aflăm în fața unui volum excepțional, care dezvăluie cititorilor ființa întregă a unei poezii marcate de fiorul sacru al legăturii eterne dintre om și divinitate. Temele mari ale literaturii universale curg în versuri înfășurate în logosul divin: viața, moartea, iubirea, zbaterea lăuntrică, zborul, călătoria, somnul, arta, boala, fluturii, cosmosul în totalitatea lui. Ne întâlnim, prin cuvântul scris, cu marea poezie pe care Ana Blandiana a dat-o lumii! Urmărind exclusiv tema zborului, ne vom opri asupra a trei etape importante în felul cum e percepută, la nivel artistic, această temă:

1. Prima etapă (1964-1974):

Lasă-mi toamnă-n aer păsări / Pașii mei alungă-mi-i. / (...) Înserează-mă pe mine / Mă-nșerez oricum.

Am încadrat în această etapă volumele de început: *Persoana întâia plural*, 1964, *Călcâiul vulnerabil*, 1966, *A treia taină*, 1969, *50 de poeme*, 1970, *Octombrie, noiembrie, decembrie*, 1972, *Poezii*, 1974). Despre primul volum, Ana Blandiana a vorbit deseori cu nostalgie, fiindcă, așa cum se obișnuia, el a fost grav viciat de intervenția dictaturii: „De câte ori am fost întrebată – și am fost întrebată de multe ori – ce aș vrea să schimb, dacă aș putea, în viața mea trecută, am răspuns că aș vrea să fi debutat cu al doilea volum. Apărut după patru ani de interdicție – declanșată imediat ce debutasem cu două poezii în ultima clasă de liceu –, primul volum ocupa în biografia umilințelor mele unul dintre primele locuri. El m-a învățat că numele cules pe o copertă, departe de a fi semnul unei victorii, poate fi momeala cu care ești prins într-o capcană menită să te drezeze. Visasem sfârșitul unei interdicții ca pe o formă de libertate și se dovedea doar o formă de manipulare. În pofida succesului pe care l-a reperat și care a însemnat pentru mine lansarea mea în lumea literară, acest volum este pentru mine simbolul neputinței în fața sistemului, în fața capacității și a nerușinării acestuia de a te manipula. Cu strofe tăiate, cu versuri adăugate, cu titluri schimbate, cu atâtea cuvinte înlocuite, încât reușeam cu greu să refac în minte forma inițială, răsfoirea →

MARIA-DANIELA PĂNĂZAN

¹ Constantin Brâncuși, <https://webcultura.ro/eu-nu-creez-pasari-ci-zboruri/>, accesat azi, 30 martie 2020.

² Nicolae Manolescu, *Istoria critică a literaturii române. 5 secole de literatură*, Editura Paralela 45, Pitești, 2008, p. 1048.

³ Irina Petraș, *Vitrăliul și fereastra. Poeți români contemporani*, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2015, p. 97.

⁴ Ana Blandiana, *Integrala poemelor*, Editura Humanitas, București, 2019.

⁵ Iulian Boldea, <https://revistavatra.org/2015/04/05/ana-blandiana-vazuta-de-gheorghe-grigurcu-alex-stefanescu-si-iulian-boldea/>, accesat azi, 30 martie 2020.

primului exemplar al debutului a fost pentru mine un șoc a cărui intensitate s-a transformat într-o lecție pentru toată viața.”⁶

Observăm însă, de la început, o concentrare a temelor înspre concepte-cheie care conferă viziunii poetice sensuri aparte: zborul interferează cu motive redundante precum păsări, frunze, îngeri, căderi, somn, toate convergând înspre două simboluri definitorii: Tatăl și Patria. Nu lipsesc nici originalele definiții ale poetului și ale rolului acestuia în lume: „Eu sunt asemenea elicei avionului, / Neputincioasă până îi poți vedea rotirea”, definiție descoperită în poemul intitulat „Fii înțelept”. Sau „Sunt / asemenea / nisipului clepsidrei / care / poate fi timp / numai / în / cădere” (*Condiție*). Sau interogația „Îți amintești plaja / Acoperită cu cioburi amare / Pe care / Nu puteam merge desculți, / Felul în care / Te uitai la mare / Și spuneai că m-ascuți? / Îți amintești / Pescărușii isterici / Rotindu-se n dangă / Clopotelor unor nevăzute biserici / Cu hramuri de pești?”

Deseori, în poezia începuturilor, apare asocierea inedită, în triadă, zbor-tată-patrie. Acest zbor, *din când în când*, aduce dorul ființei obosite „de prea mult zbor”. Atunci când îi este dor, eul liric mărturisește că „vin să mă odihnesc puțin din nou, / Mă prăbușesc aproape-nfrânt, / Cobor epuizat spre oameni, / Cum păsări mari din când în când / Se-ntorc să doarmă pe pământ”. Tatăl, ipostaziat fidel din realitatea imediată (Gheorghe fusese numele tatălui poetului, născut în aceeași zi de 25 martie, de Buna Vestire, dar, bineînțeles în alt an), apare deseori în poeme, deoarece „numai iubirea dintre părinți și copii / E sămânță”. Și totuși, mama este „întâiul meu mormânt” (mama fiind o ipostaziere lirică a Patriei, o metaforă a vieții, a perpetuării în antiteză cu moartea), iar iubitul devine „tată cuvintelor din mine”. Leagănul și brațele tatălui își vor fi jertfit fiul pe cruce: „numai de tine atâră asta, tată, / Numai de tine depinde / Ca-n leagănul cald / În care singur m-ai născut / Să-mi vii aproape”. Acest tată extraordinar, „naivul meu tată, / tragicul Gheorghe” este rostuit în puterea

rugăciunii. Zborul oprit de gratiile „moi de os” este metaforizat în imaginea îngerilor păzitori. Rugăciunea (din poemul *Requiem*) dă putere și încredere: „Nu bateți din aripi, voi cete îngerești, / Nu roștiți adevăruri sub pleoapele lui. / Fiți cuminți, îngeri mici, lăsați-l să doarmă. / Fiți buni, îngeri mari, lăsați-l să creadă”. Îngerii devin zborul oprit al ființei care aspiră, netulburat, la libertatea spiritului... Crucile înseși devin de zăpadă, acoperind întregul suflet chinuit: „Îndură-te apoi și cheamă ninsoarea / Să cadă ne bună, să cadă, / Labele păsărilor să-mi pună, pioase, / Cruci pe zăpadă”.

În triadă domină însă întodeauna albul. Fascinanta zăpadă care scârțâie sub apăsarea gândurilor exprimate artistic „se tăvăleşte” peste o lume supusă întrebărilor metafizice: „Ninsoarea / Se stingea / Amestecată cu păsări / În apă”. O imagine aparent șocantă prin asocierea ninsoarei cu păsările. Ce au în comun? Alunecarea? Căderea? Zborul în jos? Culoarea? Asemenea îngerilor, zăpada cade abundent iar „îngerii se miră că nu port aripi”. Până și munții, în aspirația lor spre perfecțiune, „mai stau în cer o vreme, / Apoi dezamăgiți coboară / Știind că iar nu te-am găsit”.

Un motiv aparte îl reprezintă cel al fluturilor. Simboluri ale fragilității, dar și ale libertății spiritului, eu sunt revendicați imperativ: „Dă-mi înapoi, / pentru că n-ai înțeles, / Fluturii mei, / pentru că ei nu te-au bucurat îndeajuns / De frumozii mei purtători ai sfârșitului”. În altă parte, „ciocindu-mă de fluturi muribunzi” se anticipează un sfârșit inevitabil. Frăgezimea este asociată astfel cu moartea, fiindcă „N-am fost în stare să scriu altfel decât ieșind din viața mea obișnuită, decupând timpul poeziei din timpul vieții... Plecam la scris cum plecau sfinții în pustie, ca să-l întâlnească pe Dumnezeu, iar ceea ce urma avea uneori într-adevăr trăsăturile miracolului. Când începeam să scriu, nu aveam senzația preaplinului care se revarsă, ci mai curând a uimirii că trecea prin mine. Când se oprea, mă descopeream golită, pustie și, mai ales, cu sentimentul că este *de tot*. Deși știam că mi se mai întâmplase, deși îmi spuneam că și de alte dăți mi se păruse la fel și că totuși minunea se repetase, mă uitam la ultima poezie scrisă cu sfâșietoarea convingere că

de astă dată este într-adevăr ultima, că niciodată nu voi mai fi în stare să scriu nimic. Iar dacă următoarea evadare se dovedea zadarnică și Dumnezeu nu venea la întâlnire, întâmplarea nu era decât o verificare în plus, pentru o perioadă, a acestei convingeri. Recădeam în contingent mai deprimată decât în momentul evadării, până când încet-încet începeam să simt că se pregătește o nouă iluminare care nu așteaptă, pentru a se produce, decât o nouă fugă”⁷.

2. Etapa a doua (1975-2000):
Îngerii au îmbrăcat haine de păsări / Care îi strâng pe sub aripi, / Păsările au îmbrăcat haine de pești / Ca să zboare sub mări.

Vom reciti, în această etapă, volume foarte importante în iconomia operei, care consolidează viziunea poetică anterioară. Ne referim la: *Somnul din somn* (1977), *Ochiul de greier* (1981), *Revista Amfiteatru* (1984), *Stea de pradă* (1985), *Arhitectura valurilor* (1990), *La cules de îngeri* (antologie publicată în 1997) și *Balanța cu un singur talger* (1998). Un nou reper în opera poetică a Anei Blandiana: somnul, metaforă a morții. Fiorul blagian e omniprezent, este adevărat, dar se nuanțează în tot mai multe paletе lirice. Poetul devine „Păstor de fulgi” căruia i-ar face plăcere să aibă „în grijă turme mari de-omăt / Pe care să le port prin ceruri lungi / Și să le-aduc cu grijă îndărăt”. Conotațiile ninsoarei se acutizează, fiindcă „Ninge cu dușmănie, / Cu ură cade zăpada / Peste apele înflorite din răutate / Peste păsările înraite care îndură. / Ninge ca și cum prin zăpadă / Ar trebui să se sfârșească / Viața acestui acvatic popor”. Noi ipostaze lirice, noi imagini, uneori apocaliptice, sunt conturate într-un relief sfâșietor: „E atât de târziu / Și ninge hidos, / Și nu-mi vine-n minte / Decât să aștept / Lupii flămânzi / Să le fiu de folos”. Emblematica imagine a lupilor, în care se răstălmăcește fiorul rău al lumii, se amestecă indefinit cu roiurile de „mari biserici vii”, care „nu au acoperișuri / Ci aripi zgribulite pe trup / De șindrilă”, în care își duc „făpturile / De aur și fum / În văzduh→

⁶ Ana Blandiana, *Fals tratat de manipulare*, Editura Humanitas, București, 2012, p. 7-8.

⁷ Ana Blandiana, *Integrala poemelor*, coperta 4. (A se vedea și <https://humanitas.ro/humanitas/carte/integrala-poemelor>).

tot mai sus./ Zburând cu vuiet mare,
precum/ Un stol de păsări grele/ Spre
apus./ În timp ce munți isterici/
Amestecați cu marea/ Țâșnită către ei/
S-ar prăvăli –/ Frumos sfârșit al
lumii/ Sub cerul viu albastru/ Roind
de mari biserici vii”.

„Țara părinților” – așa s-ar putea
denumi această etapă de creație.
Vizibil marcată de trecerea anilor,
poeta Ana Blandiana trăiește acut
sentimentul înstrăinării, al trecerii
irreversibile de 30 de ani, apoi, al celor
41 sau 42 de ani de când „a venit în
lumină”. „Treizeci de ani / mi se
parea o răsplătă atât de îndepărtată /
Încât nu credeam cu puțință / Să o
ating vreodată” – iată o vârstă a
zborului atins pe culmi nebănuite, dar
cu ce preț? „Dar în țara părinților / Se
ajunge întotdeauna târziu / Numai
când totu-i pustiu, / Și doar în lumina
de lună / Se mai strâng împreună, /
Sub tăiații castani, / Umbre de tați
condamnați / Și mama de treizeci de
ani / Pieptănând / Fete cu plete / Până
la pământ”. Și toate acestea, zece ani
mai târziu, deveneau „Fără nume”,
când poetul se ipostaziază într-un
„arhitect de valuri”, într-un „meșter
mare”, într-un „zburător cu aripi de
șindrilă”, „blestem / în zidul de litere-
al căruia / e închis un popor”. Acest
Manole jertfit pe altarul cuvintelor
din țara părinților are alături „o Ană”
dintr-o „Baladă” în care mărturisirea
lirică este copleșitoare: „N-am altă
Ană, / Mă zidesc pe mine, / Dar cine-
mi poate spune că-i destul, / Când
zidul nu se surpă de la sine, / (...) / N-
am altă Ană / Și pe mine chiar/ Din
ce în ce mai rar / Mă am.”

Definită ca „o sugestie de
sfințenie (evocându-l pe Sfântul
Francisc de Assisi, care s-a dus cu
măinile goale în căutarea lupului
feroce)”⁸, opera Anei Blandiana se
îmbogățește cu elemente noi, motive
literare ce redefinesc canonul său
estetic: pruni, greieri, lilieci, păsări
oarbe, arhangheli, suflete-păsări, toate
într-un spectaculos tumult poetic,
revărsat preaplin în definiții ce atrag
atenția. Limbajul neomodernist,
supus rigorilor noii poetici, se lasă și
el admonestat de viziunea ce devine,
încet-încet, pesimistă. Din elanul
tineresc, din candoarea și puritatea
actului poetic, au rămas doar

speranțele și credința. O „Inflație de
păsări” a coborât în poetica
volumelor, fiindcă, în mod nefiresc,
s-a făurit „obiceiul îngerilor de a vâri
peste tot”. Imperativul „zbori” din
poemul „41” (care divulgă, aparent
discret, vârsta biologică), își are seva
în efortul supraomenesc de a păstra
naturaletă și sfințenia copilăriei,
izvorâte dintr-un eveniment de viață
ce se derulează an de an, dar
obligatoriu unic de fiecare dată:
„Număr penele verzi / Din aripa
bradului./ Dacă îmi vor ieși/ Mai
puține de 41 / El va avea dreptul să
zboare./ Îmi ies chiar 41./ Da, e mai
complicat./ Dar oricum de mine
depinde / Să-i acord dreptul în
continuare./ - Zbori, îi spun./ - Ești o
proastă, îmi răspunde bradul./ - Nu,
sunt o luptătoare pentru drepturile
bradului./ Zbori! / - O, murmură el, se
vede/ Că n-ai încercat niciodată/ Să-ți
încleștezi rădăcinile-n nori./ - Nu. De
altfel, am greșit numărătoarea:/ Îți
crește și următoarea”.

Decuparea evenimentială
transformă liricul în secvențe de viață
ce (ne) definesc stările de spirit. Omul
devine un „Ax” ce poate fi „înălțat
între bine și rău”, însă supus zborului
lăuntric al firii. Capacitatea de a fi
smuls din zborul său (aluzie,
probabil, inclusiv la cenzură) este
redată într-o imagine a sinelui cuprins
de incertitudine: „El este axul / pe
care nori învolburăți de nesiguranță /
Și straturi mereu mai adânc săpate de
țărână / Îl rotesc în jurul lui însuși / Ca
niște aripi neîn stare să-l smulgă / În
zbor”. Și toate acestea în pofida
faptului că „Sunt vinovată numai
pentru ceea ce n-am făcut” (vers cu
care începe poemul „Balanța cu un
singur talger”). Poetul-pasăre devine
suflet-pasăre care „zboară din mine
când dorm”. El nu se mai întoarce
niciodată „în cuibul ce sunt”, fiindcă
teama pune stăpânire pe poezie. De
aceea, salvarea vine mergând „La
cules de îngeri”: „...Din când în când
/ Un pocnet înfundat / Ca la căderea /
Unui fruct în iarbă. / Cum trece
timpul! / S-au copt și-au început să
cadă / Îngerii: / S-a făcut toamnă și-n
cer...” Apoi sufletul-pasăre devine
carte-pasăre, deoarece „Pasărea aceea
era atât de deschisă / Peste lume /
(Așa cum o carte poate fi deschisă, /
Citită chiar, dar nu și înțeleasă, / Dacă
nu știi limba în care a fost scrisă”.
Aripile, zborul desăvârșit al
cunoașterii umane, sunt cele care

coboară peste lume, într-o încercare
temerară de a afla cerul deschis al
inimii, solidaritatea, iubirea, lumina:
„Încât o aripă a ei / Acoperea soarele
/ Și cealaltă aripă / Luna, / Iar
oamenii, / Nemaiputând să vadă
cerul, / Înceau să-i citească voința /
În măruntaiele ei.”

3. Etapa a treia (2000-2108): *Se
făcuse în mine lumină... / Atât de
puternică, / Încât mă vedeam de
departe / (...) / Dar lumina eram eu.*

O reechilibrare a ființei poetice
se definește pe sine în raport cu
universul, cu lumea, cu sinele. În
volumele din etapa maturității depline
vorbim despre o viziune sacralizată
asupra existenței, în care îngerii sunt
„agățați de crengi”, în care „brațele
mele nu mai pot să zboare”, iar tot
universul devine „o clepsidră
întoarsă”: *Soarele de apoi* (2000),
Refluxul sensurilor (2004), *Patria
mea A4* (2010), *Orologiul fără ore*
(2016) și *Variațiuni pe o temă dată*
(2018). Într-o lume (dez)umanizată,
patronată de nelipsitul Facebook,
evocat și de Ana Blandiana, în
această etapă lirică, ne regăsim,
dezgoliți de noi înșine, de idealurile
înălțării din noi și de lumina pe care o
purtăm în inimă. Poeții devin
purtători de lumină, ei se fac lumină
prin cuvânt, prin dăruire, prin
înțelepciunea ideii pe care o transmite
lumii întregi. Este motivul pentru care
„cei care n-au aripi / se înghesuie să
le ia de la garderobă”, fiindcă „este
foarte greu să știi / cine va fi în stare
să zboare / la momentul oportun”.
Însăși credința, semn al atingerii unui
apogeu sufletesc, „asemenea
rândunelelor / care pătrund sub
cupolă / zburătăcite de clopote - / se
rotește speriată, / se lovește de pereții
pictați, / de Pantocrator, / coboară / și
se așază cuminte în frescă”. Rotirea,
ca simbol poetic, este multiplicată în
fațete ale îngerilor pe care e greu să-i
atingi („Ce greu e să mângâi un înger
pe aripi! / Oricât de apropiat, el se
ferește de-atingere”), dar care, *de
teamă* că s-ar putea să-l atingem, „se
rotește, revine, fâlfâie abia auzit”,
fiindcă „mesajul lui mut e prezența”,
„și din toate simțurile rămâne doar
visul tactil / de-a mângâia, fără să-l
sperii, un înger pe aripi...”

Prezența lui Dumnezeu devine o
constantă a liricii din această etapă.
Poetul – lumină divină „rămâne sin-
gur și colorat ca o piaiță / în lumea
deodată mai mare / între catedrală →

⁸ Alexandru Ștefănescu, *O istorie a literaturii
române contemporane. 1941-2000*, Editura
Mașina de scris, 2005, p. 397.

și piață, / singur și fără să știe muri / deși știe să zboare”. Rugăciunea coboară răsfrântă în imagini ale libelulelor, ale fluturilor, ale ciocârlilor sau ale bufnițelor, cere *din când în când* socoteală („Aș da orice, mai ales, să știu / Dacă ai avut remușcări / Că pe unii i-ai făcut victime și pe alții călâi”), însă conștientizează, mai mult ca oricând, că balanța este „menținută cu greu în echilibru / De trupul înșăngerat / Al fiului tău”. Îngerii (ipostaziați și ei, numiți uneori arhangheli, alteori serafimi, îngeri – ostași celești) au „șase aripi de lebădă”, și doar cu două dintre acestea se poate zbura... Materia „din care n-a rămas decât lumina” este argintie, se transformă într-o altă stare de agregare, osmoză perfectă a prezenței îngerești, „mesager al știrilor bune”, a prezenței lui Dumnezeu care tace „ca o icoană”, iar din această „Tăcere a ta / curge sângele din rană”.

Patria mea A 4 este volumul despre care autoarea a afirmat recent că este „cel mai norocos volum al meu, pentru că a fost tradus în șase limbi în primul an de la apariție”⁹ Mi-a atras atenția poemul *Patria neliniștii*, un poem în care se reia, într-un alt registru poetic, Țara părinților, spațiul-matrice al copilăriei, al celor care ne-au ocrotit viața și poezia, un poem scris parcă pentru criza pe care o traversează omenirea: *Aici este patria neliniștii, / Gata să se răzgândească / Din clipă în clipă / Și totuși, nerenunțând să aștepte / Ceva nedefinit. / Aici este patria, / Între pereții aceștia / La câțiva metri unul de altul, / Și nici măcar în spațiul întreg dintre ei, / Ci doar pe masa cu hârtii și creioane / Gata să se ridice singure și să scrie.* Patria este, pentru poet, singurul spațiu paradisiac, în care poate crea un spațiu mental al cuvântului, acoperind teme mari ale Operei: iubirea, viața, moartea, cunoașterea, zborul, credința, încrederea, copilăria, cosmosul. Neliniștile eterne ale poeziei...

În „Orologiul fără ore” predomină nostalgia paradisului, reîntoarcerea în matca originară, apăsarea timpului „în mijlocul căruia se ascunde / abisul altui prezent / și mai azi”. Ana Blandiana revinde

obsedant la albul primelor volume, la nevoia de a retransmite emoția, de a reinvia naturaletă și candoarea, scriind „alb pe alb”, fiindcă „binele este întotdeauna / greu de înțeles - / e mai ușor să accepți un eres / în paradis / decât o jertfă benevolă omenească”. *Îngeri de buzunar* devin poezii care ajung, prin cuvintele lor, un nume pe o carte, ajung în „buzunarele” inimii cititorilor. Poemele lor „care cad / când vor să scoată batista, / ca niște litere care / se risipesc în zadar, / Dar înșirate cuminte, / transcrise pe curat, / ar putea forma cuvinte.” Iar *ora frumoasă*, invocată deseori, frumoasă „ca o oază / în ochiul viitor / al furtunii / sub pleoapa de nor, / pe care scriu versuri lăstunii” devine o poetică a întâmplării, a miracolului existenței, a rămânerii în lumină. Foarte interesantă (poate chiar prevestitoare) este poezia intitulată „Boala”. Oare să fi avut Ana Blandiana o viziune asupra a ceea ce s-a năpustit asupra omenirii de curând? Poate că Timpul devine virusul ce atinge omenirea: „Să fie doar o boală molipsitoare? / Timpul să fie un virus / Care trece de la bolnav la bolnav / Și lasă urme adânci pe carnea pe care o atinge? / Ar fi posibil să te retragi din calea epidemiei / Și morbul să nu-ți pătrundă în sânge? / Ar fi posibil, deci, / Să mai existe o șansă / De a nu te îmbolnăvi / De boala de veci? // Chiar dacă îi îngrijești pe cei dragi / Atinși de flagel / Și chiar dacă știi / Că imunitatea e mai greu de suportat decât boala / Și-n cele din urmă / Se termină la fel?”

Ultimul volum de versuri, *Variațiuni pe o temă dată*, apărut în 2018, dedicat soțului său, scriitorului Romulus Rusan, este considerat „Un poem de dragoste despre nedespărțirea prin moarte. Cea mai metafizică dintre cărțile mele, probabil cea mai bună.” Formă de hemografie, de scriere a sinelui despre sine, „textele sunt transcrieri albe ale unui dialog interior și, mai ales, ale unei călătorii inițiatice, de la absența fizică la prezența metafizică, în care moartea este doar o treaptă sau o poartă: „Abia cu moartea începe totul. / Doar că nu știm ce, / Și preferăm să confundăm / Taina cu neantul. / Numai când cineva drag, / Poate o parte din tine, / Calcă linia despărțitoare, / Totul se luminează /

Pe durata unui fulger/ Și vezi cât de lungă e calea/ Care începe acolo./ Atât de lungă încât / Nu vezi unde duce / Dar nici nu contează / Decât că începe din nou”¹⁰. Zborul devine „prăpastia deschisă deodată de cer” în care „Te-ai prăvălit neatent, / Ai început să te înalți”. Această blândă oscilare în Lumina „din adâncul prăpastiei înalte” este liantul dintre lumea aceasta și cealaltă, dintre noi, cei care suntem sau vom fi, cei care ne vedem sau nu ne (mai) vedem decât în cuvântul devenit el însuși Lumină.

Concluzii

„Am înțeles devreme că scriitor nu este cel care scrie, este cel care se exprimă cu ajutorul scrisului, [iar] scrisul a devenit pentru mine o nevoie vitală, în cadrul căreia obligația de a mă exprima determină obligația de a exista pentru a fi exprimată. Sunt ca un caiet de lână care există numai în măsura în care este tors”¹¹. Poate fi exprimată mai frumos condiția de scriitor? Suntem martori tăcuți ai unei opere care definește literatura de azi, prin întreaga ei viziune artistică, având la bază frumosul, sensibilitatea, delicatețea, zborul ca fericire a ființei ce crede în salvarea prin poezie, care poate să treacă hotare și să se plaseze într-un spațiu atemporal, schițat sublim în cuvinte: „Doamne, / De ce nu vrei să recunoști / Că nu te-ai hotărât / Și continui să cauți / În secret, / Obsedat de perfecțiune, / Soluții, / Că îngerii sunt schițe neterminate / De plante / Căroră n-ai apucat să le pui / Rădăcini în pământ?”

Așadar, poezii – îngeri devin contururi schițate ale perfecțiunii, ale aspirației spre împlinire a ființei umane. Cu rădăcinile adânci înfipte în cuvintele ce dau viață operei, îngerii primesc „aripi făcute din frunze” care simbolizează cutezanța omului de a crede cu tărie în Lumina „crescând din ea”. Poezia Anei Blandiana se înscrie, fără nicio îndoială, în marea literatură a lumii, în care fiorul sacrului luminează etern conștiința poetică a omului contemporan.

Poezia – cale spre cer. Zborul – ce fericire!

¹⁰ Răzvan Voncu, *Poezia absenței și a nedespărțirii*, în „România literară”, nr. 8, 2019, <https://romanaliterara.com/2019/03/poezia-absentei-si-a-nedespărțirii/>, accesat azi, 31 martie 2020.

¹¹ Ana Blandiana, *Spaima de literatură*, Editura Humanitas, București, 2010, p. 16.

⁹ <https://www.youtube.com/watch?v=WrZybYmefVs>, accesat azi, 31 martie 2020.

Sub imperiul libertății

și al compasiunii

Totul a început cu o carte grozavă de basme din care bunicul îmi citea când eram copil, ținându-mă pe genunchi, și a continuat cu personajele din benzile de diafilm proiectate de tatăl meu pe pereții casei natale. Totul părea atât de real. Atunci am intrat în Povestea Cărților. Încet, satul meu a devenit o poveste. Și cărțile din biblioteca mea nu încetează niciodată să mă învețe noi modalități de a zbura. Acum, exclamația lui Brâncuși îmi este clară: „Zborul, ce fericire!”

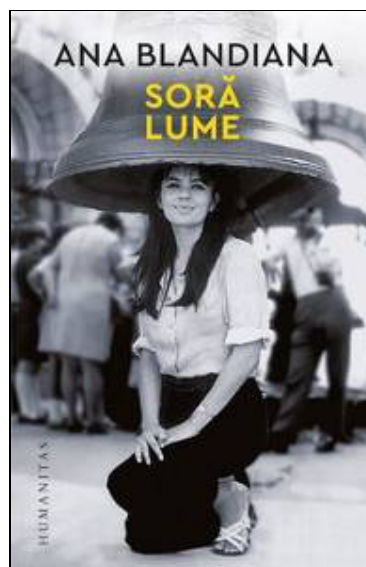
A fost un privilegiu și mi-a făcut o mare plăcere să citesc cartea emoționantă, plină de candoare a Anei Blandiana, *Soră lume*, îmbibată cu acel tumult al frumuseții, constituind *portretul unei lumi în mișcare*, așa cum o definește autoarea. Jurnal de călătorie și memorii. Câte ceva din fiecare: *este un fel de a-mi aminti nu doar ce am trăit, ci și ce am fost în stare să înțeleg și să spun atunci, și ce sunt în stare să înțeleg și să spun acum, din ceea ce am trăit*. O carte pe care ar trebui să o citească orice om. Atingerea paginilor ei este ca un act de rugăciune. Este o întâlnire rară. Reverie, un pic de contemplație și sentimente de nostalgie într-o călătorie a vieții, având ca graniță momentul schimbării din decembrie '89. Evenimentele și relațiile se petrec de o parte și alta a acestei linii define-torii. Nu privită ca frontieră, ci ca o raportare la un moment de discontinuitate. Nu ca o tranșare cu tentă suprarealistă ca linia de cale ferată la Vișniec, dar cu nuanțe subtile și profunde care prezintă două fețe ale unei lumi, experimentate de-a lungul unei vieți de om: *această carte va fi a prezentului, mai precis a prezenturilor succesive, o carte de proză cu personaje. [...] Dacă mi-ar cere cineva să spun numele unui singur sentiment pe care mi l-a trezit lumea prin care am trecut, aș răspunde fără ezitare compasiunea, despre care cu timpul am înțeles că este o treaptă a înțelegerii și o formă de cunoaștere*.

Cartea are un magnetism special. Există întotdeauna un parfum al cărții, nevăzut, inefabil. Senzația și emoțiile răgazului sau ale potopului de emoții. Tăcerea ori compasiunea. Parfumurile paginilor și ale sufletului

umplu cartea de mirare. *Un mélange* dinamic de sentimental, rațional, incisiv, realitate, confesiune, ludic, critic și ironie temperată, revoltă și un soi de ridicol eliadesc, la care se adaugă misterul și un soi de absurd: *de fapt, adevărata deosebire dintre atunci și acum era sentimentul fructului oprit și atins prin miracol sau prin absurd*. Este o carte vie. Cum altfel și-ar putea muta cerul în mine? Omul din interiorul cărții poartă, la urma urmei, miracolul divin. Câtă viață, *soră lume!*

Un sensorium inefabil ascunde în mine satul meu, parcă ar fi palatele minoice din abisuri mediterane. În sinapsele amintirilor, cărțile, cu locul și buchetul olfactiv, rămase ca o amprentă sumeriană pe argilă, păstrează un spațiu privilegiat. Îmi amintesc câteva titluri din biblioteca de acasă, văd volumele pe raft, *Arhanghelii* lui Agârbiceanu, o carte verde, două volume de poezii de Mihai Eminescu; apoi *Poezii* de Ana Blandiana, un volum subțire, delicat, enigmatic, ascuns; apoi George Coșbuc, *Poezii*, un volum de versuri galben și îmi revine mereu în amintire o carte cu poezii de Ioanid Romanescu, *A doua zi*, cu o prefață de Laurențiu Ulici. Am ținut să amintesc în mod special de poet, deoarece prezența acestuia la noi, în casa copilăriei, în acel sat din sudul Transilvaniei, mi-a rămas bine întipărită în memorie, a unui om cu o aură de mister, cu o voce neascunsă, rostind cuvinte care nu prea răzbăteau prin aerul acelor ani. Curajos și vocal. Pescuia cu tata pe pârâul din fundul grădinii. Nu știu câți își amintesc azi de el. Era din generația '60, ca și Ana Blandiana. Când eram în clasa a XII-a, l-am regăsit în manualul de limba și literatura română, la sfârșit de carte, într-un grup de scriitori amintiți vag. M-am bucurat să citesc comentarii și amintiri elegante presărate în pagini de reviste de către poeți de calibru. Îl amintesc doar pe Nichita Danilov, care-l numea „un poet al uriașilor”.

„Trăiască poezia și marii visători”, scriu și eu aceste versuri de Ioanid Romanescu. Și mă gândesc la volumul de poezii al Anei Blandiana. Am cunoscut-o atunci, *ab initio*, în anii copilăriei, i-am citit apoi poeziile și cărțile publicate de-a lungul timpului, am văzut-o la televizor, dar am întâlnit-o real doar în 2019, când am parti-

cipat la decernarea Premiului Național pentru Poezie „Lucian Bлага” de la Lancrăm, din cadrul Festivalului Internațional „Lucian Bлага”, desfășurat între 9-12 mai la Sebeș Alba, când a fost distinsă cu acest premiu. Apoi am trăit momentele emoționante ale lansării on-line a cărții *Soră lume*, live, din 26 noiembrie 2020. „Seară de joi, seară deasă de suflet!” Să fii fost o coincidență? Or apropierea îngerului blond s-a simțit ca o adiere de suflet?” Oricum, mereu „va fi o dimineață neobișnuit de lungă, / urcând un soare neobișnuit...”

Ana Blandiana și *Soră lume*. O scriitoare și un microcosmos. Destinul unei vieți în multe ipostaze, cu multe fizionomii expresive, cu itinerarii nenumărate, cu noroc și cu suferință, decepții și regrete, dar și cu mult optimism și multă forță, curaj și îngăduință. Însoțită pe cărările vieții de praful magic al privilegiului sorții, de partea ei purtând mereu acel moment potrivit, intim, dăruit de providență, pe care grecii îl numeau *kairos*. Scrierile sunt condimentate de umor fin, de bun gust și de ironie fină, șerpuind în colțul gurii alături de zâmbet, însoțite de un sarcasm temperat și mereu de un îndemn la bunătate și compasiune.

Prima călătorie păstrează ceva din aura sfințeniei, a inocenței copilăriei, o întâmplare de la Mănăstirea Izbu, cu apa aceea miraculoasă ieșind din nebanuit, parcă dintr-un spațiu mitic, sigiliu miraculos al devenirii ființei, iar ultimele relatări sunt despre o experiență ciudată în China la →

LÓRINCZI FRANCISC-MIHAI

sfârșitul anului 2019 și *Apocalipsa second-hand*, ultima despre pandemia de azi și despre bântuirea ei. Așadar, un parcurs între miracol și enigmatic, între transcendental și ne-firesc.

Soră lume e o carte mărturie despre emoție și trăire, despre vremuri de ieri și de azi, despre sensibilitate și bucurie, despre negrăit și tandrețe, despre oameni, locuri și limbaje, colțuri de lume și despre frumusețea întâlnirilor, despre aventură și destin, toate regăsindu-se sub fermecătoarea apăsare a peniței celei care scrie și relatează într-o manieră fascinantă epopeea unei vieți, devenită și sublimată, iată, în literatură. Și poate că este, prin coparticipare, pentru fiecare dintre noi, cum scrie Caragiale, „un échange de tendresses”.

Emoționantă și plină de fascinație este relatarea despre Sora Maria de la Providenza, scrisă cu peniță de suflet, despre o călugăriță de la Assisi, venită din Moldova sau aș numi această poveste cu subtitlul despre bunătate și credință. Nu vreau să dezvălui nimic din frumusețea cărții pentru ca cel care citește să guste la fel ca mine din toată odiseea fantastică a călătoriilor, neatinsă de subiectivitate.

La începutul cărții sunt descrise primele descenderi peste hotare, cu emoția, teama și nefirescul unora dintre ele, în Rusia, Norvegia, Iugoslavia, Italia. De fapt, primele călătorii inițiatice și ultima având loc în spații în care tronează dictatura comunistă, nu întâmplător așezate în pagină astfel. Începem în comunism și nu sfârșim încă să ne dezbrăcăm de haina ei? Așa interpretez această închidere în cerc. Ana Blandiana a avut acest noroc sau privilegiu de a călători în străinătate și în perioada comunistă, fiind o scriitoare în afirmare, cunoscută deja în lumea literară, iar în perioada anilor șaizeci și a acelei iluzorii libertăți, a avut șansa de a ieși peste hotare și de a gusta din deliciale culturii occidentale, pe baza invitațiilor de a participa la diferite recitaluri de poezie.

Emblematic și scrise cu respirația aproape tăiată sunt frumoasele relatări despre prezența la diversele festivaluri de poezie, toată atmosfera aproape de basm și de nemurire în care sunt scâldate de autoare aceste evenimente copleșitoare de frumusețe, începând cu primele ieșiri peste hotare, cu festivalurile cu mai puțini participanți și până la cele de renume și de

mari dimensiuni, după anvergura participării. O însoțim pe Ana Blandiana la Festivalurile de la Vilenica din Slovenia, Veneția, Barcelona, Trieste, Ohrid în Macedonia, troma, Delphi, Londra ș.a., dar intenția declarată a autoarei nu e de a enumera festivalurile, ci de a eluda misterul acestui fenomen al transformării poeziei în mijloc de supraviețuire spiritual. [...] Oamenii nu pot trăi la nesfârșit numai din materialitate...O întoarcere spre spiritualitate se produce aproape fără voia lor; aproape fără să își dea seama. Și chiar dacă nu reușește să urce - după secole de secularizare - până la religiozitate, întoarcerea la poezie poate fi o încercare de salvare spirituală.

O personalitate marcantă a culturii române, Ana Blandiana se regăsește în ipostaze diverse pe parcursul acestor călătorii, semnând ca poetă, președinte al PEN Clubului Român, România, director fondator al memorialului victimelor comunismului de la Sighet, președinte al fundației „Academia civică”, „ambasador al culturii”, toate reunite într-o carte despre libertate și compasiune, despre tandrețe și poezie. Dar libertatea nu e la îndemână oricui și, așa cum declară și autoarea, cartea poate fi înțeleasă și ca o continuare la *Fals tratat de manipulare*, în sensul că, pe fondul libertății, mașinăria meschină a manipularii își aruncă năvoadele și ne deformează realitatea. Un capitol se intitulează chiar *Ce putem face cu libertatea?* În care autoarea reține întrebarea aparent banală a unui soldat în primii ani ai acelei revoluții (sau lovituri de stat, puțin din amândouă), adresată unor ziariști francezi: - *Aș vrea să vă întreb. Cum este să fii liber, ce trebuie să înțelegi din asta, ce poți să faci cu libertatea?*

Un efect special și un farmec aparte al cărții rezidă din povestioarele care sperie inima cu fericiri nemuritoare, cum e și cea care mi-a umplut sufletul cu bucurie și cu uimire, *Amintirea mea florentină*, despre țărani toscani care își cântau produsele pentru a-i stimula pe cumpărători: *pentru ei definiția fericirii nu era umbrită de sărăcie, ci era condiționată de libertate, o libertate care nu putea exista în afara frumuseții, o frumusețe din care izvora bucurie*. Și nu pot să nu mă întreb acum, în starea noastră de azi de ne-libertate sau de libertate cu mască, noi ce facem cu libertatea

noastră (interioară)? Și răspunsul îl dă tot Ana Blandiana: *dacă adevăratul scop al eforturilor omenești este obținerea fericirii, atunci cântăreții din amintirea mea florentină erau mult mai aproape de țel decât noi*. Azi suntem prizonierii confortului și ai tiraniei tehnologice: *nu mai trec dintr-o lume în altă lume, ci mă mișc în aceeași lume devenită tot mai comună, din care lipsește, cum ar spune Petre Țuțea, revelația*.

Pagini emoționante sunt cele în care Ana Blandiana relatează din perspectiva participantului direct, al martorului ocular, evenimentele pariziene din 1968, *mailul contestatar*, despre care Milan Kundera scria, făcând o comparație cu manifestul praghez: primăvara de la Praga a fost o revoluție a bunului simț și a normalității împotriva prostiei și a anormalității împotriva barbariei, în timp ce primăvara de la Paris a fost o revoluție a prostiei și a barbariei împotriva normalității. Nemuritor este momentul tensionant când sala Teatrului Național este invadată de tinerii revoluționari, iar actrița Madeleine Renaud are un discurs magic, în fața tinerilor dezlanțuiți: *Vreau să vă mulțumesc că n-ați pornit această revoluție în urmă cu 30 de ani, permițându-mi astfel, în toate aceste decenii, să-mi închin viața culturii pe care o huiduiți acum*. Și nu în ultimul rând este genială, și dramatică în același timp, comparația pe care o face Ana Blandiana între monștri de piatră de pe *Notre Dame* și monștri libertății, contestarii din stradă ... și cu primăvara noastră de azi... încotro, *soră lume?* Aș zice eu...

Soră lume este o carte despre ce înseamnă a respira libertate și despre compasiunea ca formă de înțelegere. Și cuvintele autoarei sunt convingătoare și suficient de tăioase, de lucide și de reale pentru un azi care pare un ieri care nu se mai termină: *postcomunismul nu împiedică dezvoltarea capitalismului, cenșura politică a unora și corectitudinea politică a celorlalți aproape că nu mai pot fi deosebite și e imposibil de spus care falsifică adevărul mai fără rușine*. Când mai ieri aveam iluzia fericirii și a libertății, a unei libertăți născute din negocieri de interese internaționale, dar pe care noi am plătit-o cu sânge, ca și cum ar fi fost obținută de noi.

Perena prezentă a lui Eminescu

„E mult de când te-nsinguri spre nopțile de-apoi/ Mișcându-ți veșnicia prin spații și prin noi./ Intrăm cu tine-n lume și parcă ieri ne-au fost/ Năvoadele din care-ți făcurăm adăpost./ Enciclică serbare. Ne-nvăluim în rotund./ Stâlpări de foc se-adună și-n tine se pătrund./ Cenușile-nserării pe slove ni le cerni/ Umplându-le cu arderi din zorii tăi eterni”. Astfel sună frumoasele versuri ale lui Valeriu Anania din *Imn Eminescului*. Și într-adevăr Eminescu este adânc în noi și îl purtăm cu noi oriunde mergem.

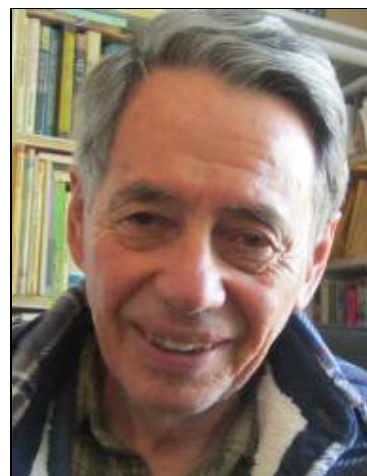
În 1870, la vârsta de 20 ani, marele poet Mihai Eminescu, enumera, în poemul *Epigonii*, optsprezece predecesori în ale poeziei sale - de la „Cichindeal gură de aur” și „Mumulean glas cu durere” la „veselul Alecsandri”. Aceștia, în termeni călinescieni. ar fi fost clasici întârziți (aici este Iancu Văcărescu, cu extraordinarul său poem filosofic *Adevărul*) și romantici (unde ar intra Dimitrie Bolintineanu și Grigore Alexandrescu). Deci limba poetică fusese deja frământată de către alte generații ca pe un aluat de mare preț. Dar numai la Eminescu ea devine un instrument matur, bogat, în stare să exprime sentimente și gânduri majore dar mai ales acel inefabil pe care numai poezia îl poate descrie și care o face unul din cele mai importante mijloace de cunoaștere ale omului. De la Eminescu au învățat apoi toți poeții care au urmat și spiritul, gândirea, construcția, metaforele, simbolistica lui ne-au intrat adânc în sânge, în subconștient, în articularea limbii și gândurilor noastre, a tuturor iubitorilor de frumos și poezie.

Mai mult, de la prima ediție a lui Titu Maiorescu din 1884 până la ediția Perpessicius din 1939 apăruseră aproape 80 de ediții (Pericle Martinescu, *Odiseea editării poeziilor lui Eminescu în prima sută de ani, 1884-1984*, Ed. Ex Ponto, Constanța, 2000), iar de atunci până acum s-au adăugat enorm de multe altele. Fecare ediție mai importantă a reflectat o nouă fațetă a poetului, conform receptivității specifice acelei epoci. Fiecare și-a făcut un Eminescu al lui și, fără să știm, el

este adânc în noi în felul în care privim viața. Borges povestea despre un scriitor care a rescris cuvânt cu cuvânt, pentru epoca noastră modernă, capodopera lui Cervantes *Don Quijote* și, senzațional, publicul a primit-o ca pe o carte total nouă.

În noi respiră Eminescu ca aerul mereu proaspăt al brizei de munte. Iată, ca prim exemplu, versurile romantice din *Scrisoarea IV*: „Stă castelul singuratic, ogliindindu-se în lacuri./ Iar în fundul apei clare doarme umbra lui de veacuri./ Se înalță în tăcere dintre rariștea de brazi./ Dând atâta întuneric rotitorului talaz”. Ele își află ecou involuntar, peste decenii, în versurile lui Geo Bogza: „Nu era catedrală./ O mică biserică de lemn/ Din Ardeal./ În lacul de acumulare./ Debussy n-o știa./ Departe, pe dealuri, un buciom jelea.” (*Scufundata*, în *Ca să fii om întreg*, Cartea Românească, 1984).

O filozofie ușor pesimistă cu conștiința perisabilității lucrurilor și, poate, a zădărniciilor eforturilor, cu dorința de a păstra un echilibru, transpare cu multă forță din îndelung elaborata *Glossă* eminesciană: „Vreme trece, vreme vine./ Toate-s vechi și nouă toate;/ Ce e rău și ce e bine/ Tu te-ntreabă și socoate;/ Nu spera și nu ai teamă./ Ce e val ca valul trece;/ De te-ndeamnă, de te cheamă./ Tu rămâi la toate rece.” Iată un ecou, cred că tot involuntar, într-un poem modern care aduce imaginea fantastică și, în același timp, misterios funcțională a noțiunii de bard între semeni: „Tu lasă

contabili să numere valuri/ tu lasă-i pe alții să clatine chei/ fii cioara cu scripcă, nebunul, hamalul./ ce cară-n decembre spre mugure clei” (Mircea Dinescu, *Exil pe-o boabă de piper*, Cartea Românească, 1983).

Citim pe Nichita Stănescu care explorează spațiul dinapoia cuvintelor, acea umbră de taină care devine „necuvânt” și amintește de timpurile facerii lumii („Acel cuvânt îl visez/ care a fost la-nceputul lumilor lumii./ plutind prin întuneric și despărțind/ apele de lumină./ născând pești în ape și născând/ ape și lumini în lumină...” – *Necuvinte*, în volumul *Un pământ numit România*, 1969). Și ne vin în minte versurile de început ale *Scrisorii I*: „Fu prăpastie? Genune? Fu noian întins de apă?! N-a fost lume pricepută și nici minte s-o priceapă./ Căci era un întuneric ca o mare fără-o rază./ Dar nici de văzut nu fuse și nici ochi care s-o vază./ Umbra celor nefăcute nu-ncepuse-a se desface./ Și în sine împăcată stăpâna eterna pace!/ Dar deodat-un punct se mișcă... cel întâi și singur. Iată-l/ Cum din haos face mumă, iară el devine Tatăl.../ Punctu-acela de mișcare, mult mai slab ca boaba spumii./ E stăpânul fără margini peste marginile lumii.../ De-atunci negura eternă se desface în fâșii./ De atunci răsare lumea, lună, soare și stihii...”

Știm pe de rost din cărțile de școală epistola, „De din vale de Rovine/ Grăim, Doamnă, către Tine./ Nu din gură, ci din carte/ Că ne ești așa departe”. Nichita Stănescu își întitulează un poem de-a dreptul *De din vale de Rovine*. →

HORIA ION GROZA

Adriana Jurma, Obsesie

în care adresantul devine însă el și nu ea: „Alexandru,/ dă-te de la perși încoace./ noi nu mort, ci viu te-om place/ și coboară de pe munți/ te rugăm să ne ascuți./ că lumina nu-i noroi/ pe aicea, pe la noi./ Andre, Andre, Alexandre/ te lăsăm, nu te vom arde./ cu gura ca să săruți/ cu ochiul ca să te uiți” (în *Opere personale*).

Sentimentul eminescian al mării, cu misterul luminii în noapte, cu infinitul întinderii ei, cu zvonul tainic al valurilor venite de dincolo de timp, sentiment al celui care scria „Mai am un sigur dor/ în liniștea serii/ să mă lăsați să mor/ la marginea mării”, este bine prins în versurile *Scrisorii I*: „Lună tu, stăpân-a mării, pe a lumii boltă luneci/ Și gândirilor dând viață, suferințele întuneci.../ Peste câte mii de valuri stăpânirea ta străbate/ când plutești pe mișcătoarea mărilor singurătate” În zilele noastre, Nora Iuga creează un tablou expresionist, cu luciditatea amară a vârstei și un umor ușor macabru: „Ce-nseamnă pentru tine/ ora unsprezece noaptea pe malul mării/ când luna are un halou suspect/ ca gluga trasă strâmb/ pe capul ras/ și numeri cum se-aprinde/ și se stinge farul...” (*Iluzia unei bătrâne*, în *Dactilografa de noapte*, Ed. Cartea Românească, 1996).

Eminescu scrie în *Apari să dai lumină*: „Precum corăbii negre se leagănă de vânt/ Cu pânzele-atârinate departe de pământ./ Cum între cer și mare trec păsările stol./ Trec gândurile mele a sufletului gol./ Întind ale lor aripi spre negre depărtări”. Și scrie în *Egiptul*: „Din pământ și de sub mare, s-aud sunete ce cresc/ Marea-n fund clopote are, care sună-n orice noapte”. În replică, dar obsedat de personalitatea mării, reflectată în sufletul său, contemporanul nostru, Mircea Dinescu aduce grotescul, sunând atât de bine și specific în versul lui tineresc de turnură clasică: „La horcăitul mării vin cu seringi și vată/ pun gura mea amară pe gura ei sărată/ și reușesc o clipă să-i împrumut plămâni/ și-n vasele de coastă să reaprind cărbunii” (*Nedumiritul*, în *Exil pe o boabă de piper*, Cartea Românească, 1983).

Luna este lumina a cărei poezie este amplificată de întunericul și liniștea profundă a nopții. Ea aduce

în suflet fiorul morții și totodată curajul abordării acesteia cu pace, fără panică, cu seninătate mioritică. Eminescu scrie: „Peste vârful trece lună/ Codru-și bate frunza lin/ Dintre ramuri de arin/ Melancolic cornul sună.../ Mai departe, mai departe./ Mai încet, tot mai încet./ Sufletu-mi nemângâiet/ Îndulcind cu dor de moarte” (*Peste vârfuluri*). Arghezi scrie: „Pribeag prin noaptea lunii, neliniștea mă fură./ M-am întâlnit cu mine la câte-o cotitură.../ M-am despărțit în două cu-o pravilă-nțeleaptă./ Unul colindă lumea și celălalt așteaptă.../ Ce-aștepți între morminte de piatră și statui?/ Vorbirea și cuvântul din urmă-al nu știu cui.” (*Pribeag în Noaptea*, 1967). Ștefan Augustin Doinaș scrie: „Stăpâne, mistrețul cu colți ca argintul/ chiar el te-a cuprins grohăind sub copaci./ Ascultă cum latră copoi gonindu-l...”/ Dar prințul răspunde-ntorcându-se: Taci./ Mai bine ia cornul și sună într-una./ Să suni până mor, către cerul senin.../ Atunci asfinți după creștete luna/ și cornul sună, însă foarte puțin” (*Mistrețul cu colți de argint în Alfabeta poetică*, 1947).

Iar un alt poet contemporan scrie: „Auzi?! Foșnește gândul/ Un corn ne cheamă.../ Vezi?! Nerăbdarea i-a-prinde/ Frunza-i de-aramă.../ Uită./ Palma cu-nțelesuri/ Noaptea furată.../ Lasă-l./ De-a-ntregul să rămână/ Fără de pată.../ Veni-va ora când./ Albușurile vieții/ El va sparge.../ Cu pământ./ Ape de ape/ Va desparte.../ Apoi./ Se va prelinge/ Grav și cald.../ Departe/ În spre moarte” (Horia Ion Groza: *Seară de toamnă în De durut*

Adriana Jurma, Râni

mă doare cerul, Criterion Publishing, 1998).

În fine, Gabriel Stănescu scrie: „Înainte de a-și încheia socotelile/ Pe lumea asta, bunica a chemat la ea rudele/ Și le-a spus: «Eu nu vreau să iau nimic/ cu mine dincolo./ așa că luați și beți și mâncați/ și bucurați-vă de viață, că eu știu unde mă duc...»/ Și ei au băut și au mâncat și s-au bucurat/ Până n-au mai putut și atunci bunica, văzându-i/ Dedați plăcerilor, le-a dat și ultimii ei bani/ Spunându-le iarăși: «Acum luați cu voi ce vreți de aici»/ Și ei au cărat totul din casă cu cărucioarele/ cu roabele cu bicicletele./ A doua zi casa era pustie - Bunica stătea/ Cu mâinile încrucișate în mijlocul camerei goale/ Iar rudele absente cântau și vorbeau și-și frângeau degetele/ În timp ce pe pereți umbre/ Suflau în goarne de foc”, (*Goarnel de foc ale iadului*).

După cum se vede, momentul trecerii spre moarte poate fi însoțit de sonorități nostalgice cu tonalități de corn ca o chemare peste hotarele vieții, din teritoriul morții (la Arghezi este și un sunet ambigen - ceasul – „îmi sună ceasul”, zice el) sau de sonorități stridente de trâmbiță or goarnă ca un Dies irae al Judecării de Apoi. La Eminescu este dorul care trece odată cu mersul lunii și freamătul pădurii, la alții este însuși gândul care foșnește abstract.

Trecem prin maniere, de la visarea romantică eminesciană la tonul atât de singular auto-ironic arghezian, la versul baladesc al lui Doinaș, la carnalitatea gândului lui Groza (amintind prea bine pe Nichita Stănescu, Cezar Baltag și Gheorghe Pituț) și, în fine, la discursivitatea directă, agresivă, a *Goarnelor de foc*, ieșită din pluralitatea de stiluri a optzeciștilor.

Tudor Mușatescu, cu umorul lui binecunoscut, spunea: „Am o specie rară de cactus. Înflorește o singură dată într-un secol. I-am pus numele: Eminescu”. Cred că auxinele și citokininele, stimulatori de creștere descoperiți ulterior de biologi au făcut ca această recalitrantă specie să înflorească mai des chiar dacă, poate, nu tot atât de bogat și cu un parfum tot atât de fin. Dar, oricum, prin noi toți, poeți și cititori, trece permanent o briză de primăvară, și ea pornește de la geniul nemuritor al lui Mihai Eminescu.

Mai altfel, despre **Veronica Micle** (XVI)

Desigur, indirect, era vizată și Veronica în aceste fabuloase și interminabile aberații ale distrugătorului destin... În consecință, din ziua de 20 decembrie 1884, Eminescu se internează la Spitalul *Sfântul Spiridon* din Iași, ajutat de către prietenul și colegul său Miron Pompiliu. Toată ziua are vizite ale unor prieteni, iar la sfârșitul fiecărei zile – pentru că în orice rău trebuie să existe și un dram de bine – Eminescu este vizitat, seară de seară, de Veronica, după ce pleca mulțimea de alți vizitatori, inclusiv medicul Ludovic Russ. Evident, vizita nu se reducea la a-și mai potoli dorul de poet, ci și pentru a-i mai alina durerile și înaintând pas cu pas spre o normalizare a relației lor, la aceste dovezi de afecțiune și poetul, conștientizând până la urmă starea absolut reală a lucrurilor, începu să răspundă noii chemări de dragoste a Veronicăi. Prin această atitudine, ea îi demonstra tot timpul, ca într-o cură grijulie de readucere la normal a unui organism afectat de boală și măcinat psihic. Astfel că, deseale sale vizite, străduințele și eforturile nu erau altceva decât materializarea/actualizarea sentimentelor, sau readucerea lor la un nivel de importanță care să ducă în final la reacția de conectare a lui Eminescu la trăirile ei și înțelegerea gesturilor între care și faptul că îi aducea la spital inclusiv porții de mâncare... Erau momentele lor frumoase, deseori chiar de tandrețe, de fapt semnul întoarcerii vremurilor bune ale relației lor... Ca fapt divers: amândoi și-au mărturisit teama că soarta nu putea să suporte cine știe cât acest bine, și-i va face din nou să sufere, chiar amuzându-se din acest motiv... Oricum, era ultima lună din an, și existau șanse reale, se gândea Veronica, lăsându-se dominată de un val de optimism, să înceapă și anul următor într-o revenire de formă a relației, un optimism pe care se străduia să i-l transmită și lui Eminescu, cu atât mai mult că aceeași soartă le facilitase, cu mărinimie, cam inexplicabilă, e drept, să-și petreacă împreună noaptea de Crăciun a anului 1884. Veronica, bucurată și plină de dragoste, abia de reușea să-și oprească lacrimile, aflându-se lângă

poet, conștientă fiind și de starea sănătății acestuia, care continua să nu fie cum ar fi trebuit, dând din când în când semne de... rateuri. În seara de ajun, după ce isprăvisese cu treburile în propria gospodărie, Veronica a revenit la Eminescu însoțită de amândouă fetele, pentru a-l colinda, iar cu această ocazie lămuri pe cele două tinere, aflate în plină adolescență, ce fel de sentimente nutrea mama lor față de poetul Eminescu.

Crăciunul și sfârșitul de an 1884 trecură cu bine, iar în anul 1885, la 15 martie, debuta cu un recital, Valeria, fata cea mare a Veronicăi în sala *Galino* din Iași, după care urmă susținerea de concerte și pe alte scene, atât din țară cât și din străinătate. Pe de altă parte, 1885 este un an ceva mai slab în producțiile literare, atât la Veronica – *Lui X* (25 august 1885), cât și la Eminescu: *Sara pe deal*, datată 1 iulie 1885 (dintre antumele mai cunoscute).

Lucrurile, situația în general intră pe un făgaș al firescului și parcă viața însăși, datorită afecțiunii reciproce cu sacrificii și zbateri în plus din partea Veronicăi, o apucase pe un făgaș al liniștii și împăcării, iar bărfitorii, până și cei mai înrâșiți, își mi redusese războaiele în așteptarea unor noi evenimente care să le dea apă la moara flecărelilor și batjocoriilor. Însă, ar fi fost prea simplu: unii junimiști, și nu doar ei, aveau în continuare îndoieli cu privire la moralitatea Veronicăi, dacă nu cumva ea chiar juca adesea teatru în ceea ce privea iubirea pentru Eminescu, mai ales după – se spunea – unele escapade ale ei cu tineri ofițeri, cu Caragiale și, cine știe, ce-o fi fost și între ea și poetul Iuliu Roșca. Acestea și altele de acest fel le umplea mintea de alte și alte bârfe, cărora tot mai greu Veronica le putea face față simțindu-se murdărită de cuvintele unora care nici nu o cunoșteau bine, însă făcând-o să simtă

sufletește tristețea nedreptăților care apăsau, după tradiție, pe umerii unei femei, singură, văduvă, tânără și frumoasă, patru „calități” care nu o înălțau în fața și ochii bărfitorilor și ai altora ca ei... Dar, apropo cumva și de creația literară a Veronicăi, mă întreb: dacă facem abstracție de junimiști, nici ei toți, desigur, câți cititori corect-onești cunoșteau măcar câte ceva despre ea, ca poetă? Întrebare retorică? Poate. Din nefericire, starea sufletească a Veronicăi urmează deja o evoluție din rău în mai rău sau din ce în ce mai rău, fiindcă trebuie să aducem în prim-plan situația grea a familiei sale, cu venituri insuficiente (pensia de urmaș rămânea în continuare sub formă de... promisiune), starea sănătății lui Eminescu, omul iubit, tentaculele bărfei-caracatiță, care-i pătrundeau în toate colțurile sufletului, cele două fiice-domnișoare, Valeria și Virginia, problemele sale de sănătate, care-i măcinau moralul și psihicul încet și perseverent, toate-acestea de care, dacă am face abstracție, însemnând că am avea probleme de conștiință. Mari. Avem obligația morală să ținem seama de ele și să constatăm că latura sufletească a Veronicăi, harul poetic zis, o ajută să scrie una dintre frumoasele și sensibilele sale poezii, și vorbesc aici despre creația sa lirică pe care o redau în continuare:

„Domnișoarei Elena Teodorini, cântăreață celebră.

*Lumea toată se întrebă:
În frumoasa ta cunună
Pentr-un firișor de iarbă
Mai e loc unde să-l pună?*

*Dar eu știu că nu mai este,
Arta, zîna vieții tale,
Îți așterne ca-n poveste
Numai flori în a ta cale.*

*Lasă dară pân-la tine
Să ajungă versul meu,
E un cânt pe coarde line
Mult mai slab decât al tău;*

*Însă ți-l vor spune tare
Sufletele cele multe,
Cu ce foc și admirare
Vin pe tine să te-asculte!”*

Poezia este datată martie 1886. (Augustin Z.N.Pop, *Eminescu – Veronica Micle*, ediția a II-a revăzută, Editura tineretului, 1969, p. 163).

DUMITRU HURUBĂ

O „reabilitare” empatică

MAI ALTFEL, DESPRE VERONICA MICLE

(I)

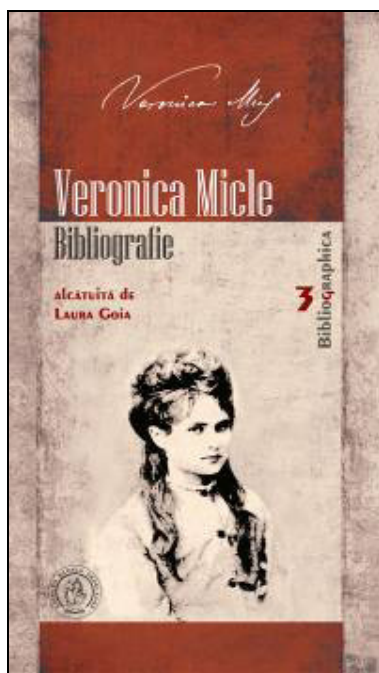
1. În recentul nostru „*Dicționar monografic MIHAI EMINESCU – Oamenii din viața lui*” (Tipo Moldova, 2019, 180 articole, 752 p.), dedicăm Veronicăi Micle (22 aprilie 1850, Năsăud – 3 august 1889, Mănăstirea Văratec) vreo 20 de pagini în care urmăream legătura acesteia cu Poetul, de la cunoașterea lor, din 1872, până la moartea ce i-a unit pe veci. Cine urmărește bibliografia respectivă își poate face, dincolo de unele răutăți ori romanțări și mistificări obișnuite pentru făcătorii de povești „senzaționale”, o imagine exactă asupra relațiilor dintre cei doi, care au durat 17 ani, cu unele întreruperi care sunt, de fapt, suferințe mărturisite ale unei comuniuni sufletești ce s-a așezat sub semnul fatalității.

Devenită de mult istorie literară, relația ilustrată de cuplul Mihai Eminescu – Veronica Micle continuă să fascineze atât prin ineditul și farmecul omenesc cât și prin dramatismul atingând tragicul, povestea lor de iubire rezumând fatalmente două vieți zbuciumate pecetluite sub semnul unirii prin moarte. Dincolo de răutățile, invidiile, bârfele, idiosincraziile și adversitățile unor contemporani, ba și de unele „poziționări” inerțiale de mai apoi, Veronica Micle a fost *femeia-muză* predestinată poetului „nepereche”, sufletul ei deschizându-se ca o floare în dogoarea iubirii și lumina geniului eminescian.

Între cei care au stăruit asupra acestei remarcabile personalități, trudind cu răbdare să restituie adevăratul chip uman și sufletesc al poetei-muze, se numără și profesorul DUMITRU HURUBĂ din Simeria, care, în 2019, cu prilejul împlinirii a 130 de ani de la moartea „iubitei legitime” (G. Călinescu) a lui Eminescu, a publicat o carte foarte interesantă, proiectată cu mulți ani înainte, și finalizată abia acum, „poate dintr-o sămânță patriotic-ardelenească, poate dintr-o pornire de reabilitare a Veronicăi Micle”, după cum scrie autorul.

Profund indignat că imaginea Veronicăi a rămas de-a lungul vremii, în linii mari, așa cum a caracterizat-o junimistul Iacob Negruzzi,

„purtătorul de cuvânt al lui Maioreșcu” („Veronica era o femeie ușuratică, nestatornică și indiferentă la dragostea poetului” - *Aminiri de la Junimea*), dl D. Hurubă încearcă o „reabilitare” a acesteia în studiul *MAI ALTFEL DESPRE VERONICA MICLE* (Limes, 2019, 204 p.). Este vorba de un continuum interpretativ de vreo 90 de pagini, urmat de „Scurte fragmente din scrisorile adresate de Veronica Micle lui Mihai Eminescu” (pp. 98-99). Partea a doua a cărții cuprinde o selecție din poeziile Veronicăi și o pagină din „aforismele” acesteia (pp.103-158). Ultimele 30 de pagini conțin „Câteva imagini cu și despre Veronica Micle”, începând cu un portret al acesteia de la 8 ani, continuând cu reproducerea listei cu anagrame și a unor desene dedicate iubitei sale de Eminescu, cu ale inscripții, înscrisuri și coperti ale unor ediții, cu portretele lui Ștefan Micle, soțul, și ale celor două fiice, Valeria, căsătorită Sturdza (1866-1929) și Virginia-Livia, căsătorită Gruber (1868-1937), cu cele patru portrete cunoscute ale poetului, cu imagini ale casei-muzeu, străjuită de bustul Veronicăi, din Târgu-Neamț și, desigur, cu pozele poetei, care se cunosc, și, în sfârșit, cu imagini ale locului de veci (depresivă și suicidară prin otrăvire cu arsenic la mănăstirea Văratec, Veronica a fost înmormântată lângă biserica Sf. Ilie din deal).

Dl Dumitru Hurubă, într-un „Cuvânt înainte, de lămurire”, precizează că a scris cartea dintr-o pornire „justițiară”, de reabilitare a Veronicăi Micle, considerând că multă vreme „asupra ardelenței a fost aruncată pe nedrept o anatema pe care timpul a fixat-o, și-acolo a rămas peste o sută de ani!” Imaginea de „femeie ușuratică și nestatornică” pe care a creat-o „echipa de bărfitori a Junimii, sub comanda oficială sau nu, a lui Titu Maioreșcu”, a rămas, oarecum, în o parte a conștiinței unora, contracararea ei făcându-se cu mai mult sau mai puțin succes. Dintr-un punct de vedere „total diferit de-al multora”, autorul dezvoltă un comentariu din care rezultă „un accent special pus pe aceste părți ale sufletului ei de femeie tânără, ardeleancă frumoasă, aprigă și încăpățânată până la exasperare”.

Preocupându-l încă din studenție această idee de reabilitare a iubitei lui Eminescu, autorul ne mărturisește că tot a amânat, strângând mereu informații și date, până în aprilie 2018, când, „din respect și iubire pentru memoria Veronicăi Micle, am început să scriu această carte închinată cu toată dragostea memoriei unei ardelențe tinere, frumoase, inteligente și batjocorite de destin – calități pe care, cu toată neplăcerea, le-au recunoscut și bărfitorii ei, adevărați profesioniști din stirpea denigratorilor.”

Operând cu această atitudine empatică (o empatie „cu teză”), dl Hurubă dezvoltă un subiectivism de cauză solidară cu protagonistul comentariului său despre care „toată lumea știe totul”: „Și, totuși, nu, nu e totul! Deoarece, iată, după un secol și ceva de la moartea Veronicăi, Editura Polirom a publicat un volum întreg de *scrisori inedite Veronica-Eminescu-Veronica (...), ce nadă minunată și atrăgătoare pentru noii bărfitori și cârcotași!*” Scrisorile respective, reproduce și în facsimil, cu toate aluziile unor „cârcotași” privind apelarea poetului în intimitate, dezvăluie, de fapt, dimensiunea pasională și dramatică a relației dintre Veronica și Eminescu, o relație care a început la Viena în 1872, când Veronica s-a aflat, pentru câteva luni, în capitala imperiului pentru tratarea unei afecțiuni cutanate (probabil *zona zoster!*), și se sfârșește în 1889, →

ZENOVIE CÂRLUGEA

când, la cincizeci de zile după moartea poetului (și la zece ani după aceea a soțului), femeia de 39 de ani își pune capăt zilelor într-o mănăstire de maici, unde se retrăsese în cea vară din vuietul Bucureștiului, calvar și mormânt al neuitatului ei iubit Mihai. Așadar, trăise, - după aducerea acestuia de la Botoșani la București în aprilie 1888, - în apropierea geniului crucificat prin ospiciile Capitalei (Mărcuța, Ștzu), depunând, cu vâlul tras pe față, la catafalcul poetului din Biserica Sf. Gheorghe Nou, chiar pe pieptul iubitului dispărut, în ziua aceea cu mici averse de 17 iunie 1889, un buchet de miozotis...

2. Se cunoaște prea bine din atâtea lucrări, îndeosebi din monografia lui G. Călinescu și nenumărate documente (și mărturii) de epocă, relația dintre Eminescu și Veronica, la adevărata ei dimensiune umană și sufletească.

Chiar dacă G. Călinescu, descriind portretul femeii pe care nu o găsește tocmai „frumoasă”, se întreba malițios ce va fi putut să-l cucerească pe poet la soția fostului său șef (rector) în fața căruia a depus jurământul ca director al Bibliotecii Centrale din Iași, femeie, în 1872, cu două fete, de 4 și 6 ani, implicată oarecum în mișcarea feministă a târgului, expusă la atitudini controversate, ba, pe deasupra, o martoră în procesul de „imoralitate” intentat lui Maiorescu de inamicii săi ieșeni. Calitatea de „martoră” sub jurământ o prestase Veronica, în toamna lui 1864, după ce devenise, la 14 ani, soția profesorului din comisia de examen, Ștefan Micle, un alt motiv de a intra... în gura lumii!

Fapt e că între fostul student vienez și berlinez, stabilit în 1874 la Iași ca director al bibliotecii, și soția șefului său se leagă, mai întâi, o dragoste tainică, Veronica fiind foarte atentă să nu dea apă la moara aparențelor (și anonimelor ce veneau pe biroul profesorului Micle, mai în vârstă cu 30 de ani decât foarte tânăra lui soție). Iar, mai apoi, după moartea acestuia (4 august 1879), în septembrie 1879, Veronica merge la București, unde poetul era, încă din toamna lui 1877, redactor la ziarul conservator „Timpul”, acum petrecându-se „luna de miere” a lor. Săptămânile acestei „luni de miere” se întind, cu despărțiri și reveniri, în lunile septembrie-octombrie, după

care, începând din noiembrie, Eminescu dă semne de ezitare, ceea ce o face pe Veronica să-l amenințe și să-și ceară scrisorile înapoi în mai multe rânduri. În februarie 1880, poetul vine la Iași, împăcând-o oarecum pe femeia răvășită și copleșită de monotonia provinciei, dar din aprilie relațiile devin iar încordate, până în decembrie 1881 („doi ani” de chin, imputați, de care femeia face vorbire într-o scrisoare), când Veronica vine la București și iubirea lor se reia cu o nouă pasiune (ea îi mărturisește „greșeala” făcută și-i cere poetului să-i recupereze scrisorile adresate lui I. L. Caragiale, care, fiind numit inspector școlar în Moldova, o căutase și „abuzase” de prietenia ei!). Eminescu, teribil de gelos, îl bruschează, chiar în ziua de Crăciun 1881, pe Caragiale (numit de poet în scrisori „șarpe veninos” și „pezevenchi grec din Kefalonia”) chiar în casa lui Maiorescu, iar acela refuză să-i înapoieze Veronicăi scrisorile. Din august 1882, se produce o nouă despărțire, Eminescu, obosit și bolnav, explicându-i femeii iubite că, lipsit de mijloace materiale, nu poate să-i asigure un viitor potrivit.

Pe deasupra, intervenise și Maiorescu, aflând de intenția maritală, prevenindu-l pe poet asupra relației cu o femeie „de moravuri ușoare”, pe care o „avusese” și Caragiale! Aceasta era, cam în general, atitudinea *Junimii*, care îl „proteja” astfel pe poet de complicatele tribulații ale unei căsătorii și, prin urmare, de o anumită expunere publică...

3. Dar să revenim la cartea dlui Dumitru Hurubă, care afirmă că „după întâlnirea cu Eminescu, în sufletul său de femeie tânără se dezvoltă tot mai puternic starea reală a unei femei care a fost lipsită de copilărie, adolescență și tinerețe”. Conform mărturisirii propriei fiice Virginia-Livia Gruber, devenită profesoară de matematică, „Mama a fost plină de viață, plină de farmec, frumoasă, dansa perfect și avea o voce superbă. În societatea aleasă pe care o vizita, din cauza acestor calități superioare, făcea umbră întotdeauna în jurul celorlalte femei.” (Cf. G. Călinescu).

Dl Dumitru Hurubă se referă la texte în care imaginea Veronicăi apare atinsă ofensator fie de junimiștii menționați (Iacob Negruzzi, Titu Maiorescu), fie de criticul E. Lovinescu în calitate de romancier (*Bălăuca*), „absolut neconvingător din punctul meu de vedere” (v. scena în care, ajunsă la București, în septembrie 1879, Veronica îi declară poetului, după o lungă iarnă casnică, hotărârea ei, în urma îndelungatei tângiri, „aici și acum”!, făcută lângă un felinar stradal, în fața hanului lui Nastasache „locuit mai mult de femei ușoare și cu odăi de închiriat cu ceasul”).

Peste tot în comentariul său, autorul subliniază exemplara „puritate a legăturii sentimentale dintre cei doi”, lăsând deoparte „nelipsitele bârfe și răutăți, capitol la care românii, în majoritatea lor, sunt experți.” La un moment dat, dl D. Hurubă afirmă că, la români, „bârfologia” a devenit un nărav capital!

La 22 de ani, Veronica se găsea alături de soțul ei într-o călătorie prin Europa și întâmplarea face să-l întâlnească pe poet la Viena (se spune că, rămânând pentru mai multe luni în capitala imperiului pentru tratarea unei boli de piele, Maiorescu i-l indicase soțului pe tânărul student român, care avea să-i fie un fel de ghid în vechiul burg habsburgic). Eminescu, la această dată, tipărise câteva poezii în „Convorbiri literare”, revistă mult apreciată în casa profesorului Micle. Tânăra femeie remarcase numele poetului talentat și văzuse în treacăt (!) portretul arhicunoscut al lui Eminescu de la 19 ani cu „frumusețea de semizeu” (G. Călinescu): „Și-acum mă-nreb eu: simțire adâncă→

*Cum de se naște printr-un portret?
Căci nu văzusem ochii tăi încă,
Știam atâta că ești poet!”*

Întâlnirea de la Viena, episod mult romanțat de biografi, pare să fi mișcat mult pe poetul care, după întoarcerea în țară, va frecventa salonul Veronicăi, unde citește chiar poezii (1874-1877).

O afecțiune reciprocă îi leagă pe cei doi și discreția acestei comunicări sufletești trebuia să țină seamă de starea civilă a Veronicăi.

Dar pe măsură ce faptele trădează nestăvilirea zi de zi a sentimentelor, lumea taxează ca atare și astfel încep să vină pe biroul vârstnicului soț anonimele intriganților, care, din fericire pentru cei doi, erau socotite de profesor drept „plastografii”.

Dincolo însă de faptul că Menelau, mai în vârstă cu 30 de ani, nu da crezare zvonurilor ori pur și simplu... mai închidea și ochii, legătura Veronicăi cu Eminescu, cunoscută la Viena în 1872, apoi la Iași în perioada 1874-1877, va da naștere unei iubiri celebre încrustată în aur (vezi poeziile, epistolarul etc.). Iubindu-se „în taină” ani întregi, în 1876 are loc prima îmbrățișare, după cum însuși consemnează poetul pe un „Amartolon sotiria”: „Ziua de 4/16 Fevr. 1876 a fost cea mai fericită a vieții mele. Eu am ținut pe Veronica în brațe, strângând-o la piept, am sărutat-o. Ea-mi dăruie flori albastre pe care le voi ține toată viața mea.”

După plecarea poetului la București (octombrie 1877), Veronica – soție a unui intelectual distins în târgul Ieșilor, foarte atentă să păstreze toate aparențele -, rupe tăcerea, mai mult scuzându-se decât să-l prevină pe poet asupra comportării sale.

Într-o scrisoare adresată în mare secret prietenului plecat la București și semnată „Tolla nefericită”, tânăra femeie se explică în cea mai pasională mărturisire: „Nu e așa că indiferența mea ți-a zdrobit inima, inimă plină de ființa mea? Dar iau pe Dumnezeu de martur dacă această indiferență era adevărată; această răceală prefăcută nu era decât o contra-balansare a dragostei tale nemărginite, ce o arătai fără încetare. Privirea ta, vorba ta, în fine întreaga ta ființă, față de mine nu dovedea decât dragoste. Tu erai așa de puțin stăpân pe tine, încât cel mai prost om își dădea seama că ești îndrăgostit de mine; ca atare nu

trebuia ca eu să dezmint și să simulez în ochii iscoditori reciprocitatea unei iubiri tot atât de mari? Titi, scrisoarea asta eu am scris-o în afară de casă într-atât sunt de spionată de oamenii din jur, unul pleacă, altul vine, eu sunt mai rău ca la un hotel. Titi, nu-i așa că tu vei veni de sărbători la Iași și atunci eu voi fi așa de dulce și așa de bună cu tine și te voi vedea adormind pe brațul meu.”

Socotită drept „principala muză a lui Eminescu”, ceea ce îndeobște este de mult știut, autorul subliniază trăsăturile și calitățile femeii (adolescență, patimă, iubire nemărginită, feminitate, naivitate, promisiuni interesante, declarații ferme, devotament, tandrețe fără limite etc.).

În numărul de la 1 martie 1878, în „Convorbiri literare”, Veronica publică poezia „Ai plecat”, prin creațiile publicate de cei doi exprimându-se sufletele îndrăgostiților:

*„Ai plecat mânat de dor
Și te-ai dus tot înainte,
De cumplitul meu amor
Nu ți-ai mai adus aminte.*

*Eu cu sufletul zdrobit,
Am privit în a ta cale,
Și cu lacrimi am stropit
Urma pasurilor tale.”*

În același număr, lui Eminescu i se publicau poeziile: *Povestea codrului, Povestea teiului și Departate sunt de tine*, „toate creații legate direct de imaginea Veronicăi, de perioada lor ieșeană, de întâlniri etc. Un „dialog” poetic, așadar, ușor de înțeles și de caracter e mai puțin îngăduitoare...

Aflând, de la Iași, că Eminescu frecventa casa Mitei Kremnitz (cumnata lui Maiorescu), ba mai mult, că-i dedicase versuri, Veronica nu întârzie să-i reproșeze poetului că o ființă „souverenement superieure m-a alungat afară din sufletul tău!” Îngerul care-i ieșise „în calea vieții”, dintre oameni, era găsit în persoana Mitei Kremnitz, iar poezia *Atât de fragedă* o indispuie pe mai vechea amicică, *iubita legitimă*, prezentată, la un moment dat, tuturor, de poet, prin București, drept logodnică.

Presată și de Maiorescu, cumnata gelos, Mite se retrage, jignită, în statutul ei aristocratic, convinsă de riscurile unui ceas „de prefăcătorie” și mai ales mângâiată de versurile ce i le inspirase marelui poet...

Ea însăși scriitoare, va publica mai târziu niște *amintiri despre*

Eminescu. Nemțoaica, o ființă lucidă și cam lipsită de feminitate, după cum ne-o arată portretele, puse un punct atât de categoric în această fază a sentimentelor sale pentru poet, încât acesta uită repede rătăcirea de o clipă și se întoarce repede la Veronica blestemelor sale...

După moartea lui Micle (4 august 1879), cei doi petrec „luna de miere” la București, repetat, săptămâni întregi din septembrie și octombrie, după care, începând cu noiembrie, Eminescu dă semne de renunțare, ceea ce o face pe Veronica să-l amenințe și să-și ceară scrisorile înapoi în mai multe rânduri.

Mult mai târziu, în toamna lui 1888, după ce Eminescu își trăise calvarul prin internări spitalicești repetate în țară și străinătate, Veronica vine la Botoșani, unde se afla poetul în îngrijirea surorii sale Henrieta, și-l determină să plece la București, unde ea își cumpărase o locuință încă din 1886 (vânduse proprietatea din Iași, iar casa de la Târgu-Neamț o donase Mănăstirii Văratec, după care se stabilește la București, împreună cu fiica sa Valeria, studentă la Conservator). Dar, în scurt timp, Eminescu cade iarăși bolnav, fiind internat încă din ianuarie 1889, pentru ca la 15 iunie 1889 să moară în spitalul doctorului Șuțu din strada Plantelor, unde mai fusese internat cu șase ani în urmă, din iunie până la sfârșitul lui octombrie 1883, când va fi dus la Viena.

4. Moartea profesorului Micle puse capăt acestei „dragoste platonice de aproape un deceniu” (G. Călinescu). Văduva de doar 29 de ani își planifică, în septembrie, să meargă la București. Urmărea, prin aceasta, nu numai rezolvarea problemei cu pensia după soțul ei (care se va rezolva mult mai târziu), dar mai ales întâlnirea cu Eminescu (6 septembrie 1879).

„Scumpul meu drag, – îi va scrie Veronica – nu știu cum să încep, cum vei găsi această letră roșă! Nu mă mai recunosc după noaptea noastră împreună. Inimă bună, garoafe sângerii iubire și numai iubire, scumpul meu drag! (...) Cu totul, de-acum, cu totul a ta. Veronica”. Veronica gustă acum „Beția divină și nebuniile fericite” – cum zice ea însăși într-o scrisoare, – „după o lungă iarnă casnică”, alături de „instinctivul” în iubire Eminescu (G. Călinescu).

Să ne mai (re)amintim de **BARBU DELAVRANCEA** 11 aprilie 1858 - 29 aprilie 1918

(I)

În condițiile de azi, când majoritatea scriitorilor clasici, indiferent de... mărimea, importanța și valoarea lor în contextul literaturii naționale, sunt „uitați”, unul câte unul, mai mult sau mai puțin deliberat, și Barbu Ștefănescu Delavrancea pătrunde tot mai greu în mintea și sufletul actualelor generații de scriitori, ca să nu mai vorbim de restul populației... În atari condiții, explicația devine simplă: ce să caute un reprezentant al romantismului – „mic romantism provincial și rustic”, precum îl caracterizase G. Călinescu – în lumea scriitoricească de azi. (G. Călinescu, *Istoria Literaturii Române, compendiu*, Edit. pt. Lit., 1963, p. 203). ...Vorbesc despre literatura actuală bântuită de curente literare care, debarasându-se cu ambițioasă hotărâre de trecut, vor să înalte literatura nouă pe un soclu postdecembrist, dar soclu să fie! De fapt, nu cumva se discută despre un soi de bază mai mult speculativă și zgomotoasă, construită dintr-o puzderie de zdrențe împodobite frumos și atrăgător-țipător din materiale moderniste și postmoderniste, cu ajutorul mai fiecărui autor actual? Aceasta având în vedere că, în toată respectiva hâinărie, epitelele și varii figuri de stil salvează conținuturi care, fără aceste apanaje se află în cădere liberă spre o oarecare zonă a derizoriului – fără să supăr pe cineva anume.

Absolut pe nedrept ignorat, ca să nu spun altfel, Barbu Ștefănescu Delavrancea, este unul dintre nu prea mulții clasici ai literaturii noastre naționale, care a lăsat în urmă scrieri de inestimabilă valoare, chiar dacă am reduce totul la trilogia sa dramatică. De-aceea, se cuvine să ne (re)amintim de el, de creațiile sale reprezentând cam toate genurile literare... Așadar, scriitorul s-a născut în Mahalaua Delea Nouă din București, fiu-mezin dintre cei nouă(?) copii ai familiei Ștefan Tudorică (Albu, Plugaru...), și Ioana (Iana, Eana, Ana...). Din informațiile pe care le am, nașterea a avut loc la 2 apr. 1858 (cf. M. Zăciu, M. Papahagi, A. Sasu, *DSR, D – L*, Edit. Fundației Culturale Române, Buc. 1998, p. 44);

a 11 apr. 1858 (cf. Al. Săndulescu, Delavrancea, Edit. Albatros, 1970, p. 6); la 11 apr. 1858 (cf. T. Vianu, *Studii de literatură română*, Edit. Did. Și Ped., 1965, p. 443); la 12 apr. 1858 (cf. vol. *Scriitori români*, Edit. Șt. și Encicl. Buc. 1978, p. 178)... ...Și a decedat la 29 apr. 1918, la Iași, fiind înmormântat în Cimitirul „Eternitatea”. De reținut, ca fapt divers și ușor amuzant, că atât comentarii cât și istoricii literari nu au reușit să se pună de acord asupra zilei sale de naștere, chestiune mai puțin importantă, cel puțin în comentariul de față...

Copilăria și-a petrecut-o în mediul oarecum rural al mahalalei bucureștene, cu obiceiuri dăinuind prin timp, dar și cu personaje pe care le vom regăsi evocate în *Bunicul*, *Bunica*, *Văduvele*, *Odinioară*, *Domnul Vucea*, sau chiar în *Irinel*... A început să învețe carte cu dascălul Ion Pestreanu de la biserica Sf. Gheorghe Nou, iar în 1866 a fost înscris la Școala sucursală cu dascălul Spiridon Danielescu, respectiv cel care îl înscrie în catalog cu numele de... *Stephanesku* – un fel de variantă adaptată după patronimicul Ștefan. De subliniat că *Delavrancea* n-a folosit niciodată acest nume, deoarece l-a considerat lipsit de autenticitate. La Școala Domnească, urmează clasa a III-a, în clasa a IV-a avându-l ca dascăl pe un oarecare *Ion Vucitescu*, cel care, mai târziu avea să rămână în creația lui Delavrancea ca *Domnul Vucea*... 4 ani mai târziu, în 1870, într-un singur trimestru, Delavrancea apare înregistrat ca elev al Gimnaziului „Gh. Lazăr”, de unde este transferat ca bursier la Liceul „Sf. Sava” (1 Decembrie), pe care îl absolvă în anul 1877 și devine student

al Facultății de Drept din București. După toate informațiile, se pare că încă din perioada liceului datează primele sale încercări literare în versuri, gen de creație cu care și debutează în *România liberă* (9 iunie 1877), cu poezia *Stanțe, dedicată Măriei sale Carol I și ofițerilor români*, un an mai târziu, în 1878, el debutând și editorial cu placheta *Poiana lungă - Amintiri*, sub semnătura-pseudonim „Barbu”. Volumașul, conținând poezii cu reminiscențe pastorale din autori precum: Vergiliu, Ovidiu, Al. Depărățeanu, D. Bolintineanu ș.a., este retras din circulație de către autor; este și anul în care Delavrancea începe să lucreze în redacția ziarului *România liberă*. În calitate de angajat al redacției, el începe publicarea seriei de foiletoane *Zig-zag*, semnând cu pseudonimul *Argus* (1880). În paralel, își continuă studiile universitare de Drept, pe care le termină în 1882, luându-și licența cu teza „*Pedeapsa, natura și însușirile ei.*” În același an, cu sprijinul familiei Verghy, al fratelui său, avocatul Nicu Ștefănescu și al ziarului *România liberă*, pleacă la Paris, pentru pregătirea doctoratului în Drept, de unde se întoarce spre sfârșitul anului 1884, fără a-și fi luat doctoratul... Urmează înscrierea la Baroul Ilfov și reîncepe colaborarea în calitate de redactor-reporter la ziarul *România liberă*, semnând cu numele literar Barbu Delavrancea, dar funcționează și ca profesor la Pensionul Elenei Miller-Verghy și la Așezământul Elisavetan al fostului său profesor I. Limburg... Din punct de vedere strict literar, Delavrancea publică în 1885 volumul *Sultănica* (schițe și nuvele), ediția a II-a fiind editată în anul 1908. În paranteză fie spus, este de menționat că în perioada respectivă Delavrancea a devenit nu doar un colaborator frecvent, ci și unul important al publicațiilor *Epoca*, la gazeta socialistă *Drepturile omului* (cu schița *Sorcova*), *Evenimentul*, *Democrația*, *Lupta*, *Revista nouă*, *Viața*, *Ziarul meu*, *Viitorul*, *Gazeta Transilvaniei*, *Românul*, *La Roumanie* (din Paris), însă colaborează și la *Viața Românească* și *Flacăra*... În anul 1886, colaborează la publicația *Lupta*, condusă de G. Panu, semnând cu pseudonimul *Argus* articole referitoare la *Căncăurile politice* ale →

DUMITRU HURUBĂ

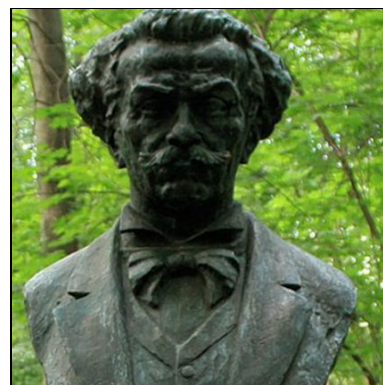
vremii, iar un an mai târziu, în 1887, editează *Revista literară* (doar două numere), apoi se angajează ca redactor-șef la redacția *Revistei noi*, condusă de B. P. Hașdeu, în paginile căreia își publică majoritatea creațiilor literare proprii. De reținut și că, în același an 1887, Barbu Delavrancea publică volumele *Liniște* (nuvelă) și *Trubadurul* (nuvelă citită la *Junimea* în 1886) ... Între anii 1888 – 1894, este colaborator la ziarele *Democrația* și *Voința națională*, și publică volumele *Paraziții* (1892, ediția a II-a, în 1905) și *Între vis și viață* (1893, ediția a II-a, în anul 1903, sub semnătura-pseudonim: *Delavrancea*). Și e corect să nu mergem mai departe, fără a-l arăta lumii pe Barbu Delavrancea în calitate de *om politic*, dacă avem în vedere că, în anul 1894, el este ales deputat în colegiul II la Ploiești. Însă, în această ordine de idei, să avem în vedere și un fapt oarecum mai special și, poate, mai puțin cunoscut: după 5 ani de la alegerea ca deputat (1899), viitorul mare scriitor face o mișcare interesantă și importantă, respectiv, părăsește partidul liberal (1899) și se înscrie în partidul conservator, în această calitate el devenind primar al capitalei (2 iulie 1899), eveniment urmat de un altul, chiar mai important și anume: ajunge deputat de Putna, Mehedinți și Vaslui. În acest fel, Delavrancea apare ca personalitate politică din ce în ce mai puternică, devenind chiar vicepreședinte al Camerei și, ceva mai târziu, ministru al lucrărilor publice, începând cu 29 decembrie 1910, până în martie 1912...

Firește, acestea sunt doar câteva aspecte care ilustrează și rotunjesc zestrea intelectuală a lui Barbu Delavrancea, pentru că baza personalității sale este și va rămâne creația literară. Fără a subestima – Doamne ferește! – calitățile sale de magistrat și, mai concret, de avocat, el va fi unul dintre cei mai importanți autori români, mai ales de la începutul secolului XX. În același timp, bine se știe că el a fost apărătorul lui Caragiale în celebrul proces de calomnie intentat lui Caion... Astfel, în anul 1902, într-o strălucitoare pledoarie întru apărarea lui I. L. Caragiale, în calitatea sa de avocat, Delavrancea a făcut ca procesul intentat calomniatorului Caion să rămână celebru și pentru

istoria literară. Și nu mă rabdă sufletul ca, într-o paranteză, dar și pentru frumusețea pledoariei lui Barbu Delavrancea în acel proces, să nu profit de acest comentariu pentru a reda câteva citate din nu mai puțin celebra expunere... În această ordine de idei, mă voi opri pentru moment la succedarea de întrebări oarecum emfatică, care urmează și care dau forță expozeului și, vizând juriul, are un efect simpativ-reflexiv: „*Ce-i mai rămâne din onoare* (lui Caragiale, evident), *când îi răpește bunul renume? Ce vor mai produce operele teatrale când le tăgăduiești atracțiunea originalității lor? Și ce semnificare ar mai avea o asemenea existență pentru el însuși și pentru ceilalți, dacă izbutești – fie prin calomnie – să convingi opinia publică că credința ei în dramaturgul ei a fost o tristă iluzie și o lungă înșelăciune?*” Și continuă neiertătoarea pledoarie: „*Pe un Caragiale, care și-a închinat viața întreagă dramaturgiei naționale, a-l acuza că a furat capetele lui de operă, va să zică a-i păta onoarea lui, a-i împrumuta mijloacele lui de existență, a-i spulbera chiar și rațiunea lui de a fi fost până astăzi și de a fi de astăzi înainte*”. (...) „*Am putea să trecem peste noua dovadă de perversitate și să ne oprim numai la primele articole publicate în “Revista Literară”. Dar nu, domnilor, voim să spulberăm toate clevetiurile, toate acuzațiunile, toate calomniile, pentru ca deciziunea ce veți pronunța să fie întemeiată nu atât pe imprudența evidentă a acuzatului, cât pe dovezile noastre zdrobitoare*.” Ș.a.m.d. Iar E. Lovinescu întărește aceste citate printr-un fel de concluzie: „*cuvintele zburau învălmășite, icoanele ropoteau, frazele se desfășurau șerpuitoare, deschizând priveliști largi: graiul românesc se lumina de o podoabă nebănuită*” (E. Lovinescu).

Mă limitez la aceste citate, mai adăugând doar că, în urma extraordinarei expunerii a lui Delavrancea, Constantin Al. Ionescu, zis Caion, a primit sentința de condamnare la 3 luni închisoare, 500 de lei amendă și 10.000 lei despăgubiri civile. Și chiar dacă la rejudecare Caion a fost achitat, la solicitarea lui Caragiale, acest lucru nu micșorează cu nimic valoarea formidabilei pledoarii...

Am închis paranteza și revin.

Considerat de însuși Hașdeu ca fiind un reprezentant important al naturalismului zolist, Barbu Delavrancea este „scos” de sub această... acuzație de către G. Călinescu și implantat în „*micul romantism provincial*” în care, fără grijă, fuseseră editate *Sultănica*, volum considerat ca debut editorial și cuprinzând nuvelele: *Sultănica*, *Fanta-Cella*, *Palatul de cleștar*, *Iancu Moroi*, *Șuer*, *Răzmeriță*, *Odinioară*. Pe ansamblu, doar cu unele... abateri de ordin stilistic, Delavrancea apare într-un teritoriu literar din imediata apropiere a *sămănătorismului*, prin aceasta, și nu numai, autorul se relevă atât ca un autor cu personalitate, dar și ca un prozator cu timbru personal, posedând un stil de-o încărcătură emoțional-volitivă aproape-aproape exagerată. Doi ani mai târziu, în 1887, publică volumele *Liniște* (nuvelă) și *Trubadurul*, cuprinzând nuvelele: *Trubadurul*, *La șosea*, *Zobie*, *Văduvele*, *Milogul*, *Liniște*. Cam toate textele din acest volum sunt dominate de viziunea pesimistă și tehnica naturalistă; *Paraziții* (volumul are în cuprins creațiile de mai mare întindere: *Paraziții*, *Hagi-Tudose*, *Bursierul*, *Irinel*, *Domnul Vucea*) (1892). Pentru acest volum, Academia Română îi acordă lui Barbu Delavrancea premiul „Heliade Rădulescu”, pentru opere publicate, cu mențiunea: cea mai bună scriere literară românească, între 1 ianuarie 1891 – 31 decembrie 1892. (ediția a II-a, 1905); *Între vis și viață*, este un volum de nuvele și povestiri având ca puncte forte duișia și lirismul îmbinate cu atmosfera feerică, chiar de basm (*Poveste*, *Neghiniță*, *Nu e giaba cafea*, *Sentino*, *Moș-Crăciun*, *Pravoslavnicul și slăninele*, *Departee*, *departee*, *Bunicul*, *Bunica*...) (1893), Ediția a II-a, cu pseudonimul Delavrancea, 1903)...

Pagini despre sufletul românesc

Un suflet românesc cugetă despre etern și istoric - note pe marginea eseului

Ce e etern și ce e istoric în cultura românească, de Constantin Noica

Cartea „*Pagini despre sufletul românesc*” se constituie sub forma unei miniculegeri de eseuri ce corelează filosofia cu religia și istoria, cu muzica și literatura. Cartea conține studii și articole care au fost destinate unei lucrări mai ample, nefinalizate, *Contribuții la o istorie a vieții spirituale românești*, cerută prin Institutul Român din Berlin, pentru o editură germană. Ion Ianoși, în cartea sa dedicată filosofiei românești, atunci când discută opera lui Noica, apreciază că e necesară delimitarea între filosofia ca atare și eseu literar: „*Forțând întrucâtva lucrurile, ne pare îndreptățit să despăcim unitatea în contrariile ei alcătuitoare, tipologia istoriei riguroase a filosofiei și tipologia eseului.*”¹² Atunci când analizează *Pagini despre sufletul românesc*, le consideră eseuri și le analizează din această perspectivă.

Primul eseu inclus poartă titlul *Ce e etern și ce e istoric în cultura românească* și reprezintă conferința ținută la Berlin în 1943. Noica pornește în demersul său de la un citat al lui Emil Cioran care aduce în discuție „tragedia culturilor mici” și apoi se oprește asupra sintagmei blagiene de „cultură minoră” și atrage atenția asupra semnificațiilor ei. E greșită o relaționare a ei cu ideea de inferioritate din punct de vedere calitativ: „*Cultura noastră populară, deși minoră, are realizări calitativ comparabile cu cele ale culturilor mari. Și știm că avem în această cultură populară o continuitate pe care nu o au cele mari.*”¹³ Filosoful caută o explicație pertinentă pentru „eternismul” cu care a fost asociat poporul nostru de secole. Ce e etern e relaționat în general cu aspectele rurale, iar Noica se revoltă tocmai împotriva acestui aspect: „*Noi nu mai vrem să fim eternii săteni ai istoriei*”¹⁴ Elementele acestea anistorice, sătești, patriarhale, nu mai

12 Ion Ianoși, *O istorie a filosofiei românești*, Cluj: Apostrof, 1996, p. 284.

13 Constantin Noica, *Pagini despre sufletul românesc*, București: Humanitas, 1991 p. 7

14 ibidem p. 7

corespund cerințelor actuale, poate că au fost utile și benefice cândva dar acum eternul ține de paseism iar cultura noastră are nevoie de actualitate. Aceasta e ipoteza pe care o dezvoltă Noica și de la care pornește atunci când încearcă soluționarea conflictului anistoric-istoric, etern-actual. Seria aceasta antinomică e dezvoltată în direcția spiritualitate popular - creație personală, pentru că doar prin individualizarea culturii se ajunge la smulgerea ei din patriarhal și plasarea în diacronie. Totuși, Noica sesizează un pericol în cazul depășirii spiritualității populare prin creația personală i.e., creația personală va sta în umbra culturilor mari ale lumii.

Opoziția etern-istoric e explicitată de Noica prin apelul la o altă antinomie vreme-timp, perceptibilă în proverbul: „*Ceasul umblă, lovește, și vremea stă, vremeuște*”.

În acest context, vremea apare românului ca o permanență, fixitate, neîntâmplare, repaus, concret nemișcat, e „*totul viu al lumii, privit sub specia ființei, nu a devenirii*”¹⁵ Timpul e perceput în opoziție prin asociere cu zădărnicia drept conceptual și abstract. După această delimitare etern-istoric prin relaționare cu vreme-timp, concluzia lui Noica e pertinentă: „*Nu știu dacă și în alte părți Psalmii Vechiului Testament s-au citit la fel de mult ca la noi. În orice caz, eternitatea românească despre care vorbesc este de acest tip. Nu o plenitudine istorică,*

15 ibidem p. 10

nu realizări majore - pe care neamul nostru nici n-ar fi avut când să le înfăptuiască - dau garanția duratei; ci sentimentul că, în fond, există un plan față de care toată frământarea istorică este irosire și pierdere.”

În continuare, eseuul lui Noica se focalizează pe identificarea a trei momente culturale prin intermediul cărora să descrie coborârea în istorie și părăsirea viziunii statice, eterne: Neogoe Basarab, Dimitrie Cantemir și Lucian Blaga. Pentru secolul al XVI-lea, Noica îl alege pe Neogoe Basarab pentru că acesta avea o conștiință orientată spre absolut, spre etern. Filosoful începe incursiunea sa în secolul al XVI-lea, printr-o prezentare a lui Neogoe Basarab: domnitor al Munteniei la începutul secolului al XVI-lea, ctitor al Mănăstirii Curții de Argeș. Noica explică posibile surse ale atmosferei religioase din timpul domnitorului: înainte de a deveni domnitor, Neogoe a trăit lângă o mănăstire, un unchi de-al său s-a călugărit, soția sa se va călugări după moartea lui Neogoe Basarab. Totuși la ce nivel remarcă Noica îngemănarea dintre etern și istoric în persoana lui Neogoe Basarab? Răspunsul: prin atmosfera aceasta religioasă intuim un fel de refuz al lumii, deci o încercare de situare în eternitate, pe când prin statutul său de domn este plasat în istorie. Acest al doilea aspect e ilustrat prin variile preocupări ale lui Neogoe Basarab: scrie pagini de tehnică a războiului, cercetează ceremonialul curților, știe ce înseamnă comportare voievodală, e animat de cultură - face tipografii, scrie după modelul împăraților bizantini cartea de *Învățăture* adresate fiului său Teodosie. „*Cu această carte, scrisă pe la 1520, vreau să ilustrez ce înseamnă conflictul dintre etern și istoric și cum se prezintă spiritualitatea românească în clipa când învinge eternul*”¹⁶ Constantin Noica se oprește asupra treptelor desăvârșirii¹⁷ pe care Neogoe le →

**ANAMARIA CRISTINA
COROIAN**

16 ibidem p. 13

17 „*Că, mai întâi de toate, este tăcerea, iar tăcerea face oprire, oprirea face umilință și plângere, iar plângerea face frică, și frica face smerenie, smerenia face socoteală de cele ce vor să fie, iar acea socoteală face dragoste, și dragostea face sufletele să vorbească cu îngerii. Atuncea va pricepe omul că nu este departe de Dumnezeu.*”

prezintă fiului său și le comentează: tăcerea e esența oricărei vieți spirituale și ea înseamnă glăsuirea esențelor; adâncirea în sine se produce printr-o dublă curmare: a gândului dar și a lumii; se ajunge astfel la a doua treaptă, care pune lumea între paranteze. În alte filosofii, această stare de lucruri ar favoriza apariția spiritului, la Neogoe Basarab după ce totul e tăcere, conștiința e cuprinsă de umilința și plângere: „Lumea e refuzată și de astă dată, dar spiritul nu se găsește pe sine, și atunci fînța e cuprinsă de panica singurătății și a pierderii”¹⁸. De la frică se ajunge la smerenie care va sprijini împlinirea legii dumnezeiești; din acest punct, dragostea îl va înălța pe om până în vecinătatea îngerilor. De ce se oprește Noica asupra acestui aspect din *Învățăturile lui Neogoe Basarab către fiul său Teodosie*? Pentru că el ilustrează cel mai pregnant tipicul sfaturilor pe care domnitorul le va da fiului său și care au în vedere contactul între om și Dumnezeu și nu între om și conștiința legislatoare. Pentru secolul al XVI-lea, concluzia la care ajunge filosoful e că acest veac e deschis perspectivei eternității, spiritul e ocolit, omul nu se afirmă, ci e pus doar să mărturisească.

Un prim moment în care se încearcă ruperea de anistoric e remarcat de Noica în secolul al-XVIII-lea, respectiv la Dimitrie Cantemir. Nu e întâmplător că odată cu el începe și spiritul critic, „Nu spiritul critic, care funcționează paralel cu activitatea creatoare, corectând-o; ci nemulțumirea față de sine, nemulțumirea că ești cum ești, nemulțumirea aceasta care și astăzi însuflă multe cugețe românești, incapabile să împace ceea ce sunt cu ceea ce vor să devină. Cantemir e primul fenomen de criză din spiritualitate românească, până atunci echilibrată și împăcată; nu mulțumită cu sine, dar împăcată cu ceea ce i-a fost dat să fie.”¹⁹ Dezvoltarea culturală a lui Cantemir demonstrează orientarea spre niște categorii care nu erau cele românești de până atunci: și-a petrecut prima parte a vieții la Constantinopol unde găsește izvoarele nu numai ale culturii orientale dar și ale celei apusene. Treptat, Cantemir dobândește o reputație de european, și aceasta în primul

rând prin cărțile: *Istoria Imperiului Otoman, Descriptio Moldaviae și Hronicul vechimii a româno-moldovlahilor*, toate apărute postum. Cantemir ajunge consilier intim al lui Petru cel Mare și își va petrece ultimii ani din viață în Rusia unde întreprinde o serie de cercetări științifice și religioase: „Specialist în chestiuni orientale, pentru Apus, Dimitrie Cantemir e, în timpul lui, primul european din Răsărit. De aceea domină el cu atâta ușurință în lumea lui Petru cel Mare.”²⁰ Spre deosebire de Neogoe Basarab, la care problema etern-istoric era una ce nu se punea în secolul al XVI-lea, ci e avută în vedere doar de Noica atunci când îl aduce în discuție, în cazul lui Cantemir se produce o mutație: conflictul etern-istoric devine unul care se pune în contextul însuși al secolului al XVIII-lea. Aspectele pozitive pe care le remarcă la poporul român sunt: religia, ospitalitatea, iar cele negative mult mai numeroase: aroganță, mândrie, spirit de ceartă, viață ușoară, curaj la începutul bătăliei, inconsistență etc. Noica trece mai departe de cuvintele înșeși ale lui Cantemir care-și motivează poziția din perspectiva obiectivității și afirmă că acesta analizează poporul român din perspectiva unor categorii etice care nu aparțin românilor, ci apuseanului. Dacă la Neogoe Basarab aveam o pietrificare în eternitate, la Cantemir se încerca o scoatere a românului în istorie. „Dar înainte încă de a-l vedea pornit pe căile devenirii și ale împlinirii istorice, el îl judeca din perspectiva unor criterii care nu-și găseau aici locul”²¹ În toată această „nedreptate” adusă poporului român e și un aspect pozitiv în sensul deschiderii conflictului etern-istoric.

Apoi gândirea filosofică a lui Noica se deplasează în secolul XX la imaginea lui Lucian Blaga la care identifică un (pseudo)paradox: cel mai personal dintre creatorii români, atunci când e ales membru al Academiei Române, în 1937, face elogiul a tot ce e impersonal, anonim, anistoric în sufletul românesc. Dar Blaga nu numai că vorbește despre eternitate și relația ei cu satul dar în lucrările sale de filosofie a culturii dedică un capitol întreg analizei raportului între cultura majoră și cea minoră,

Adriana Jurma, Când creezi un monstru

vârsta fiind cea care le diferențează și nu proporțiile: „Cultura minoră trebuie înțeleasă ca o expresie a copilăriei (...) Copilăria poate fi eternă.”²² Deci, observă Noica, ceea ce e important la Blaga e că cele două tipuri de culturi nu se diferențiază calitativ pentru că și cea minoră e purtătoarea unei matrici/matcă stilistice ce ne arată că în ciuda trecerii timpului neamul românesc rămâne același. Această matrice e identificată satului românesc. Totuși nu trebuie să se înțeleagă faptul că Blaga ar prefera rămânerea la o cultură minoră. Dimpotrivă, el este cel care a observat tendința poporului nostru spre o cultură majoră. Și, ceea ce e și mai important, Blaga identifică sevele culturii majore în cele din care se alimentează cultura minoră, și percepe satul ca cel mai bun rezervor de creație românească înaltă: „Ambele culturi sunt produsul aceleiași matrici stilistice deci nu e de căutat decât acordul adânc cu noi înșine”²³ Blaga nu propune o ierarhizare a celor două culturi, ci identifică neajunsuri în cazul amândurora: dacă în cazul culturii minore nu se realizează apropierea de istoric în cazul celei majore se produce o prea mare îndepărtare de natură.

În finalul studiului, Noica reia ideile care l-au călăuzit: a urmărit întâlnirea dimensiunii eternului cu cea a istoricului pe trei trepte diferite: secolul al XVI-lea păstrează eternul, în secolul al XVIII-lea românescul nemulțumea profund iar în secolul XX se încearcă o purtare cu sine a eternului și istoricului. Totuși eseul se încheie cu o întrebare care își caută răspunsul pentru că nu se știe spre ce culmi se îndreaptă cultura noastră, deși se simte o evidentă tendință spre istorie.

BIBLIOGRAFIE:

Ianoși, Ion, *O istorie a filosofiei românești*, Cluj: Apostrof, 1996.
Noica, Constantin, *Pagini despre sufletul românesc*, București: Humanitas, 1991.

18 Constantin Noica, op. cit. p. 17
19 ibidem p. 19

20 ibidem p. 22
21 ibidem p. 26

22 ibidem p. 28
23 ibidem p. 30

Asterisc

N. Steinhardt și Securitatea

Se împlinesc, în martie, 32 de ani de la trecerea în neființă, în 1989, a lui N. Steinhardt, devenit, în august 1980, Monahul Nicolae de la Rohia. N-a apucat să trăiască evenimentele din decembrie ale aceluiași an.

S-au scris și se vor mai scrie multe despre această mare personalitate a României, reprezentant al culturii literare, dar și creștine a țării. Aș cita numai câteva din lucrările dedicate lui: o monografie scrisă de **George Ardeleanu**, dr. în filologie, profesor la Univ. București, intitulată „*Nicolae Steinhardt și paradoxurile libertății*” (Ed. Humanitas 2009), și o alta, recent apărută, scrisă de **Adrian Mureșan**, *Vârstele subversiunii. N. Steinhardt și deconstrucția utopiilor*”, (Ed. OMG, Cluj-Napoca 2020).

Atât **George Ardeleanu** cât și mai tânărul **Adrian Mureșan** au avut ca temă pentru doctoratul pe care ambii l-au absolvit cu calificativul *summa cum laude* studiul vieții și operei lui N. Steinhardt. Niciunul dintre ei nu l-au cunoscut personal pe Steinhardt.

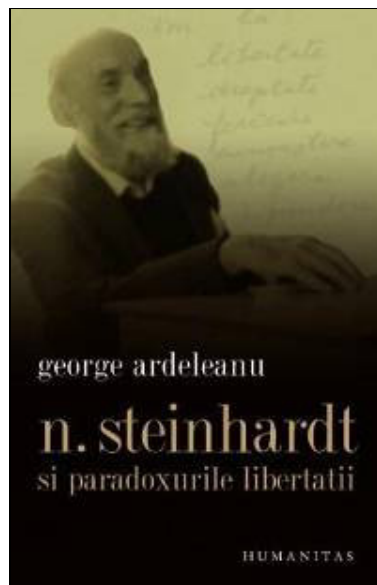
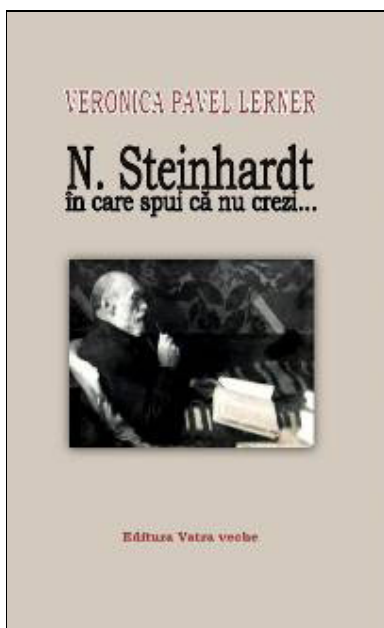
Prof. **Mihai Zamfir** afirmă, în „LaPunkt”: *Se spune că o monografie completă și solidă descurajează pentru multă vreme tentativele similare. Iată însă că doar aproximativ un deceniu desparte cartea lui George Ardeleanu N. Steinhardt și paradoxurile libertății, devenită clasică și referință obligatorie, de noua sinteză admirabilă închinată marelui gânditor român, semnată de Adrian Mureșan: Vârstele subversiunii. Examinând opera lui Steinhardt prin prisma caracterului ei intens-polemic, această lucrare, provenită dintr-o teză de doctorat, ne oferă până la urmă – dincolo de ambiții monografice – un „nou Steinhardt”, nuanțat, scilicet și foarte apropiat de noi”.*

Alte două cărți dedicate lui N. Steinhardt cuprind interviuri cu Monahul de la Rohia, cel de **Zaharia Sângeorzan** intitulat *Monahul de la Rohia. N. Steinhardt răspunde la 365 de întrebări*, și cel de **Nicolae Băciuț**: *Între lumi. Convorbiri cu Nicolae Băciuț*. Ambele au fost reeditate în volumul

intitulat *Convorbiri cu Zaharia Sângeorzan și Nicolae Băciuț - N. Steinhardt*, (Ed. Polirom 2015), în seria de autor dedicată lui N. Steinhardt, inițiată de P.S. Justin Hodea Sigheteanul, Președintele Fundației „N. Steinhardt” - vicepreședinte - prof. George Ardeleanu - în coeditare cu Mănăstirea „Sfânta Ana”, Rohia, și cu Editura Polirom.

Spre deosebire de autorii celor două monografii, autorii interviurilor au intrat în contact direct cu N. Steinhardt, în scris, în ultimii ani de viață ai acestuia. Nicolae Băciuț mărturisește că a dialogat prin scrisori cu N. Steinhardt și, în ciuda controalelor la care a fost supusă toată corespondența lui N. Steinhardt, dialogul lor epistolar a rezistat și este o tulburătoare mărturie, consemnată de tânărul - pe atunci - poet N. Băciuț în cartea sa *Între Lumi*.

Am publicat și eu un mic volum despre N. Steinhardt, intitulat „*N. Steinhardt în care spunea că nu crezi*” (Ed. Vatra veche 2020) cu ocazia împlinirii, în 2019, a 30 de ani de la moartea Monahului cărturar. Cele așternute de mine diferă de celelalte apariții, prin faptul că Steinhardt mi-a fost un foarte drag și apropiat prieten. De vârsta părinților mei și prieten cu ei, l-am cunoscut și îndrăgit din fragedă copilărie, în anii 50, când îmi spunea „Cântăreța”, nume cu care am rămas pentru el toată viața. Am continuat prietenia

până când am plecat din țară, în 1982. Înțelegerea personajului N. Steinhardt a evoluat odată cu maturizarea mea, dar prietenia și iubirea mea pentru el - reciprocă de altfel - n-a încetat niciodată.

Mi-am exprimat, în carte, revolta contra nedreptăților cumplete pe care le-a suferit acest om - de o calitate morală, intelectuală și spirituală de netăgăduit. Am citat fragmente din volumul „NICU STEINHARDT în dosarele Securității 1959-1989” (Ed Nemira 2005), în care figurează și declarații - sub presiune - scrise de N. Steinhardt. Ce diferență între tonul civilizat al lui N.S. și cel brutal, sec și uneori iliterat al securiștilor! Dar volumul cuprinde numai parțial documentele C.N.S.A.S (Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității). Sutele de dosare ale arhivei adăpostesc mii de rapoarte scrise de conștiințioșii angajați ai Securității, devotați până la ridicol în a consemna toate detaliile din cotidianul lui.

Pe măsură ce trece timpul, revolta mea se amplifică: una din cumpletele nedreptăți, în afara procesului, a condamnării la închisoare și a chinurilor la care a fost supus la interogatorii, a fost faptul că, până în ultima zi a vieții, N. Steinhardt a fost urmărit zi de zi, înregistrat, asaltat cu sălbăticie de Securitatea regimului comunist, obsedată, contrariată și chiar speriată de personalitatea lui.

S-au emis - atunci - rapoarte nu numai despre el, dar și despre cei din jurul lui. →

VERONICA PAVEL LERNER

Securitatea alocă nume de cod, în cazul lui Steinhart ele începeau cu S pentru el și apropiații lui. Acest odios organism angajase mii de reporteri, unii *scribi*, alții *fotografi*, care umpleau pagini cu relatări pe care ei le credeau semnificative.

Desigur că, printre cei urmăriți figuram și noi: tata, avocatul lui N. Steinhart în procesul Noica, mama, Toma și eu.

Astăzi, citind aceste rapoarte, sunt revoltată, scârbită și contrariată: la ce puteau folosi atâtea amănunte înregistrate de securiști?

Iată un fragment din documentul: „NOTĂ privind filajul ob. „STOIAN,, în ziua de 26 X 1966 de la ora 6.00 la 23.30 (ștampilat C.N.S.A.S 03.08. 2004 / SERVICIUL ARHIVĂ)*:

...„La ora 19.50, „Stoian” (N.S. - n.m) a ieșit de acasă, a mers pe str. Ion Ghica, bd. 1848, Bd. Republicii și a intrat la florăria Colțea. După 2' a ieșit de la florărie, având în mână un buchet de flori, a mers pe Bd. Republicii, piața Rosetti, str. Pictor Luchian, str. Plantelor și s-a oprit în părculețul de pe această stradă.

Aici a așteptat 5', apoi a venit la el o individă, ce a fost poreclită „Sica” (eu - n.m.), căreia i-a sărutat mâna după care împreună au plecat pe str. Plantelor...etc. ”

Este vorba de o vizită pe care ne-a făcut-o Nicu într-o seară. Citind raportul, m-am întrebă: în ce măsură erau semnificative - pentru organele Securității - detaliile despre Nicu la florărie sau, la întâlnirea cu mine, sărutul de mână?

Detaliile prezentate nu fac decât să confirme bunele maniere ale celui urmărit.

Mai mult decât atâtea: documentul descrie, obsesiv, toate drumurile făcute de N. Steinhart începând de dimineață: când a ieșit din casă, pe unde s-a plimbat, la ce cinema și ce film a văzut la matineu etc. Sunt furnizate până și informații privitoare la vagonul de tramvai în care s-a urcat, clasa întâi sau remorcă.

Absolut nimic de urmărit, amănuntele erau raportate numai ca să se justifice zelul acestor securiști paraziți, care, evident, aveau o mulțime de avantaje în societatea comunistă.

Detalii similare, totalmente inutile, împânzeau și rapoartele despre toți membrii familiei noastre.

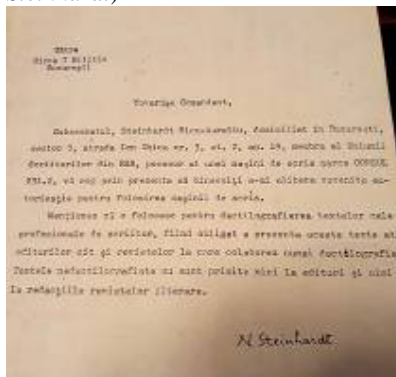
O altă armă cu care Securitatea îi urmărea pe intelectuali - inclusiv pe N. Steinhart - era obligația posesorilor de mașini de scris de a le declara pentru a primi aprobarea folosirii lor. Iată un facsimil al declarației făcută de N. Steinhart în anii '70:

„Către Circa 7 Miliție București
Tovarășe comandant,
Subsemnatul, Steinhart Nicu-Aureliu, domiciliat în [...], membru al Uniunii Scriitorilor din RSR, posesor al unei mașini de scris marca Consul 231.2, vă rog prin prezenta a binevoi a-mi elibera cuvenita autorizație pentru folosirea mașinii de scris. menționez că o folosesc pentru dactilografierea textelor mele profesionale de scriitor, fiind obligat a prezenta aceste texte atât editurilor cât și revistelor la care colaborez numai dactilografiat. Textele nedactilografiate nu sunt primite nici la edituri și nici la redacțiile revistelor literare. N. Steinhart”

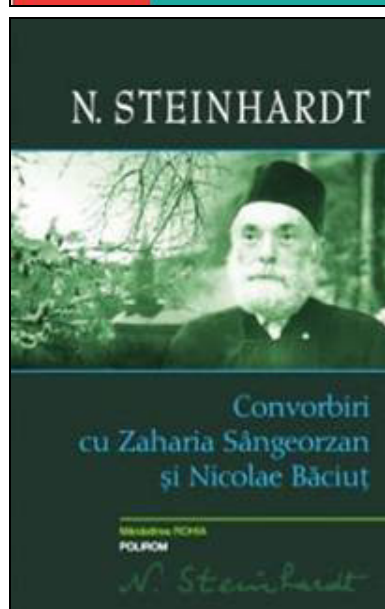
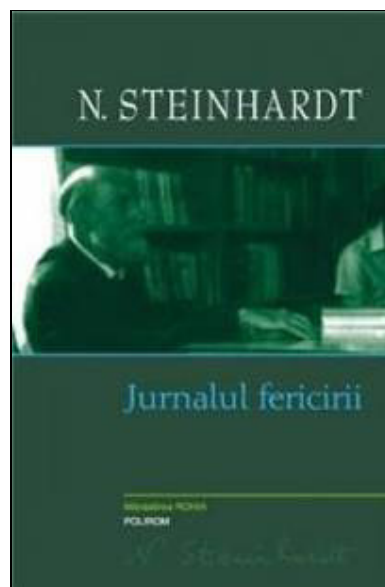
De ce trebuiau aprobate mașinile de scris? Pentru că de pe ele, odată aduse la Miliție pentru verificare, se luau amprentele digitale ale scriitorilor, abuz fizic și psihic pe care Securitatea îl opera fără niciun scrupul.

Cu umilință, supunere, politețe, dar și cu dârzenie în fața organelor de securitate, N. Steinhart, Monahul Nicolae, a rezistat tuturor atacurilor împotriva lui.

„Solutia în fața in Justițiilor e una singura: eroismul. Să nu taci, să vorbești, să lupți, să te afli în treabă. (Să nu-ți vezi de treburile tale, ci de treaba dreptății, care-i adevărata treabă a fiecăruia.) Restul e verbalism, spamă, nimicnicie.” (N. Steinhart)

* Document obținut prin bunăvoința prof. George Ardeleanu

Coroșpondența lui Dimitrie Stelaru

(XXXIII)

București, 16 iulie 1965

„EDITURA PENTRU LITERATURĂ, Raionul 30 Decembrie, B-dul Ana Ipătescu nr. 39, Telefon: 12.40.70

Nr. 4193/ 16 iulie 1965

Tovarășului Dimitrie Stelaru
Turnu Măgurele, Str. 1 Mai, nr. 35

Stimate tovarășe Stelaru,

Am analizat cu multă atenție cele relatate în scrisoarea din 3 iulie a.c., în legătură cu volumul dvs., de *Schițe și Nuvele*, și vă pot informa că manuscrisul este în curs de definitivare, ultima problemă ce mai este de rezolvat, în ce privește nuvela de mare proporție, se va face pînă la sfîrșitul acestei luni.

În cursul acestui trimestru, volumul va fi trimis la tipar, urmînd să apară în anul viitor.

Profit de această ocazie, pentru a vă trimite contractul pe care, după ce-l veți semna, vă rugăm a ni-l restitui pentru definitivare și pentru a vă putea plăti avansul prevăzut.

DIRECTOR,
Ion Bănuță”.

București, [16 iulie 1965]

„CONTRACT DE EDITARE
Nr. / (nu se specifică)

Între Editura pentru Literatură, reprezentată prin Ion Bănuță, și Dimitrie Stelaru (Turnu Măgurele, strada B-dul 1 Mai, nr. 35), pentru lucrarea sa *Noapte învinsă – nuvelă*, formată din 4 coli autor, în tiraj provizoriu de 12.000 exemplare. Editura se obligă să publice opera cel mai tîrziu pînă la data de 30 decembrie 1965”.

Note

1. Poetul Ion Bănuță (ns. în 7 noiembrie 1914, la Siliștea, în județul Argeș – m. în 30 decembrie 1986, la București).

2. Anghelina (Angela) Stelaru i-a dăruit această scrisoare, în 1989, lui Gheorghe Sarău.

*

Scrisoare - Ilustrată trimisă de Ion Vlad, din Italia, la 9 august 1965, lui Dimitrie Stelaru la Buftea (Bd. RPR, nr. 44)

Note

1. Anghelina (Angela) Stelaru i-a dăruit această scrisoare, în 1989, lui Gheorghe Sarău.

2. Scrisoarea a fost donată de Gheorghe Sarău Muzeului Literaturii

Portret de Ion Vlad (1953)

Române în 4 aprilie 1997. Victor Corcheș, în 16.06.2003, îi transmite lui Gheorghe Sarău că a verificat și scrisoarea se mai afla acolo. De verificat la Muzeu.

*

Scrisoarea expedită de Naidin Lică din Turnu Măgurele (str. Libertății nr. 119), la 16.08.1965 (data poștei) lui Dimitrie Stelaru („Petrescu D-tru pt. D. Stelaru” – sic!) la Buftea (Bulevardul R.P.R., nr. 44, Raionul Răcari, Reg. București; data poștei: 18.08.1965).

[Turnu Măgurele], [16.08.1965]

„Domnule Stelaru,

Am auzit cum ai plecat sâmbătă de dimineață, dar ai plecat greșit, mașina cu care a plecat Tov. Predescu a plecat goală, la ora 7,30. Am vorbit cu Predescu și mi-a spus că nu te-a văzut și că el pleacă cu mașina goală.

Eu am fost la mama D-tale și mi-a spus că ai stabilit să mai trimeți o scrisoare, de ce să-ți expedieze, dacă te hotărăști scrie-mi și mie și eu am să te servesc, cu ambalarea și expedierea.

Multă sănătate,

[semnătură: indescifrabilă]

Notă

Anghelina (Angela) Stelaru i-a dăruit această scrisoare, în 1989, lui Gheorghe Sarău.

*

Scrisoarea (ciornă a unei scrisori), datată 26 august 1965, aparținând lui Dimitrie Stelaru, concepută la Buftea (Bd. RPR, nr. 44), spre a fi copiată și expedită sculptorului Ion Vlad la Paris

Note

1. Anghelina (Angela) Stelaru i-a dăruit această scrisoare, în 1989, lui Gheorghe Sarău.

2. Scrisoarea a fost donată de Gheorghe Sarău Muzeului Literaturii Române în 4 aprilie 1997. Victor Corcheș, în 16.06.2003, îi transmite lui Gheorghe Sarău că a verificat și scrisoarea se mai afla acolo.

*

Scrisoarea lui M. R. Paraschivescu și a Lenei Paraschivescu, trimisă de la Vălenii de Munte (Aleea Berceni, nr. 11, Reg. Ploiești), în 7 noiembrie 1965 (data poștei: 08.11.1965), lui Dimitrie Stelaru, la Buftea (Bulevardul RSR – fost Bulevardul Gării, nr. 44; data poștei: 09.11.1965).

Văleni, 7 noiembrie 1965

„Tovarășului Dimitrie Stelaru (poet)
Bulevardul R.S.R. (fost Bulevardul Gării), Nr. 44, Buftea, Regiunea București

Dragi Stelari,

Nu știu de ce v-ați îngropat într-o tăcere atât de astrală de cînd stați la Buftea? Poate, pentru că acum suntem prea aproape? Poate că, fiind acum fermieri, și voi aveți o grămadă de treburi cu pămîntul, pomii și pășunile?

Noi ar trebui să nu ne părăsim (măcar epistolar), fiindcă, într-un fel, suntem neamuri: avem la băieții noștri aceiași nași* și acest subiect ne unește, chiar dacă copiii noștri acum au rămas orfani de nași. Dar, gîndește-te că, mîine-poimîine, cînd se întorc nașii, o să le putem spune că în lipsa lor noi nu ne-am scris un rînd?

Ce face Eunor? Are dinți? Mitică nu are decît doi, jos, și nu vrea cu nici un chip să scoată alții. Acum mănîncă de toate, inclusiv mămăligă. Nu este prea grăsuț, dar bine dezvoltat. Toată vara m-am chinuit cu el cu o diaree f. sîcîitoare.

Nica și Ion ne-au scris odată pe lună cîte-o scrisoare. De mai bine de o lună însă, nu avem nici o veste de la ei. Voi ce știți? Scrieți-ne cum vă descurcați cu ferma și cum v-ați aranjat, ce greutăți aveți acum și cu ce vă putem fi de folos. Cît de mare i-a crescut părul lui Eunor, că Mitică are un pufuleț încă și totuși trebuie să-i luăm din moț.

Nu faceți pe tăcuții în păpușoiul de la Buftea și scrieți-ne ce aveți pe inimă. Bătrînul Dog mai trăiește sau tînjește după stăpîinii plecați**? Ați avut o recoltă bogată? Ați cules via? Ș.a.m.d.

În așteptarea răspunsului vostru, vă îmbrățișăm cu Mitică cu tot, și-i trimitem lui Eunor cele mai calde urări de sănătate și dezvoltare.

Cu dragoste,

Lena”.

GHEORGHE SARĂU

Blocnotes

Memorialistică Jurnalul inedit al lui Mihail Radu Solcan

Mihail Radu Solcan (1953-2013) a fost filozof, encicloped, gânditor umanist, redactor, editor la Editura Humanitas și profesor universitar la Facultatea de Filozofie a Universității din București. Remarcabil poliglot, știind un număr impresionant de limbi străine, inclusiv orientale, nu a fost doar profesor de filosofie, ci și informatician, programator, creator de programe de calculator.

La sfârșitul anului 2019, la Editura Art, a fost publicat un jurnal al filozofului, textul tipărit fiind o selecție extrasă dintr-un document electronic denumit simplu „Însemnări zilnice”. Fișierul electronic conține note aproape zilnice acoperind perioada 1 august 2007-17 ianuarie 2013. Din portretul pe care editorii îl fac în preambulul paginilor de jurnal, reiese cu evidență efortul lor de a conferi o însemnătate aparte persoanei și operei regretatului profesor, o personalitate puțin cunoscută în afara unui cerc restrâns de prieteni, în ciuda faptului că era unul dintre cei mai iubiți profesori și respectați cercetători în interiorul comunității filosofice. Potrivit unuia dintre editori, „cursurile pe care le-a predat erau speciale atât prin diversitatea lor, cât, mai ales, prin originalitatea metodei și subiectelor, care se schimbau în fiecare an. De la filosofia științelor umane și sociale, trecând prin filosofia politică și socială, teoria instituțiilor, până la etică aplicată, etica noilor tehnologii și filosofia minții, fără a neglija cursurile practice de redactare computerizată și scriere de cod, timp de peste 20 de ani, Radu Solcan a reprezentat, pentru studenți, panorama vie, dinamică, a cunoașterii umane”.

Ineditul jurnal, intitulat „Vremuri vechi, vremuri noi. Jurnal 2007-2013”, relevă cu prisosință o personalitate ieșită din comun în lumea intelectualității românești contemporane, probând o indubitabilă imparțialitate și deplină libertate a gândirii, o figură cu adevărat originală și fascinantă.

Fragmente:

=”Mi-a scris și mie o fostă studentă, revenită de la un stagiu în străinătate. Are o formulă interesantă în scrisoare: „îmi ispășesc decizia de a mă fi întors în țară”. În răspunsul meu încerc să dezvolt o idee cu privire la filosofie, viață și carieră: „Filosofia nu este, ea ca atare, o trambulină către cariere formidabile. Dar este o cale de a afla cât de important e felul CUM îți trăiești viața. E mai degrabă un mod de a trăi viața. În sensul acesta, sper să-ți fie de folos.”

Când eram mai tânăr, mă pasiona tâmplăria. Acum computerul. Am fost tare fericit când am reușit așeză târziu să scriu codul pentru conversia unui text LATEX cu imagini într-unul rtf cu imagini. Formatul rtf este văzut cu arhipopularul Word. Producerea unui fișier văzut de Word fără a folosi un Word sau ceva echivalent mi-a dat o mare satisfacție. Cred că sunt precum oamenii care merg pe bicicletă mari distanțe, care ar putea fi lesne parcurse cu automobilul.”

=”Am scris în sfârșit articolul pentru *Dilema veche*. Nu este chiar o apărare a pirateriei pe Internet, cum i-am sugerat inițial lui Alex. Leo Șerban. Încerc să atrag atenția doar asupra felului în care metaforele pirateriei ne atrag pe o pantă alunecoasă: de la pirați ca tâlhari ai mărilor la tipograful burtos care reproduce un text fără a-l plăti pe autor până la vecinul care-și copiază în calculatorul de apartament cărți electronice.”

= „În primul rînd, mi-e teamă să mă uit în oglindă. Mi-e teamă de trupul meu. Detest chelia care s-a instalat pe creștetul meu. Mă tem să nu ajung să am burtă. Prefer să am o viziune fantezistă despre corpul meu – deși n-am avut niciodată nici cel mai mic succes la femei –, ba chiar aș zice că, în genere, sînt un om care se

Adriana Jurma, Fără tine

teme de lumea largă și trăiește refugiat în cea a gândurilor sale. [...] Am sădită însă în mine teama de a nu cădea din lac în puț. Recentă criză a accentuat această frică. De aici și ieșirile mele extrem de rare în public. Singura activitate care mă pasionează cu adevărat este ținerea de cursuri”

= „În ce sens s-a jucat la două capete? Nu pot să dau decât propriul meu exemplu. Așa este cinstit. În după-amiaza zilei de 21 decembrie 1989, am fost sunat de la Facultatea de Aeronave. Era Facultatea de care depindeam și la care eram în organizația de partid. Eram chemat să stau de permanență. Poate colegii mei ingineri erau naivi, dar eu nu eram. Știam cum funcționează Partidul Comunist și care este sensul acestor permanențe. De ce m-am dus atunci la Facultate? Nu mai aveam nici cea mai mică iluzie cu privire la comunism. Dar nu eram nici absolut sigur că totul se dă peste cap. Nu doream să-mi pierd slujba dacă s-ar fi făcut verificări. În același timp, discuțiile noastre, ale celor care am fost de permanență, au fost exclusiv despre caracterul falimentar al regimului. Joc efectiv la două capete.”

= „Nu ascund că mi-ar fi plăcut să fiu guru în politică. Am avut o satisfacție când ideea «răului cel mai mic» a fost preluată în discursul public, fie și într-o formă foarte îndepărtată de sensul pe care doream să-l dau expresiei respective. N-am avut însă talentul gesturilor teatrale. N-am nici curajul necesar, nici sângele rece de care ar fi nevoie pentru așa ceva, nici lipsa de scrupule, nici noroc [...]”.

DORIN NADRAU
(S. U. A.)

Mărturii/Mărturisiri

Doru Pavel

Procese și avocați

Evocări din vremi grele

(III)

Crâmpoie din desfășurarea unor procese

În continuare voi încerca să evoc unele situații din propria mea activitate de avocat. Amintirea lor este într-o oarecare măsură estompată de timpul îndelungat care a trecut de la data când au avut loc. Nici mie și, în parte nici altora, nu ne-a venit în gând să comunicăm în scris asemenea situații și împrejurări. Oricui îi era teamă de o percheziție. Chiar neavând nimic pe conștiință, fiecare se temea de anchete și percheziții. Cum oare am fi avut liniște, știind că în hârtoagele noastre sunt consemnate împrejurări de felul celor de mai jos?

Inculpata Vulich

Între funcționarii superiori din Ministerul Comerțului Exterior, un loc important îl ocupa **tovarășa Vulich**, o femeie capabilă, energică și devotată membră de partid. Împreună cu o serie de alți funcționari superiori din Ministerul Comerțului Exterior a fost trimisă în judecată pentru a fi săvârșit fapte de subminare a economiei naționale. Toți inculpații au fost arestați și judecați - în două loturi succesive - de Tribunalul militar.

Întregul proces a avut anumite caractere specifice care ar merita să facă obiectul unei analize, dar de care nu mă voi ocupa aici. Voi menționa doar că toți cei trimiși în judecată erau membri de partid.

Mă voi opri la un episod al procesului, episod privind-o doar pe cea care fusese **tovarășa Vulich** și care devenise - în boxă - **inculpata Vulich**. Acestea i se punea în sarcină faptul că negociase și dispusese punerea în aplicare a unei operațiuni comerciale importante prin care statul român a vândut unei firme din Italia o mare cantitate de carne de vită, pentru care, deși carnea livrată a fost de calitate I, prețul primit a fost corespunzător celei de calitate a II-a. Se susținea, în acuzare, că inculpata a urmărit să avantajeze firma cumpărătoare în dauna statului român. Prejudiciul produs prin această substituție de

preț era evaluat, pe bază de calcule ce făceau obiectul unei expertize contabile efectuate în cadrul anchetei, la o sumă ceva mai mare de 100.000 lei. Depășind pragul fatal de 100.000 lei, acest prejudiciu atrăgea - în perioada respectivă - pedeapsa cu moartea.

Fapta era recunoscută de inculpată în întregime, cu lux de amănunte și auto-acuzații.

Eu eram angajat ca apărător de familia inculpatei. Ce oare se putea pleda în fața unei învinuiri atât de grave, privitoare la o faptă recunoscută în întregime care reprezenta o trădare a intereselor statului și produsese un prejudiciu ce atrăgea pedeapsa cu moartea? Aș întreba pe toți cei ce zîmbesc cu dispreț la adresa prestațiilor avocaților din acele vremuri: ce apărare ar propune ei? Și teamă mi-e că n-aș primi nici un răspuns. Acum le-aș pune întrebarea lor, dar atunci mi-o puneam mie: ce pot să susțin și ce argumente să folosesc pentru ca să nu se aplice pedeapsa cu moartea? Această pedeapsă cu moartea era marea problemă pe care o impunea apărarea inculpatei Vulich.

Am parcurs filele dosarului din cap în cap. Nu-mi ofereau nimic, absolut nimic pentru apărare. După cum am arătat, în dosar se găsea o expertiză contabilă, efectuată în cadrul anchetei penale, în cuprinsul căreia se stabilea prejudiciul cauzat de fiecare dintre inculpați. Pentru inculpata Vulich prejudiciul era calculat la o sumă ce depășea 100.000 lei. De aici, vocația la pedeapsa cu moartea.

Deși mi se părea inutil să analizez această expertiză întocmită de trei experți contabili, m-am apucat totuși să o citesc amănunțit și să verific calculele, cu gândul că poate voi găsi ceva care să mă ajute în apărare. Spre surpriza mea, am găsit o eroare de

calcul, o simplă eroare aritmetică, datorită căreia quantumul prejudiciului - în cazul inculpatei Vulich - era majorat cu câteva mii de lei. Rectificarea simplă, aritmetică, a calculului ducea la o sumă sub 100.000 lei. Cum am spus, o mică diferență de câteva cifre, o eroare aparent minoră în operațiunea aritmetică făcută de experți. Nu-mi venea să cred. Am refăcut calculele de mai multe ori, am reluat întreg raportul de expertiză, am examinat fiecare literă și fiecare cifră. Rezultatul era același: experții greșiseră calculul. Dacă ar fi calculat corect, prejudiciul pe care l-ar fi putut reține în sarcina inculpatei Vulich ar fi fost mai mic de 100.000 lei. Aveam ce să pledez. Puteam construi o apărare concludentă, clară, bazată pe un act esențial al dosarului - expertiza contabilă - și pe un simplu calcul aritmetic, o apărare eficientă, căci excludea pedeapsa cu moartea. În cadrul procesului, inculpata Vulich și-a menținut în întregime declarațiile de recunoaștere a faptelor. La dezbaterile asupra fondului cauzei, procurorul, invocând prejudiciul stabilit prin expertiză, a cerut pentru această inculpată pedeapsa cu moartea, accentuând gravitatea faptelor, pericolul pe care îl prezentau pentru economia statului. Pentru asemenea fapte, spunea procurorul, nu poate exista indulgență, ele nu îngăduie nici o posibilitate de a se acorda circumstanțe atenuante.

Inculpata Vulich fiind cap de lot, am fost primul avocat căruia i s-a dat cuvântul în apărare.

Am început prin a arăta că obiectivul apărării mele este să înlătore posibilitatea de a se aplica pedeapsa cu moartea și că, în această privință, un ajutor substanțial, chiar hotărâtor, mi-l dă expertiza contabilă din dosar. Apoi am arătat că, în stabilirea prejudiciului, expertiza cuprinde o greșeală aritmetică de calcul care face ca prejudiciul să apară superior sumei de 100.000 lei. Un calcul corect al cifrelor duce la înlăturarea acestei greșeli și fixează prejudiciul la o sumă sub 100.000 lei, ceea ce înlătură posibilitatea aplicării pedepsei cu moartea.

„Și acum, să-mi permiteți să vă arăt concret - am continuat eu pledoaria - care e calculul greșit, care sunt cifrele ce au făcut obiectul acestui calcul eronat și cum, printr-o operație aritmetică simplă, se ajunge la un quantum sub 100.000 lei, ce ar reprezenta prejudiciul pus în sarcina inculpatei.”→

PSALMUL 41(42)

1.Precum dorește cerbul izvoarele alpine,
Umbroasele izvoare, cu-nfiorate ape,
Așa tânjește, Doamne, ființa mea spre Tine,
Spre apa veșnic vie a surselor divine,
Din ea, pe veci, și-n viață, și-n moarte,
să se-adape.

2.Vai! Sete mi-e de Tine! Mă voi întoarce oare

În fața Celui Veșnic? Vegherile-mi și somnul

3.În lacrimi mi se scaldă. Căci, fără încetare,
Răuvoitorii-mi strigă: „Hei, tu, unde ți-e Domnul?”
Ce să răspund? Mă-neacă o mută disperare.

4.Îmi amintesc, cu dulce și mare revărsare
De inimă, cum însumi, cândva, ca-n altă viață,
Călăuzeam mulțimea, în sacra dimineată,
Spre Templu-n zvon de trâmbiți și cânt de adorare.

5.O, suflete! Nu geme! Alungă-ndurerarea!

Nădăjduiește-n Domnul. Căci iarăși va să vină

O vreme-a mântuirii, cu slavă și lumină.

Doar Domnul mi-e nădejdea. Doar Domnul mi-e salvarea.

6.Zdrobit mi-e duhul, Doamne!
Privirile-mi ridic

Spre cerul Tău. Și glasul-mi, din sinele-mi,Te cheamă.

Puterea mea-n pustiuri străine se destramă.

Amurgul mă înghite, hulpáv, ca pe nimic.

Iordanul și Hermonul, și muntele cel mic

Sunt singurii mei martori sub cerul de aramă.

7.Port greu noian de beznă și-azururi pe grumaz.

Abis pe-abis se cheamă, în vuiet de cascade.

Tehom, marea Genezei, în sufletul meu cade

Și-aruncă peste mine talaz după talaz.

8.Cândva, nu-mi zbură gândul la vremurile grele

De-acum. Ci desfătare simțeam, din zori în seară.

Și-n noapte, ca-ntr-un naos, sub lună și sub stele,

Întreaga mea făptură vibra, ca o vioară,

În laudă și rugă, spre Domnul vieții mele.

9.Tu, Stânca mea, răspunde: Chiar m-ai uitat? Căci iată

Vrăjmașul fără milă mă calcă și m-apasă.

Că-s doborât de jale, de dorul Tău, nu-i pasă.

„Unde ți-e Domnul?” zice, rânjind cu gura toată.

10.Batjocura aceasta mă sfarmă până-n oase,

Ca lama unei săbii. „Unde ți-e Domnul? Spune!”

Așa îmi strigă-ntruna, cu vorbe veninoase,

Dușmánul care-ncearcă, din veac, a mă răpune.

11.Tu, suflete, ignoră-l. Stai tare-n rugăciune.

Căci vom ajunge iarăși sub bolta Sfintei Case.

Vom preamări pe Domnul, aduce-vom prinoase,

Cu laude, cu lacrimi, cu psalmi și osanale.

Noi, robii prea ferice ai mântuirii Sale.
Timișoara, 11-13 februarie, 2021.

EUGEN DORCESCU

→În acest moment al pledoariei mele, inculpata Vulich, în boxă, s-a ridicat în picioare și s-a adresat președintelui:

„Dumnule președinte, vă rog să atrageți atenția avocatului meu să nu mă apere în acest mod. Eu sunt foarte vinovată și mi-am recunoscut vinovăția. Sunt vinovată față de partid, față de țară, față de sora mea care este cetățeană a statului sovietic. Nu sunt de acord ca prin astfel de apărări să se încerce a se micșora vinovăția mea.”

O tăcere adâncă s-a așternut în sala de judecată. Consternarea se citea pe fețele tuturor celor prezenți.

Cu un zâmbet ironic, președintele mi s-a adresat:

„Ei, tovarășe avocat, acum ce mai spuneți?”

În primul moment intervenția inculpatei m-a năucit. După ce însă președintele mi s-a adresat cu întrebarea de mai sus, mi-am recăpătat cumpătul și am replicat:

„Tovarășe președinte, inculpata are dreptul să spună ce vrea. Iar eu am aici o singură datorie: s-o apăr. Chiar contra ei. Și voi face acest lucru.”

Am continuat apărarea până la capăt, în sensul arătat, subliniind imposibilitatea de a se aplica legal pedeapsa cu moartea.

Inculpata Vulich n-a fost condamnată la moarte, ci la o pedeapsă foarte grea cu închisoarea.

Vremea a trecut, au venit grațierile celor condamnați politic, aceștia au ieșit din închisori și, într-una din zile, sună cineva la ușa mea. Mă duc să deschid. Cine era? Fosta inculpată Vulich. O poftesc înăuntru, îi spun că mă bucur s-o văd liberă și că îmi pare bine că s-a gândit să vină pe la mine. La rândul ei, mi se adresează:

„Dumnule avocat, acum două zile am fost eliberată și azi am venit la dumneavoastră. Vreau să vă cer iertare pentru ceea ce am făcut atunci în ședință. Am făcut-o de frică. Mi s-a promis că, dacă-mi mențin toate declarațiile și nu încerc să modific nimic din acuzațiile ce mi se aduceau, în acest caz, chiar dacă voi fi condamnată la moarte, această pedeapsă nu se va executa, pe când, dacă voi încerca să fac cea mai mică modificare privind faptele ce mi se puneau

în sarcină, voi fi condamnată la moarte și pedeapsa se va executa. Mi-a fost frică să nu se considere că apărarea făcută de dumneavoastră ar putea constitui o încercare de modificare a faptelor de care eram învinuită și că aceasta s-a făcut cu învoirea mea. De aceea, ca să arăt că nu s-a făcut cu învoirea mea, am avut cea urâtă ieșire în instanță. Vă rog să mă iertați. Am regretat mult că v-am supărat. Și, mai ales, că puteați crede că nu mi-am dat seama de efortul dumneavoastră de a face o apărare serioasă.”

I-am răspuns că nu este cazul să-mi ceară iertare, că am presupus existența unui motiv care a determinat-o să procedeze în acel mod și că mă consider îndeajuns compensat prin faptul că nu a fost condamnată la moarte și că, însfârșit, o văd liberă.

Doamna Vulich a mai venit pe la mine de câteva ori să-mi ceară unele sfaturi, apoi n-a mai venit. Am aflat mai târziu că a decedat. Mi-am zis: să se odihnească în pace! A murit altfel decât executată pe baza unei hotărâri nedrepte de condamnare la moarte.

Grigore Leșe : Acum știu cine sunt...

„Când m-o făcut mama era omătu' până-n brâu și crâșcau gardurile de frig, era în Făurarul anului '54, seara, pe la șapte ceasuri.” Așa începe volumul de însemnări și aduceri aminte al lui Grigore Leșe, „Acum știu cine sunt”, publicat în 2013 la Editura Humanitas, București. Bardul folclorului românesc, culegător de hori, de povești și de întâmplări „trăite cu inima”, a simțit nevoia să le împărtășească celor care îl iubesc.

Interpret vocal și instrumental de muzică adevărată, Maestrul Grigore Leșe a simțit nevoia să „interpreteze” horile și prin cuvânt. Să ne arate lumea așa cum o vede el. Amintirile sale încep cu anotimpurile satului în care s-a născut (la 20 februarie 1954), Stoiceni, de la poalele muntelui Satra, în țara Lăpușului, Maramureș. În ziua de Crăciun mergea cu „corindatul” cu prietenii, nu pentru bani”, ne spune, ci de dragul de a cânta, cu toate puterile. Lumea îi recunoștea vocea de departe. O voce inconfundabilă, care a rămas la fel până azi, când impresionează prin timbrul și sensibilitatea ei. Primăvara alerga toată pădurea, iubea florile și era fascinat de albine. Sursa de inspirație inepuizabilă, natura, l-a însoțit pe tot parcursul unei cariere ieșită din comun. Profesor universitar, realizator de televiziune fascinant, culegător și autor de cărți de referință despre folclorul autentic, Grigore Leșe are de fapt, sub pălăria de care nu se desparte niciodată, mai multe caschete. Emisiunile lui la TVR trebuie ascultate în genunchi, vocea și cântul său sunt o iconă la care poți și trebuie să te rogi. Dar câtă muncă și studiu ca să atingi această perfecțiune! După absolvirea Liceului de Muzică și Arte Plastice din Baia Mare, artistul studiază fagotul la Academia de Muzică „Gheorghe Dima” din Cluj - Napoca și în 2003 obține titlul de Doctor în Muzică cu calificativul Summa cum laudae. Emisiunile sale la Televiziunea Română, „La Porțile Ceriului” și „Drumul lui Leșe”, au fost distinse cu nenumărate premii, dar mai ales, au devenit pentru iubitorii de folclor autentic momente de înălțare sufletească, de iubire și de frumos. Horitul, spune Maestrul în memoriile sale, „nu poți să îl înveți, îl moștenești, te naști cu horitul și pe

parcurs se adaugă sensibilitățile vieții.” Calități pe care le regăsim în albumele sale intitulate atât de sugestiv: *Cântec Pastoral*, *Cântece de Cătănie*, *Horile Vieții*, *Așteptând Crăciunul* (2004), *Hori din Țara Lăpușului...* Dar și în nenumăratele concerte pe care acest adevărat simbol al patrimoniului nostru cultural le-a susținut pe toate meridianele globului. Exercițiu dificil așadar să cuprinzi în câteva rânduri multiplele activități și imensele calități ale acestui rapsod al folclorului românesc.

O călătorie într-o lume mai bună

Scriitorul Andrei Pleșu a reușit să îl portretizeze cu minuțiozitate și realism în articolul său „O întâlnire cu Grigore Leșe”, *Adevărul*, 1 decembrie 2011. „Până să mă întâlnesc cu muzica lui Grigore Leșe”, ne spune Andrei Pleșu, „credeam că știu câte ceva despre „muzica populară”, despre „folclor” și mai ales despre diferența dintre „autentic” și „contrafăcut”, dintre tradiție și pastșa ei comercială. Aveam, e drept, rezerve mai vechi cu privire la calificativul „popular”, pus în coada producției „anonime și colective” a țărănimii. Îmi era greu să-mi imaginez cum se scrie o baladă la o mie de mâini și cum se compune o doină printr-un sindicalist efort de grup. Găseam de asemenea că ceva nu e în regulă cu termenul „folclor” - un cuvânt englezesc și deci de uz modern - aplicat unei creativități imemorabile. Dar Grigore Leșe e infinit mai radical. Iată ce spune, de pildă, într-un

interviu: „Mă înspăimântă cuvinte ca «autentic», «arhaic», «nealterat».” Încep să înțeleg. A folosi asemenea cuvinte înseamnă a avea o doctrină despre ce este „arhaic” și ce e „deviat”, a veni cu un pre-concept, cu o teorie solemnă despre ce e acceptabil și ce nu. Categoriile cu care operează Grigore Leșe sunt altele: „viu”, „trăit”, „adevărat”. Cu asemenea categorii intră în joc distincții mai subtile și mai flexibile. Nu se mai gândește în alb-negru, în formule estetizante, în „finețuri” de gust, asezonate academic. Se gândește în termeni de forță interioară, de personalitate, de încărcătură omenească nemăsluită [...] Cântarea lui Grigore Leșe e - o spune el însuși - cântare „de unul singur”. Ea reproduce un „gest” care nu e destinat publicului. E incantație, geamăt, strigăt, rugă, icnet, bocet, suspin. E, cu alte cuvinte, manifestarea unei stări, a unei clipe, a unei „firi”, dincolo de orice cochetărie histrionică. E ceea ce face (facea?) țărânul autohton cu singurătatea sa: un apel pe verticală, un semn trimis spre cer. Un fel de a dansa cu vocea, de a organiza inexprimabilul. Muzica lui Grigore Leșe e dincolo de muzică și - lucru esențial - dincolo de stricta determinare etnică. Ea se înscrie în aceeași serie de evenimente sonore cu liturgia bizantină, cu psalmodia gregoriană sau cea a călugărilor tibetani, cu chemarea ritmică a muezinului musulman sau cu incantațiile magice ale șamanilor siberieni”.

Iubitor de oameni, Grigore Leșe este de asemenea un descoperitor neobosit de noi talente autentice. Succesul emisiunii „Vedeta Populară”, la care artistul și profesorul Leșe este un jurat exigent, dar și cu multă omenie. Care știe întotdeauna să înțeleagă frământările unui învățăcel în ale artei folclorice românești adevărate...

Desigur că această modestă prezentare nu poate înlocui bogăția de idei și de simțăminte cuprinsă între copertile acestei cărți. Grigore Leșe trebuie ascultat, visat și iubit. „Mă izolez în cântec și așa reușesc să mă regăsesc. Funcționează. E ca o călătorie în timp într-o lume mai bună, mai frumoasă, mai adevărată”, ne destăinuie în concluzie autorul...

Conf. univ. dr ALEXANDRA SCHERER

Marginalii

Grigore Leșe – Chipurile umilinței

-Am făcut încheierea la cartea asta pe la două ceasuri de noapte și atunci am vrut eu să știu cu cine pot împărți bucuria asta a mea...

Grigore tace brusc și se încruntă într-un fel anume, doar al lui, pe care cei apropiați îl cunosc atât de bine. La rândul nostru, tăcem și așteptăm...

Suntem trei oameni într-unul din micile spații improvizate în stradă, pe timp de iarnă. O capsulă din plastic în care se află o singură masă, patru scaune și un calorifer ridicat la înălțimea unui stat de om. Capsula oferă dublă protecție - împotriva frigului și pandemiei. În loc de ușă, un fermoar pe care-l tot lasă deschis tânărul care intră să vadă dacă nu mai avem nevoie de câte ceva. Mă ridic și închid intrarea improvizată.

Bună parte din întâmplările relatate în carte le-am ascultat, de mai multe ori povestite, în drumurile noastre spre numeroasele concerte din țară. Mașina e spațioasă, încapă în ea întreaga echipă. Tocmai am terminat de repetat *Colindul leului*. La volanul mașinii, Grigore tace. Îl urmăresc prin oglinda retrovizoare. Pe chip poartă expresia lui încruntată, care se tot modifică, funcție de povestea care i se proiectează undeva, în spatele ochilor. Drumul e acum plin de serpentine, iar eu am senzația că mașina își continuă singură traseul prestabilit de un calculator ultraperformant. Ar fi bine, totuși, să nu-l zgândăre careva cu vreo întrebare, îmi spun, iar privirea îmi alunecă spre prăpastia din dreapta. În stânga mea, zumzetul vesel continuă, iar chipul din oglinda retrovizoare continuă să urmărească derularea filmului proiectat doar pentru o singură persoană...

„-M-am dus atunci să dau admiterea, iar la fagot era doar un loc. Era o probă eliminatorie, unde trebuia să cânti un concert obligatoriu - de ex., *Concertul în Si bemol major* de Mozart; trebuia să cânti o sonată (Marcello sau Paul Jelescu - *Rapsodie dobrogeană*, studii de concert, citire la prima vedere, apoi teorie muzicală, dicteu. Dacă nu treceai de probele eliminatorii, nu puteai merge mai departe în examen. Eu am concurat pe un loc cu fagotistul de la Cluj! Știam că atunci Conservatorul putea să admită doi pe un loc, să suplimenteze

locul, în cazul unei diferențe mici de punctaj. S-a făcut cerere la minister. Eu am stat liniștit și am venit ca student la Conservator. M-am apucat cu râvnă de studiu, cu speranța că o să vină cererea cu aprobarea suplimentării locului, conform promisiunilor, însă aprobarea n-a mai venit”.

Măinile amândouă se încleștează pe volan, dând impresia stranie că fac împreună parte dintr-un întreg imposibil de dezmembrat...

„-O întrerupere contează enorm, că nu-ți mai merg degetele. Și atunci știi ce-am făcut? Am lucrat cu memoria, șuieram *Concertul* de Mozart, să nu uit teme, concertele, dar instrument nu aveam...”

Grigore murmură ceva și, treptat, expresia feței i se preschimbă într-un zâmbet:

*Drumu-i lung, pă el mă duc,
Capătu' nu i-l ajung,
De-aș ajunge capătu'
Da-o-aș mâna cu cucu'...*

„-Acolo deja oamenii erau puși pe instrucție de o lună, dar eu nu știam nimic! **Aviație inamică la joasă înălțime... La stânga, fugamarș!... La dreapta... Culcat!** Și așa a trebuit să mă acomodez la unitatea militară Buziaș, la tancuri adică - Doamne Sfinte! - chiar m-am pregătit pentru a fi comandant de tancuri.”

Mașina continuă să alunece pe asfalt, coborând panta abruptă cu o precizie uimitoare. În minte-mi vine imaginea cu cisterna lui Octavian, care a luat-o dintr-odată la vale, singură, fără șofer, trecând razant pe lângă o căruță cu cai și oprindu-se drept în casa fostei secretare de la Judecătoria Lăpuș...

„-Dar ai condus vreun tanc vreodată?”

-Eu?! Dacă tu, Răzvan, mi-ai aduci acum un tanc, îl conduc fără probleme. Am tras cu obuze reale! Și după ce am terminat primul ciclu, ne-au repartizat prin țară. Eu am fost repartizat la Bistrița, **Comandant-de-tancuri-Grigore-Leșe**, și a trebuit să-i instruiesc pe „pufi”, cum le ziceau celor care veneau în ciclul I de instrucție.”

Ridică ușor mâna dreaptă de pe volan și, câteva secunde, bate tactul în aer...

„-Bine, dar cum a fost întoarcea la Cluj, ca student la Academie?”

-Știi cum am stat eu în cămin? Cu opt studenți de 18 ani. Da, cu opt studenți. Unul trântea ușa, unul venea spre dimineață, unul nu mai venea deloc... Nu aveam ce face. Țin minte că erau studenți care stăteau cu țigara în colțul gurii și adormeau așa... până se frigeau la buză. Și am zis odată către ei: „Măi, la ce v-au trimis părinții aici?!” Stăteau așa, fără niciun rost... Caietul meu de *Istoria muzicii* zbura la toate etajele, că eu mi-am luat notițe temeinice la cursurile de *Istoria artei*, la *Pedagogie*, la toate materiile, practic. Ei nu prea veneau la ore și înainte de examen evident că nu aveau cursurile și abia atunci ziceau: „Grigore, nu ne dai caietul tău?”

Una dintre fete începe să cânte din nou:

*Ler, ler, ler mi-i tinerelu',
Leu la curte s-o lăsatu,
Mare pradă c-o prădatu...*

Ascult, iar privirea-mi rătăcește printre arborii care aleargă, aleargă, în sensul invers al deplasării noastre...

Începe să mi se facă frig de-a binelea. Mă ridic și închid din nou „ușa” care flutură de o parte și de alta a fermoarului. Zăresc un deget de *Cappuccino* pe fundul ceștii, fac un gest să ridic ceașca, dar mă răzgândesc. Trag cartea înspre mine și încep, din nou, s-o răsfoiesc : „Aveam trei toace din esențe diferite: brad, stejar și paltin. Era o toacă în La, una în Fa diez și una în Mi. Sunau strident. Cu cele trei toace am realizat o adevărată polifonie latentă. Am pus în valoare potențialul sunetului de toacă, nuanțele, complexitatea ritmică, dinamica, timbrul, densitatea ornamentelor. Am înflorit sunetele de toacă binar, ternar și mixt...”

DOINA LAVRIC-PARGHEL

Vitrina

DESPĂRTIREA DE ÎNGER

Cu totul aparte, Nicolae Băciuț „apelează”, poetic, la existența libertății și, structural, demonstrează modul dual de „a fi” în lume („Dă-mi, Doamne, înapoi,/ ce n-am trăit,/ dă-mi aerul nerespirat,/ dă-mi cerul neprivit./ Dă-mi, Doamne,/ timpul înapoi,/ talant necheltuit./ Dă-mi, Doamne,/ rugăciunea înapoi -/ cea nerostită,/ rugăciunea din priviri,/ când te-am mințit./ Dă-mi, Doamne, înapoi,/ doar timpul împărțit/ la doi.” – *Timp împărțit*, 17 decembrie 2011).

Poetica exersată de Nicolae Băciuț surprinde prin sensibilitatea „stării” finitudinii în limitativul existențial care poate însuma o anume „răspundere și vină”, asumată într-un mod specific de „homo religios” („E târziu, la tine, Doamne,/ încă-i iarnă,/ zăpezile-au ajuns la cer,/ cu stele-a început să cearnă,/ dintr-un alt prier./ E iarnă, încă, Doamne,/ eu sunt un om de zăpadă,/ iar ochiul tău,/ Doamne,/ peste ceruri închis,/ nu poate să mă vadă.” – *Homer*, 6 martie 2014). Se scria, referitor la tumultul lăuntric al poetului, că „(...) revelațiile sale din interior sunt tulburătoare.

Spectacolul poetic e, firește, unul implicit existențial și sub acest unghi el cumulează o funcție confesivă mult mai amplă.” (Al. Cistelean, în *Vatra*, 1990) Pe tocmai acest „impuls” fascinant, Nicolae Băciuț realizează un „edificiu” liric pe cât de echilibrat, pe atât de evident.

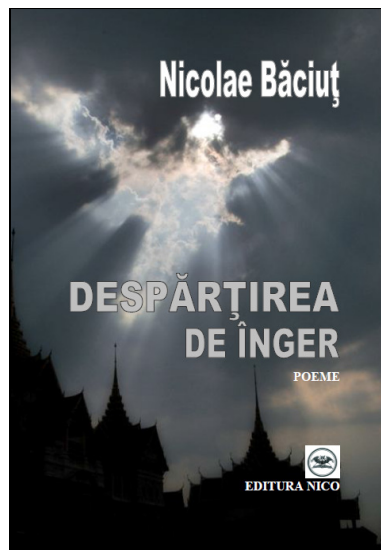
Sensibilitatea poetului, până la urmă, divulga starea interiorității sale în „câmpul” poeticului și, deopotrivă, stringența autoreflexivă și autoreferențială a discursului livresc, congruent „îngerului din cuvânt” („În orice clipă ești,/ în orice parte -/ și-e sângele o urmă/ ce cândva se desparte/ în lacrimă/ și în privire/ și în mireasă/ și în mire,/ până când trupul tău/ devine cruce,/ până ce iarba-și răstignește/ noaptea/ ce-ngroapă iar/ secunda dintre septembrie/ și toamnă/ și dintre sâmbătă/ și-altar,/ dintre tăceri/ și minutar./ În orice clipă ești,/ până-n cuvânt te îngerești.” – *Îngerul din cuvânt*, Târnovo, Mănăstirea Sf. Nicolae, 16 septembrie 2005).

Ideea de *îngerime* este resimțită ca o continuare a celei evocată de Voiculescu („L-am lăsat de-a trecut

înainte”), cu deosebirea că întâietatea „numinosului”, sub o formă sau alta, este, în cazul lui Băciuț, dusă până la contopirea cu Infinitul („O clipă am uitat totul./ o clipă nici n-am existat./ aerul era de piatră./ ochii tăi erau triști/ o clipă am fost lacră./ îngerii erau ficși./ O clipă erai de nori,/ erai pasăre udă./ erai de tăcere/ care s-audă./ erai de zbor./ erai de aripă -/ o clipă./ erai de clipă.” – *Îngeri ficși*, 13 mai 2014).

Din taina „tăcerii” s-a ivit Necuprinsul și Neînțelesul pe care nimeni nu L-a văzut („Ca și cum un înger mă sărută,/ ca și cum m-ar inventa./ ca pe o batistă-n/ prăvălii de lacrimi,/ ca și cum aș fi hamal/ la păsări./ ca și cum aș fi aer/ pentru cel ce-nvață a zbura./ ca și cum aș fi de tine/ plâns ce-și caută retine.” – *Privirea din privire*, Ierusalim, 12 mai 2006, în ajunul dimineții); „monadele” irealului, în imaginarul poetic, influențează gândirea lirică, în sensul de acceptare a „puterii” de acțiune a realului a cărui „fețe” se reflectă ca „într-o oglindă” („Tu scrii cu mine -/ scrii cu umbra mea,/ cu sângele din altă viață/ cum scrii cu ploile/ de toamnă;/ îmi scrii cu piesele de șah/ dar jocul nu va-ncepe/ niciodată./ .../ îmi scrii cu viața mea./ cu sângele/ schimbărilor la față.” – *Schimbarea la față*); într-o astfel de viziune, oarecum apocaliptică, ludicului i se face „loc” anume, pentru a crea, într-un mod inedit, „chipul” unui mai *profund - ca - sine* („Știu, acesta e ultimul semn./ ultimul desen./ făcut pe o margine de zare./ pe un colț de cer;/ cu mâna mea/ pe desena din cuvinte/ copacul stingher./ copacul acela dintâi./ sub care șezusem/ și plânseam./ sub care-n păcat/ luminii i-am pus vatră./ sub care ierbii/ i-am pus nume./ i-am pus piatră/ să nu încapă/ în nicio clepsidră:/ sub lacrimi/ am pus lacră/ și malurilor/ le-am pus apă./ le-am pus corăbii./ Știu, acesta e ultimul desen/ al meu./ știu./ îl voi desena pe Dumnezeu.” – *Dumnezeu*, 18. 05. 2014).

Ca mesager al „tainei” din cuvânt („.../ redevenim copii/ întregi în vârstă./ cu fiecare parte./ (...)/ tragem cerul peste noi/ și visăm:/ îngerește!” – *Visul*), se simte responsabil, și nu fără temei, și-și apropie acel „depășit-atins”, tocmai pentru a împlini „provocarea” vieții ca pe o reflexie în „ideea” de libertate a livrescului

(„Du-te, du-te./ și mă lasă/ ca o streășină de casă./ ploilor să țin de palme./ până când,/ sub cer senin,/ foșnetul de aripi calme/ doar pe umeri îl mai țin./ Du-te, du-te./ și mă lasă/ ca un prag uitat de casă./ peste care niciun pas/ nu e umbră, nu e ceas./ Du-te, du-te și tot du-te./ toate vămile-s trecute.” – *Vămi*, 30 aprilie 2014). Că trebuie să plătească *vămile* Înaltului, este „limita” în „cheie” spirituală a înțelegerii condiției de „libertate” a ființei, fără de care fiorul melancoliei existențiale nu ar putea produce ipostazele „numinosului” („Când Dumnezeu/ te ia de mână./ mai poți să te-nâlnești / cu un poem./ care în locul tău/ va respira/ și-n care încă te mai chem./ Când Dumnezeu/ te ia de mână./ te-ntorci în primul său/ cuvânt./ te-ntorci/ în clipa ce se-amână.” – *De mână cu Dumnezeu*, 19 decembrie 2011, 22,10). Tot mai mult, în arealul unui semantism aparte, a unei filozofii de viață, trecută prin filtrul unui „mai mult” al înțelegerii, poetul ne convinge că a sta la „taclale”, chiar mai mult, „de mână” cu Dumnezeu, este un déjà vu în această posibilitate discursivă „(...) are energie necreată și este etern, irepetabil, cu putere de schimbare.” (Stancu, în „Vatra veche”, 2016).

Taina „tăcerii” („Și dacă tac și dacă taci,/ tăcerea-n urma noastră crește/ cum crește-adânc în lupul/ ce frica-n noi își risipește:/ eu sunt risipa, tu ești frica/ și umbra-i singurul gonaci/ care-ntre noi se risipește./ Eu tac. Și tu-n cuvinte taci.” – *Și dacă tac*) se desăvârșește în arderea unui „dincolo ascuns – →

CRISTINA SAVA

vederii”, esențialmente de ordinul conștiinței și, evident, depinde de „ceea ce se manifestă la vedere” („Mai lasă-mă, uită-mă, vindecă-mi iarna -/ decembrie-n mine își atinge lucarna;/ mai lasă-mă, uită-mă!/ Mai trece-mă, arde-mă,/ pământul din mine/ e-o Rosa Canina stinsă-n retine;/ mai trece-mă, arde-mă/ [...]” - *Găsește-mă, pierde-mă*). În imaginarul poetic, și nu la întâmplare, reflecția monadelor „irealului”, dau „chip” unui „ărreton”, manifestat în menirea scribului („Tu rămâi un semn de carte,/ între noapte și zi,/ între pagini nescrise,/ între viață și moarte,/ între iu și bi,/ între floare și fruct,/ între țărni și mare// între mine și umbră/ rămâi o sală de așteptare// tu rămâi un semn de carte/ între argint și oglindă,/ între iarnă și cuvinte,/ între secundă și minut,/ între fluturi și lampă,/ între sfârșit și început/ [...]”, *Semn de carte*, 9 noiembrie 2004). Gândirea filozofică, permisibilă, a poetului, într-o suită de metafore deschise, cu trimitere la condiția umană și hierofania cuvântului, ca într-o parabolă care pleacă de la pretext spre a ajunge la context, își îngăduie „definirea” limitei prin poezie („Ce faci tu, poezie, când nu mă găsești acasă?! Pe cine mai întrebi de viața mea?! Cui i-o mai dai în grijă?! În cine-ți risipești tăcerea// Iar așteptării cine-i pune coarne?! [...]// Când nu-ți ajunge ora, nici secunda,/ viața, veacul?! [...]// Ce faci tu, poezie, când nu primești/ nici un răspuns?” - *Ce faci*, octombrie 1989).

Nicolae Băciut surprinde Absolutul în evoluția de normalitate a „destinului”, umanitatea cu bovarismul propriei limite („Poți accesa orice/ canal -/ și care sunt/ și cele care nu sunt -/ el găsește pentru tine/ tot ceea ce îți dorești,/ el inventează pentru tine/ butoane,/ ca niște semafoare:/ roșu pentru viață,/ galben pentru uitare,/ verde pentru moarte// Din când în când,/ butonul roșu e defect -/ cel verde niciodată; nu te grăbi,/ apasă/ pe toate,/ deodată.” - *Poemul telecomanda*, 11 mai 2014). „De ce”-ul unui destin al revelației umane, acel „know-how” pentru „împăcarea” dintre „lumi”, este surprins prin elementul hamletian, în sensul ne-„așteptatului” („Doamne, de ce tocmai eu,/ de ce vrei cu somnul meu să-ți umpli înserarea,/ de ce cu secunde mele suni/ din cornul ce uită cărarea?! De

ce tocmai eu, Doamne,/ de ce frunză să fiu,/ de ce să fiu pentru toamne/ doar fructul târziu,/ din care nimeni nu mușcă/ și niciun păcat/ nu este nici cușcă,/ nu e înserat?! Dar cine, Doamne, în locul meu/ aer în înalt să-ți fie/ pentru îngeri în zbor spre elizeu,/ până când nimeni nu-nvie./ O, Doamne, bun Dumnezeu/, în locul meu o să vin eu.” - *Tocmai eu*, 24 aprilie 2015). Iradianța unei posibile reconfigurări a „tainei” ascuse în „ieșirea” Sinelui din sine, presupune un exercițiu de voință a creatorului modern („Cu tine timpul și-a ieșit din timp/ și anotimp de vindecare nu-i,/ în locul tău e o iconă/ cu chipul nimănui// Cu tine izgonit în Rai,/ când în scădere mă adun,/ cu tine în cuvântul ne-nceput,/cu tine răsărit în care-apun.” - *Izgonirea în Rai*, 22 septembrie 2004).

Poetul găsește funcționalitatea metaforei picturale și aduce reprezentările despre semnele „numinosului”, unui „mai aproape înțelegerii” („S-a spart oglinda,/ chipul tău a rămas în ea/ întreg,/ se-adună în fiecare ciob,/ ca și cum ar învia// Nicio lumină nu se stinge,/ niciun cuvânt/ nu e rostit,/ argintul e doar lacrimă/ de sânge,/ fără clipit// Oglinda s-a spart -/ dar rămâne privire,/ rămâne mireasă,/ fără de mire.” - *Oglindă spartă*, Iernut 28 februarie 2013); cum se vede, din acest considerent, se marchează un aspect al momentului gnoseologic („Doamne, dacă ai fi cântec,/ Cine-ar mai tăcea?! Doamne, dacă ai fi ziuă,/ Cine-ar lumina?! Doamne, când ești rugăciune,/ Care soare mai apune?! Doamne, dacă ai fi iarbă,/ Cine-ar fi pământ?! Doamne, dac-ai fi iubire,/ Cine-ar fi cuvânt?! Doamne, dacă ai fi floare,/ Cine îți va fi culoare?! Doamne, când ești rădăcină,/ Cine îți

Adriana Jurma, Aproape înger

va fi tulpină?! Și dacă ai fi fereastră,/ Cine îți va fi lumină?! Doamne, dacă ai fi clipă,/ Care zbor ți-ar fi aripă?! Doamne, Doamne, cin' ne ia,/ Dacă nu vom învia?” - *Dacă nu vom învia*, 15-16 martie 2015). Starea afectivă a poetului se confruntă cu poeticul în sine, depășind „limita” unei capriciozități umane; își apropie transcendența prin prezența „îngerului”, „pregătit” să învețe „a învâța” din efemeritatea umanului („Îngerul meu ia lecții de mers,/ îngerul meu/ învață să zboare,/ îngerul meu/ uită că-i copil,/ îngerul meu/ se vrea înserare// Îngerul meu/ ia lecții de dans,/ învață numărul/ până la trei,/ îngerul meu/ pășește-n balans,/ unu, doi, trei,/ unu, doi, trei...// Îngerul meu/ devine piatră,/ litere curg peste el,/ ca un frâu,/ îngerul meu/ începe să plouă,/ până când uit/ că nu-i sunt decât rău.” - *Îngerul meu*, 14 decembrie 2011).

Poetica lui Nicolae Băciut continuă să impresioneze într-un „crescendo mysterium”, într-un „summum” de considerații ipotetice în „arta” realului („Poate ar fi trebuit să fiu/ ploaie,/ ori măcar adiere/ de vânt,/ ar fi trebuit să-ți bat/ în fereastră/ cu degetele florii,/ cu ultimul cuvânt// Poate ar fi trebuit să fiu/ ziuă,/ ori măcar adiere/ de noapte,/ ar fi trebuit să bat/ în fereastră/ cu pulberi de stele,/ cu cifra șapte!!! Poate-ar fi trebuit să-ți fiu/ târziu,/ să-ți fiu pe jumătate tată,/ pe jumătate, fiu.” - *Ar fi trebuit*, 4 mai 2014). Observabil că *mysterium-ul*, paideic sau radical -,Toate acestea trebuiau să poarte un nume” (Marin Sorescu) - apare ca un „prea plin” →

al interiorității prin care poetul încearcă să înfrunte întâlnirea iminentă cu limita aceluși „depășit atins” („Am început să uit -/ am început să îmi aduc aminte -/ dacă aș ști să n-am trecut./ dac-aș putea să n-am trecut./ dac-aș putea să n-am cuvinte./ să te ating/ doar cu tăcerea mea./ cu ochii doar să te aștept./ să strig./ când undeva se-ascund/ în alte anotimpuri anii mei.”- ***). Predilecția pentru sugestia cromatică surprinde acele aspecte de natură care te aduc în vecinătatea atmosferei din „illo tempore” („Iarba ne leagă./ /iarăși și iară./ cum tu ești chiar podul/ între mine și vară./ apa ne leagă./ iarăși și iară./ cum tu ești chiar podul/ între mine și seară.” - *Legământ*). În arta sa livrescă, *Ființa se „deschide” spre a înțelege că ești este și el*; acest exercițiu liric devine pură îndeterminare („Cuvântul meu e-un fel de iarbă/ ce-acoperă un alt pământ/ în care – odată - o să se piardă/ sămânța cea fără veșmânt” - *La alt mal*, Cracovia iulie 1989). Pentru împăcarea Sinelui cu sine, Nicolae Băciuț exersează prin tehnica concretului panesc, în sensul ne-„așteptatului”, al depășirii unei ipotetico-devenirii („Numai palma mea/ e un câmp de semințe./ numai somnul meu/ e un rest de vis./ numai sângele meu/ e-o amintire./ doar el e pe jumătate/ închis/ între macazuri de cuvinte./ între șoapte și șapte./ între cifre și litere/ de-abia născute./ între revoluții și revoluate/ care dispar./ parașute/ ale unei căderi din cer/ în închisoarea mea de jucărie -/ restanța unui ger/ din copilărie.” - *Copilărie de inger*, 24 februarie 2001).

Considerăm că ceea ce particularizează Arta livrescă a lui Nicolae Băciuț și-l fixează într-o poetică evocatoare este pregnanța plasticității imagistice, subtilă în descriptivul ei, cu funcțiuni stilizate, aducând un „plus valoare”. Este ceea ce se spunea, la un moment dat, despre scriitorul francez Frédéric Mistral -, „un om reprezentativ (...) prin poezia lui întreagă, prin întreaga viață pe care a știut să nu și-o despartă niciodată de poezie”. Niciodată „despărțirea de inger”.

Bibliografie:

BĂCIUȚ, Nicolae, *Despărțirea de inger*, Editura Nico, Târgu-Mureș, 2014.

SEZON COVID

Harnicul, bine-motivatul poet târnăvanean Răzvan Ducan vine, la scurt timp după un consistent volum de versuri, cu un „jurnal COVID” liric, în care face cunoscute trăirile, frustrările, revelațiile sale legate de claustrarea din vremea „invaziei” pandemice actuale. Autorul are buna inițiativă de a ține, pe lângă alte poeme corelate teme, un serial de însemnări zilnice întins pe răstimpul 26 martie-15 mai 2020. Izolarea, deși dureroasă, i-a fost prielnică poetului, care consemnează regulat (uneori și de mai multe ori pe zi) expresia în versuri a stărilor sufletești încercate. Ca într-o cetate asediată, apărătorul se războiește, în restriștea unei primăveri mohorâte, cu prejudecățile umane și sociale scoase la iveală de „regimul” restricțiilor dureroase prin asprimea și durata lor, prin gradul lor de alienare, profund chiar dacă nu mereu aparent. Ochiul liric orientează faptele în registru ironic, cu accente pronunțat incisive, ca în consemnarea din 27 aprilie, compusă ca o „vedere ilustrată din izolare./ ca altădată de la munte sau mare”. Ritualul clasic al plimbării în natură e redus la caricatura ambalării între camere: „timpul e frumos./ de ne plimbăm toată ziua numai pe jos./ din cea mică în cea mare/și invers./ pe iarba moale de covoare”. Schimbări rapide de unghi dau imaginii vivacitate și consistență: „avem balcon./ unde personal simt ispitirea de sub pom/ și mă plimb și singur mă colind./ respir la fir”.

Sunt consemnate, în ton pamfletar, stări aparținând unor categorii sociale purtând marca oprobriului. Aspectele semnalate (cerșetoria, furtul, etalarea vulgară a opulenței) aparțin, chiar dacă indirect, corona virusului. Rimarea în distih induce, prin acumulare, impresia invaziei. Avalanșa succesiunii verbale e asociată cu formule de coloratură intensă: „Vin din cerșetoria din țările bogate./ S-au întors la cuiburi cu lucruri furate./.../ Vin la propriul Peleş sau Pelișor./ Să mai pună un turnuleț strălucitor./ Și să petreacă Paștele pe săturate./ După leii porților aurit fier-forjate”. Tabloul se întregește cu „manele despre bani și dușmani”, cu

instinctul de a căuta „primăvara la portmoneu”, de a „șterpeli vopseaua de pe ou” ca și cu supoziția finală, extremă: „încep să mă tem în cruntă tăcere./ Să nu ciordească și lumina de-Nviere” (*bis 6 aprilie 2020*).

Poetul se simte captiv, fără vină, într-un film alienant: „Nu cred că fac parte din filmul acesta./ Porniți-mi ștergătoarele de pe retină./ Deschideți un portal prin care să scap./ Exonerați-mă de vina de a nu avea vină”. Spațiul detestat e al „negrelor tenebre”, unul de „coșmar” unde „rolul rezervat mie” nu-i convine, de unde apelul: „Scoateți-mă, vă rog, și de pe generic./ Rupeți scenariul scris de pandemie”. Șansa salvării, îndelung refuzată, e înlocuită, în extremis, de „iluzia salvării” (p. 48).

Realitatea, cea interioară dar și cea dată în simțuri, restrânsă la circumstanțele adverse consemnate în „jurnal” se convertește într-o alta, imaginară, fantastă, zvonită în auz: „Am auzit că păsărilor/ le-au crescut frunze și flori./ iar pomilor le-au crescut pene./ prin aer înnoată pești/ și pe străzile din Târnăveni./ umblă balene”. Atributul „suprerealist”, atribuit peisajului urban imediat al poetului poate fi extins la o bună parte a demersului său liric. Imaginea atestă, printr-o radicală răsucire de planuri, forța de înnoire a realului egală cu o schimbare de paradigmă: „Am auzit că însuși Dali./ cel cu mustați răsucite./ a ieșit din mormânt/ și a venit în suprarealismul/ orașului meu./ să-l împodobească/ cu ”ceasuri curgând” (p. 29). →

IOAN MARCOȘ

În vremuri de răscruce precum cea a pandemiei COVID, însemnările în versuri ale lui Ducan au o componentă militantă (prezență constantă de altfel în poezia sa). Teme predilecte pe această linie sunt: lacune prezumtive în strategia de apărare a țării (p.38), ignorarea condiției bătrânilor (p. 50), tăierea abuzivă a pădurilor (108), invazia produselor artificiale (p. 87), excesele umane în distrugerea mediului(49). Ieșirile (pe alocuri idiosincratice) au virulența pamfletară a lui Arghezi. Chiar poezia ce dă titlul volumului poate fi citită, dincolo de energia expresivă proprie, în cheie argheziană – „saga dintr-o tâmplărie” fiind o poveste cu tâlc, în „cuvinte potrivite” (p. 44).

O bună parte din poemele autorului denotă un atașament aproape sentimental la starea de revoltă poetică, la poezia de atitudine ca justificare de sine. Indignarea face versul în câteva din cele mai reușite încercări lirice din volumul de față. O ridicare a temperaturii confesive radicalizează imaginea, conducând-o spre formulări revelatoare. Așa e cazul bătrânilor așezați într-o „colivie de două ori pe zi./ În care au voie să probeze faptul că-s vii”(p. 50). Într-un elogiu al bibliotecii și cărții portretul bibliotecarului se edifică pe contrastul dintre „cititorii de cărțile de hârtie” și cei ce „acuma citesc doar virtual”. Apărătorii adevărați ai cărților „uneori au și strigat în stradă./ nu trageți în cărți, că și ele-s popor!” Obiectul simbolic prin excelență, cartea are puteri taumaturgice („*cu cartea pe carte călcând*”). La un ceas de acută sinceritate, poetul tânjește după adevărul despre sine și limitele scrisului: „Să cred cu-adevărat măsura./ Care îmi spune că eu sunt./ Dacă la rândul ei și-aceasta./ Pe sine se măsoară-n primul rând?!” (p. 55). Anomaliile vieții sociale la stare de criză sunt prinse în formule tari: „Se fac pregătirile pentru ce ne așteaptă./ linia frântă va fi statuată ca dreaptă”; dezinformarea e atotputernică („ținându-ne și soarele în sticlule mici./ dându-l cu amiezi cu tot la complici”), anticipând în secret alte orori majore („pandemia viitoare./ cu șoldurile lărgite-n dezinformare” - p. 68). Ordinea biologică însăși e răsturnată într-un poem cu accente

(justificate) de mizantropie: „O altă zoologie./ Se pune la cale./ Oamenii-n cuști./ Priviți de animale.” Concluzia unui lung șir acuzator șochează prin duritate și limpezime: „Toți, de aceea./ Vaccin anti-om./ Vor”. Cu motivația dură: „Că omul de-acum/ Cu aroganță se ține/ Și nu și-a însușit/ Scuturarea de sine” (73).

Din unghi religios, poetul schițează conturile unor aparente sau ascunse formalisme, dar și expresia unei adânci fervori spirituale. Simplitatea se adaugă profunzimii: „Fiecare dintre noi putem fi o biserică./ în care să aprindem sfios o lumânare./ ne putem adăuga la mobilitatea lumii./ ca biserică la purtător, având picioare” (56).

Meditația lirică e prilej de sondare în profunzimi: „Păsările se pregătesc să migreze în ele însele./...Și din ele însele se vor și întoarce ca din țările calde” (p. 105). „Pescar de metafore”, poetul percepe dedesubtul lucrurilor, reversul realului obișnuit, el poartă adaosul de sens: „Între patru pereți, mă simt al cincilea./ Fiecare dintre noi sprijină ceva./ fiecare duce în spate o gămălie de lume” (p. 13). Forța demiurgică ce antrenează schimbarea poate fi și poetul care „Doar deschizând ferești./ Poate ca să prindă pești./ Aripă de zbor să scoată/ Din cea mai statică piatră”. Puterea viziunii ”Știe tot ce poate fi./ Înainte de-a porni./ Știe tot ce va ajunge/ Curgerea care va curge./ Știe neștiutul”(p.28).

Tot din spațiul claustrării evadează poetul în lumea cărților, cu dimensiunea lor imaginară: „mă cațăr/ cu corzile puterii de înțelegere./ pe cărțile de pe pereții propriei biblioteci./ Poposesc, pe rând, înăuntrul lor/ ca să aflu lumi...” (p. 89). În alt loc (p. 35) cărțile sunt fundamentul însuși al locuirii optime, refugiul ultim. Pe leit-motivul carte-mediu („De jur împrejurul meu am numai cărți”) autorul edifică situații ipotetice ale salvării: dacă ar fi Manole, de pe biserică ar sări „cu aripi de cărți”, „cu portanța unor puncte de vedere”; de ar trăi „potopul lui Noe” , „arcă mi-ar fi acei metri liniari de cărți./ care de flotabilitatea mea s-ar îngrijii”. În final, salvarea sperată vine de la cărți *in situ*: „m-am autoizolat în casă, sperând, tacit./ că

propria „Bibliotecă din Alexandria”/ va fi antidotul mental, față de COVID”.

Un efect compensator în logica poetică a autorului îl are umorul. Administrat de multe ori în doze minime („stau comod pe scăunelul de pescar de metafore de urgență și aștept cuminte... Ba mai mult, am dezinfectat acest poem înainte de a-l posta” - p 8; „mirosind doar chef de ducă./ din primăvara asta cât o nucă” - 42; „sap, greblez./ pun, plantez./ grădină, terasă./ cu aspiratorul./ cu tractorul./ cu televizorul./ cu supozitorul” - p 47), acesta apare și direct într-o șarjă comică amplă în ton de auto-caricatură familială, clamând discret și atrăgând simpatia cititorului. Însemnarea (deja citată) din 27 aprilie dă detalii aparent anodine despre mâncare (bună) și cazare (bună), apreciată de soț-soție „împreună”, apoi despre „timpul frumos”, petrecut „pe jos”, pentru ca treptat discursul să alunece în registru incisiv, caustic: ozonizare „cu-nchipuiri”, respirați „din butelia de știri”, achitând „TVA-ul pe dependență” în care intră și „peisajele superbe./ rafturi întregi cu substantive și verbe.../ drifturile de proză și vers” în al căror vârtej „apusul și răsăritul/ mi se-ntâlnesc pe taste”.

Urmarea – „nu mai știu, luat de val./ când dorm acasă/ și când la un prieten virtual”. În îmblânzita „coda” bate aripa resemnării: „în general, e bine, deocamdată./ personalul amabil, lenjeria-i curată/ și comunicarea caldă, redusă la consoartă”. Aproape împăcat cu „binele” restrâns la „balcon”, poetul simte încă chemarea lumii largi, „ispitirea de sub pom” și de aceea „mă plimb singur și mă colind”, râvnind la reîntoarcerea normalității depline („să ne revedem sănătoși./ chiar dacă netunși și bărboși” (p. 65-67).

Sub raport tehnic, poemele din volum urmează de predilecție o strategie a opoziției conceptelor.

COVID-ul apare ca un intrus, un alien în lumea umanului: „ceva ticluit// Din iesle de eprubetă./ o concatenare secretă”, „născut pentru o teamă./ din laboratorul mamă”. Defensiva umană se manifestă întâi ca o „gripă” a fricii: „forfota din farmacii/ și frica de-a mai pleca și→

veni” (p.7). Alteori teama apare în ipostaza individuală, potențată însă cu valențele speciei. „Am undeva în fundul uitării o conservă/ cu aer dintr-un timp al liniștii trecute” e urmată de alarmele grijii prezente: „Afară e deja primăvară./ dar nu am văzut înflorind decât grijile./ cu televizoarele, ramuri ale înspăimântării”.

Și în timp ce poetul încearcă scrutarea „nevăzutului”, el știe că „e dulce ca fierea ignorării./ acest virus ce și-a pus pe cap o coroană./... umblă printre oameni și dă cu tifla planetei” (p. 9-10).

Incisivitatea uluitoare a virusului e contrapusă avalanșei retorice umane: „Voi ridica un monument/ virusului necunoscut./ unde se vor aduce flori de spirit/ și se vor rosti frecții/ la piciorul de lemn” (12).

Din multe exemple posibile, relevantă apare însemnarea din 29 martie, o reprezentare a virusului încarnat antropomorf: „Azi-măine, coronavirusul/ o să-și facă un site de videochat” unde „va dansa lasciv pentru cei care plătesc”, „va plăti și taxe de protecție/ celor ce i-au deschis colivia nișei laboratorului/... ca să-și încordeze mușchii/ și să mărșăluiească intempestiv/ în marea armată a pandemiei”.

Pentru ca în final, codul valoric să fie inversat: „Periodic va face și analize./ să nu se infecteze/ de boala asimptomatică/ a ipocriziei oamenilor./ care umblă câte doi în unul./ al doilea la jumătate de caracter”.

Nu o dată poetul operează un fel de microanaliză, o descompunere a celor văzute și recompunere a lor într-o întrepătrundere ingenioasă a regnurilor: „caut la stamine și pistil/ covorul cu-nflorire de acril// și pixelile de pe monitor./ le caut în lăstarii tastelor./ caut florilegiile de pe hârtie./ în scrisul cu acribie./ iar cărțile ce prins-au mătâșori./ în cornițe caut personajelor” (p. 42).

Alteori repetiția retorică interogativă mizează pe conture imaginistice îndrăznețe: „Cum se numește anotimpul în care/ de pe pereți îmi cad tablourile cu motive florale?/ Cum se numește anotimpul în care/ îmi înfloresc florile de polimeri din covoare?// Cum se numește anotimpul în care/ Lumina din tavan îmi coboară ca un șarpe cu pene?” (58).

Autorul își încearcă vigoarea plastică a verbului în schițe de peisaj, ca aceasta: „peisajele-s superbe./ rafturi întregi cu substantive și verbe./ unde drifturile de proză și vers/ dau sens de a visa imens” (66), în tablouri sumar conturate, însă în tușe energice: „O altă zoologie/ se pune la cale./ Oamenii-n cuști/ priviți de animale./ Cu ochii lor reci./ În mod glacial./ În roata-nvârtită/ De timpul viral” (72). „Statuia clipei” însumează o întreagă suită de reflexe și trăiri suspendate în imagini: „La statuia clipei, aduc ceasuri grele./ că-i din tristeți, ce le vreau efemere./ Că-i din bucurii, ce le țin dinadins./ ca păreri de rău, că repede s-au stins./ Că-i formă de supremă măsură./ de-a vorbi despre sens fără gură” (37).

Deseori versul e condensat în formule minimale, de sorginte barbiană: cobor ce urc./ aduc ce duc./ trag ce-mping./ tarife dumping”. Finalurile încadrează, în contur de precizie, masa poemului în rama câte unui sens edificator: „Anunț slim./ de gospodin/ ofertă serioasă./ telemuncă/ de acasă” (47). Cutezanța cugetării poetice e însoțită de un radicalism al imaginii: „Să scoatem șarpele edenice/ din colțul veșnic de supliciu./ să ridicăm nedreapta anatema/ de-a fi monstrul de serviciu”(62).

Anotimpul noului virus este unul de portanță specială, în care autorul convertește în termeni proprii modele altfel inalterabile: „Imunitatea mea cea de toate zilele./ dă-mi-o și azi și mâine și poimăine/ și îmi iartă greșelile mele/ precum și eu îți iert limitările tale/ și mă izbăvește de neputința/ de a nu putea să te ajut../ ajutându-mă astfel pe mine” (27).

Aspecte triviale ale regimului COVID, cu ale lui „urgente”, sunt sublimate spiritual, ca în filmul acestui vis cu nuanțe suprarealiste: „Domnule polițist, care m-ați oprit în propriul vis/ vă spun cu respect/... că prin mine/ eu circul pentru necesități sublime./ satisfacerii celor necesare Raiului./ pentru hrana inspirației./ din camera mică a traiului” (63).

Confruntarea cu virusul-monstru încoronat împinge omenirea „înapoi spre viitor./ spre oamenii cavernelor./ nebărbierii și netuși./ stând în propriile/ locuințe ale fricii./

ca în peșteri”. Cruciații noului asediu stau „după zigaretale precauției/ au multe kilograme de făină albă și de mălai./ pe post de băte./ bolovani și vârfuri de silex./ contra acestui Gică contra./ ce a dat liniștea planetei peste cap”. Multele frustrări conduc spre alienare: „Stau și așteaptă/ cu capul în jos, ca liliiecii./ prinși de firul subțire al speranței./ să poată scrie, împerturbabili./ cu trafaletale pe pereți./ numele lor plus COVID-19./ egal love” (20-21).

Un procedeu de succes în recuzita tehnică a autorului este înaintarea sub mască, pe această cale el ajungând, în câmpul unei „bonomii” (Nicolae Băciuț, Prefață) nepretențioase, la sensuri profunde: polițistului ce-i impune „Proces verbal de amendă” pentru a fi circulat „în propriul vis/ fără permis”, îi promite acest gest de nesupunere poetică – „Dar voi scrie în continuare poezii./ până când nu voi mai putea plăti./ până când hârtia se va răsuci/ în mormântul propriu de hârtii” (64).

Discursul poetic atinge un prag extrem de intensitate în pagini-pamflet din „jurnalul” liric, precum cea de la p. 49, o tiradă contra comportamentului prădător al unei omeniri în continuă expansiune: „Am crezut că planeta-i a noastră”, „am luat tot ce-am găsit aici”, „Am mutat munți și dealuri și câmpii”, „Aerului i-am dat țevi de eșapament”, „Avut-am Raiul, dar l-am făcut Iad”.

Pline de miez, invitând la relectură, sunt special recomandabile intrările de la paginile: 30 („Vin din cerșetoria din țările bogate” - pamflet vitriolant), 44 („Saga unui vârf de cui” - poemul ce dă titlul, vârful de lance al volumului), 49 („Am fost primiți cu pâine și sare” - depoziție vibrantă în apărarea mediului), 81 („Mă întreb, vom fi asemenea...” - diatribă anti-artificialitate în evoluția umană), 111 „Planule-nclinat” - suită de ingenioase aluzii caricaturale).

Amintind, prin obiectul evocării lirice, de faimosul *Waste Land* eliotian (imortalizând ravagiul gripei spaniole), Răzvan Ducan aduce, în stilul și perspectiva proprie, o inspirată trecere în cuvânt a epopeii virusului pandemic, răul încoronat.

Măsură pentru măsură.

Recviem pentru o roată bolnavă mintal

Petre Ioan Crețu nu-i la prima carte și sunt sigură nu-i nici la ultima, s-a născut în 1954, în zona larg deschisă a Bărăganului, câmpia căreia îi vede limita numai acolo unde se întâlnește cu cerul și de la care cred că își trage filonul energetic menit să-i formeze gândirea și să îi contureze talentul; „Poemele săptămânii uitate”, „Câmpia în genunchi”, „Ucigașul de vise” ne trimit în spațiul creativ al unui scriitor care sigur are multe de spus, rotindu-se în ograda proprie cu siguranța celui care știe puterea cuvântului mândrit de aproape.

Văd titlul ultimei lui cărți și-mi vine în minte superba strigare a Norei Iuga: „Ah, dac-ar veni unul să caște și din gâtul lui să iasă o lebădă și să cânte dublu concert de Bach la trompetă» și sigur orice titlu nou implică acea sufocantă așteptare a excepției, a întâlnirii eventual unice când ceea ce știm, ceea ce învățăm, ceea ce tatonăm surprind elementarul în postura esenței, când real și absurd se interferează firesc și ceea ce urmează este o șansă unică de a înțelege și a consuma emoțional printr-o mutație a cuvântului recompus în « dublu concert de Bach», sugerat de Nora Iuga.

Altfel...totul poate fi « *lost in translation* » !

Așa cum îl știu eu pe Petre Ioan, încă de pe vremea când hălăduiam pe diverse site-uri literare abia apărute și când îi urmăream pașii în miriștea Bărăganului încercând să-i înțelegem fascinația câmpiei, poezia este modul lui de a gândi, chemare intimă, necesarul configurării ca om și atunci ceea ce scrie devine o fațetă a ceea ce dorim să știm, să simțim, să gândim despre el, poetul.

Recviem pentru o roată bolnavă mintal este un volum de poezie - evident - și mi se pare o astfel de șansă ca deschizându-l să înțelegem într-un dans ideatic pentru care avem doar obligația să-l lăsăm să ne poarte fie pe căile suficiente ale curiozității, fie pe cele grozav de subtile ale surprizei...

Ca preambul al „Recviemului”, poetul propune un *Poem de intenție*, pe care ni-l oferă ca punct de intrare în ograda-i proprie; avertisment metaforic la care aderăm febril: „...îți dai seama cum este / să te trezești deodată / singur cu tine între două oglinzi / glisând dintr-o oglindă în cealaltă,

într-o dezordine perfect browniană, / fără acele lucruri / cu care te-ai înfrățit de-o viață...” și simbolistica „rostogolirii” dintr-o imagine într-alta devine ghidul explorării unui univers tatonat cu sinceritatea observatorului onest pentru care viața își dezvăluie valorile - și nonvalorile - desigur - fără filtru, direct, pentru că „*Dacă poezia nu răsare la fel de firesc ca o frunză pe un copac, e mai bine să nu se nască deloc.*” zice John Keats.

Tocmai.

Apărut în 2019, la editura Neuma, cartea lui Petre Ioan e alcătuită dintr-o succesiune de poeme în care lirismul expunerii ne trimite într-un conglomerat poetic complexat de necesarul întrebărilor ale căror adrese ocolește clasicul DE CE(?) și se fixează obsedant către CUM (?) : „*cineva m-a întrebă / frate, cum e să respiri / de unul singur / să urlu cu lupii ca lupii la lună / să te înalți om și roată / cu îngerii de mână?*”...Și atunci CUM pare inevitabil, șansa răspunsului, a răspunsurilor, de fapt, fiind o rostogolire în ritmul „roții” pe care poetul o așează fie static fie în mișcare pe aceeași traiectorie: „*cineva ți-a aruncat umbra / fix sub roata mașinii de lux / și nu era Dumnezeu / era doar o fărâmă de Soartă / răătăcită pe șoseaua de piatră...*” așa încât elementarul eventual, cel pe care n-avem nevoie să-l intuim, ci pur și simplu îl vedem și (poate) îl și știm, are doar valoarea expunerii, a peisajului, a mediului înconjurător, să zicem, pe când esențialul ocazional or permanent, dar atât de elusiv, propune intrări multiple, furișate sau directe, dar întotdeauna uimitor de singulare în acel teritoriu nedefinit pe care îl deținem și-l numim atât de personal, viață.

Sigur, roata ca viață nu-i o idee originală, cum nu-i originală nici ideea de rostogolite de la un punct către celălalt, firescul intră în poezia lui Petre Ioan pe uși secrete, poate numai pe gaura cheii, așa încât posibilitatea de mișcare întrece de departe orice limită interpretativă. Din plecare, *roata* lui are o condiție patologică definită - postum, recviemul are rezonanța aceea absolută a ceea ce **a fost** și atunci întrebarea cheie, acel CUM de care spuneam la început, suspendă explicațiile și cere doar accepție: „*înainte de roată a fost căine / a trăit s-a gudurat a lătrat / și a mușcat ca un maidanez / a mers cu coada în vânt / fulul cum*

nu a mai fost nimeni / până într-o zi / când a vrut să muște / o roată de la o super mașină”...Și sigur este aici o extremă metaforă a trecerii, un salt de la o condiție la alta fără parabola transformării, o ruptură ca început; ce va urma presupune același ritm trunchiat ca de roată ajunsă în colțuri, pătrată, dirijată doar de intenții.

Ce m-a cucerit pe mine în poezia lui Petre Ioan e sinceritatea expresiei, aerul autobiografic al unui început care îl surprinde ca o constatare statistică lipsită de dramatismul înțelegerii: „*nici nu am ieșit bine din copilărie / când moartea deja s-a cuibărit / în mine și / m-a locuit / așa din senin / nici nu am avut timp să mă împotrivesc / sau să șip*”...

Începând de aici, ceea ce se va întâmpla implică situații venite neașteptat ori în momente de excepție: singurătate, pași elegiaci, căderi, victorii, curiozități și mirări fără sfârșit, tot ansamblul acela al traversării unui timp a cărui limită nu ne stă în puteri și peste toate o umbră a neliniștii se lăfăie definitiv, leitmotiv al unei gândiri materializate sub condeiul poetului ca o strigare, poate ca un avertisment, poate numai o simplă distanțare de ceea ce ar putea deveni o permanență, o rutină de „*roată bolnavă mintal*” pe un *highway* care duce nicăieri.

Pe urmă... ceea ce zice poetul capătă greutatea finalizării: „*vine o vreme când poeții / devin umbre / devin amintiri / umplute cu stihuri / cu rime zglobii / parcă sunt niște / acordeoane imense / cu stil și buric / și caii lor demult au orbit*”.

MARIA CECILIA NICU

Curcubeu peste Haifa

Cred că cel mai frumos loc pentru a viețui este *Poezia* sau dacă nu sunteți de acord atunci *scrisul*, căci aici este locul unde gândurile se adună laolaltă și te poți hrăni cu ele fără a mai avea nevoie de nimic altceva.

Bianca Marcovici a spraviețuit, cred eu, cu mai ușor, departe de locul venirii sale în lume, *Iașiul cărunt*, cum spune ea într-unul din textele sale, având alături poezia, cuvintele izvorâte din eul său intim făcând-o de multe ori să renască sau chiar să se simtă acasă. Am auzit-o spunând la una dintre întrevederi: aceasta cred că va fi ultima carte. Nu am crezut-o, știam că nu va fi o spusă de care va putea asculta. Iată că am avut dreptate căci acum, prin Editura Junimea, ne întâlnim din nou cu poezia sa, cu gândurile ei așezate în *Curcubeu peste Haifa* (Iași, 2020) și de unde aflăm (pentru a câta oară?), că versurile (de data aceasta au și un subtitlu, *Manuscris de poeme Dada*) sunt o *compoziție muzicală*, în care sunetul dictează cuvintele, sau cum spune exact textul, *sunetul îmi dictează puterea cuvântului*, și parafrazând, iar eul neavând nici o taină descoperă că *Inspirația e dictată de cineva din mine./ Am o dublură. Odată am fost violonista din mine, Altădată inginera din mine, altădată autodidacta... / toate funcție de locul unde trupul meu a fost mutat...* însă *toate* adunate acolo unde din balconul casei poate fi dictat ritmul cuvintelor, chiar al vieții poetei și unde orizontul premonitoriu anunță pericolul.

A rămâne pe loc, a nu gusta din ipostazele, diversitatea lor, înseamnă a nu te descoperi și a *bate apa-n piură până doare*. Despre visuri ireale spun sau vorbesc cuvintele versurilor din poemul, *Poezia e o compoziție muzicală*.

Noul volum al Biancăi Marcovici și versurile cuprinse aici devin un spațiu al ipostazelor de viață în diversitatea lor încât suntem purtați pe o scenă imensă de trăiri, de experiențe care au transformat eul îmbogățindu-l, făcând sinele să vibreze la lucruri care posibil ca altfel să nu fi fost nici observate.

Următorul text, *Poezia nu are trup*, adâncește părerea că poezia devine un personaj fără nume și trup, o *fantasmă de moment a unei construcții*

unice/ un fel de buncăr (așadar un loc de refugiu, de tihnă, de meditație, de întâlnire cu sine) *cu ustensilele virtuale/ Care ajută să rezume un roman de cuvinte./ Explicative, sterile, frustrări, găselnițe, borș de urzici./ Firave încercări, lipsa inspirației, gustul amar!./ Poveștile despre înfern, suferințe și pedepse fizice/ Într-o regie cosmogonică/ Cu drone și submarine fără pilot.*

Versurile acestea concentrează de fapt ipostaze ale lumii contemporane în care viețuim, esența experienței-traumă prin care trece sufletul poetei și al nostru, bunăoară. *Solstițiul meu este semnul meu*, oferind sens trăirii face astfel loc trupului speranței. *Cunoșterea sinelui*, (titlul altui poem), care dacă *măsoară totul în cuvinte*, te poți împotmoli, te învârti în cercul care nu te lasă să descoperi miezul ca un dirijor, *fără acoperire muzicală*, căci bagheta sa nu simte sunetele, astfel pagina sa rămâne neînțoarsă.

Altădată textul poetic se apropie atât de mult de realitatea alăturată încât constată că *Azi și surzii au cuvântul/ Fac selfie cu scena goală/ În epoca pierdută*, se naște întrebarea, *Cum poți scăpa și de neghină?*, atunci când totul se șterge treptat în ritmul curgerii timpului, într-un ticăit neîntrerupt, *Ceasul lui Dalí fără oră ticăie perpetuu.*, în poemul *Astăzi toate gândurile se rostesc*.

În acest fel aflăm și altceva despre poezie, *Poezia nu este o decizie subtilă*, ne spune autoarea prin titlul unui alt poem, explicația ei răsună ca o reverberație, precum sunetul care-și reproduce nota răspicat *ca a scrie într-un passe – par – tout* și când ai putea avea credința că ai parcurs tot, că ai

ajuns aproape de ultimul adevăr, constatăm că nu, nici măcar norul din pictura abstractă nu poate însemna că poți descoperi *virulența furtunii apăsătoare/ Și imprevizibilă. Și albastrul intens* al lui Chagall... sau *lacrima căzută pe geamul închis de suferințe/... Iar fața stă lipită de tabloul viu* al lumii tale.

Acesta este unicul adevăr. Și astfel poezia poate fi în *scoica ce o ascuți cum vîiește*, iar cuvântul destinat poemului și uitat într-o pată de cerneală lasă în urmă decizia...

Astfel decriptăm *textele manuscris dada* din volumul, *Curcubeu peste Haifa*, și descoperim un univers deghizat, contemporan cu noi, aruncat undeva într-o gaură neagră, din care ecoul se răsfrînge asupra noastră ca un avertisment existențial: *virtualul a clipit acum o clipă, trăiește-ți clipa acum, cât mai profund și renunță/ la pantofi cu toc, starea gri, rezolvările pripite/ glasul tău nu-l mai aud, ai amuțit prea repede!* (Blestemul celor morți la Holocaust)

Versurile Biancăi Marcovici au ajuns la o maturitate de simțire și de gândire în care întâlnim prezentul acesta deghizat în nisipuri mișcătoare pe care nu le mai ocolim, au devenit teritorii sigure prin care pendulăm aiuriți de facebook, de televiziuni, toate aproape devenite teroriste în direct căci ne invadează cu crime, cu balbăieli criptate ce încălesc și mai mult mințile știutoare de nimic, *când unghiurile de vedere sunt și ele manipulate*, cu ochi ce nu se mai pot privi în ochi, prefăcându-ne că totul este bine și cu tik-tok-ul care-i învată pe copii că a deveni monstru e frumos și că e binele de care avem nevoie azi.

Acum poate că citind, cîntind și versuri ca acestea, ar trebui să ne trezim, poate încă nu este prea târziu, Poate că, *bunul simț ascuns după uși vede poezia vieții* pe care *Ai luat-o ca pe un hobby/ Nu ca pe o invazie de cuvînete/ ce-ți dislocă cea mai/ Puternică stîncă/ Din granitul naturii mele./ Nu ai înțeles că trec pe lângă tine/ Precum norul de deasupra capului/ Încet ca un punct de reper/ EFEMER.* (Nu ai înțeles niciodată)

**IOANA COȘEREANU-
VASILESCU**

O impecabilă poezie clasică în plin post-postmodernism

Poate că o asemenea ediție reprezentativă apărută la o editură de prestigiu (Maria Niculescu *101 poeme*, ed. Biodova, Chișinău, 2019) cu redactori și consilieri literari cunoscuți internațional, ar fi trebuit „împachetată” în sistemul Operelor alese cu un CV, bibliografie și referințe critice pentru a marca amplitudinea din creația autoarei.

Cu atât mai mult se cuvenea o astfel de ediție în cazul d.nei Maria Niculescu, autoarea a nu mai puțin de 27 de volume, cu apariții în 75 de Antologii, deși profesia și studiile n-au ajutat-o în formarea profilului literar, fiind proiectant în construcții-instalații. A debutat târziu, la 53 de ani, cu volumul de poezii de dragoste *Miere și fiere*, ed. „Paradox” 2001, căreia i-au urmat, la distanțe nu mai mari de aproximativ doi ani, *Vlăstarii fericii* – acrostihuri -, *Credința și păcatul* – poem unic -, *Leagăn de smarald* – acrostihuri, *A dimineților lumină* – versuri religioase - *Elful florii de colț* – poezii de dragoste -, *Nopți de mister, zile de taină, Curcubeul razei de lună* – sonete -, *Laguna albastră* – rondeluri, sonete, sonete-acrostih; la ed. „Amurg sentimental” a publicat: *Dar din dar* – poezii pentru copii -, *Rodind precum o primăvară* – acrostihuri -, *Renăscând pe altarul firii* – -, *Monumentul cuvântului, Iubire neîmaripată*, și poemele în stil haiku *Cu iola în larg*; la „Societatea culturală Destine” a publicat *Clipa albă a zborului*; la ed. „Armonii culturale” a apărut cartea pentru copii (părinți și bunici) *Cărticică pentru Toni*, (în două ediții). A tradus și creat direct în limba italiană cinci volume de poezii, iar la ed. Beta a publicat *99 de dăruiri sufletești* – acrostihuri -, și *Clepsidra iubirii*. La acestea se adaugă acest volum, apărut la Chișinău.

D.na Niculescu duce o intensă muncă culturală la cenacluri, cercuri, și mai ales la reviste „on-line” participă la concursuri și colaborează la reviste, pe lângă faptul că este autoarea unei

remarcabile poezii clasicizante care nu-și caută reperatele în moda, modelele sau inovațiile contextului literar, ci se raportează la marea creație clasică.

Autoarea dovedește că este pătrunsă de un profund sentiment de trăire națională și uneori se inspiră din evenimente pur românești ca în poemul *În zi de Dragobete: Te-aștept, iubite, n zi de Dragobete./ Privește-așa cum știi, pe îndelete./ Sunt una dintre fetele ce-așteaptă/ Mirabilă-a iubirii dulce șoaptă (...)*. Credința este românească, natura este românească, cerul, codrul, satul, marea – toate sunt pur românești – ca și spațiul care cuprinde, chiar cu insistență, și Basarabia. Trebuie spus că autoarea este o remarcabilă versificatoare, cultivând cu rigoare speciile în forme fixe, sonetul, rondelul, acrostihul, ceea ce nu este puțin, într-o epocă post-postmodernistă în care inventivitatea atinge teritoriul haosului.

Este o poezie clasică de dragoste, într-un remarcabil paradis naturist, cu ținută sapiențială și finalitate moralizatoare: ... *Am întrebât lăleaua din grădină:/ -De ce s-a stins a dragostei lumină?/ Și mi-a răspuns:/ -N-a fost la voi iubire./ Ci doar un vis stupid, o amăgire./ Am întrebât pădurea, iar și iar:/ -De ce suspini, pădure, în zadar?/ -Că v-am fost umbră, masă, v-am fost pat./ Și voi, ca niște răi, m-ați înșelat./ -Pădure dragă, n-are nimeni vină./ Că putregaiul dă și el, lumină! (Lumină și putregai).*

Adriana Jurma, *Ieșirea din cerc*

Cu totul impresionant, în versurile următoare, rămâne acordul dintre rugăciunea creștină și sentimentul pământesc al iubirii: ...*Măicuță Precurată, îmi arată/ Iubirea castă, pură, - adevărată./ Nu vreau minciuni, nu vreau împovărată/ Ființa-mi să o știu, și nici pătată./ (...)/ Măicuță, Floare-nmugurind lumină./ Mă ia fire de polen pe o stamină./ În jur să-nmiresmez, chiar de-s puțină/ Cuales balsam ce lumea încreștină (Rugă).*

Desigur, o asemenea poezie clasică se folosește de o retorică subliniată și ca atare, punctuația - la care a renunțat demult poezia modernă – este intensă, într-un discurs desprins din oralitatea cotidiană.

De asemenea, autoarea, dovedind o frumoasă cultură poetică, reactualizează specii sau forme de poezie care nu se mai folosesc demult, precum ritornela, pantum sau „sonnet acrostih”, ca să nu mai pomenim și despre credibilitatea morală a unei povești despre foame, ca în *Covrigelul*.

Senină, odihnitoare și moralizatoare, poezia d.nei Maria Niculescu propune o lectură pozitivă, fortificantă, găsindu-și nenumărați cititori în actualitatea literară.

Prezența unui poet care clasicizează convingător și profund este binevenită, pentru că, alături de alți comilitoni, conturează un echilibru tipologic în universul liric contemporan.

AURELIU GOCI

„Necunoscuta iubire”,

o fenomenologie lirică

Poeta Liliana Spătaru creează în volumul „Necunoscuta iubire”, apărut la editura Astra, o fenomenologie lirică a iubirii, în care surprinde tensiunea dintre „valoarea trăirii” și „trăirea valorii”.

Presimte sau pre-știe, cu un gen de apriorism sui-generis, că ceea ce putem afla mai mult decât ceilalți este „adevărul propriu”, iar acesta capătă formă discursivă, se enunță, mai întâi, în limbajul intern, într-o manieră ideatic-afectivă densă, în care sensul se constituie pe „tăcerea dintre cuvinte” în tipare lirice activate de dorința resemnificării de sine.

Titlul, ca atare, este „ascuns” printr-un plural în poemul „Eu cred”, încredințându-ne că poemele nu sunt decât efectul unei prelungi anamneze, o poveste despre o poveste de iubire, în care principiul ontic și elementele se susțin și se luminează reciproc, precum în experiențele trăirii mistice sau în ontologiile presocratice.

În primul poem „Eram povestea de atunci”, poeta evocă o origine mitică „eram poveste de iubire”, o inefabilă coborâre la începuturi, la originea iubirii, reprezentarea acesteia fiind doar un semn actant („sărut”), arhetipal, ca „Sărutul” lui Brâncuși.

Poemul „Neștiută” dezvăluie o definiție inedită a „iubirii neștiute de nimeni” (iubire mistică, oarecum) ca „distanță dintre cuvinte”, fiindcă lumina „iubirii mistice” se estompează prin cuvânt”, „asfințește”, cuvântului refuzându-i-se, parcă, exprimarea experienței sacralului numinos, ca obiect permanent al dorinței.

„Eu cred” introduce o imagine a întâlnirii, amplificată la nivel cosmologic („tu, aprigă noapte, eu, stea căzătoare”), două „copii” „umbre ale unor „albastre iubiri” trădând regretul imperfecțiunii.

Poemul „Albastre ninsori” este o reprezentare a destinului gândit de altul pentru mine dar necomunicat, de aceea căutarea e orientată de intuiția, de credința că principiul din care ne ivim, „iubirea”, ne așteaptă și ne primește dincolo de „labirint”, de „dor”, dar se sugerează absența celuilalt pe durata căutării (un fel de absență a sensului), o existență absurdă, opusă celei lucide; „găsește și apoi caută!”

Poemele „Toamna” și „Nu mai privesc înapoi” sunt de nuanță elegiacă, deși „iubirea fără iubire”

poate semnifica un sentiment sublimat în creație, iar nu o absență.

„Ating” este un poem al absenței, al „tăcerii tăcute” inexpressive, al revoltei împietrite a unui afect trecut, un pasaj de factură psihanalitică, o nostalgie a unei dorințe imposibil de realizat.

„Călătoresc cu tine” pare a fi un poem de factură metafizico-mistică, fiindcă uitarea de sine pregătește contemplația, iar aceasta extază în care poți admira „lumina din locul inimii”, o uimire de aceeași valoare ontologică precum timpul originar sau eshatologic („timpul de la marginea tuturor lucrurilor”)

„Eterna reînnoire” este abolită:” urmele ei au dispărut de mult în oglinda liniștii”, finalul poemului conturând o atitudine stoică, de ataraxie și în același timp eliberare de tot ceea ce este „aliena” (străin).

Poemul „Umbre” pare a nega atitudinea din poemul anterior. În așteptarea poemului de iubire al „nemuritorului”, conștientizând imposibilitatea comunicare autentică dintre „conținător” și „conținut”, poeta re-figurează „pierderea” prin absența credinței.

„Indris” este, poate, poemul regretului Euridiceei, o invocație întru salvarea prin poezie, prin mit, a ceea ce nu a putut fi trăit, este un dor de nelimitat pe care numai nelimitatul îl poate împlini purificându-ne, purtându-ne dincolo de noi, într-o comuniune cosmică.

Poemele „Cum să te strig” și „Cât o privire” conturează viziunea unei iubiri cosmice, în care eul liric este amplificat” la marginea tuturor lucrurilor”, iar iubirea divinului „până la nemărginire”

„Cuvântul de la marginea tuturor lucrurilor”, în care există poeta, sugerează o hiperpercepție imposibil de reprezentat.

Sunt, în acest volum, și câteva poeme a căror putere de fascinație pare a fi fost consumată de poemele admirabile asupra cărora m-am oprit. În orice caz, suntem în posesia unei probe suficiente a talentului și posibilităților lirice excepționale ale doamnei Liliana Spătaru.

GHEORGHE CUTIERU

„Curriculum”

O viață în 62 de pagini?! Mult prea puțin, dar se poate. Ne demonstrează scriitorul A.I. Brumaru prin volumul *Curriculum*, apărut în 2020, la Târgu-Mureș, Editura Vatra veche (director Nicolae Băciuț). Titlul simplu, direct, laconic, dar cu trimitere la conținutul extraordinar de esențializat, care, însă, arată pe deplin personalitatea celui care este cunoscutul om de cultură al Brașovului, cunoscut inclusiv pe plan național prin activitatea și opera sa.

Cartea are și o dedicație – așezată în pagină cu mândrie și nostalgie: „*Nepotului meu münchenez Luis-Alexandru.*” Nu comentăm, cartea va fi un document pentru nepot.

Este de admirat și de prețuit felul cum autorul și-a structurat volumul. Desigur, din prea mare modestie, alegându-și forma de *Curriculum*, pentru un membru al Uniunii Scriitorilor, a urmat întru totul cerințele acestuia, cu nume, prenume, data nașterii, locul nașterii, părinții, studii, mai mult, găsim și cerințele: „*Anul stabilirii în țara de adopție (pentru scriitorii din diaspora)*” sau „*Condamnări/ detenții politice, domiciliu forțate – cauzele condamnării, locul detenției, anii (dacă este cazul)*”. La nr. 10, se precizează: „*Anul primirii în Uniunea Scriitorilor din România*, completat simplu: 1993. Urmează: „*Colaborări la reviste*”, „*Colaborări la volume colective*” – totul sintetic. La nr. 13, „*Debut absolut: titlul revistei / periodicei și anul*”, consemnează clar: „*Gazeta literară*”, București, 1965; iar la „*Debutul editorial: titlul volumului și anul publicării*”, menționează: „*Literatură și cunoaștere*”, antologie, studiu introductiv (în colaborare cu Mihai Nadin), Editura Eminescu, București, 1975.

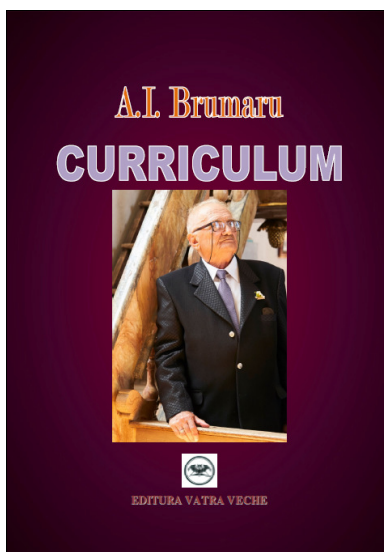
La nr. 15, *Opera tipărită*, sunt consemnate eseurile: *Literatură și cunoaștere*, în colaborare cu Mihai Nadin (1975); *Masca Prințelului* (1977); *Ființa și Loc* (1990); *Pariul ca legenda sau Viața lui Petre Țuța așa cum a fost ea* (1995); *Despre Ființa Românească* (2001); *Reprezentări ale gândirii românești*, în colaborare cu Vasile Gogea (2003); *Ființa muzicală* (2005); *Destin deturnat – schiță monografică Mihai* →

LUMINIȚA CORNEA

Arsene (2007); *Lecția labirintului. 11 prelegeri de Filosofia culturii și o Addendă (nouă teme la propunerea studenților)* (2012); *Forma filosofică* (2017); *Pustia și călătorul - Versuri regăsite (1969-1974)* (2019); *Apologii & Navigații* (2019).

Sintetice sunt completările la capitolele ce urmează: *Traduceri din opera originală în alte limbi* (mai bine de o pagină, ceea ce în economia cărții e foarte mult), *Traduceri din literatura universală, în volum*, iar la nr. 18, *Referințe critice*, corect sistematizate, în reviste și în volume, continuând în aceeași „parte”: *Ecouri, referințe*.

Chiar dacă în realizarea acestui volum a respectat un anumit șablon, acela al unui *Curriculum*, A. I. Brumaru are contribuții personale, ca să spunem așa, prin identificarea persoanelor/ personalităților care i-au marcat devenirea – aceasta, în mod special, prin alegerea unor fragmente din cronicile scrise despre cărțile Domniei Sale, prin alegerea citatelor pe care a considerat că-l reprezintă. Toate acestea formează substanța capitolului *Ecouri, referințe* și, în același timp, constituie substanța propriu-zisă a volumului (45 de pagini). Le considerăm pe toate valoroase pentru evidențierea activității și operei scriitorului A. I. Brumaru, dar vom nota doar câteva dintre acestea: Constantin Noica: „*admir încă o dată ușurința și siguranța dvoastră în mânăuirea conceptelor filosofice*” (p.17); Cornel Moraru: „*Ne place răbdarea criticului, pasiunea analizei îndelungate. O face cu erudiție și cu aglomerare de mijloace*” (p. 17-18); Adrian Marino: „*nu putem decât să-i recunoaștem preocupările, lecturile și ideile sale antropologice. Ele sunt de bun nivel și demonstrează personalitate intelectuală*” (p. 19); Gheorghe Grigurcu: „*comentariile lui A. I. Brumaru par a fi înfăptuite cu migala unui artizan din alte vremi, care nu se grăbește, gata mereu a reveni pentru încă un detaliu, pentru încă o abia perceptibilă nuanță. Deși filosofic nutrite și docte până la saturație, ele au la bază un scrupul artistic*” (p. 22); Adrian Lesenciuc: „*Identitatea ființei românești se articulează pe noțiunile de cămin, loc, locuire, spațiu. A.I. Brumaru nu rupe ființa de context, ci caută funcționalitatea ansamblului spațio-uman, ca întreg în diversitate, fără a se folosi de afirmații categorice, fără*

a uza de patimi” (p. 26); Ion Popescu Topolog: „*A. I. Brumaru face critică literară filosofică, ontologică, eseistică, de un intelectualism înalt*” (p. 31); Al Surdu: „*Brumaru și-a exersat stilul de critic literar și de filosofie ridicând prestigiul revistei*”, cu referire la revista *Astra* (p. 37); Iulian Cătălui, referindu-se la cartea *Forma filosofică*: „*S-ar putea spune multe despre această carte plină de miez, la rândul-i, cu o scriitură care amestecă fericit fraza de tip baroc filosofico-literară a unor Kant și Hegel cu stilul metaforic și complex, dar expresiv al unor Heidegger, Noica și Țuțea, o scriitură care te absoarbe...*” (p.41).

Mircea Arman mărturisește despre cartea lui A. I. Brumaru, *Forma filosofică*: „*Stăm față către față cu o carte cum arar se mai scrie în cultura noastră contemporană prin prisma adâncimii, originalității și calității ei speculative. Este o carte aplecată asupra spațiului gândirii românești, a matricei noastre filosofice, așa cum apare la un Blaga, Noica, Anton Dumitriu, Alexandru Surdu, Eminescu, Nichita Stănescu. Și da, am amintit aici și poezi, în afara celor care se ocupă strict cu filosofia, pentru că poezia, în forma ei cea mai pură, cea mai înaltă este și metafizică, așa cum bine înțelege lucrurile A .I. Brumaru*” (p. 46).

Multe referințe aș mai putea cita referitoare la opera lui A. I. Brumaru, chiar mă gândesc că am omis exemple edificatoare. Dar îmi face plăcere să mai citez afirmația mitropolitului-scriitor Antonie Plămădeală, care se referă la cartea despre Petre Țuțea:

„*Se citește cu pasiunea cu care se citește un roman bun în adolescență. Din cartea aceasta n-ai ce alege ca să citezi, spre a-i crea cititorului o chemare către ea. Ea trebuie citită toată. Autorul scrie cu iubire, cu patos, aproape cu patimă despre eroul său. Despre eroul nostru. Despre eroul neamului nostru (...)* Recomand cartea lui A.I. Brumaru, nu numai pentru că scrie despre Țuțea, ci pentru că e scrisă bine, frumos. Dar și pentru că scrie despre Țuțea” (p. 24).

Finalizăm punctele din *Curriculum*, nr. 19, *Premii literare*, cu anul și volumul pentru care s-au acordat (o pagină; nu credem că sunt toate); nr. 20, *Alte informații și date pe care le considerați utile* – unde autorul a trecut funcțiile avute, în domeniul literar, de-a lungul timpului, ca în final să menționeze sec: „*Numeroase prefețe, studii introductive.*” La nr. 21, se solicita „o fotografie” - da, este chipul scriitorului-filosof cu ochelari, gândind profund cu capul între mâini. Nr. 22: Adresa, telefon, e-mail (indicate, bineînțeles) și ultimul punct, 23, semnătura autorului, olografă. Un veritabil *Curriculum!*

Coperta, realizată de scriitorul și editorul Nicolae Băciuț, evidențiază două fotografii (în total, în volum, sunt cinci fotografii; tot modestie?!), credem, dragi autorului, dar, privindu-le, devin dragi și cititorilor. Coperta I, fotografia de maturitate îl înfățișează pe autor maiestros, în costum de gală, cu o ținută de lord. Pe coperta IV, o fotografie „regală”, „*A. I. Brumaru, la o cină cu regele Mihai și regina Ana*” (din păcate, fără menționarea anului).

Cum afirmam la începutul acestui text, cartea evidențiază pe deplin personalitatea lui A. I. Brumaru, „cel mai însemnat discipol intelectual al lui C. Noica” (Artur Silvestru, p. 29), format la „*Dragoș-Vodă*”, liceul din Sighetul Marmației, care i-a marcat drumul în devenirea lui recunoscută astăzi de „foarte apreciat filosof plecat din Sighet” (Ion Mariș, p. 47). Astăzi, când se tipăresc volume masive aniversare, apreciem modestia specifică omului de aleasă ținută intelectuală, care, la împlinirea unei frumoase vârste, nu și-a dorit un volum impozant, nici măcar un volum care ar fi putut reda cronicile/ referințele critice în integralitatea și totalitatea lor. Dumnezeu să-i dăruiască în continuare sănătate și putere de muncă!

Însemnări de călătorie

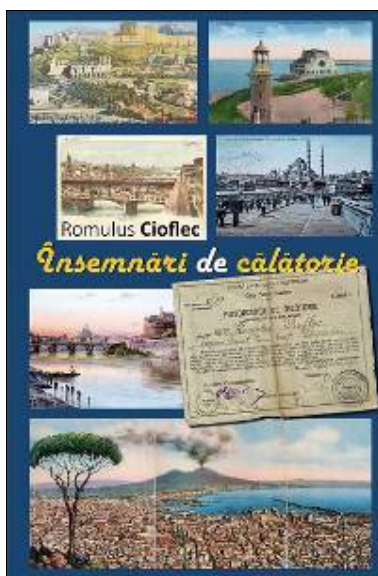
Publicat sub egida *Centrului de Cultură al Județului Covasna* și lansat cu ocazia Zilei Culturii Naționale din acest an, prezentul volum reunește o serie de *însemnări de călătorie* ale scriitorului covăsnean Romulus Ciofleac, „de prin reviste adunate”, așa cum precizează Luminița Cornea, care s-a îngrijit de editarea acestei lucrări și a semnat și un cuprinzător *studiu introductiv*.

Volumul aduce în atenția cititorilor o latură importantă a personalității lui Romulus Ciofleac, aceea de călător în spații geografice interesante, atent la detalii, impresionat de frumusețea locurilor, trăind plenar emoția turistului care descoperă lucruri noi, pe care, cu bucurie, le face cunoscute semenilor săi.

Alături de volumele *Pe urmele Basarabiei...note și impresii din revoluția rusească* (1928), *Cutreierând Spania. Impresii de călătorie* (1929), *Sub soarele polar. Impresii și peripeții din voiajul unor salvați de la naufragiu de spărgătorul Krasin* (1930), volumul de față cuprinde impresiile de călătorie ale autorului apărute în diferite reviste ale vremii: *Gazeta Transilvaniei*, *Românul*, *Flacăra*, *Adevărul literar și artistic*, între anii 1907 – 1926.

În cuprinsul lucrării sunt precizate zonele geografice pe care le-a străbătut în călătoriile sale (Peninsula Balcanică, Italia, Turcia, Marea Egee, Grecia, Austria, Ungaria, Basarabia, Munții Buzăului), orașele pe care le-a vizitat (Constanța, Giurgiu, Ruscium, Constantinopol, Atena, Messina, Napoli, Pompei, Roma, Florența, Veneția, Budapesta, Semmering, Viena, Cernăuți), obiectivele turistice admirate (moscheea Sfânta Sofia, monumentele de pe Acropole, lăcașuri de cult din orașele italiene, muzee, Coloseul, Forul roman, Capela Sixtină și multe altele). Descrierea acestora evidențiază nu doar talentul literar al autorului, ci și o bogată cultură istorică și artistică.

Este ușor de remarcat preocuparea scriitorului pentru detalii, descrierea locurilor fiind însoțită de date exacte: „Acropole, cetatea care a fost și câtă este, e așezată deasupra unei stânci cuprinzând, în zidurile ei, un platou lung de vreo 250 metri și lat ca de 100. Stânca să tot aibă o

înălțime de 70 de metri, iar deasupra mării se ridică cu vreo 200.” (p. 70)

Prin informațiile oferite, autorul pare să-și conducă cititorii prin locurile pe care le-a vizitat, folosind persoana a doua: „Alături se ridică, mai mândru parcă, Palatul Dogilor, sprijinit, pe margini, pe două șiruri de coloane suprapuse. Între zidurile lui e rezumată istoria Veneției. De cum ai intrat în frumoasa curte misterioasă, simți parcă ceva apăsându-te din puterea care se adăpostise odinioară în aceste ziduri. Zeci de busturi și statui de marmură o împodobesc de jur-împrejur.” (p. 125)

Notele de călătorie sunt veritabile descrieri artistice, într-un limbaj expresiv, bazat pe folosirea unor figuri de stil sugestive: „Ca niște brațe uriașe se desfac în lături țărmiu Mării de Marmura. Și fuga zărilor parcă îți spune că drumul va fi lung. În fund, ca o grămadă de scoici pe o margine de apă, ne mai privește din urmă o frântură a orașului Scutari... Soarele, prins între tot felul de stânci, abia poate să mai furișeze, pe ici pe acolo, câte un petic de lumină. De pe luciul înmărmurit parcă de liniștea serii, razele se ridică leneșe și fug spre răsărit, tot mai grăbite, până ce le pierde ochiul.” (p. 51)

Nici comportamentul oamenilor nu scapă ochiului atent al călătorului: „Turcii nu sunt deloc încântați când vrei să pătrunzi în lăcașurile lor de rugăciune. Ți se opun, de la primul pas, toate mijloacele de rezistență. Mai întâi o senină nepăsare din partea celui de la ușă. S-ar părea că

nu te observă – și numai când ești gata să calci pragul i se dezleagă limba... Atunci afli că înăuntru e rugăciune ori că trebuie taxă. De obicei, taxa cade în fața unui bacșiș. Turcul, însă, rămâne rece – și e tot așa de aspru în vorbă când înțelegi să intri în moschee încălțat. Nu admite ignoranță în materia asta. De multe ori, și la papuci îți amintește de taxă, iar dacă nu dai, ori înțelegi să intri în ciorapi, ți-i trănțește dinainte, bombănind. Bacșișul nu e un dar, după ei, ci o datorie.” (p. 48)

Peisajele descrise trezesc în sufletul autorului sentimente diverse: „Simțămintele, care câștigă puteri covârșitoare în sufletul nostru, împrumută, întotdeauna, celor înconjurătoare, ceva din taina lor. Măslinul, palmierul, stânca, zidul care se ivește la cotitură, luntrea ce zboară prin preajma malului, suflarea iute, apăsată și istovitoare a mașinii, toate, parcă, țin de drumul care coboară, prin veacuri, spre Pompei... Iată-! ... Mărturisesc că-mi simt inima strânsă de o neînțeleasă teamă. Parcă mă pregătesc să intru într-un cimitir, în care toți morții au fost dezgropați, și că va trebui să trec din groapă în groapă, în vreme ce glasuri din urmă mă vor chema mereu...” (p. 91 – 92) Un alt fel de teamă încearcă scriitorul când constată că s-a pierdut de grup: „Întârziase în biserica Sf. Petru... Când mă reped afară, niciun chipiu albastru din caravană nu zăresc pe piață. Ce te faci? Nu știam ce urmează în program. Încotro? M-am învârtit câteva minute prin larga piață S. Pietro. Simțeam că se lasă pe mine cupola uriașă a bisericii și că sfinții de pe coloane zâmbesc...” (p. 111) Se evidențiază, de asemenea, mulțumirea călătorului care se bucură de șansa de a poposi în locuri unice, în felul lor: „Pentru a nu știu câta oară mi-aduc aminte vechea vorbă napolitană: <Vedi Napoli e poi muori!>” (p. 90)

Scriitorul-călător regretă că timpul trece prea repede și nu poate admira în tihnă frumusețile care-i apar în cale: „În galeria Pitti și degli Uffizi – opere răzlețite ale marilor nume se găsesc și în alte palate, încărcate de bogății – să rățești două zile ori douăzeci e același lucru. Nu te sature. Cea mai mare greșală →

**MARINELA BREZEANU-
ŪJVÁROSI**

SĂRBĂTORI, TRADIȚII ÎN ROMÂNIA

ÎNSEMĂRI DE REPORTER

Doctor în filologie, profesor și membru al Filialei Prahova a Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România, Elena Trifan ne oferă prin volumul „Sărbători, tradiții în România. Însemnări de reporter”- apărut în 2020 la tânăra, dar remarcabil de ambițioasă editură UZP - acces la o colecție impresionantă de informații despre tradiții mai vechi și mai noi de pe cuprinsul României.

Luându-și cât se poate de în serios misiunea de reporter, autoarea se documentează temeinic în privința locurilor, sărbătorilor și oamenilor care îi populează reportajele de la sărbători laice și religioase, astfel că volumul care strânge laolaltă aceste materiale devine și o bogată sursă de informații pentru toți cei care vor să știe mai multe despre tradițiile românilor, dar și ale minorităților conlocuitoare.

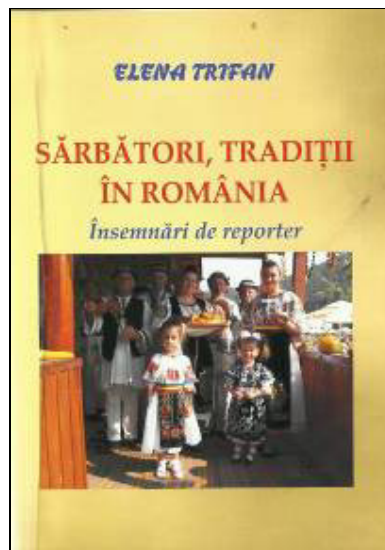
Departate de a se rezuma la a relata despre evenimentele în sine – oricât de spectaculoase ar fi acestea, precum, să spunem botezul cailor din comuna prahoveană Pietroșani, Simfonia lălelelor de la Pitești sau Festivalul Ordinului Cavalerilor de Malta de la Râșnov – Elena Trifan ne oferă totodată și o incursiune în istoria locurilor și obiceiurilor, într-o manieră care ne amintește cumva de un alt

plouștean, neobositul călător Ioan Grigorescu, ale cărui drumuri de-a lungul și de-a latul planetei ne-au ajutat să înțelegem mai bine „Spectacolul lumii”.

Ea însăși pasionată de călătorii, Elena Trifan nu uită nicio clipă că reporterul nu-și ia concediu niciodată și profită de fiecare sărbătoare, festival, spectacol, zi a comunei la care i se oferă ocazia să participe pentru a consemna cele văzute, aflate și trăite. Meșterii populari, comercianții de produse tradiționale, artiștii din toate genurile, personalități ale culturii întregesc o galerie complexă de personaje fără de care reportajele din volum ar fi fost mai sărace, iar experiența cititorului incompletă.

Așa, însă, ele se constituie într-o invitație greu de refuzat la a vizita locurile descrise de autoare, la a descoperi gusturile și aromele tradiționale, la a vedea cu propriii ochi costumele populare din diversele colțuri ale țării, de a-i cunoaște pe artiștii populari care se încapățânează să păstreze tradițiile, de a te bucura de folclorul autentic, transmis de-a lungul istoriei de la o generație la alta.

Completat cu fotografii realizate chiar de autoare, volumul „Sărbători, tradiții în România” este de altfel o veritabilă enciclopedie a tradițiilor noastre, având în vedere abundența informațiilor culese cu mare grijă de către Elena Trifan, al cărei demers

jurnalistic ar putea fi oricând folosit cu succes pentru promovarea turismului în România.

Astfel, dacă mai era nevoie să ne convingem de faptul că România este bogată nu doar în resurse și peisaje, dar și în sărbători și tradiții pe care, din fericire, încă le păstrăm, grație unor oameni cu har și dragoste de frumos, volumul cuprinzând însemnările de reporter ale Elenei Trifan este o pledoarie perfectă pentru a deveni călători cu ochii larg deschiși prin propria țară, căutând să aflăm și să înțelegem cât mai multe despre valorile care ne definesc.

CLAUDIUS DOCIU

ÎNSEMĂRI DE CĂLĂTORIE

→*însă să treci grăbit pe aici – și cam asta s-a întâmplat cu mine... Am rătăcit, adică am alergat o singură zi prin cele două galerii ale Atenei italiene. Dar dacă aș fi străbătut două săptămâni prin sălile care păstrează sculpturi renumite ale antichității și ale veacurilor mai noi, prin sute de săli, pe ai căror pereți abia încap una de alta pânzele uriașe de bucățelele de pânză – mi-ar fi rămas în suflet, poate, și mai mult setea de a le revedea...*”(p. 119)

Întâlnirea cu frații din alte provincii românești trezește în sufletul călătorului o bucurie imensă: „La despărțire ne-am fotografiat toți în grup: doamna și domnul Niculescu, domni Mihail Chisanovici și dr. Romul Reut, deputați în dieta Bucovinei, domnul V. Alexandrescu, subcomisar în Oltenița și subsemna-

tul; adică un român din România nouă, o româncă din Macedonia – și ce româncă! – doi bucovineni, un român din România mobilizată și ascultată – și un ardelean, Romulus Cioflec.” (p. 137)

Călătoriile evocate în acest volum au fost făcute cu mijloace de transport diferite: mașină, tren, vapor, avion. Probabil că Romulus Cioflec este

Adriana Jurma, Evadări către nicăieri

primul scriitor român care a călătorit cu avionul, de la București la Viena, călătorie descrisă în ultimele două note de călătorie din prezentul volum. Peripețiile și stările sufletești prin care trec scriitorul și soția sa sunt pe larg descrise de Luminița Cornea în studiul introductiv din deschiderea volumului.

Apărut în condiții grafice de excepție (design carte: Kopacz Attila), cu o copertă atrăgătoare care ilustrează multe dintre destinațiile lui Romulus Cioflec, volumul se constituie într-un veritabil memorial de călătorie, merit să aducă în fața cititorilor de azi imagini ale unor spații geografice, istorice sau culturale așa cum au fost ele percepute de ochiul atent al scriitorului-călător la începutul secolului XX, pe meleaguri românești sau străine.

FESTE MICROSCOPICE

Florilegiul *Feste microscopice* este construit compozițional din 50 de micro-nuvele independente, a căror urzeală epică nu e traversată de un fir de bățatură narativ comun. Totuși, sub lumina diversității de teme și subiecte abordate, cititorul cultivat poate vedea cum transpare spiritul unei Comedii umane, ca istorie naturală la scară redusă a societății vremurilor moderne. Scriitorul sublimează – prin imagistica mentală a figurilor stilistice și a bogăției vocabularului – repere sapiențiale din mitologie, istorie, literatură universală, știință, filosofie, morală, religie, dar la fel de bine și aspecte ale vieții curente, în tonalități de satiră, ironie, umor, umor negru, parodie, distopie, romantism și nostalgie. Imaginația, cultura generală, erudiția și chiar complicitatea cititorului sunt subiacente deplinei decodării mentale a textelor. Capitolul final – *Din retortele autorului* – dovedindu-se un inspirat adjuvant literar. Totul, la scară redusă – prin respectarea strictă a unei economii autoimpuse de 140 de caractere tipografice – și într-o atmosferă graduală de mister – prin autoobligativitatea unei turnuri epice finale.

Festa literară – în sensul de turnură, clauzulă, cotitură, întorsătură, poantă –

este în sine o provocare creativă pentru orice structură narativă. Acest ingenios artificiu compozițional, consacrat în franceză prin termenul chute și pentru care Rimbaud a manifestat un interes aparte, descrie un efect de surpriză în extremis, trăit de cititor cu intensitate. Odată iluminat de către un nou sens sau de un detaliu inedit, lectorul este impulsionat pentru a reciti și reinterpretă textul, căutând cu aviditate indiciile care i-ar fi permis anticiparea neașteptatei concluzii. În plus, festa trebuie să cultive un mister total

precum și un viu suspans. Micronuvela, în maniera acestui scriitor quebechez al secolului XXI, devine o îngemănare a două intrigi literare, cu vieți interioare distincte și duale ca sens, fuzionând într-o turnură comună.

Prezența indispensabilă a fetei într-un text de exact 140 de caractere reduce masiv libertatea artistică a scriitorului, care dispune astfel de un spațiu și mai redus pentru a contura personajele, locurile, epoca și intriga. Însă Cornéliu Tocan reușește cu brio, dovedindu-se un maestru al turnurii literare – în sensul tehnicii de compoziție rimbaldiene –, un subtil forjor al cuvintelor, un rafinat sculptor de fraze, un nemilos orfevru al suspansului și un ingenios creator de trame literare. Pentru a surescita efectul turnurii literare, scriitorul inovează prin dozarea textuală și grafică a suspansului, recurgând la etalarea rarefiată, progresivă, a rândurilor și, pe cale de consecință, la deplasarea centrului vizual, la temporizarea dezvăluirii concluziei neașteptate prin miniaturizarea sa la un nivel „microscopic” (de ilizibilitate focală) și la utilizarea de ilustrații falacioase și revelatorii, contribuind la construcția și deconstrucția fetei literare.

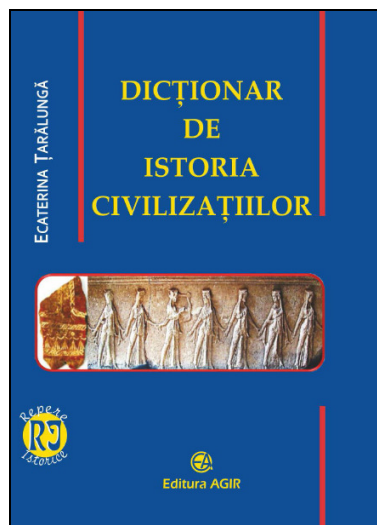
IONEL BOSTAN, Ph. D.

DICTIONAR DE ISTORIA CIVILIZAȚIILOR

Acest proiect a fost inițiat din nevoia de a pune în fața publicului românesc aspecte ale preistoriei și istoriei universale care au condiționat chiar apariția și dezvoltarea lui ca nație, în componența sa majoritară, dar și împreună cu cele peste 30 de minorități etnice stabilite în timp în acest spațiu geografic și spiritual. Mai ales că un astfel de orizont, această apartenență la uriașul peisaj al civilizațiilor omenești ne-a fost interzis până acum, ori nu ne-a fost adus explicit la cunoștință. Cel puțin nu de către autori români. Originile, încrângăturile, modificările survenite în timp, într-un cuvânt parcursul care ne-a permis nouă, tuturor, să ne definim ca națiune și să fim ceea ce suntem astăzi trebuie în sfârșit să ajungă până la noi. Pentru că apartenenții altor culturi știu despre noi lucruri pe care noi nu le știm, după cum nu știm nici lucruri importante despre alte civilizații omenești, aflate în contact cu noi, într-o lume din ce în ce mai polară.

Ce înseamnă de fapt „departe în timp”, dacă acest „departe” ne-a produs chiar pe noi, cei de azi, cu felul nostru de a gândi? Și ce înseamnă vecini, globalizare, identitate, granițe, rezistență, cedare dacă nu știi bine cine ești, iar propriile tale reacții ca entitate se află într-o nebuloasă? Proiecția pe care o poate oferi acest dicționar asupra fiecăruia are rolul, în primul rând, să deschidă bariere ale minții despre care nici nu știam că există. Cel puțin așa crede autoarea, care a traversat ea însăși incredibila aventură a cunoașterii celui mai îndepărtat trecut și a înțeles, cu timpul, că acolo, în sămburele lui de neatins, se ascund toate fructele din care se vor fi ivit livezile, pădurile, desișurile, dar și luminile amiezilor civilizației omenești de astăzi.

Așadar vouă, tuturor, această carte despre **cine suntem, ce suntem, ce și cine putem deveni** și chiar devenim continuu, fie că vrem sau nu, fie că știm sau nu, fie că acceptăm sau nu. Dicționarul oferă opțiunea corectă de a ști, pentru că acest lucru definește chiar condiția noastră de oameni, de națiune și capacitatea

noastră de reacție la orice fel de stimuli. Rămâne să judecați singuri, fiecare, citind despre căile trecutului, dacă civilizația este un mod de apărare, o cale de traversare a fluxurilor Timpului, adică, de fapt, o cale de existență și de permanență identitară a noastră, a tuturor, o imagine pe care o putem face vizibilă pentru alte națiuni, civilizații, lumi...

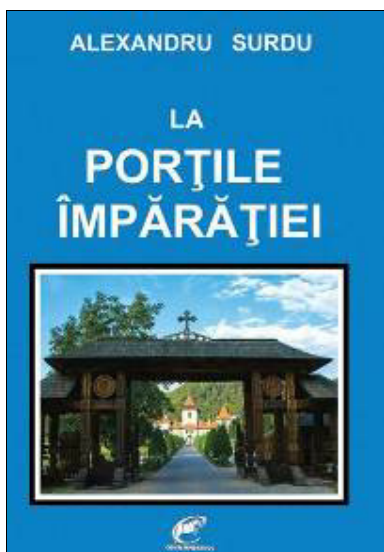
ECATERINA ȚĂRĂLUNGĂ

LUMINA CEA ADEVĂRATĂ

Mi-e inima frântă de durere. Bunul meu prieten, bunul meu trocar de viță nobilă, marele om de cultură, enormul patriot și inimosul editor, ACADEMICIANUL ALEXANDRU SURDU, ne-a părăsit! Nu am nici cuvintele și nici puterea pentru a înfățișa adevărata dramă pentru noi toți în aceste vremuri de restriște și nevolnicie românească, când și așa sunt prea puțini intelectuali autentici de vârf, căci pierzându-l pe marele om de cultură, românii se vor fi însingurat și mai mult. Dumnezeu să-l aibă în pace și milostivire, iar nouă, celor vii, să ne dea răbdarea și înțelepciunea pe care azi le-am pierdut odată cu plecarea marelui meu prieten! (Mircea Brenciu)

O MODESTĂ REFLECȚIE LA CARTEA LUI ALEXANDRU SURDU, "LA PORȚILE ÎMPĂRĂȚIEI"

Recenta lucrare a filosofului și logicianului Alexandru Surdu, intitulată „La porțile împărăției” (Edit. „Contemporanul” București, 2016), vine ca o încununare de sorginte beletristică a preocupării marelui gânditor român de vârf, a cărui carieră a atins cu adevărat o culme prin publicarea celebrului volum „Pentamorfiza artei” în 1993, sub egida Editurii Academiei Române. Desăvârșirea dialecticii pentadice sub prestigioasa-i semnătură vine în întâmpinarea unei perspective novatoare în ceea ce privește aspectul tratării dimensiunilor în cugetarea filosofică și nu numai, dimensiunile existente în antecedentele abordări ca fiind preponderent binare, în viziunea atâtor școli de gândire de aiurea de la Aristotel încoace. Alocarea unei modificări de repere dialectice se produsese substanțial prin tetrada lui Kant și, spre mândria noastră, continuată sub neostoita asumare filosofică a liderului spiritual de la Păltiniș. Iată că, Alexandru Surdu inițiază și consfințește o mecanismele unei dialectici inovatoare, cea pentadică, considerată de autor, dar și de observatori, ca fiind maximală. Impunerea lait-motivului cifrei *cinci* nu are la Surdu un caracter de

efemeritate speculativă ori metaforizantă, căci prin recunoașterea implicării nolens-volens, de la sinele natural a acestei determinări cu valoare matematică, se desfășoară în fapt întreg cortegiul existențial uman. Noua filosofie pentadică a lui Alexandru Surdu justifică și într-un orizont epistemologic ceea ce era hărăzit mai devreme sau mai târziu să fie observat, analizat și abordat sub argumentația pertinentă a unui solid și inedit sistem filosofic proteguitor. Spun inedit deoarece Alexandru Surdu a dezvoltat o nouă filosofie, a descoperit un sistem despre a cărui existență se întrezăreau unele premise de la anticul Platon. Din exact această perspectivă Alexandru Surdu revine în anul 2012 la editurile Academia Română și Herlad București cu irepetabilul volum „Problema transcendenței, Filosofia pentadică I”, în care justifică aprioric răspunsul dat unei trebuințe de a fi a acestui sistem prin invocarea unei necesități istorice care trebuia să se impună cândva și undeva. Obiectivând fenomenologia pentadică filosoful nu a făcut altceva decât să o releve cu instrumente corespunzătoare într-un moment al stazei în gândirea speculativă filosofică actuală, aducând în prim planul justificărilor axiologiei existențiale această formulă ontologică ce se cerea a fi confirmată prin însăși natura evoluției gândirii umane, ea fiind scoasă la lumină și înfrumusețată de condeiul lucid și extrem de impunător al filosofului și logicianului român Alexandru Surdu. Rezumativ, autorul definește acest mod de gândire ca fiind teoria trecerii

de la **subzistență** și **existență**, prin intermediul **ființei** și al **realității**, la **existența reală**. Cele cinci faze exprimate aici chintesențial continuă în plan profund inovator acea Devenire întru ființă a lui Noica, cu observația că ambele atitudini au însumate în starea lor inițială și exercițiul mirabil al relevatorului spațiului mioritic, Lucian Blaga, și fără a-l omite pe Vasile Conta cu șocanta lui Teorie a undulațiunii universale. Tocmai de aici se desprinde analiza care trebuie făcută în legătură cu volumul de eseuri al lui Alexandru Surdu, „La porțile împărăției”. E necesară această introducere avertizatoare tocmai pentru a stabili că raporturile cunoașterii procedurii pentadice asigură un acces inițiativ în bogata și fremătătoarea lume a eselui multiplicat prin titluri ca: „De la economia politică la politica economică”, „Problema trecerilor dintre orânduirile economice”, „Lucian Blaga despre noul eon”, „Teoria categoriilor la Constantin Noica”, „Logos, cuvinte și rostire”, „Cu Lucian Blaga spre tainițele sufletului românesc”, „Vremea judecătorilor”, „Undulațiunea universală și sufletul românesc”, „Despre Dumnezeu și transcendență”, „Semnificația pentadică a morții în balada Miorița”, „Simularea Apocalipsei”, „Cugetări la margine de drum”, „Mergentheim. La sediul cavalerilor teutoni”, „Vișeul de sus. La sediul cavalerilor marmațeni”, „La porțile împărăției”. Fiecare entitate literară prestabilită printr-un titlu din cele evocate mai sus se manifestă, în afara perspectivei pentadice pe care autorul o sugerează fără a o impune *sine die*, are o deosebită putere evocatoare. Forța cuvântului aruncat în jocul logicii discursului auctorial denotă o superioară viziune stilistică, un mod extrem de personal și de plăcut persuasiv în gestul de a convinge lectorul cu privire la aceste texte cu adevărat vizionare. Aceeași acoladă pentadică o descoperim în mod firesc în fiecare dintre textele memorabile din carte, fără ca autorul să insiste programatic în impunerea acestui sistem de gândire. El știe prea bine că fenomenologia pentadică există structural și nu va trebui să fie relevantă cu orice preț din dorința vreunei evidențieri, orice insistență în această sens ar echivala cu producerea unui recul al speciosului, ceea nu →

MIRCEA BRENCIU

ar fi favorabil pentru finalitatea și scopul operei. Astfel, descoperim singuri la Cantemir, la Blaga, la Eliade, la Noica cele cinci trepte spre împlinirea paradigmei românești; e ca într-o revelație a sinelui descoperit prin oglindire. Românismul este manifestarea plenară a unui patrimoniu stilistic strict determinat categorial, inconfundabil și foarte dificil de receptat de vorbitorii altor limbi, nu există, din afară, o corespondență favorabilă receptării corecte a semioticii valahe. „Și nu mai trebuie să ne mirăm că se tot găesc unii sau alții, străini de simțămintele noastre, care ne disprețuiesc sau ne înjură, căci ei pur și simplu nu înțeleg nimic din creațiile sufletului românesc. Oamenii aceștia nu știu nici să rădă și nici să plângă cu noi. Nu pot intra în consonanță cu noi, așa cum sufletul românesc, provenit din Spațiul Mioritic, s-a ridicat mereu spre undulațiunea universală, a cărei imagine și al cărei ecou a încercat, după puterile sale, să fie.” (Al. Surdu, „La porțile împărăției”, n.a.) Tocmai în acest spirit al apartenenței la o apocalipsă de sorginte neaoșă, problema transcendenței în arhitectura sistemului său categorial filosofic este restartată din pragul preeminent al devenirii întru ființă al lui Constantin Noica, consolidat prin sistemul atât de mirabil al lui Lucian Blaga. Problematika transcendenței din perspectivă pentadică pune capăt diverselor sofisme metodologice care circulă în eterul bibliografiilor de specialitate, care au cam discreditat sistemele prin absolutizarea ori renunțarea la schemele de gândire dialectico-speculative binare, triadice, tetradice ori pseudo-pentadice. „Așa au apărut și mai apar încă o mulțime de lumi: inteligibile, raționale, posibile etc., universuri și materii imaginare cu tot felul de începuturi și sfârșituri, fiecare autor considerându-se un fel de Alfa și Omega al diferitelor tărâmurii de vis care îi trec, într-o succesiune prestabilită dialectic, prin minte. Cum era și fantoma stranie a lumii lui Hegel, care mergea în trei picioare. Alfa și Omega țin însă de domeniul clasic al transcendenței. Or, profeții sfârșitului de filosofie au decretat de mult până și <moartea lui Dumnezeu>.” (Al. Surdu, „Problema transcendenței”, n.a.). Alexandru

Surdu devine un revigorator al sistemelor categorial filosofice tocmai prin spiritul opunerii în fața acestei staze generale ontologico-interogative, el pătrunde în forță în galeria marilor gânditori ai lumii, el este deja un clasic de mare anvergură prin afirmarea deplină a acestei dialectici maxime a pentadei. În aceste condiții, superbul tom „**La porțile împărăției**”, corespunde deplin exercițiului logico-filosofic de trecere de la teorie la literatura inițiativă-expresivă, acolo unde ne redescoperim cu desfătare și uimire acei parametri existențiali asupra cărora intuim rezonanțe întremătoare cu privire la ființa noastră națională, la destinele ei și, mai ales, privitoare la categoria de pe urmă a filosofiei, transcendența. Și vom constata cu o profundă și sinceră satisfacție intelectuală ca acest aspect al coincidenței hegeliene dintre început și sfârșit are la români o specificitate anume. Românismul corespunde unei exigențe a inconștientului căreia i se supun, în primul rând, creațiile populare, dar și cele culte. Viziunii acesteia, i se adaugă în concret cititorului imaginea unei porți marmarene, căroră li se spune că sunt împărătești, ca niște treceri în lumea de dincolo, în spatele cărora așteaptă o ființă de lumină ce păzește o lume mirifică, nemaivăzută. Aceste superbe lucrări în lemn făurite de meșterii maramureșeni devin pentru Alexandru Surdu cea mai perfectă sinteză vivantă a demetamorfozării unui concept asupra căruia toți filosofilor lumii au conchis că reprezintă perfecțiunea hermeneutică și, ca atare, pot specula la nesfârșit atâta timp cât relevarea nu este posibilă din cauza parcimoniei bagajului lexical. Adevărul se află dincolo de cuvinte, iar această poartă împărătească cuprinde toate justificările sintaxelor lumii fără a fi nevoie să pronunți niciun sunet. Poate o exclamație de uimire, care confirmă, iată, realitatea din spatele unui nou termen impus astăzi de fizica cuantică contemporană, dar inițiat de marele Albert Einstein: **entanglarea** (două particule, aflate la distanță una de alta, pot să aibă o legătură între ele, așa fel încât măsurarea stării cuantice a uneia dintre ele schimbă instantaneu starea cuantică a celeilalte particule entanglate cu ea. Au existat încercări de a explica aceste corelații non-

_locale. Corelarea non-locală duce la o interacțiune interesantă cu Teoria relativității restrânse, care afirmă că informația nu se poate transmite dintr-un loc în altul mai repede decât cu viteza luminii. N.a.). Poate invocând aici și noua și radicală concepție despre existență sub titulatura de **Biocentrism**, în viziunea cercetătorilor Robert Lanza și Bob Berman, care explică de ce toate teoriile cu privire la lumea fizică nu funcționează și nu vor funcționa niciodată dacă nu se va tine seama că viața și conștiința sunt absolut fundamentale în înțelegerea universului. Conștiința în fața porții împărătești este dincolo de temporalitatea abstractă, ea reacționează transcendental cu viteza luminii, iar lumina este Dumnezeu! Alexandru Surdu se situează astfel prioritar în galeria înțelepților lumii care reușesc să mai depășească încă un impas ontologic general și dacă o face și sub auspiciile dimensiunii devenirii românești este cu atât mai valoros prin asumarea unui fond spiritual ce face posibilă revelarea acelei entanglări ce transcende lumile aflate de ambele părți ale Porții Împărătești. „*Nu mai cândva, demult, într-o zi de sărbătoare a Sfintei Fecioare Maria, în curtea Mănăstirii din Dragomirești, părintele stareț Sofronie a bătut pentru noi păcătoșii, cu toiagul dreptei sale credințe, la Porțile Împărăției Cerului.*” Și mai spune Alexandru Surdu la finalul superbe sale cărți: „*Am rătăcit prin întuneric Sfinte, ca un orb, căci singur n-am găsit lumina cea adevărată.*”

Cu Nicolae Gheran,

La spartul târgului

Cartea de interviuri (îngrijită de Rodica Lăzărescu, Ed. Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2020), intitulată *La spartul târgului* și prilejuită de împlinirea în 2019 a nouăzeci de ani de viață de către istoricul literar, editorul și prozatorul Nicolae Gheran este un original mod de a evoca o personalitate culturală în interviuri și nu numai; ediția schițează portretul cunoscutului cărturar inclusiv din dedicații – 75 la număr – aparținând tot atâtor confrăți, de la A (Arghezi) la Z (Zub). Deși ediția reține la autori numele celor doi protagoniști, Nicolae Gheran – Virgil Rațiu, cititorul are prilejul să descopere și alte semnături: Olimpiu Nușfelean, Daniela Sitar-Tăut, Mircea Dinutz, Andrei Moldovan, Lucia Negoită, Rodica Lăzărescu (căreia îi aparține, într-un interviu sinteză, și *postfața*). Interviurile au apărut în diferite reviste literare chiar înainte de a se contura prilejul aniversar amintit (*Mișcarea literară*, 2003, 2015; *Cultura*, 2010; *Pro Saeculum*, 2012; *Vatra veche*, 2012), însă cele mai multe dintre ele (zece) îi sunt prilejuite lui Virgil Rațiu de acest eveniment aniversar.

Categoric că prilejurile de dialog cu Nicolae Gheran sunt deschise multor amintiri, multor evocări, unor elucidări importante nu numai pentru epoca în care acesta a trăit și a scris, ci și pentru imaginea/memoria unor oameni despre care se știu prea puține lucruri. Fără vreo excepție, interviurile din sumar se opresc asupra personalității lui Nicolae Gheran și a *integralei Liviu Rebreanu* izbutită de acesta în 25 de volume (însușim acesteia și volumele „Correspondență - răzlețe”, 2002, respectiv „Caiete - Varia”, 2005). Grație povestitorului (nerv narativ, spontaneitate, elocință, limbaj și nu în ultimul rând artă echilibrată a destăinuirii), cartea se parcurge cu același interes de la un cap la altul, deși uneori Nicolae Gheran reia, la solicitarea interviului, unele episoade din viața sa, dar mai ales din odiseea *integralei Rebreanu* (1968-2005), încât se poate spune că avem aici toate elementele unei monografii oricând recuperabile din interviuri. Aceasta este, de altfel, și perspectiva

pe care, subtil, postfața Rodicăi Lăzărescu o întrevede: „...am practicat filologia, de la tinerețe pân' la bătrânețe, în sectorul editorial, parcurgând întreaga ierarhie profesională, de la soldat la general. Salariat am fost, slugă niciodată.” (p.300). Interviurile lui Virgil Rațiu cu „ultimul mare editor” (căruia literatura română îi este, ar trebui să-i fie, profund recunoașcătoare), prozator cu har, dar și om al cetății, cum se arată în *nota asupra ediției*, sunt relevante pentru tot ce lasă durabil Nicolae Gheran în contul literaturii noastre: bibliografii, dicționare, enciclopedii, cataloage, lucrări de pionierat în istoria literaturii române: „în toate cazurile Nicolae Gheran a preferat să se retragă, în cel mai bun caz, în spatele unei notițe din caseta tehnică [...], dacă nu chiar într-un anonim total” (p.6).

Cu excepția ultimelor trei interviuri realizate de Virgil Rațiu (*Cu cărțile pe masă; Mergem înainte că podu-i rupt!; Zodia covidului*), și ele sugestive și în legătură nemijlocită cu mărturisirile lui Gheran, toate celelalte concentrează în titlu, prin citate elocvente, mesaje, idei, secvențe de viață – note ale personalității colocutorului. Lectura cărții, mărturisesc, nu mi-a lăsat nicio clipă răgaz să mă gândesc la cititorul ei ipotetic (exigent sau nepăsător), fiindcă de la un cap la altul *interviul* (iată-l, deci, afirmându-se tot mai viguros și în literatură ca gen) depășește cu informația/mărturisirea nota comună, banalizată, a emoționalului strict personal și se situează în aria documentului, a faptului de viață, nu de uz comun, ci de interes superior. Nicolae Gheran

însuși are această dimensiune a semnificării și mai ales a semnificativului chiar și când misiunea se confruntă în bilanț cu sinele: „După terminarea ediției critice – *unică* în bibliografia literaturii române a sec. 20 – , mi-am îngăduit să revin la dragostea dintâi: proza satirică, scriind tetralogia *Arta de a fi păgubaș*, tipărită în tiraj de familie, dar însoțită de mai multe cronici elogioase, decât la alte lucrări academice, lăudate și necitite decât de specialiști” (p.301).

Deși străbat discrete duiosii în vorbele sale (bătrânețea are melancolii, senectutea are reproșuri – „regret enorm că sufletește am stat departe de tata”-p.172), Nicolae Gheran inspiră la cei 90, deja 91 de ani ai săi tonusul robust al unui spirit gata să se angajeze în proiecte și să le susțină nu doar cu ceea ce experiența l-ar ajuta fără tăgadă. Cu o amenințare, de natură locomotorie, a sănătății, Nicolae Gheran are totuși luciditatea iminenței și o primește cum se cuvine: „Ce mă rog la Dumnezeu în fiecare seară, deși recunosc, sunt cam pretențios: 1.să-mi lase mîntea întregă, că vezi ce-a pășit Marquez, care ne avertiza blajin să nu ne fie teamă de moarte, că ea nu vine dintr-odată, vine ușurel, uitând puțin câte puțin, până când personal a uitat cine e, ca și Cioran; 2. Să mă pot mișca în voie, fără însoțitor; 3. Să plec lejer la loc de verdeață «unde nu este tristețe și suspin», fără suferințe fizice, dacă se poate subit”, cum îi mărturisise Luciei Negoită (p.220). Această luciditate și conștiința misiunii care trebuie să continue îl fac pe Gheran să se asigure de predarea ștafetei în mâini sigure: „...o biobibliografie și un dicționar de personaje – unele, în fișe, lăsate în custodie dnei Rodica Lăzărescu – , sperând că dânsa, împreună cu alți vechi colaboratori, precum Andrei Moldovan, Emeșe Câmpean și Lorența Popescu, de la serviciul de manuscrise al Bibliotecii Academiei (B.A.R.) să continue activitatea începută și întreruptă din motive de economii bugetare” (p.110).

Fără vreo șansă să se fi apropiat de studiul matematicii, Nicolae Gheran, născut într-o casă de epitrop în care biblioteca se rezuma doar la o *Biblie*, a avut însă șansa să-și cultive pasiunea pentru literatură →

IULIAN CHIVU

sub bagheta unor dascăli cu vocație: „...profesorul de română, Dumitru Mazilu, ne ducea cu cărdul la Ateneul Român sau la asemenea sindrofii. Așa am apucat să vedem la față și s-auzim scriitori iluștri, poeți și prozatori, ca Minulescu și Rebreanu, primul, actor desăvârșit în tonalitate și gestică, celălalt, cu o falnică înfățișare, dar extrem de sobru, monoton, cum mi se părea, ascultat cu urechi crude”(p.25). Interviuurile antologate sub titlul „La spartul târgului”, fără să fie regizate sau direcționate ca în presa noastră de azi, țintesc totuși în jurul unor nevoi de elucidare pe care Nicolae Gheran la presimte și se explică fără să se sustragă, abil, unora dintre ele: „Nu sunt nostalgic, fiind bucuros de lichidarea regimului dictatorial, dar nici idiot să nu văd jafal patronat ulterior tocmai de vechii diriguitori, care, din foști consilieri pricepuți, au devenit miliardari și milionari – fără să exclud unele excepții”(p.68).

Mai apoi este cât se poate de explicit: „Ne lipsesc conducătorii de marcă, modele de patrioți cu iubire de neam și țară, noțiuni devenite de la o vreme desuete, guvernanți care azi acționează ca niște marionete la ordine”(p.118). Și tot la fel de explicit este și când vine vorba despre evoluția și statornicia lui în instituțiile vremii care aveau drept de decizie în legătură cu tipăriturile, dar și când vine vorba despre CNSAS (dacă a avut curiozitatea să-și citească dosarul): „De-ncepeai interogatoriul cu întrebarea asta, nu ne-ar fi ajuns spațiul pentru alte răspunsuri, așa că mă obligi să fiu lapidar. Răspunsul este NU, și asta pentru că, pe măsură ce trece timpul, ajung la concluzia că, din trei români, cinci au fost sau sunt turnători...”(p.111). Martor atent al celor mai semnificative momente din istoria comunismului românesc, Gheran se arată un judecător imparțial al lor, lui Dej recunoscându-i meritul de a fi scos armata sovietică din țară și de a îndepărta misionarii stalinistiști din conducerea țării, lui Ceaușescu pe acela de a se fi detașat în 1968 de invazia militară a Cehoslovaciei, dar și pe acela că, după dezghețul promițător din 1964, în ideea rotirii cadrelor, oameni de valoare din „comandamentul lirer” (Balaci, Șora, Trancă) sunt înlocuiți cu Ion Brad, cu I.D. Bălan și alții), ca mai apoi să importe, cum se știe, *revoluția culturală* din China.

Interviuurile evidențiază obiectiv marea realizare editorială a lui Gheran – *opera lui Rebreanu*, „beleaua care i-a căzut pe cap” și despre care socotește că, mai devreme sau mai târziu: „Cu mine sau fără mine, venea oricum o zi când opera lui Rebreanu ar fi fost repusă în circulație”(p.200); oricum, cei zece ani de interdicție totală nu i-au afectat imaginea cum nu i-au afectat-o nici lui Eminescu, nici lui Arghezi, înlocuiți vremelnice cu proletcultuștii Neculuță, Sahia sau A. Toma. Au urmat, și interviurile insistă asupra lor, îndreptările de lucruri, restabilirea adevărului, repunerile în drepturi, munca de editare când a trebuit să citească și de 18 ori o carte (p.186), fapt care, în lipsa tot mai apăsătoare a editorilor profesioniști, pare azi de-a dreptul incredibil. Or, munca de editor, deși nu au existat școli înalte de formare profesională nici în urmă cu cincizeci de ani, se realiza prin pasiune și sub îndrumarea unor oameni de aleasă cultură: „Mai bine mă întrebai ce înțeleg eu prin editor, fiindcă, potrivit legislației, o instituție, să zicem spital, nu poate fi patronată doar de un profesionist, ci și de un cioban înstărit, de pildă, îndrituit să ridice o clădire de profil, cu tot necesarul sanitar, dar căruia îi este interzis să facă o injecție”(p.50). Satisfacțiile, cătuși de târziu, aveau să apară – premiul Academiei pentru editarea operei lui Rebreanu: „A fost ziua când, terminând editarea și comentarea operelor editate ale lui Rebreanu, am primit Premiul Perpersicius, în competiție finală cu

Adriana Jurma, A privi sau a vedea

ediția de *Opere* – Eminescu, care a primit o mențiune. Nu premiul în sine mă bucura, ci îndeosebi comisia care mi l-a acordat”(p.206), îi mărturisea el lui Andrei Moldovan într-un interviu din 2015. Comisia era alcătuită din Șerban Cioculescu, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Al. Piru, Edgar Papu, Paul Cornea, C. Ciopraga, Ion Vlad și N. Manolescu.

Asta se întâmpla după ce, la Bistrița, autoritățile amânaseră să se onoreze în cazul editării operelor lui Rebreanu.

Mai mult decât atât, marele cărturar Nicolae Gheran nu a rămas indiferent la ce se întâmplă cu activitatea editorială din România nici după ce misiunea sa în cazul Rebreanu se încheiase și avea să sugereze celor de la Ministerul Culturii că „viitorul va fi al editurilor particulare, pledând pentru păstrarea în structura organismelor de stat a două edituri, menite să se preocupe de patrimoniul literaturii și promovarea creației originale, măcar cât au existat în perioada interbelică”(p.213).

La spartul târgului, așadar, dincolo de conotațiile titlului, se reține nu numai în numele lui Nicolae Gheran și a ceea ce a reprezentat el, ci și în numele generație sale ca o carte document, ca mărturie din spatele frontului însă cu o privire atentă asupra liniei întâi a celor mai decisive evenimente din România postbelică, a frământărilor și decantărilor ei destinate trecute prin judecata unuia dintre cei puțini care au fost acolo nu doar că așa a fost să fie.

Adriana Jurma, Testament

Dictatura lui Nicolae Ceaușescu 1965-1989

Am citit cu interes istoric dar și cu o mare curiozitate cartea istoricului polonez Adam Burakowski, Dictatura lui Nicolae Ceaușescu 1965-1989 (subtitlul Geniul Carpaților) transpusă în românește de traducătorul Vasile Moga, profesor la prestigiosul Colegiu Național Ion Luca Caragiale din Ploiești, în portofoliul cărui figurează și alte traduceri publicate la edituri de prestigiu. Prefață Stejărel Olaru. Ediția I, Polirom, Iași, 2011. Ediția II, Polirom, Iași, 2016

Spre deosebire de alți cititori, cred, eu sunt avantajat în cunoașterea LIDERULUI ROMÂN și din niște considerente personale. Sunt oltean născut în comuna Optași, comună vecină cu Scornicești, localitatea natală a lui Nicolae Ceaușescu și, ca profesor de istorie, m-a preocupat personalitatea celui care avea să ajungă în 1965 liderul român suprem, an în care ca student la facultatea de istorie Iași mă bucuram pentru ascensiunea OLTEANULUI. Chiar de atunci am început să-i studiez biografia ajungând să cunosc multe despre viața și activitatea LUI.

Ulterior, prin cariera mea în instituții de stat și organisme de partid, am lucrat direct cu rude ale sale foarte apropiate între care sora, cumnatul nepotul cu care deseori, în mod discret, discutam problemele politicii de la VÂRF și cu bune și cu mai puțin bune.

Așadar, cunoscând multe și semnificative din viața LIDERULUI, azi sunt în măsură a fi obiectiv când mă racordez la cartea istoricului polonez .

Dupa mine, lucrarea respectivă, tradusă magistral, reprezintă o reușită extraordinară atât prin complexitatea abordărilor pe etape a carierei LIDERULUI cât și prin caracterul realist cu care sunt tratate evenimente multiple în care a fost implicat PERSONAJUL PRINCIPAL.

În această carte am descoperit un fel de poveste adevărată despre Nicolae Ceaușescu în care evenimente naționale, oameni politici ai vremii, locuri, simțiri etc, în contextul mai larg al evenimentelor mondiale au modelat un important capitol din istoria țării noastre. Amănuntele uimitoare privitoare la EL în ansamblul realității comuniste românești, dar și a sistemului, au darul de a îmbogăți substanțial istoria întregii perioade a regimului CEAUȘESCU.

Lecturând cartea, cu fiecare pagină, te impresionează bogăția de date și informații, ce te duc cu gândul la meticulozitatea autorului în a scrie cât mai obiectiv despre El. Mi se pare

firească, dacă avem în vedere excelența sa documentară ce pornește de la arhiva Ministerului de Externe Polonez și rapoartele AMBASADEI POLONIEI de la BUCUREȘTI până la Arhivele Românești fie ele și ale securității și multe lucrări ale altor autori, între care mulți români, privitoare la liderul român.

În același timp, puterea de relaționare a lui Adam Burakowski este bine evidențiată și prin modul cum folosește și izvoare și documente, ce provin din alte țări socialiste. Acest lucru ne ajută să înțelegem faptul că autorul este un excelent cunoscător al comunismului românesc pe care știe să-l diferențieze sau să-l integreze, când este cazul, comunismului din Europa centrală și de est.

Bogăția datelor din carte, modul cum sunt eșalonate, îmi întărește convingerea că autorul poate fi considerat, chiar un foarte important biograf al lui Ceaușescu. Parcurgând cele relatate în valoroasa lucrare, cu o mare obiectivitate, înțelegem de ce l-a supranumit pe Nicolae Ceaușescu – Geniul Carpaților. Astfel ne putem explica noi românii, de ce Nicolae Ceaușescu rămâne, pe de o parte, un lider cunoscut în întreaga lume, iar pe de alta, de ce a fost ultimul mare dictator din Europa secolului trecut. La asta contribuie și măiestria cu care autorul înfățișează imaginea lui Nicolae Ceaușescu în raport cu alți lideri comuniști străini sau români, între care, de pildă, Gheorghe Gheorghiu-Dej, care e descris ca un profesionist al sistemului communist cu toate "relele" sale.

Structurarea lucrării pe patru capitole - ÎNCEPUTUL, CONSOLIDAREA PUTERII, STAGNAREA SISTEMULUI, PRĂBUȘIREA, este de-a dreptul ingenioasă, întrucât cititorul parcurge, de fapt, etapele carierei începând cu Gloria liderului din 1968 (PRIMAVARA DE LA PRAGA) până la dictatura din deceniul al optulea și apoi liberalizarea șubredă, toate integrate contextului logic în care s-au desfășurat, pe plan intern, dar și în evoluția evenimentelor internaționale.

Relatării autorului privind principiile pe care se baza politica lui Ceaușescu sunt foarte clare, căci ele sunt presărate cu precizări ce trimit la diverse domenii - economic, social, politic, cultural, dar și la unele etape ale crizei, ce a afectat partidul, societatea și lumea comunistă în general. Astfel, cititorul se familiarizează ușor cu involuția lumii comuniste în deceniul al nouălea al sec. XX, încât evenimentele

din 1989 păreau firești și că, numai politica dictatorială a lui Ceaușescu, a făcut ca Decembrie 1989 din România să fie sângeros. Pe acest fond, autorul relatează și executarea soților Ceaușescu având grijă să sublinieze clar că sentința fusese luată înainte de așa zisul proces de la Târgoviște.

Din mărturisirile traducătorului rezultă că pentru realizarea acestei lucrări, Adam Burakowski a învățat limba română la Universitatea din Varșovia, asigurându-și astfel posibilitatea de a cerceta nemijlocit documentele din arhivele românești care i-au fost accesibile pe durata redactării. Înțelegem de aici că de fapt nu toate izvoarele de informație au putut fi consultate, cel puțin de la început.

De asemenea timpul a fost un element important pentru traducător, pentru că din momentul în care a fost semnat contractul de editare între autor și Editura Polirom până la data publicării volumul de lucru a fost foarte mare. Dar faptul că autorul cunoștea limba română a facilitat sarcina traducătorului, mai ales în alegerea terminologiei specifice, care a fost de la bun început verificată de autor. Pentru ediția a doua a lucrării, s-au adăugat destul de multe detalii ale evenimentelor care au nuanțat formularea evaluărilor.

O problemă a constituit-o de asemenea necesitatea de a nu interveni cu elemente emoționale proprii, mai ales în situațiile care erau foarte bine cunoscute traducătorului, fiind trăite pe viu.

Aparatul științific – note de subsol, bibliografie, biografii ale personalităților, indice de nume – au adus acel plus care face din această carte o lucrare de referință, chiar dacă în presă au apărut glasuri oarecum nemulțumite că un străin vine să ne învețe propria noastră istorie.

După lecturarea cărții lui Adam Burakowski te simți mai bine informat asupra unei realități românești, care cu siguranță, mult timp, va stârni opinii și opinii.

În ce mă privește, lucrarea mi-a fost extrem de utilă, căci multe din relatări le-am folosit în scrierea unor articole publicate în presa locală și la emisiunile OLT TV, care-l aveau ca temă pe EL, Nicolae Ceaușescu.

În privința autorului, îmi exprim aprecierea față de modul realist și obiectiv în care îl înfățișează pe liderul Nicolae Ceaușescu și ca om politic redutabil, dar și cu apucături dictatoriale, toate elementele în care se poate sintetiza deviza : FĂRĂ URĂ ȘI PĂRTINIRE.

Prof. ION PĂTRAȘCU

Din corespondența inedită a lui Aron Cotruș

Aron Cotruș e unul dintre scriitorii care au beneficiat de cercetări aprofundate de tip monografic sau de retipărire a operei. În acest context, Alexandru Ruja de la Timișoara a reușit să adune într-un volum semnificativ aproape întreaga sa corespondență, purtată cu scriitori din țară sau de peste hotare. Între repondenții săi s-a numărat și Romul Vuia, cel care a scos la Arad în anii celui de al Doilea Război Mondial, o revistă la care a colaborat substanțial Ovidiu Cotruș, nepotul scriitorului. Prin el cei din redacție au luat legătura cu poetul, care se afla în acel moment în Italia la Milano, încercând

să inițieze o legătură literară care va dura.

Scrisoarea se află în fondul Bibliotecii Academiei Române, Filiala Cluj-Napoca și a rămas inedită până la ora de față.

MIRCEA POPA

Milano, 17 febr.

Dragă Domnule Vuia,

Abia ieri am primit „Renașterea română”, numerele 5,6. Celelalte se vede că n-au fost trimise sau s-au pierdut pe drum. Te rog trimite-mi-le într-un pachetel să vă pot urmări de la început. Te rog trimite, ca schimb „Renașterea” pe următoarea adresă : „La Rassegna Italo - Romena de la Camera di Commercio Italo-Romana”, Via San Giovanni in Conea 63, Milano. E o revistă pe care veți primi-

o. Te rog spune-i amicului Hotăran că aștept răspuns la scrisoarea ce i-am scris-o. Ce s-a făcut cu cele 2000 *Cuvinte către țaran*, rămase la Clubul național/ țăr/ănesc/. ? Fă-le nițică reclamă să se desfacă mai repede. Noroc! Salut st/îmabila/ redacție!

A.Cotruș

P.S. Negură de ce nu dă un semn de viață? Domnului Ghiță Munteanu i-am scris, rugându-l să-mi trimită niște cărți de-ale mele, dar nu se mișcă. Nu cumva a înghețat?! Te rog spune-i că aștept cărțile.

Cu bine! A. Cotruș

Note

„Renașterea română”, revistă scoasă la Sibiu de frații Goga.

Al. Negură, poet, a scos la Arad revista „Hotarul”.

Cartea

REGHINUL CULTURAL

Studii și Articole, XIII

Orice apariție editorială este un moment de bucurie, un eveniment major din punct de vedere cultural. Avem în fața ochilor noștri suflați o carte frumoasă, interesantă, atractivă, care aduce un plus în tot ceea ce înseamnă cunoașterea aspectelor culturale referitoare la zona Reghinului și a împrejurimilor sale. Avem bucuria lecturii unui volum impresionant, care este rodul muncii și cercetărilor asidue a mai multor oameni care sunt dedicați muncii de arhivă, a muncii de cercetare, pentru a evidenția adevărul istoric, de a-l scoate la lumină și de a-l pune la îndemâna tuturor.

Reprezintă o mare bucurie apariția cărții REGHINUL CULTURAL Studii și Articole, volumul XIII, care vine în continuarea celorlalte volume apărute în această serie care, începând din anul 1982, când a apărut primul volum, și până în prezent, contribuie din plin la dezvoltarea culturii reghinene și nu numai, ele având menirea de a evidenția istoria, tradiția, spiritualitatea, folclorul din această parte de țară.

Reghinul, „orașul lui Petru Maior”, cum odinioară îl denumea atât de frumos marele cărturar Vasile Netea, s-a impus de-a lungul timpului prin figurile reprezentative pe care le-a dat societății românești. Reghinul are elita sa, care e formată din oameni din toate mediile sociale, personalități ale căror nume sunt asociate unor realizări remarcabile.

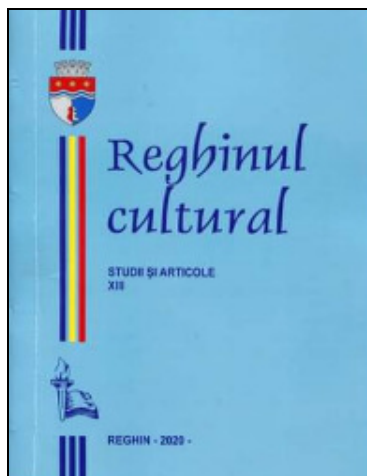
Volumul REGHINUL CULTURAL Studii și Articole, XIII, editat de Biblioteca Municipală „Petru Maior”

Reghin și coordonat de managerul acestei instituții prof.dr. Florin Bengean, cuprinde o serie de studii și articole extrem de valoroase și bazate pe o cercetare extrem de laborioasă. Este un volum amplu, masiv, plin de informații, care au menirea de a reliefa diferite aspecte din trecutul istoric mai îndepărtat sau mai apropiat al Reghinului și al împrejurimilor.

Această carte reprezintă o lucrare fundamentală, o lucrare extrem de importantă pentru istoriografia românească contemporană, care scoate la lumină o serie de fapte și lucruri necunoscute până acum. Aducem cuvânt de felicitare și de mulțumire tuturor celor care au publicat studii, lucrări, articole, eseuri în acest volum, precum și tuturor celor care au trudit pentru ca această carte să vadă lumina tiparului, pentru că o astfel de carte nu se face ușor, apariția ei necesită o muncă asiduă, constantă și mai ales să fie făcută cu suflet.

Volumul REGHINUL CULTURAL Studii și Articole XIII însușește lucrări ale mai multor colaboratori ai noștri: profesori, preoți, filologi, ziariști, istorici, arhiviști, cercetători, muzeografi, bibliotecari, juriști etc., cărora le mulțumim pentru colaborarea rodnică, precum și pentru seriozitatea și profesionalismul de care au dat dovadă în elaborarea materialelor cuprinse în paginile acestui volum.

Cartea aceasta, care reunește mai multe studii științifice, unele dintre ele fiind susținute la diferite manifestări cu caracter cultural: conferințe, simpozioane, colocvii etc., cuprinde istorie, tradiție, folclor, cultură, spiritualitate contemporaneitate. Lucrarea aceasta este și o cronică a unor evenimente din itate, atât din vremuri istorice, cât și din

trecut, precum și a unora de azi.

Acest volum reprezintă și un frumos prinos de cinstitie și recunoștință adus trecutului acestei zone, precum și ilustrațiilor înaintași. A cinsti trecutul istoric plin de fapte memorabile este un lucru deosebit. A-i cinsti pe ilustrații înaintași e un lucru normal și firesc. Reghinul își prețuiește istoria sa, își cinstește pe ilustrații săi înaintași, îi cinstește pe toți aceia care s-au născut pe aceste meleaguri, apoi, prin activitatea lor rodnică, au făcut mare cinste și onoare locurilor natale.

Prin personalitățile de marcă pe care le-a dat de-a lungul timpului, precum și prin istoria, cultura, tradiția și spiritualitatea sa, Reghinul reprezintă un punct de reper pentru spațiul transilvănean, o vatră pentru întreg neamul românesc. Reghinul este acel loc binecuvântat, un loc unde se îmbină armonios frumusețea locurilor cu hărnicia și bunățatea oamenilor, atât a celor din trecut cât și a celor de azi.

FLORIN BENGHEAN

DOCUMENTELE CONTINUTĂȚII

Transilvania, starea noastră de veghe

(XL)

Eminescu și străinii - o reconsiderare

Mihai Eminescu, aidoma oricărui om de pe lumea aceasta, a trăit într-o perioadă de timp determinată și a exprimat, în general, ideile epocii sale. Unele dintre aceste idei au valoare perenă, trec peste locuri, oameni și ani, iar altele sunt strict ancorate în prezentul trăit de marele creator. Nu există scriitor, artist sau chiar om de știință care să fi exprimat numai adevăruri, numai sentințe, numai afirmații general valabile și acceptate. Oamenii de geniu însă – între care se plasează fără nicio îndoială și Eminescu – au privilegiul de a fi lăsat opere durabile, așezate sub semnul eternității, modele de receptat și de neimitat, surprinzătoare, unice.

Elogiatorii lui Eminescu au fost și sunt foarte numeroși, iar elogiile au îmbrăcat de-a lungul timpului forme variate, de la analize detaliate, realiste și pertinente până la discursuri ditirambice și encomiastice și la formule sacrosancte, exprimate într-un limbaj de lemn, în expresii stereotipe, lipsite de conținut. Același lucru se poate spune și despre detractori, unii existenți încă din timpul vieții poetului, oameni de diferite calibre, de la Alexandru Macedonski până la Anghel Demetrescu și Alexandru Grama, de la Lucian Boia până la Horia Roman Patapievici. Eminescu a fost ponegriț, la modul josnic adesea, deopotrivă de critici și de adulatori, voit sau întâmplător, atunci când aceștia au vorbit și vorbesc despre opera sa fără a o cunoaște, fără a-i pătrunde sensurile, fără a avea habar despre modul cum se face analiza unei creații și, mai ales, fără a plasa viața și opera lui Eminescu în contextul timpului și spațiului. De exemplu, a vorbi despre Eminescu numai în contextul gustului estetic și al exigențelor criticii și teoriei literare de la începutul secolului al XXI-lea e ca și cum l-ai judeca pe Arhimede după grila cunoscătorilor de IT, după modele cibernetice sau după teoria expansiunii universului!

În acest sens, revenim asupra judecăților relativ recente, legate de naționalism, xenofobie, rasism și

antisemitism, puse în raport cu gândirea eminesciană, cu poezia sa și, mai ales, cu publicistica sa. Naționalismul a fost definit în secolul al XX-lea drept o ideologie care susține o națiune prin câteva elemente de identificare comună valabile pentru un grup de oameni. Ulterior, spre vremurile noastre, termenul a dobândit conotații negative. Xenofobia a însemnat inițial frica față de străini și de necunoscut și abia din secolul al XX-lea s-a definit prioritar ca ură față de străini, față de popoare și națiuni străine. Rasismul este considerat de unii o formă a xenofobiei, când de fapt acesta înseamnă cu totul altceva: convingerea că oamenii sunt inegali în funcție de etnia căreia îi aparțin și de culoarea pielii. Și rasismul a fost teoretizat cu-adevărat tot în secolul trecut. Antisemitismul e o atitudine ostilă față de evrei ca atare, numai pentru faptul că sunt evrei. Noțiunea (Antisemitismus) a apărut abia în 1879, fiind folosită de jurnalistul german Wilhelm Marr (1819-1904) într-o broșură propagandistică îndreptată contra evreilor. Dacă preluăm conținutul acestor noțiuni, așa cum este el definit științific în secolul al XX-lea și îl aplicăm operei eminesciene, găsim destule mărturii în favoarea prezenței unor idei naționaliste, xenofobe, rasiste și antisemite în anumite texte scrise de marele creator romantic aflat în atenție. Din păcate, cadrul și timpul nu-mi permit acum să trec în revistă toate aceste exemple și nici nu pare să fie necesar. Vom exemplifica numai cu poezia „Doina” (1883), luată adesea drept reper pentru ilustrarea xenofobiei lui Eminescu. „Exegeții” grăbiți pornesc, de regulă, de la versurile „Cine-au îndrăgît străinii/ Mânca-i-ar inima câinii” și decretează gravitatea acestei afirmații, scoase din context, pentru psihologia poporului român. Dacă cel care exprimă esența spiritului românesc este xenofob, atunci și poporul român trebuie să fie așa! Dar, istorici fiind, nu putem să nu ne referim la contextul general al poeziei și al epocii în care aceasta a fost scrisă. Oare Eminescu îi urăște pe toți străinii, fără excepție, și îi preamărește pe toți românii, în chip nediferențiat? Cei dintâi „străini” invocați de Mihai Eminescu sunt rușii: „Din Hotin și pân’ la mare/ Vin muscalii de-a călare./ De la mare la Hotin/ Mereu calea ne-o așin”. Următorii „străini”

sunt nenumiți, dar sunt aceia situați „Din Boian la Vatra Dornii”, adică în Bucovina. Nu este greu de ghicit că poetul se referea la austrieci (nemți) și la cei colonizați de aceștia printre românii din Țara de Sus. Alți străini sunt cei aflați „Din Sătmăr pân’ în Săcele”, adică din colțul nord-vestic în cel sud-estic al Transilvaniei. Aici e vorba desigur despre stăpânii unguri și, poate, și de populațiile așezate și colonizate printre români în regiune (secuții, sașii, șvabii etc.). „De la Turnu-n Dorohoi/ Curg dușmanii în puhoi” sunt versuri următoare cu o conotație geografică și par să se refere la România întreagă, visată de generația noastră romantică, dar inexistentă încă la 1883, fiindcă diagonala respectivă pornește din sud-vest și ajunge în nord-est, trecând peste Transilvania. Alte referiri geografice nu mai există în această poezie, cu excepția numelui Moldovei, invocat simbolic, alături de numele celui mai important principe român din Evul Mediu, Ștefan cel Mare, nume de domn și nume de țară românească, menite, împreună – în viziunea poetului –, să reconstituie unitatea națională. Ca urmare, trebuie să observăm că Eminescu îi urăște, în primul rând, pe „străinii” care ocupaseră partea de răsărit a Țării Moldovei la 1812, apoi pe „străinii” care ocupaseră, în 1775, Bucovina, vatra Țării Moldovei, locul de unde pornise țara, unde erau situate vechile capitale Baia, Siret și Suceava și unde se aflau gropnițele domnești cele mai slăvite și, în primul rând, Putna lui Ștefan cel Mare; în fine, scriitorul îi urăște și pe acei străini care, de multe secole, ocupaseră vechea Dacie Superioară, unde fuseseră așezate capitala lui Decebal și apoi a împăraților romani, unde se plămădise sinteza românească și unde „ducele Gelou, un anumit român”, domnise pe la anul 900 peste români și slavi.

Acad. IOAN AUREL POP

Evocări
NICOLAE TITULESCU
CTITOR AL ROMÂNIEI MARI
(4 martie 1882, Craiova - 17
martie 1941, Cannes, Franța)

A vorbi despre Titulescu înseamnă a-l evoca pe unul dintre marii juriști ai secolului al XX-lea, pe cel care s-a exprimat cu strălucire la catedră și în forumuri internaționale ce înseamnă justiția, în barou punând dreptatea în practică; pronunțându-i numele, trebuie să vorbești despre un orator rasat, în viața parlamentară și în cea publică; parcurgându-i opera, înseamnă să vorbești despre un bărbat de stat vertical, care și-a pus talentul în slujba națiunii, ca membru al mai multor guverne ale României Mari; prin diplomația pe care a întruchipat-o s-a manifestat ca un diplomat nepereche în istoria diplomației românești și europene; la 130 de ani de la naștere înseamnă să vorbești despre unul din ctitorii de frunte ai României Mari. La Alba Iulia, în orașul Marii Unirii, în acest moment aniversar, la 1 decembrie, asupra celui din urmă aspect ținem să ne aplecăm*).

*

Este îndeobște cunoscut, că în plin război, Regatul României a înființat, în ianuarie 1917, la Paris, Comitetul Național Român: *Le Comité National de l'Unité Roumaine* –, un organism al cărui scop era promovarea internațională a dreptului poporului român la unitatea națională. Nicolae Titulescu își pregătise deja pașaportul, pentru a pleca spre capitala Franței, prin Rusia, încă de la sfârșitul anului 1916.²⁴

Comitetul Național Român de la Paris a fost prezidat de bunul său prieten, Take Ionescu, și a fost recunoscut oficial de guvernele puterilor aliate - ca organ plenipotențiar al națiunii române. În fapt, Comitet Național Român reunea trei misiuni: o misiune parlamentară prezidată de Toma Stelian; o misiune universitară,

²⁴ Cf. Nicolae Mareș, *Pașaportul lui Titulescu din 1916*, Magazin istoric, aprilie 2012, pp. 25-27

*) Alocuțiune rostită la Congresul spiritualității românești, 30 noiembrie 2012

în fruntea căreia se găseau profesorii Nicolae Titulescu, George G. Mironescu, Emil Pangrati; o misiune a românilor din Transilvania, prezidată de preotul Vasile Lucaci. Organul oficial al CNR era jurnalul « La Roumanie », fondat de Pavel Brătășanu și condus de Constantin Banu, Constantin Mille și Emil D. Fagure. Din Comitetul de la Paris au mai făcut parte Traian Vuia, Octavian Goga, Nicolae Petrescu-Comnen (venit de la Geneva), Ioan C. Cantacuzino și alții. Rolul membrilor Comitetului era acela de a milita în fața opiniei publice internaționale pentru dreptul poporului român la unitate națională. În România, un Comitet Național Român Central funcționa la Arad din octombrie 1918. Comitetul din urmă a pregătit Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, de la 1 decembrie 1918, în cadrul căreia s-a proclamat unirea Ardealului cu țara. Scopul Comitet Național Român de la Paris era de a propaga în rândul opiniei publice internaționale dreptul poporului român la unitatea națională și să demonstreze legitimitatea acestor interese; la fel procedau și alte națiuni oprimite din fostul imperiu austro-ungar: cehii, polonezii, sârbii etc., cu care românii de la Paris au intrat în contact și s-au solidarizat.

Ca unul dintre cei mai entuziaști și activi membri ai acestui organism, Nicolae Titulescu a exprimat cu claritatea care îl caracteriza aspirațiile poporului român pentru unitate națională. Fără să aibă la început o însărcinare oficială, juristul român va desfășura o intensă propagandă, reușind să atragă atenția opiniei

publice asupra intereselor României și să câștige simpatia anumitor cercuri conducătoare din Franța și Anglia, lucruri care se vor dovedi a fi de bun augur în viitor. Titulescu a fost extrem de intransigent față de condițiile păcii înrobitoare semnate de guvernul român cu Puterile Centrale și s-a alăturat protestului expedit de refugiații români de la Paris pe adresa regelui Ferdinand, solicitând renunțarea la condițiile umilitoare de pace, considerându-le drept o insultă la adresa țării. De subliniat că acestea au fost lunile în care Titulescu a contribuit prin articole publicate în presă, conferințe, cuvântări, scrisori personale, dar mai ales prin intense contacte personale cu diferiți oameni de stat la realizarea obiectivelor înscrise în programul de activitate al Consiliului Național Român. A fost perioada în care fostul doctor în drept la Paris a acționat neobosit pentru a cuceri încrederea și simpatia Marilor Puteri pentru interesele României, cunoscut fiind că acestea manifestau rețineri și atitudini demne de o cauză mai bună. Pe aceeași linie s-a înscris și Regina Maria a României, ajunsă în Orașul lumină, în februarie 1919, apoi la Londra cu revenire prin Paris. Corespondența inedită pe care Titulescu o poarta în perioada respectivă cu Take Ionescu pe care o avem la dispoziție, în copie:²⁵ demonstrează din plin manifestarea și gândurile sale din acele luni pline de febrilitate pentru cauzele istorice ale României.

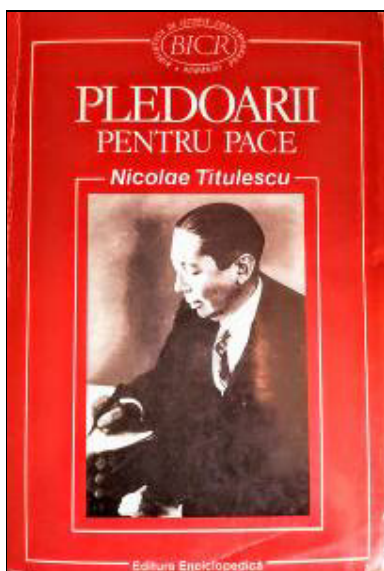
Nu lipsit de interes ni se pare că după încheierea armistițiilor cu puterile învinse, guvernele din țările Aliate și Asociate au înscris pe agenda preocupărilor pregătirea și deschiderea Conferinței de Pace. Cu participarea a numeroși specialiști din lumea întreagă, obiectivele Conferinței s-au concentrat în primul rând pe trăsarea noilor frontiere ale statelor, pe restaurarea vieții economice, pe vindecarea rănilor pricinuite de conflagrația mondială, pe asigurarea alimentației populației, pe fixarea reparațiilor de război pentru pagubele enorme suferite de aliați pe teritoriul cărora s-au desfășurat bătălii pârjoli-toare, pe stabilirea echilibrului →

NICOLAE MAREȘ

²⁵ Cf. Biblioteca Națională – fostă BCS – Arhiva Take Ionescu, fond Saint Georges),

politic și militar, și nu în ultimul rând pe preîntâmpinarea violării dreptului internațional prin tendințe revizioniste și revanșarde prin înființarea Ligii Națiunilor cu misiunea de a asigura tuturor statelor mari și mici, garanții mutuale pentru independența lor politică și integritatea lor teritorială. „Popoarele considerau că forumul de la Paris era chemat era chemat nu numai să recunoască stările de lucruri existente după dezmembrarea marilor imperii (austro-ungar, german și țarist) și constituirea unui șir de state independente și suverane, dar avea și menirea de a îndrepta inechitățile, de a repara distrugerile, de a pedepsi crimele și de a asigura progresul pașnic al umanității. Această încredere se întemeia pe recunoașterea, de către guvernele Puterilor Aliate și Asociație, a dreptului legitim al popoarelor la unitatea națională și statală în granițele lor etnice, de acceptare a principiului naționalităților ca factor determinant pentru așezarea relațiilor între state pe baze noi, de egalitate în drepturi și respect al independenței și suveranității naționale”.²⁶ Trebuiau în primul rând confirmate statele noi, în noile lor fruntării, iar până la determinarea detaliilor frontierelor la Paris, pentru români ceasul Austro-Ungariei apuseseră. În ziarul „Viitorul”, Bucureștii afirmau pe drept cuvânt: „În ceea ce ne privește, dezbaterile acestei Conferințe ne interesează în primul rând prin chipul în care se va pune, discuta și hotărî interesele României, sporită de mai înainte prin libera exprimare pentru Unire a voinței românilor din Basarabia, Bucovina, a celor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească în hotărârile luate pe rând la Chișinău, Cernăuți și Alba Iulia” (cf. „Viitorul”, 31 decembrie 1918-13 ianuarie 1920). Nici Nicolae Iorga, în ziarul său ce se constituia într-o cutie de rezonanță a românismului nu rămânea mai prejos în articolul: *Românii și lucrările conferinței*. Spunea dascălul neamului: „...”E vorba nu numai de tot ceea ce ni s-a făgăduit și asigurat, de ceea ce s-a scris în tratate, de ceea ce ne-am legat cu sângele atâtor mii și mii de ostași și de alți martiri ai războiului, morți fără gloria războiului măcar, de ceea ce au declarat, potrivit cu

dreptul recunoscut oricărui popor, că voim despre noi și pentru noi, dar și de mediul politic în care va trebui de acum înainte să trăim, de vecinii pe care-i vom avea și de condițiile chiar în care ni se va impune să trăim cu dânșii”.²⁷ Greu de înțeles a fost pentru societatea românească în ansamblul ei, dar mai ales de șeful delegației române, premierul I. I. C. Brătianu, să înțeleagă poziția Consiliului celor patru: Clemenceau, Wilson, Lloyd George și prim-ministru Italiei, Orlando care n-au permis delegațiilor națiunilor mici și mijlocii să examineze textele proiectelor Tratatelor

de Pace. Reprezentanții acestora au fost doar ascultați (când au fost ascultați) nu și consultați. La Paris, așadar, Marile Puteri au început ca și în anii neutralității României 1914-1916, să promoveze pe seama teritoriilor românești, o politică de târguială, fiecare reprezentant al marilor puteri urmărind interese care să le asigure dominația în România, străduindu-se să introducă în tratatele de pace o seamă de clauze care vizau menținerea țării în sferele lor de influență sau, cum comunica guvernului șeful delegației, I. I. C. Brătianu: „Adversarii noștri politici exploatează aici împotriva noastră neîncrederea și cupiditatea oamenilor de afaceri și influența lor asupra hotărârilor politice”²⁸

Sublinem că Ungaria a încercat din răspuțeri prin toate mijloacele să mențină Transilvania în frontierele Ungariei. Aceasta în condițiile în care linia frontierei de stat româno-ungare a fost stabilită fără consultarea României și fără participarea ei. Menționăm că la 11 iunie 1919, „Consiliul celor cinci miniștri de externe” a comunicat lui I. I. C. Brătianu configurarea frontierarilor. Încercările șefului delegației române de a discuta prevederile celor cinci și de a studia documentația de care „experții” s-au folosit au fost respinse.

În fața prezentării de către Marile Puteri a unor „obligatii umilitoare, în continuare, care aduceau atingerea suveranității sale”, ale României, Brătianu, un mare patriot, cunoscut pentru verticalitatea sa, sub nici o formă nu a cedat, n-a acceptat să îi fie îngrădită independența țării sale. Demn, el a părăsit Conferința, depunând pe masă înaltului Forum cunoscutul memoriu, intitulat: *România în fața Congresului de pace*, în care și-a exprimat poziția fără nici un echivoc. După aceea a transmis prerogativele avute adjunctului său, Nicolae Mișu, ministrul României la Londra. Potrivit istoricului american Sherman David Spector, premierul român „a reușit să demonstreze că nu se mai spera ca România să rămână sub o permanentă supunere față de mașinațiunile marilor puteri care încercau s-o folosească ca pe un pion. Brătianu a răsturnat conceptul stabilit, cum că statele europene mai mici au doar control marginal asupra propriilor lor destine”. (cf. AMAE, fond 71, 1914, E.2, vol. 180, partea I-a). Cu ușurință ne putem imagina, și există multe mărturii, cu privire la impresia deplorabilă lăsată de „Dictatul de la Paris” în cercurile conferinței, cât și în opinia publică internațională, până în zilele noastre. Întors în țară, Brătianu a demisionat și din guvern, însă și noul executiv, cel prezidat de generalul Arthur Văitoianu, va refuza să semneze cele două tratate aflate în discuție: pe cel cu Austria cât și pe cel al minorităților. Mai mult, primul ministru A. Văitoianu va respinge și ultimatumul pe care i-l remisese la 15 și 24 noiembrie 1919 Consiliul Suprem al Conferinței care cerea→

²⁶ Cf. Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *De la statul geto-dacic la statul român unitar*, Editura Științifică și enciclopedică, București, 1983, vol 1, p.157.

²⁷ Cf. „Neamul Românesc”, 24 ianuarie 1919.

²⁸ Cf. Gheorghe I. Brătianu, *Acțiunea politică și militară a României în 1919 în lumina corespondenței diplomatice a lui Ion I.C. Brătianu*, p. 55.

imperios României să accepte „fără discuție, fără rezerve și fără condiții” semnarea celor două tratate. Prin nota de răspuns a guvernului de la București, dată la 28 noiembrie, s-a exprimat fără echivoc drepturile poporului român la unitate și independență națională, precizând că „ultimul din 15 noiembrie „nu corespunde nici spiritului în care s-a făcut alianța (cu țările Antantei), nici declarațiile solemne ale tuturor aliaților de a fi luptat pentru dreptate în lume, pentru libertatea și egalitatea drepturilor tuturor naționalităților mari și mici”.

După atente analize și manifestând o mare solitudine, România va prezenta o seamă de reformulări esențiale asupra cărora nu ne vom apleca din lipsă de timp în acest expozeu. Amintim numai că executivul condus de Al. Vaida-Voievod, în consens cu toți liderii politici din țară a informat Parisul că va semna Tratatul cu Austria, Tratatul minorităților și Tratatul cu Bulgaria, după o seamă de concesiuni făcute și de Marile Puteri. În atenție României intra însă aspecte de importanță covârșitoare la care se va implica din plin Nicolae Titulescu. Să prezentăm însă mai întâi modul în care se manifesta și mai ales care era poziția Ungariei.

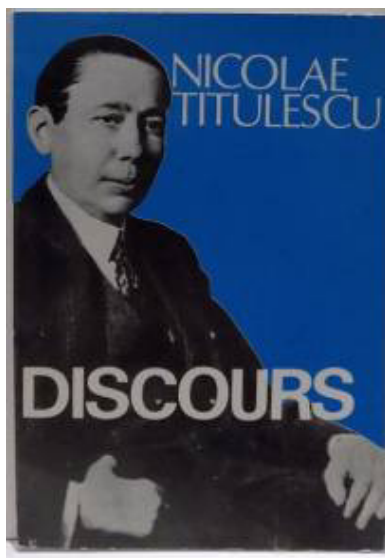
Se știe că la 7 ianuarie 1920 sosea la Paris, contele Albert Apponyi, la invitația lansată de Clemenceau Budapestei să își trimită o delegație la Conferința de Pace. Demnitarul maghiar avea în delegație 7 comisari generali (printre care contele Bethlen și contele Teleki Pall), 6 comisari, 38 de experți specialiști în probleme românești și croate, 6 consilieri politici, 14 secretari, 13 secretari generali și doi secretari generali-adjuncți.²⁹ La nici zece zile delegația maghiară a contestat legitimitatea hotărârilor la autodeterminare a națiunilor oprimate din Austro-Ungaria și a susținut necesitatea organizării unor „plebiscite” în toate regiunile care s-au desprins de Ungaria, constituindu-se în state naționale unitare. În fapt se încerca revenirea la vechile stări; ea va înmâna Conferinței de Pace o documentație voluminoasă cu privire la Transilvania, apreciată de

Titulescu, cel chemat să negocieze cu ungurii, ca fiind „fără de pereche”, subliniind „admirația pentru patriotismul celor ce l-au adunat”.³⁰

În Parlamentul României personal Nicolae Titulescu a evocat, în aprilie 1934, manifestarea delegației maghiare, atitudine pe care azi, când revizionismul și pretențiile la ținuturile românești, în favoarea schimbării fruntariilor, se întetesc continuu, fără să aibă riposta cuvenită oficială, merită a fi evocate, așa cum a făcut-o marele diplomat român, cel care și-a pus semnătura sub documentul de la Trianon, împreună cu Ioan Cantacuzino, și care s-ar cuveni după unii maghiari din țară și de afară anulat.

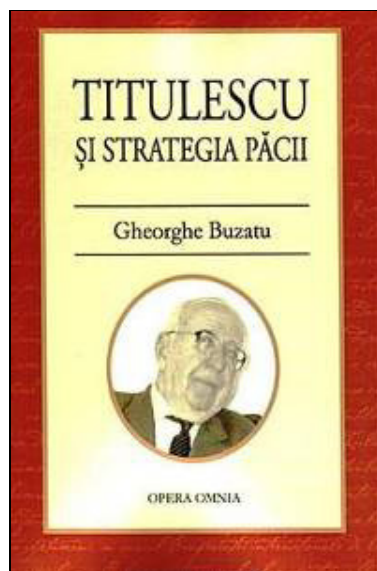
„Afirm, fără teama de a putea fi dezmințit, că nu este un singur considerent întrebuițat de propaganda actuală care să nu fie cuprins în materialul prezentat Conferinței păcii” – afirma în plenumul Parlamentului de la București Nicolae Titulescu. Și el continuă: Materialul respectiv „se găsește în publicarea oficială făcută de ministerul maghiar al afacerilor străine, sub titlul: *Negocierile păcii ungare. Dare de seamă a delegațiunii de pace a Ungariei la Neuilly sur Seine, din ianuarie, la martie 1920.*

Este vorba de patru volume groase, format mare, tipărite pe două coloane: primul are 661 de pagini, al doilea 585, al treilea 418 și al patrulea cuprinde hărți în număr mare.

²⁹ Cf. Nicolae Titulescu, *Discursuri*, Ed. Științifică, 1967, p. 413

³⁰ Cf. Nicolae Titulescu, *Discursuri*, Ed. Științifică, 1967, p. 413.

În prefață se aduc cu drept cuvânt laude muncii delegației ungare la Conferința de pace și se spune:

„Această lucrare este un tezaur unic al științei ungare. Niciodată n-a apărut o lucrare similară. Ar fi imposibil să se facă una la fel în viitor. Este o lucrare standard, izvor constant pentru istoricii viitorului”.³¹

Era de fapt truda delegației de care aminteam mai sus și care nu voia să roșească în fața viitorului. Mă întreb, aici, la Alba Iulia, câți dintre concetățenii noștri de altă etnie au cunoștință azi de existența documentației respective? O au în bibliotecile lor, au citit-o? Unii dintre ei, îmbrăcați în sutană, vântură în zadar numai ură, care vine din speranțe deșarte că istoria se va întoarce în 1918 după aproape 100 de ani.

Se întreabă semnatarul Tratatului de la Trianon, Nicolae Titulescu, atât de hulit de ungurimea de pretutindeni: „Cum au tras profit acești delegați excepționali din acest material excepțional?”

Este interesant de reamintit – spune Titulescu.

„Fără să aștepte primirea condițiilor de pace, pregătite de puterile aliate și asociate, la 14 ianuarie 1920, o dată cu prezentarea (de)plinelor puteri, delegația ungară a remis Conferinței păcii două note. Prin cea dintâi ea cerea retragerea trupelor românești. Prin a doua, ea expunea considerațiile politice, geografice, etnografice și istorice, →

³¹ Idem p. 413.

pentru care cerea să dea prilej poporului ungar și diferitelor naționalități stabilite pe pământul unguresc de a decide ele, după un schimb de idei și o înțelegere reciprocă, cadrul vieții și rațiunile lor viitoare.

Toate argumentele întrebuințate de contele Bethlen, în conferințele sale din Anglia, se găsesc în această notă.

Plebiscitul era cerut de Ungaria înainte chiar de a i se fi remis proiectul de tratat, adică la 14 ianuarie 1920.

Condițiile de pace, elaborate de marile puteri, i-au fost remise, în adevăr, la 15 ianuarie. Iar a doua zi, la 16 ianuarie, contele Apponyi a fost chemat în fața Consiliului Suprem, pentru a expune oral conținutul notelor scrise. El a conchis din nou cerând plebiscituri, pentru ca populațiunile, iar nu guvernul ungar, să decidă de soarta lor conform principiilor wilsoniene.

La 12 februarie 1920, ca răspuns la condițiile de pace, delegația ungară a prezentat Conferinței 38 de note foarte dezvoltate, pe toate chestiunile care făceau obiectul tratatului.

Notele privind chestiunea teritorială și în special Transilvania și România sunt cele mai numeroase.

Este interesant a reaminti titlul unora din ele, pentru a se vedea în ce mod strâns și detaliat au fost conduse negociațiunile:

Memoriu asupra autenticității datelor din recensământul unguresc.

Memoriu asupra dezvoltării populației din Ungaria de la încetarea dominației turce.

Memoriu asupra situațiunii agricole a Ungariei, în cazul când ar pierde teritoriile cerute de naționalități.

Chestiunea Transilvaniei

Combaterea românilor cu privire la statistica naționalităților.

Observațiuni referitoare la harta României.

Poate să subziste dominația română în Transilvania?

Falsitatea aspirațiunilor istorice ale românilor la lumina vechii istorii a Transilvaniei,

Cum a trecut imperiul în mâinile românilor în toamna lui 1918.

Caracterul deosebit al instituțiunilor din Transilvania și cele din România,

Statuia lui N. Titulescu din Brașov

Tabloul sinoptic al drepturilor naționalităților în Ungaria pe vremuri și azi, potrivit deciziunilor Adunării de la Alba Iulia, potrivit exigențelor înțelegerii.

Ordonanțele privitoare la drepturile naționalităților în Constituțiunea Transilvaniei în vigoare de la 1541 la 1867, etc. etc.”³²

Numai și din enumerarea documentelor respective se poate reține câte aspectele subtile pe care le avea de studiat Titulescu personal, cât și delegația română în ansamblul ei, pentru a elucida *care este adevărul* în discuțiile care se purtau cu febrilitate, pentru a da - fie și din culise - răspunsuri pertinente la întâlnirile și reuniunile care participa. Nu avem mărturii prea numeroase în memorialistica vremurilor și nici în arhivele diplomatice. Regina Maria, Argetoianu, Marghiloman n-aveau cum să ne introducă în *șantierul tratativelor* cu ungarul. O faptă plină de inedit o constituie informarea pe care, șeful externelor, oratorul Titulescu, a făcut-o în Parlamentul României, în aprilie 1934, despre modul concret în care s-au desfășurat evenimentele care au precedat cu câteva luni numai Trianonul. A făcut-o *sine ira et studio*, într-o perioadă în care revizionismul renăștea cu o anumită vigoare în Europa, inclusiv în Ungaria vecină. Fostul președinte al Ligii Națiunilor își amintește că Marile puteri: Franța, Anglia, Italia și Statele Unite au studiat notele voluminoase întocmite de înalți funcționari maghiari și experții lor, subliniind că „din aceste comisii de studiu nu au făcut parte nici un

³² Idem, p. 445.

reprezentant al țărilor interesate: România, Serbia și Cehoslovacia. Țările Micii Înțelegeri au fost tratate la Conferință ca „justificabili”.

„Să nu uităm – spune Titulescu – că Ion I. C. Brătianu, mare prin patriotismul lui, mare prin capacitatea lui, dar și mai mare prin simțul de mândrie națională, a considerat că aspirațiile noastre nu au căpătat satisfacție integrală și a părăsit Conferința de pace.

Așa fiind, în procesul dintre Mica Înțelegere și Ungaria, fruntariile noastre au fost arbitrate de marile puteri, iar în stabilirea hotarelor românești au jucat un rol covârșitor experții englezi și americani.

Timp de două luni, conferința a studiat documentarea ungară.

La 6 mai, ea a remis delegațiunii ungare un complex de trei acte, compus dintr-o scrisoare de trimitere, din răspunsul conferinței la toate notele Ungariei și din textul definitiv al Tratatului de pace.

Citirea acestor documente dovedește cu câtă scrupulozitate și conștiință au fost examinate toate cererile, toate observațiunile și toate obiecțiunile Ungariei. Dar scrisoarea de trimitere, semnată de președintele Millerand, trebuie să ne rețină o clipă atențiunea. Pentru că ea conține un pasagiu care dă drept comisiunilor de delimitare, acolo unde la aplicarea pe teren ar constata o nedreptate, să o rectifice – *drept perimat, deoarece comisiunile de delimitare n-au găsit cu cale să uzeze de el -, se vorbește mereu de făgăduieli făcute Ungariei prin scrisoarea președintelui Millerand!*

Și aici este foarte instructiv să împrăștiăm memoria celor interesați, dând citire câtorva pasagii din această scrisoare istorică:

„<După matură chibzuință, puterile aliate și asociate au decis de a nu modifica pe nici un punct clauzele teritoriale conținute în condițiunile de pace. Dacă s-au hotărât la aceasta, cauza este că ele s-au convins că orice modificare a fruntariilor fixate de ele ar aduce inconveniente și mai grave decât acelea pe care le denunță delegația ungară. Condițiile etnografice în Europa Centrală sunt astfel, încât este cu adevărat imposibil ca fruntariile politice să coincidă în toată întinderea lor cu fruntariile etnice. În consecință și puterile aliate și asociate s-au supus acestei→

necesități cu regret, anume nuclee de populație maghiară se vor găsi trecute sub suveranitatea unui alt stat. Dar nimeni nu se poate bizui pe această situațiune pentru a pretinde că ar fi fost mai bine să nu se modifice vechiul statut teritorial.

O stare de lucruri chiar milenară nu merită să dăinuiască când ea este recunoscută contrară justiției>”.

„Delegația ungară trage argument din faptul că condițiunile păcii n-au prevăzut niciieri plebiscitul. Dacă puterile aliate și asociate au considerat inutil de a recurge la o consultare populară de acest fel, ele nu au făcut-o decât după ce au dobândit certitudinea că această consultație, dacă ar fi înconjurată de garanții complete de sinceritate, n-ar da rezultate simțitor deosebite decât cele pe care le-a condus un studiu minuțios al condițiunilor etnografice ale Europei centrale și ale aspirațiunilor naționale

Voința popoarelor s-a exprimat în zilele de octombrie și noiembrie 1918, când dubla monarhie s-a nărui și când populațiunile de mult timp oprimate s-au unit cu frații lor italieni, români, iugoslavi sau cehoslovaci. Evenimentele care s-au produs de la această epocă constituie tot atâtea mărturii noi despre sentimentele naționalităților pe vremuri subjugate sub Coroana Sfântului Ștefan.

Dispozițiunile tardive luate de guvernul ungar pentru a da satisfacțiune trebuințelor de autonomie a naționalităților nu pot face iluziuni; ele nu schimbă cu nimic adevărul esențial, și anume că ani lungi în șir toate sforțările politicii maghiare au tins să înăbușe vocea minorităților etnice.

Împotriva acestei sentințe nu există drept de apel. (Sublinierea mea – N.M)

Frontierele actuale ale Europei centrale sunt rezultatul evoluției de secole a unei idei de justiție. Chestiunea Europei centrale constituie un proces sfârșit, iar nu un proces care trebuie să înceapă. La orice tentativă de actualizare a lui, noi vom răspunde: *lucru judecat>”*. Lucru judecat li se poate răspunde și azi tuturor revizionistilor din țară și din afară. Aceasta a spus-o cu o sută de ani în urmă Alexandre Millerand, președintele Franței din 23 septembrie 1920 până în 11 iunie

1924, iar în 1920 și prim-ministru, o bună cunoștință a negociatorului român, cel care îl evocă.

Din perspectivă istorică putem judeca și mai clar importanța faptului că armatele române, cele care au trecut Tisa și au înfipt steagul pe Parlamentul maghiar i- au ajutat din plin pe experții internaționali să redacteze draftul răspunsului pe care l-a dat Millerand, ostașii și ofițeri români l-au ajutat chiar și pe Titulescu, făuritorul României Mari, să pună semnătura la 4 iunie 1920 pe Tratatul de pace de la Trianon.

Reprezentantul României la Trianon, semnatarul Tratatului care mai trezește fiori și azi, numit fiind la scurt timp ca trimis extraordinar și ministrul plenipotențiar la Londra, apoi cu diferite misiuni la Spa și mai ales la Liga Națiunilor, diplomatul Nicolae Titulescu, șeful diplomației române, își va șlefui de-a lungul anilor instrumentarul în apărarea cauzei românești, demonstrând-o prin toate acțiunile întreprise.

Mai departe, ca o contiuare a Trianonului, în primul ministeriat la Externe (1927-1928), Nicolae Titulescu are o contribuție decisivă la acceptarea internațională a punctului de vedere românesc cu privire la problema „optanților” maghiari, chestiune ridicată de Budapesta, prin care a invocat faptul că România ar fi discriminat la reforma agrară din 1921 pe marii proprietari (moșieri) maghiari transilvani. Titulescu și-a asumat sarcina de a combate reproșul guvernului maghiar, demonstrând cu aplomb și fără echivoc corectitudinea efectuării reformei respective de autoritățile românești de la București. Începând din anul 1921, Nicolae Titulescu a funcționat ca delegat

Mormântul lui Nicolae Titulescu situat în curtea Bisericii „Sfântul Nicolae” din Șcheii Brașovului.

Casa Memorială „N. Titulescu”

permanent al României la Liga Națiunilor de la Geneva, fiind ales de două ori (1930 și 1931) ca Președinte al acestei organizații internaționale. În această calitate, va milita fără preget contra revizionismului, fie că era de factură italiană, maghiară sau germană, pentru păstrarea frontierelor stabilite prin tratatele de pace (vezi Trianonul), pentru raporturi de bună vecinătate între statele mari și mici, pentru respectarea suveranității și egalității tuturor statelor în relațiile internaționale, pentru securitate colectivă și prevenirea agresiunii.

Așa a ajuns Românul din Tituleștii Olteniei la gândurile lui Bălcescu despre Ardeal, a acelu mare exilat, mort la Palermo la 29 noiembrie 1852.

Ctitor al României Mari, Nicolae Titulescu a lăsat posterității și aceste gânduri mereu actuale, pentru care și-a consacrat viața, dorindu-și prin testament să fie îngropat în centrul României, la Brașov:

- România nu poate fi întregă fără Ardeal, România nu poate fi mare fără jertfă!

- Ardealul e leagănul care i-a ocrotit copilăria, e școala care i-a făurit neamul, e farmecul care i-a menținut viața!

- Ardealul e scânteia care aprinde energia.

- Ardealul e întărirea care îndepărtează vrăjmașul, e viața care cheamă viața.

- Pentru Ardeal nu-i viață care să nu se stingă cu plăcere, pentru Ardeal nu-i sforțare care să nu se ofere de la sine.

- Ardealul nu e numai inima României politice; priviți harta: Ardealul e inima României geografice. Din culmile lui izvorăsc apele care au scaldat românismul în istorie.

- Ardealul împreună cu România liberă este mai presus de toate.

Victor Cădere – diplomație militară în Japonia

„Diplomația militară” înseamnă un set de activități derulate în scopul atingerii unor interese de politică externă în domeniul apărării, bazate pe negocieri și instrumente diplomatice³³.

Definiția se potrivește misiunii lui Victor Cădere în Japonia anilor 1920 – 1921.

La 12 decembrie 1919, guvernul român hotărăște³⁴ numirea lui Victor Cădere în funcția de șef al Misiunii de Repatriere a voluntarilor din Extremul Orient, adică a ofițerilor și soldaților români din fosta armată austro - ungară, căzuți prizonieri la ruși, care se solidarizaseră cu Armata Română.

Aflat la Paris ca membru al delegației române la Conferința de Pace, la cei doar 28 de ani ai săi, Victor Cădere primește împuternicirea oficială direct din partea noului prim ministru, Alexandru Vaida – Voevod, venit la Conferință. Pentru îndeplinirea misiunii, Cădere contactează, în primul rând, autoritățile japoneze, căci Siberia se află sub control militar nipon. Ca atare, avansat special pentru acea misiune la gradul de maior, ia legătura cu ambasadorul japonez la Paris, care îl asigură de sprijinul guvernului țării sale.

Cu exuberanța postbelică și frenezia noului început, Parisul îl găzduiește nu doar într-o atmosferă entuziastă, dar și într-una amicală, creată cu ajutorul lui Traian Vuia și al atașatului militar român.

La rândul său, ministrul francez de război transmite instrucțiuni generalului Janin din Siberia, să-i acorde asistență logistică și militară.

Tânărul Cădere, proaspăt doctor în drept al Universității din Iași, pleacă cu delegația condusă de Alexandru Vaida – Voevod la Londra, unde premierul britanic, George Lloyd, prezida Conferința de Pace. Ministerul de război britanic îi înmânează tânărului ofițer român scrisori de recomandare către generalul Blair, șeful misiunii britanice din Vladivostok, precum și

către atașatii militari britanici din Washington și Tokyo. În capitala britanică „...se desprindea o impulsie de viață activă, dar calmă; străzile nu aveau agitația febrilă a New York – ului, dar nici veselia dezordonată a Parisului”³⁵. În periplul său, ofițerul are „căderea” să compare marile capitale ale lumii, în eferescența lor postbelică. Tot la Londra, pe 29 ianuarie 1920, ia legătura cu atașatul militar japonez, col. Itai Matsou, care îi încredințează o scrisoare de recomandare către vice-ministrul japonez de război.

În seara de 1 februarie 1920, într-o discuție directă la hotelul din Londra, prim ministrul Vaida îl încurajează, exprimându-și încrederea că îi va aduce acasă pe „siberienii lui Nițescu”. Venit din Siberia la Paris în 1919 pentru a participa la Conferința de Pace, Voicu Nițescu este cel care l-a propus pe Cădere în fruntea Misiunii de Retragere.

De la Londra, maiorul ajunge la New York pe o vreme geroasă, în 11 februarie 1920, cu nava New Amsterdam, nume hărăzit, căci la 1664, New Amsterdam devenise New York.

La Washington, în ziua de 13 februarie, pe lângă contactele cu Legația Română și cu autoritățile locale, se vede cu generalul Onuye, atașat militar japonez, care îi înmânează o recomandare către Statul

Major General de la Tokyo.

Abilitățile diplomatice și luciditatea tânărului maior încep să dea roade. În capitala Statelor Unite, un alt atașat militar, cel italian, îi recomandă să se vadă, la Tokyo, cu colonelul Filippi, șeful Misiunii Italiene.

Gerul de afară se transferă, din păcate, în relațiile interumane, printr-un incident neplăcut la New York, pe 17 februarie, unde consulul onorific Pantazi, deținător al sumei de 100.000 \$ din contribuțiile românilor americani pentru Misiunea de Repatriere, nu recunoaște Guvernul Vaida și, ca atare, refuză să-i predea banii. În cele din urmă, spre evitarea unei situații rebarbative, cade la învoială cu doar 25.000 \$, insuficienți, însă, pentru misiunea în Extremul Orient. Doar abilitățile diplomatice și parcimonia în chivernisirea banului îl ajută pe Cădere să-și ducă la bun sfârșit misiunea, dar cu substanțiala contribuție niponă.

După traversarea Americii, vizitează admirabila grădină japoneză din San Francisco, pentru introducerea în atmosferă, după care primește o telegramă de la atașatul militar nipon cu lista posibilelor vapoare transpacificice în perioada următoare. Pe 28 februarie, se îmbarcă pe nava „Siberia Maru”, nume ce jalonează o coincidență premonitoare, privind destinația călătoriei sale: Siberia.

Escala în Honolulu pe 5 martie îi împropăștează imaginea unei grădini japoneze, în anticamera Țării Soarelui Răsare. Ziarul local „The Pacific Advertiser” anunță că trupele japoneze din Siberia nu vor fi încă evacuate, semn bun pentru el, care miza pe crucialul sprijin nipon.

Traversarea Pacificului îi induce o stare de liniște. Pe puntea inferioară a navei observă familii nevoiașe japoneze care se întorc din emigrație, oameni obosiți, dar „cu copii rotofei ce zburdă printre corzi, lăzi și butoaie”.

La bord, maiorul se pregătește intens, citește despre Japonia și cunoaște „o distinsă japoneză care avea o cabină specială, rezervată pe puntea superioară”, dispusă să-i relateze date inedite despre țara ei. O va reîntâlni la Tokyo, unde constată că făcea parte dintr-o familie cu influență în înalta societate, fiindu-i de ajutor. →

RADU ȘERBAN

³³ E. Pajtinka, Univ. Banská Bystrica, revista „Security Dimensions. International and National Studies”, no. 20/2016, pagina 179.

³⁴ Jurnalul Consiliului de Miniștri nr. 3154/31 dec. 1919.

³⁵ Din manuscrisul prelat de Victor Cădere la Ministerul Afacerilor Externe în ziua de 14 octombrie 1967 și preluat în volumul „O epopoe românească în Siberia”, Ed. Argonaut, Cluj Napoca, 2019, editor Vadim Guzun.

La primul contact cu arhipelagul nipon, pe 16 martie 1920 la Yokohama, i se dezvăluie „o lume împestrîțată”, cu dinamism industrial, un oraș cu mulți bicicliști, turiști americani, femei cu copii în spate, gabriolete pe două roți și „clămpănitul sonor, insuportabil” al încălțămintei de lemn. Totuși, remarcă de la început bunul simț, „plecăciunile politicoase” și „surâsul pe buze”, semne de aleasă civilizație.

În aceeași zi ajunge cu trenul la Tokyo, fapt ce-mi amintește că, tot la mijloc de martie, după 92 de ani, tot la Tokyo, aveam să ajung și eu pentru prima oară, de data aceasta cu avionul. Impresiile sale, însă, diferă parțial de ale mele. El găsește un oraș „puțin atrăgător, cu canale rău miroșitoare, pe care plutesc tot felul de reziduuri”. Ce diferență, ce transformare extraordinară s-a produs între timp, căci eu am descoperit o metropolă model pentru orice oraș din lume!

Primul pas în misiunea sa, prezentarea la Ministerul de Externe a împuternicirilor, îl realizează prin intermediul Legației Olandeze, care gira interesele României.

Până să-și facă efectul demersurile olandeze spre a fi primit în audiențe, maiorul se familiarizează cu orașul. Fântâna arteziană din Parcul Hibiya, neschimbată până în ziua de astăzi, îl fascinează prin eleganță și prin suplețea cocorului de bronz din pliscul căruia țâșnește apa mirifică, incitând la poezie. În sumarul tur al orașului vede și palatele celor două camere ale parlamentului și alte obiective mai mult sau mai puțin exotice.

Vice-ministrul de externe Hanihara îi remite un document de liberă trecere pentru toate autoritățile din Japonia. Apoi, primirile la vice-ministrul de război (generalul Inamashi) și la generalul Fukuda, subșeful Statului Major, îi oferă cadrul să solicite sprijin, pe cât posibil fără efort financiar românesc, în deplasarea voluntarilor români spre Vladivostok, în vederea repatrierii pe mare, căci pe uscat, spre vest, orice cale este blocată. Sfaturile și asigurările interlocutorilor îi facilitează demersurile în teren. Generalul Fukuda, după ce vizitase de două ori România, îi oferă suportul necondiționat și îi confirmă ordinul dat Comandamentului Japonez din

Siberia, să îl sprijine în misiunea sa. I se creează o conexiune permanentă prin maiorul Tani, de care îl leagă, rapid, o sinceră prietenie. La plimbare prin oraș, când noul amic îi cere să compare Sumida din Tokyo cu Tamisa din Londra, îi răspunde diplomatic: „Sumida e mai... pitorească”.

O „curtoazie deosebită” din partea japonezilor acompaniază sprijinul efectiv și informațiile despre starea românilor din Siberia și despre posibilitățile de afretare a unor nave pentru repatrierea lor. Deficitul financiar trebuia compensat cu efort diplomatic.

Pisc al demersului diplomatic, primirea la ministrul de externe, viconte Uchida, într-o după-amiază de duminică, 4 aprilie, îl reasigură că autoritățile îi dau concursul, cu speranțe în apropiata vizită a Prințului Carol în Japonia. Fost ambasador la Petrograd, Uchida îi povestește cum l-a scos din închisoarea Petropvlovsk pe Diamandi, ministrul României în Rusia. Parcă nu doar tresele se așezaseră favorabil pe epoleții lui Cădere, dar și stelele se așezau pe cer să-i faciliteze reușita.

Șeful Statului Major, baronul Uehara, vorbitor de franceză, își amintește cu drag și respect de camarazii români de la „Fontainebleau”, pe care îi apreciază, prevăzând României un „viitor magnific”, evaluare bazată pe „adâncimea și filosofia senină a oamenilor de înaltă cultură”.

În memoriile sale, predate în 1967 la MAE, diplomatul român Victor Cădere se confesează și din postura unui suflet nobil, punctând relațiile umane, printre care, ca un început de idilă, reîntâlnirea cu „distinsa mea parteneră Haruko, japoneza de pe vapor cu care am avut convorbiri foarte interesante, relativ la personalitățile japoneze și evenimentele actuale”.

Informat despre misiunea lui Cădere, ministrul de război, generalul Tanaka, îl primește și îl asigură că eșaloanele române de voluntari vor fi conduse la Vladivostok, cât mai rapid posibil. Punându-și și el speranțele în apropiata vizită a Prințului Carol, ministrul, care vizitase România, regretă desființarea reprezentanței diplomatice române la Tokyo, odată cu decesul lui Xenopol. Tot el elogiaza eroismul Armatei Române și

Cădere, primul din stânga

rolul ei ca factor stabilizator în Balcani.

După mai puțin de o lună în Japonia, abilul ofițer își formează deja propriile impresii, observând că militarii japonezi beneficiază de întreaga încredere a Împăratului și nu li se refuză nimic, în timp ce dezvoltarea industrială și expansiunea militară excesivă se repercutează grav asupra vieții interne și externe. În acest context, Cădere se întreabă:

„Încotro va merge această Japonie, mândră de sine, frenetică, stăpână pe cele mai moderne mijloace industriale și militare?”

Sigur că nimeni nu poate verifica dacă nu cumva asemenea note au fost ușor ajustate ulterior, dat fiind că manuscrisul fusese predat abia în 1967, după război, în plin regim totalitar.

În plus, la plecarea din Japonia, pe 9 aprilie, prin faimoasa strâmtoare Shimonoseki, Cădere schițează memorii antiimperialiste: „coreeni suportă greu stăpânirea japoneză și visează la independența țării lor”.

Mult anunțata vizită în Japonia a Prințului Carol îl readuce pe maior în arhipelag, pe 30 iunie, de data aceasta la Hiroshima, cu nava „Chikuzen Maru”, de unde, cu escală de o zi la Kobe, ajunge la Tokyo. Duminică, 4 iulie, în audiență, îi prezintă prințului un prim raport. Față de vizita princiară, spre deosebire de generalul Găvănescul, el remarcă, dincolo de politețea japoneză, „o oarecare reticență, căci rezultatele vizitei nu corespondeau cu așteptările lor”. Mai degrabă erau surprinși că vizita lui Carol se dovedea doar „o călătorie de agrement”.

La Nagoya, pe 14 iulie, însoțindu-l pe prinț, contemplă orașul în sărbătoare cu pompoase ceremonii, dar și „stigmatul lipsurilor” întipărit pe fizionomia localnicilor. Totuși, săracii nu cerșesc, ci fabrică mici obiecte pe care le vând ca artizanat. →

La cererea expresă a maiorului, Carol dispune ca generalul Găvănescul, din suita sa, să-l însoțească la Vladivostok, spre a transmite românilor de acolo salutul și încurajările sale. Din multele peripeții, povestește cum, în timpul unui dîneu intim oferit de șeful Statului Major al Armatei Japoneze la Vladivostok, se declanșează un intens schimb de focuri, probă a volatilității situației. Garda japoneză îl însoțește acasă, dovedindu-i din nou prietenia.

O inexactitate se strecoară în memoriile maiorului, când, invitat pe nava Mikasa de vice-amiralul Kawahara, remarcă în mod eronat că vasul fusese capturat de la ruși. În realitate, achiziționat de la britanici drept cel mai avansat produs al tehnicii militare a vremii, vasul jucase rolul cheie în înfrângerea rușilor, în 1905.

Despre fazele repatrierii voluntarilor și prizonierilor români, circa 5000, s-au scris și se vor mai scrie încă multe, însă aici doresc să surprind doar segmentul strict japonez al „Epopiei românești în Extremul Orient”. Insist doar o clipă asupra expediției în țară a sicriului cu corpul neînsuflețit al fostului ambasador, Nicolae Xenopol, în 1921. De el mă leagă două aspecte esențiale: Academia de Studii Economice pe care el a fondat-o în 1913 iar eu am absolvit-o în 1975 și postul de ambasador român în Japonia inaugurat de el în 1917 și pe care, cu onoare l-am deținut între 2012 – 2016.

Pentru repatrierea sicriului este nevoie de bani. În lipsa fondurilor, Cădere își face un plan: „să apelez la Guvernul japonez ca să deschidă un credit Guvernului român, care s-ar plăti în petrol sau produse lemnoase, de care Japonia duce mare lipsă”. În final, gazdele îl salvează, căci „autoritățile japoneze au fost de o curtoazie fără reproș”.

Trimițându-l la Tokyo pe locotenentul Bufnea pentru contact cu autoritățile, Cădere obține asistența Mareșalului Curții Imperiale și un vagon mortuar pus la dispoziție de Guvernul japonez. În gară și în portul de plecare, corpul lui Xenopol este salutat cu toate onorurile militare, îmbarcat pe vaporul Chukuzen Maru, iar după o transbordare la Vladivostok ajunge la Trieste, unde îl

Cădere, maior

preia familia. Iată că, indirect, aflăm marea taină a cărții „Pe drumuri japoneze” a lui Elie Bufnea, care menționa misiunea importantă în care primise sprijinul autorităților nipone, fără a ne spune despre ce misiune era vorba.

Tot în lipsa banilor, diplomatul Cădere trimite în țară o serie de materiale achiziționate de România la începutul războiului din Anglia și Japonia și depozitate la Vladivostok. Cădere obține transportul pe o navă japoneză a 429 de lazi (145 tone) până la Kobe, unde le transbordează pe vaporul englez „Sicilia” până la Port Said, iar de acolo cu nava „Bucegi” la Constanța. Materialele valorau 100.000 \$.

Un incident tragic se petrece la Vladivostok în ziua de Crăciun a anului 1920, când un ofițer american este împușcat mortal de santinela japoneză. Când tensiunile par aplanate, se petrece o scenă demnă de teatrul nipon. Generalul Suzuki, muștrant pentru cele întâmplate, cere audiență la Împărat. Pentru că audiența i se refuză, își face harachiri, pentru a șterge „blamul ce se abătuse asupra sa și a întregii armate de operații, prin fapta nechibzuită a unui soldat”.

Magnetismul nipon se manifestă și a treia oară când maiorul merge din nou în Japonia în aprilie 1921, să îl întâmpine pe colonelul Argeșanu, numit atașat militar la Tokyo. Până la sosirea oaspetelui, reușește să-și completeze cunoștințele despre arhipelag și vizitează splendidul Nikko, descriind drumul până acolo cu automobilul și peisajele feerice, cu inspirate incursiuni în istorie și legende.

Apoi, pe 15 aprilie 1921, la Kobe, la bordul navei Amazone, face cunoștință cu colonelul Argeșanu, pe care îl prezintă autorităților. Noul diplomat sosise cu soția și doi copii. Ajunși împreună la Vladivostok pe 9 mai, îi predă acestuia oficial Misiunea, încheindu-și astfel și jurnalul despre „un fapt istoric consacrat, unic prin împrejurările și locul unde s-a produs și prin semnificația lui națională”.

După revenirea la Tokyo, Cădere îl prezintă cu plăcere pe noul atașat, mediului diplomatic și autorităților japoneze, beneficiind și de un „garden party” la francezi.

*

Ușor - ușor, citind tot mai multe memorii românești despre Japonia interbelică, găsesc fire comune, destine analoge sau întrepătrunse și personaje care se intersectează, ca Bufnea, Nițescu, Găvănescul, Carol, Băgulescu, Cădere, Nistor etc.

Ca un corolar al defulării memorialistice, un citat poate ilustra acuratețea discursivă a viitorului profesor și ambasador Cădere, în definirea peisajului militar nipon interbelic:

„Strănsă între trei mari puteri, cu tendințe și structuri sociale diferite, dar care îi erau la fel de ostile, zguduită de probleme interne de o gravitate extremă, calea pe care se va îndrepta Împărăția Soarelui în anii ce vin ar putea fi o mare aventură militară, o criză fără precedent”.

Cu precădere s-ar cuveni să scriem mai mult și să cinstim mai mult această „cădere în sus” a unui suflet românesc dedicat salvării celor 5.000 de suflete de conaționali. Oare, în lipsa Misiunii lui Cădere ce s-ar fi ales de ei? Ce s-ar fi ales de matrozul Dumitru Nistor, cel ce cu naivitate a scris „Diariul meu” după șapte ani de prizonierat? Am convingerea că vor veni și vremurile recunoașterii depline a monumentalului Victor Cădere, măcar acum, după un secol!

În plus, în pofida unor termeni obștești, efortul său literar de recuperare a unei lumi exotice și a unor fapte de eroism românesc din tumultuosul început de secol XX se cere revalorizat.

București, 21 august 2020

Convorbiri duhovnicești
Ioan al Banatului
„Rugați-vă lui Dumnezeu să vă
apere mintea de a fi legată de
Satan!”

Luminița Cornea: Înaltpreasfințite Părinte Mitropolit, la începutul predicii despre care aș vrea să vă rog să ne vorbiți, v-ați manifestat bucuria că sub umbra acestui măslin care este catedrala mitropolitană a Banatului ați citit sfânta evanghelie și ați menționat că ați citit-o în locul Sfântului Luca, chiar ați afirmat: „a fost mare cinste și bucurie pentru mine să-mi spună Sfântul Luca: citește ce-am scris eu în urmă cu două mii de ani!” Apoi, mi-au plăcut mult cele spuse despre cei care citesc sfintele scripturi, anume că ei primesc mult har de la Dumnezeu, pentru că citesc din binecuvântarea profeților, a evangheliștilor, a apostolilor și a lui Hristos Domnul.

Înaltpreasfințitul Ioan: Câtă bucurie trebuie să fie în Cer, Sus, când Hristos vede că pe buzele noastre se aștern, ca o rouă a Cerului, cuvintele pe care le-a rostit El, în fața oamenilor de atunci. O! Binecuvântate buze și binecuvântat grai al celor ce-L laudă pe Dumnezeu!

L.C.: Înaltpreasfințite Părinte, vă rog ca, în continuare, să vă referiți la pericopa evanghelică citită în Duminica a 27-a după Rusalii, despre *Tămăduirea femeii gârbove* (Luca 13, 10-17), mă refer, în mod special, la versetele următoare: „Și învăța Iisus într-una din sinagogi sâmbăta. Și iată, o femeie care avea de optsprezece ani un duh de neputință și care era gârbovă, de nu putea să se ridice în sus nicidecum. Iar Iisus, văzând-o, a chemat-o și i-a zis: Femeie, ești dezlegată de neputința ta! Și și-a pus mâinile asupra ei, și ea îndată s-a îndreptat și slăvea pe Dumnezeu” (Luca 13, 10-13)

Îps. Ioan: Cine spune Mântuitorul că este această femeie? Spune Mântuitorul: „această fiică a lui Avraam pe care a legat-o Satana” (Luca 13, 16) Cutremurător! Iată, Sfântului Apostol și Evanghelist Luca, care era medic, nu i-a scăpat, n-a lăsat neconsemnată această minune, pentru că el, în calitate de medic al vremii aceleia, și-a dat seama că niciun medic de atunci nu putea s-o vindece pe femeia gârbovă. El

rămâne foarte puternic impresionat de această vindecare. Ați observat că Sfântul Luca se apropie cu multă dragoste de cei care au fost bolnavi și pe care i-a vindecat Hristos. Și-a dat seama, medic fiind, că el n-ar fi putut face niciodată lucrul acela.

L.C.: Înaltpreasfințite Părinte, oare ce s-a întâmplat în viața femeii de a fost legată de Satana?

Îps. Ioan: Da, ce s-a întâmplat în viața acelei femeii, acelei fiice a lui Avraam, de a legat-o Satana? Nu avea vreo afecțiune trupească, deci nu era bolnavă. Mântuitorul pune diagnosticul precis, nu spune că suferă de cutare sau cutare boală, ci spune că a legat-o Satana. Dumnezeu știe și Mântuitorul nostru Iisus Hristos, El știe de ce a fost îngăduit Satanei s-o lege: ori că ea a greșit ceva în viața ei, ori Dumnezeu a îngăduit lucrul acesta ca să se arate puterea lui Dumnezeu în lume.

Vedeți, Satana i-a legat trupul și a gârbovit-o și a încercat apoi să-i gârbovească, să-i strâmbă și mintea, dar n-a reușit. Lucrul acesta îl deducem din faptul că timp de 18 ani această femeie n-a mai văzut soarele și cerul, dar ea n-a încetat să fie de fiecare dată la slujba ce se săvârșea în sinagogă.

Ce facem noi când avem o boală și o ispită? În general, ne îndoim de puterea harului lui Dumnezeu. Însă, iată, această femeie n-a fost încercată o zi, ci timp de 18 ani i-a încercat Dumnezeu credința și iată, a dezlegat-o Hristos Domnul de legătura ce i se pusese ei de Satana. Vă întreb dacă atunci când veniți la sfânta biserică vedeți vreun om, vreun bărbat sau vreo femeie gârbovă? Veți zice: Părinte, nu! Nici eu n-am văzut, mergând spre biserică, vreun gârbov, că poate m-aș fi oprit să-l iau în mașină cu mine, să-l aduc la biserică. Dar văzut-am în viața mea mulți oameni care au mintea legată de Satana, au minte gârbovită. Fiți binecuvântați că pe cei care sunteți în sfintele biserici la slujbe n-a reușit, până în clipa aceasta, să vă lege

mintea Satana, ca să nu priviți la azurul cerului și către tronul Preasfintei Treimi Dumnezeu. *Rugați-vă lui Dumnezeu să vă apere mintea de a fi legată de Satana!* Hristos spune personal, îl numește personal pe Satana.

Doamne, apără-ne mințile de Satana! Doamne, apără-ne de cel rău și îngăduie să avem mințile treze privind spre înaltul cerului.

L.C.: Înaltpreasfințite Părinte Mitropolit, în aceeași duminică a anului 2020, Biserica noastră a sărbătorit pe Sfântul Ierarh Nicolae, arhiepiscopul Mirei Lichiei, făcătorul de minuni. Vă rog să mângâiați sufletul cititorilor cu câteva cuvinte despre acest mare sfânt.

Îps. Ioan: Biserica noastră sărbătorește pe Sf. Ierarh Nicolae, arhiepiscopul Mirei Lichiei. Nu prăznuim pe Moș Nicolae? Din nefericire, cei mai mulți prăznuiesc astăzi un personaj de basm, pe Moș Nicolae, însă noi, cei ce ne aflăm în biserică și ne rugăm, îi aducem cinstire Sfântului Ierarh Nicolae.

Este rânduit ca din șapte în șapte ani să-i cadă sărbătoarea și duminica, de aceea v-aș spune câteva date istorice despre Sfântul Nicolae ca să alungați din inimile cunoscuților dvs. legenda aceasta a lui Moș Nicolae, ci să spunem că Sfântul Nicolae a fost într-adevăr un personaj istoric, născut în anul 270 în Patara, în Asia Mică, respectiv în Turcia de astăzi. Cunoaștem și numele părinților săi, Teofan și Nona, oameni cu o anumită stare materială, însă care l-au crescut în credința creștină, botezându-l în biserica lui Hristos, în numele Preasfintei Treimi, a Tatălui și a Fiului și a Sfântului Duh. A fost ales, în chip minunat, episcop în Mira Lichiei. Murind episcopul, credincioșii s-au îndreptat să-și căute un păstor și se spune în *Viața Sfântului Nicolae* că erau îndeșiși pe cine vor alege și au spus: *în duminica aceasta cine va intra primul în biserică, la rugăciune, acela să ne fie păstor.* Acela a fost Sfântul Nicolae. A trăit în perioada când Asia Mică se afla sub stăpânire romană și când la conducerea Imperiului Roman se aflau doi cezari, doi auguști, Domițian și Maximilian, în timpul cărora au fost unele dintre cele mai aspre prigoane împotriva creștinilor. A fi creștin, până în anul 313, →

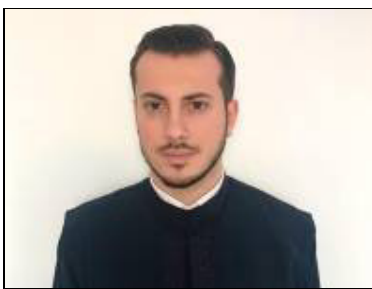
**A consemnat
LUMINIȚA CORNEA**

Horia Bernea și lumina satului românesc

Prima mea întâlnire cu un tablou semnat de Horia Bernea s-a petrecut în copilărie. Eram proaspăt întors de la bunici. Încă mai aveam în nări mireasma grădinilor, iar în plămâni, aerul curat, tainic și ascensional al dimineților, daruri ale participării omului într-un univers fraged, dar impunător prin firesc, coerent în așezarea sa și, deopotrivă, bogat în nuanțe.

Nu îmi puteam explica atunci sentimentul și ceva îmi spune că îmi este imposibil și acum, dar am lăcrimat. Am lăcrimat, poate, de ceva ce îmi era dor. Peste ani, am intuit că acel dor avea o expresie temeinică și anume, dorul de firesc: de hrana firească, de bucuria firească, de întristarea firească (omul contemporan – întristat de lipsuri materiale, tot mai puțin de lipsuri spirituale, morale), dorul de experiențe firești (opuse experiențelor distructive ale comercializării distrase a propriei persoane), de mângâierea firească, de rugăciunea ca hrană concretă, de civilizația puternică a crucii.

Nu știam cum se numește autorul, dar tabloul avea glasul omului care contemplant îndelung rădăcinile acelea vii și armonioase în simplitatea lor ale țaranului român. Pătruns până în adânc de culorile ordinii rurale și pecetluind cu pensula chipul roditor al dragostei și creației, prezent ca fel de a fi în viața de zi cu zi a satului românesc străbun, Horia Bernea ne-a predat o sublimă lecție de admirație pentru ceea ce putem numi, fără rezerve, tezaurul definitiv al nașterii, meșteșugurilor și odihnei noastre. Un amestec de bucurie și

tristețe, de mărginire și nemărginire, de familiaritate și pribegie erau toate acele stări și emoții care mă încercam. Un scurt imbold de a atinge tabloul, pânza, vastitatea din ramă și apoi lacrima și dorul – ca un atribut și o clauză a destinului românesc.

După aceea, am uitat complet. Îmi era cunoscut, dar nu am încercat să-i caut și restul moștenirii. Am stat deoparte, involuntar. Până într-o zi, când am pășit în Muzeul Țaranului Român, atunci l-am simțit năvalnic, recuperator, gata să-mi predea duios o lecție în câteva cuvinte: dacă am trecut pragul acestui muzeu, atunci trebuie să-i înțeleg rostul cultural și dimensiunea spirituală. Așa se face că trăind câteva ceasuri în Muzeul Țaranului Român, acel spațiu a deschis ușa unei stări. Muzeul vorbea despre Horia Bernea și Horia Bernea veghea muzeul cu toată onestitatea muncii sale. Muzeul Țaranului Român e cea mai puternică dovadă că avem dinaintea noastră amprente durabile ale sufletului românesc, el e fereastra către o lume care dincolo de vitregii, inechități sociale și istorice, neajunsuri lumești, a rămas fidelă unei normalități greu de prizat și de schițat în mintea multor contemporani.

Lumina din lumea satelor era produsă de dragostea oamenilor pen-

tru Dumnezeu, natură și creație. Dragostea îi îmbrăca în lumină chiar și atunci când totul părea pierdut. Aprindeau candela, își povesteau tristețea dinaintea icoanelor și primeau mângâiere. Nu vesteau nicidecum durerea lor în public, își zăvorau durerile și le mărturiseau doar preoților și le aminteau doar în intimitatea dialogului cu Dumnezeu. Ce lume a eleganței spirituale!

Cuvintele lui Horia Bernea îmi răsunau blânde, însoțindu-mi pașii prin muzeu: „Civilizația țărănească nu cunoaște lupta pentru autodepășire. E o calmă și bună exprimare a bucuriei de a trăi. Cu cât ne îndepărtăm de omul tradițional, cu atât riscul imposturii e mai mare (...). Ortodoxia țăranelui e profundă și nu putem înțelege nimic din omul de azi sau din viitor (cu toate malformațiile sale) fără o cunoaștere profundă a creștinismului ortodox.”

Lucrările lui Horia Bernea au puterea de a curăța ochiul de asperitatea prejudecăților și a extremităților, îl limpezesc și îl ajută să urmărească echilibrul tușelor, trecerea grațioasă a culorilor. Bisericele, iconostasele, grădinile splendide care stârnesc setea de absolut, unghiurile, aproape mistice, de abordare a unor obiecte simbol (coloane, ferestre, case sătești, căpițe de fân) vorbesc, în opera lui Horia Bernea, despre o civilizație deschisă, dar statornică în tradiție, care ascultă glasul conștiinței și cultivă frumusețea genuină ca pe o veritabilă artă și mărturisire a celor de jos, înveșmântate în prezența divină, despre cele de Sus, tot mai apropiate de smere-nita cugetare a civilizației țaran.

PR. JUSTIN-FLORIN DUMITRU

Convorbiri duhovnicești

→ însemna că îți asumai martiriul, pentru că, dacă erai prins, erai întemnițat, erai supus la cazne, dacă te lepădai de credință, scăpai cu viață, dacă nu te lepădai de credința în Preasfânta Treime Dumnezeu, erai martirizat.

Așa s-a întâmplat și cu Sfântul Nicolae. A fost pus în temniță, nu s-a lepădat de credința în Preasfânta Treime Dumnezeu și nu puțini ani a stat în temniță. A fost eliberat doar în anul 313, când Împăratul Constantin cel Mare a dat libertate creștinismului prin Edictul de la Milan din anul 313,

luna mai. Sfântul Nicolae s-a întors la credincioșii săi și a trăit până în anul 340, unele izvoare spun 341.

În anul 325, în Biserica, apăruse o erezie a lui Arie, care contesta dumnezeirea Fiului lui Dumnezeu, a Mântuitorului Iisus Hristos. Atunci a convocat împăratul Constantin cel Mare un sinod la Niceea, în anul 325, la care s-au adunat 318 Părinți, printre ei fiind și Sfântul Nicolae, să dezbată dacă era adevărată sau nu învățătura lui Arie din Alexandria Egiptului. Au condamnat învățătura ereticului Arie și cei 318 Părinți au alcătuit atunci prima parte a *Crezului* pe care îl rostim la fiecare sfântă liturghie și la

alte slujbe și rânduiei bisericești.

De aceea, întotdeauna, când roștiți *Crezul* să vă aduceți aminte că la alcătuirea lui a contribuit, în mod substanțial, și Sfântul Ierarh Nicolae, iar nu moș Nicolae. Sunt scrise multe minuni săvârșite de Sfântul Nicolae, atât în timpul vieții, cât și grabnic ajutător fiind celor care îl poartă în rugăciune și se roagă lui.

Mă gândesc că și printre cititori sunt oameni care au alergat la rugăciunile Sfântului Nicolae și au primit semn de la Dumnezeu că le-a ascultat rugăciunile făcute. Să spunem împreună: Sfinte Ierarh Nicolae, roagă-te lui Dumnezeu pentru noi!

Amvon

Sfântul

Celebrul sculptor Michelangelo, se plimba prin cariera de marmură din Cararra și privea cu atenție orice bloc de marmură. Un muncitor l-a întrebat ce caută. Sculptorul i-a spus: „Un sfânt”.

Muncitorul i-a replicat:

„Dacă doriți să găsiți un sfânt, căutați-l la biserică”.

Artistul n-a spus nimic, ci a continuat să caute. La un moment dat s-a oprit în fața unui bloc de marmură, a lovit în el cu ciocanul și a strigat plin de entuziasm:

„Iată sfântul meu”. L-a dus la Roma și aici a sculptat statuia minunată a unui sfânt.

Sculptorul

Un sculptor cioplea iute cu dalta și ciocanul un bloc mare de marmură.

Un băiețel, care se plimba lingând o înghețată se opri în fața ușii deschise a atelierului. Băiețelul privea fascinat ploaia albă de așchii

mari care cădeau din piatră la stânga și la dreapta.

Nu prea știa ce se întâmplă; omul acela care lovea cu înverșunare piatra aceea mare i se părea puțin ciudat.

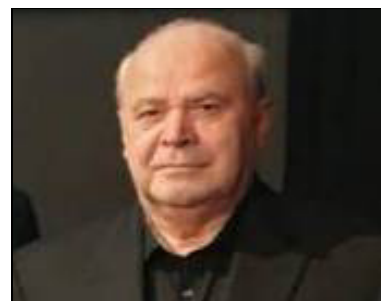
După vreo câteva săptămâni, băiețelul trecu din nou prin fața atelierului și, spre marea lui mirare, în locul blocului de marmură văzu un leu mare și puternic. Foarte tulburat, copilul alergă spre sculptor și-i zise:

„Domnule, spune-mi te rog, cum de-ai știut că în piatră era un leu?”

Perseverența sfinților siguranța mântuirii

Sunt momente în care viața ni se pare dificilă, iar situațiile inacceptabile. Procesul de luare a deciziilor devine neclar. Simțim că nu se mai poate și că nici nu vom găsi soluții într-un termen scurt.

A renunța este cel mai ușor și la-ndemână lucru atunci când întâmpinăm greul. Cred că cel puțin odată în viață, fiecare dintre noi am trecut prin situații când am fost tentați să renunțăm, ori chiar am renunțat.

În vremea goanei după aur, în Africa de Sud a sosit un explorator. A cumpărat un teren uriaș. A deschis mine. A angajat muncitori. A săpat. A săpat mai adânc. Și nimic. Luni de zile de trudă. Doar transpirație și gust amar. Apoi și-a vândut afacerea unui tânăr entuziast. Acesta a continuat săpăturile. Două zile numai. Și a descoperit... Witwatersand, cel mai mare zăcământ de diamante din lume! Asta pentru că a continuat acolo unde alții au renunțat!

Când omul renunță la tot, rămâne o singură plasă de siguranță, purtarea de grijă a lui Dumnezeu.

**Pr. Dr. GHEORGHE
NICOLAE ȘINCAN**

Asterisc

Om - Persoană - Oglindă - Lumină

Omul e persoană și nu individ și nu esență și nu masă inertă, - cum mulți... așa ziși filozofi și oameni de cultură se străduiesc să dovedească.

Am plecat la această mărturisire și meditație de la cuvântul psalmistului:

„Eu am zis în sinea mea: <Tot omul este mincinos>” (Psalm 115, 2).

Da, este mincinos tot omul care afirmă că omul e individ și nu tinde către numele de Persoană. Aceasta e tragedia timpului nostru, că ne construim turnul egoismului al propriului eu și excludem comuniunea cu Dumnezeu și cu oamenii și ne hrănim cu propriile iluzii și plăceri pline de deșertăciune.

Nu mai tindem către asemănarea cu Dumnezeu, care e calea firească a persoanei, ci, am ales calea individului, evident nefirească, - care ne duce în abisul infernului și care e blocată din start de întunericul

dens și e lipsită de lumină: - opusă, contrară divinității. Pentru persoană e supremă iubirea -, iar pentru individ este capitală ura...

Dobândirea Duhului Sfânt nu mai este nici pe departe idealul suprem al creștinilor.

„Numai cei care au biruit prin duh cele ale trupului vor învia întru fericire”, spune și ne sfătuieste totodată marele Bătrân, Varsanufie.

Numele oamenilor își au rădăcinile în Lumină, în Dumnezeu. De aceea este numit omul și persoană. Altminteri ar dispărea și elementele esențiale de gramatică, anulând persoanele și genul omului. Omul e o oglindă prin care se vede tot universul

și universul se „vede”, prinde viață în persoană. În caz contrar se instalează non sensul, depresiile, crizele și toate cele lipsite de lumină care le provoacă ura.

„Credința e ușa de intrare a lucrării lui Dumnezeu în ființa ta și în lucrările tale” (Părintele Dumitru Stăniloae). Credința deschide plafonul peșterii egoismului prin care pătrunde lumina dumnezeiască, fără de care nu vine nici iubirea. Acestea toate sunt prinse într-un lanț, al cărui capăt pentru noi cei păcătoși și necredincioși este credința. Credință care după cum bine știm deschide ușile nădejdei și ale iubirii, - sintetizând ale Luminii, ale Divinității.

Păi dacă toate semințiile care au avut și au gazdă această planetă numită Pământ au avut credința într-un Dumnezeu sau mai mulți, suntem noi modernii mai deștepți și am ocupat locul dumnezeirii sau, mai grav, am decretat moartă și am îngropat divinitatea?

VALERIU TĂNASĂ

Muntele Athos din Muntele Athos

(VII)

Sideroscastro, 21 septembrie 2003

Aici, la Mănăstirea, cu hramul „Sf. Mucenici Chiril și Iulita”, și bucătăria e cu totul alta decât ceea ce am descoperit pe Muntele Athos. Nici aici nu se mănâncă deloc carne, înafară de cea de pește, iar vinul pus pe masă era...alb. Ne-au primit cu ospitalitate feminină, cu căldură.

Aici maicile se roagă, muncesc, dar și ...citesc, și nu doar literatură patristică. În plus, ne-am înțeles foarte bine în... engleză. Pentru că le-am rugat să ne arate cum și din ce trăiesc, ne-au arătat atelierelor de pictură, de croitorie și confecții, de lumânări. Și propriul magazin de desfăcere pentru lucrurile realizate la mănăstire, dar și pentru alte produse legate de credință – tămâie, cruciulițe, carte religioasă.

Diferența între monahismul de la Sf. Munte și cel de la „șes” e substanțială și e decisă de izolarea pe care și-au asumat-o cei care au ales sihăstria.

La Mănăstirea de la Sideroscastro, credința are o componentă socială accentuată. Acțiunile de caritate, de ajutorare a bătrânilor care nu au urmași, a copiilor orfani sau cu handicapuri de tot felul ocupă un loc semnificativ în viața acestor maici. Din propria-le muncă ele nu-și asigură doar existența proprie, ci și pe a multor năpăstuiți ai sorții. Nimic însă, fundamental, în detrimentul ascezei, rugăciunii, smereniei. Și nici neduhovnicească nu mi se pare mândria cu care maicile ne vorbesc despre ceea ce fac. Comparăm, doar pentru noi, ceea ce fac ele cu ceea ce fac maicile din mănăstirile din România. N-ar strica un „schimb de experiență”. Ar avea ce învăța unele de la celelalte, dar mai ales ar fi pilduitoare existența acestora pentru maicile noastre.

Târgu-Mureș, 23 septembrie 2003

Prin Bulgaria trecem vânați de polițiști care, ca și mulți de pe la noi, nu sunt interesați să ne amendeze pentru vini mai mult imaginare, cât să se aleagă cu niscaiva Euro. N-au frică și nici rușine nici măcar de haina preoțească. Iau biruri la drumul mare. Zece Euro reprezintă un bacșiș

care ni-i face „prieteni” pe polițiștii bulgari. Se bucură și ei, dar mai ales noi, pentru că timpul, după atâta drum, e din ce în ce mai prețios pentru noi. Ne facem cruce, ca să nu spun că rămânem cruciți, dar ne facem drumul spre casă mai scurt.

De timpul nostru au avut grijă vameșii români de la Giurgiu, care ne-au luat bani pe te miri ce, până la a ne percepe o taxă de vreo 350 de mii pentru traversarea Giurgiului, pe care oricum nu-l traversăm, pentru că îl ocolim pentru a ajunge mai repede acasă.

La miezul nopții, am ajuns la Alba Iulia, care ne-a așteptat tăcută și întoarsă pe dos. Se pregătește, se gătește pentru un 1 Decembrie aniversar.

Mă așteaptă ai mei de câteva ceasuri bune. Mă despart de Î.P.S. Andrei, copleșit de șansa pe care mi-a oferit-o. Îmi spune că, dintre laici, sunt unul pe care-l simte aproape de biserică și drag inimii sale.

Cum să-i mulțumesc?

*

Acum, când transcriu însemnările fugare ale unui traseu parcurs într-un ritm care n-a prea lăsat loc liber pentru timp la dispoziția... călătorului, realizez că totul a fost un vis. Un vis întrecut de realitatea Muntelui Athos, care trebuie văzut, pentru că e un loc fără egal și poate oferi o experiență fundamentală. Nici nu știu dacă e mai bine să fie pregătit un astfel de pelerinaj sau e mai bine ca lumea de la Muntele Athos să fie descoperită cu inocența celui care nu vrea să fie în niciun fel influențat, care vrea să aibă un Athos al lui și numai al lui, dincolo de orice cunoaștere livrescă.

Muntele Athos după Muntele Athos. E nevoie de timp, de detașare, pentru a înțelege mai bine, retrăind, ce poate să însemne întâlnirea cu Muntele Athos pentru un mirean. Sunt convins că pentru confrății pelerini lucrurile sunt mai complexe. Aș fi fost curios să aflu care au fost trăirile lor înregistrate la cald, acolo. Muntele Athos în Muntele Athos. Eu am pus punct. Unul dintre puncte, pentru că, constat, de-abia am reușit să iau vâul de pe Muntele Athos. El mai are multe să-mi spună, eu mai am multe să-l întreb.

NICOLAE BĂCIUȚ

HELIO TROP

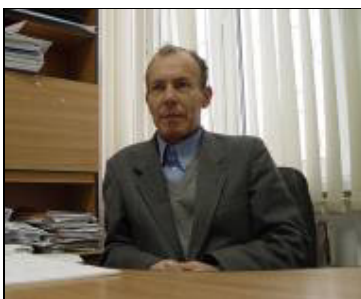
In memoriam Nichita Stănescu

Lumină din Lumină întru Lumină
Luminând,
dar
întuneric din întuneric întru întuneric
întunecând...
fiind și devenind
sămânță și plantă,
devenind întru fiind
din întuneric spre
Lumină din Lumină întru Lumină
Luminând.

A și C
A răpus de C
jertfă pe altar:
De miel, de miel...
C răpune pe A,
se răpune pe sine,
iară I se întreabă:
oare, ce e bine ?

BLESTEMUL LUI IANUS

Să nu mai simți din spate mângâierile
ierbii,
Să nu mai vezi decât idei în idei,
Să gândești una și să simți alta, în
fiecare clipă,
Să fii sănătos și să iubești o
Harfă, pe jumătate în apă,
iar jumătate în aer spre foc.
Să te convingi că nu ai convingeri
Și să accepți că nu ai dreptate,
deloc...
Să sperii că viața e joc,
când totul îți e împotriva,
când sus aerul nu mai poate fi
respirat,
când jos e doar un mâl senin,
să auzi doar țiuitul liniștii
și să rătăcești în speranță, căutând
alfa,
căutând...
Să bați și să nu ți se deschidă,
să cauți și să nu găsești între ziduri
decât un bocet de bocitoare plătită,
să nu simți nimic, dar să te doară
totul,
să nu visezi decât vise visate,
să te îmbolnăvești de nemurire,
dar să-ți dorești o moarte
să te sfâșie lupii în hălci
zgrunțuroase de cuvinte
și să nu ai în minte
niciun tipar.
Să-ți fie cald și frig,
să te dezmierde taurii-n coridă,
să călărești un pegas în coadă de
omidă,
să te cutremuri pân' la gradul zece

și să vibrezi în lumea-ncremenită
pe buză de amnar și ochi de iască,
să-ntârzii clipa când o să se-aprindă,
să te întorci spre arhe, un zălud
meșteșugar
cu aripi de-mprumut,
să nu mai crezi, dar să te rogi într-una
de vânătorul ce-și rănește mâna
scriind pe frunze epitafuri reci...
Nedumerirea ta sa fie-n veci !

MAICA

Ea țesea cu lumină subtilă,
pe urzeală aleasă țesea
un macat, o velință, o fotă,
o pânză subțire de ie
pentru fiecare fată din împărăția sa.

Când din nori strălucea vreo albină,
care rază se făcea și creștea,
iar în ochi de feciori se-aprindea o
lumină
și în inimi un miros de zambilă,
de primăvară ce se tot amâna.

Ea știa să descânte, ea știa să prevadă
Murmurând câte-o doină pentru
suflet pustiu,
când țesea și cernite și triste broboade
pentru bocetul mamei
și cămăși înstelate
pentru strigătul nenăscutului fiu...

PEISAJ CU INVOCĂȚIE

Plecat-am spre zările toate, pierduți
și nu mai e nimeni să lupte în munți,
dar liberi suntem să trăim, să pierim
și-n vaierul vieții nu-i timp să simțim
ce mici ne-am făcut, ce tăcuți.

Sunt sate pustii, dar ce viață a fost,
pământuri întregi viețuind fără rost
cetăți și gorgane se coboară din mit,
dar nu mai e nimeni să strige din zid,
să ceară ceresc adăpost.

Pe valea râului Mureș, în jos,
îngerii spun că în moarte-i frumos,
iar spiritul țării, trăind prin eroi,
prin visele nopții se tulbură-n noi,

ne cheamă: veniți înapoi!

ISPITIREA

Iluzie din cerul celălalt
Prin care tulburat am fost odată,
Când vii, e-o primăvară ne-ncetat,
Cu muguri, flori și fructe laolaltă.

Nebun fiind, cu sufletul curat,
Fiindcă păcat nu este niciodată
Pentru săracul care s-a-nălțat
Din focul minții cel puțin o dată.

Păcatul este-o patimă, dar cum
să viețuiești incandescent și pur,
Când rătăcit în umbra minții, drum
Zvăpăiat te tulbură-n azur.

TAINĂ

Oricărui lucru îi premerge ceva:
fie înțelesul, fie amintirea sa
și, dacă există ceva căruia nu-i
premerge nimic,
e pentru că locul locului își este
suficient sieși: locuire care cuvântă...
Oricărui cuvânt îi premerge ceva,
fie înțelesul, fie amintirea sa
și, dacă există cuvânt căruia nu-i
premerge nimic,
e pentru că rostirea rostirii își este
suficientă sieși: rostire care
gândește...
Oricărui gând îi premerge ceva,
fie înțelesul, fie amintirea sa
și, dacă există ceva căruia nu-i
premerge nimic,
e pentru că gândirea gândirii își este
suficientă sieși: gândire care
se cuvântă pe sine, într-un loc
de negăsit.
Orice loc de negăsit
premerge, într-adevăr, totul!

AUTOPORETRET

El nu știa nimic, doar visa,
toate fășneau spre luminișul lor
din izvor,
o izvorăre de veșnic aleph,
cu un vitraliu fără de margini...

Dar nici nu visa -
ci era visat
de o puritate decisă,
o punte, o grotă în munte,
între cer și pământ,
o empatie,
o fascinație,
un legământ.

GHEORGHE CUTIERU

Vatra veche dialog

Mihaela Aionesei

„Așa zisul „ținut secuiesc” NU EXISTĂ, aici este ROMÂNIA!”

Mihaela Aionesei s-a născut în 06.12.1971, în orașul Pașcani. S-a stabilit în 1982 în Târgu Secuiesc. Este absolventă a Colegiului Tehnic de Telecomunicații *Nicolae Vasile Karpen* din Bacău. Este prezentă în 30 de antologii și are publicate 13 volume din care două sunt de publicistică. A obținut mai multe (18) premii literare. Apare în 49 reviste din țară și de peste hotare, fiind membră în două uniuni de creație, **USR ȘI UZPR**. Se implică în numeroase acțiuni civice în care a susținut cu credință stindardul patriotismului.

Cu ocazia acceptării autoarei în **USR**, ea a declarat: „*Nu eu, ci Limba Română pe care mă străduiesc de ani de zile să o țin prin poezie la loc de cinste într-o zonă în care ea abia mai este auzită a intrat astăzi în USR*”.

- *De ce Târgu Secuiesc? Cum s-a obișnuit o familie de moldoveni în acest oraș din ținutul secuiesc?*

- Încep prin a vă mulțumi pentru interesul pe care-l arătați românilor din această zonă sensibilă, prin invitația la acest dialog, și a vă felicita pentru inițiativă, domnule Dinică. Trebuie să fac o rectificare, însă. Așa zisul „ținut secuiesc” NU EXISTĂ, aici este ROMÂNIA! Este o iluzie promovată de cei care nici după 100 de ani împliniți anul trecut de la semnarea Tratatului de la Trianon, nu sunt împăcați cu un fapt istoric recunoscut de marile puteri ale vremii. Am constatat că această sintagmă a fost preluată și de televiziuni și în presa națională, iar pentru românii din județele Covasna, Harghita și Mureș, care fac eforturi pentru a-și păstra identitatea

națională, este nu doar un fapt extrem de dureros, ci și o jignire. Este ca și cum s-ar fi delimitat de noi și ar fi acceptat deja că aceste județe din inima țării, nu mai aparțin României! Se inoculează astfel ideea că el chiar există, spre satisfacția celor care de ani de zile luptă pentru autonomia acestui ținut românesc. De ce să-i spui altfel pământului pentru care străbunii au plătit cu sacrificiul suprem ca el să se numească România? Este strigător la cer! Ni se răscolesc Eroii în morminte! Nici ca idee nu putem accepta așa ceva! Acest pământ a fost, este și va fi românesc! Este datoria noastră de a păstra cu orice preț moșternirea care ni s-a lăsat! Acum, că am lămurit această sintagmă pe care mi-aș dori mult să n-o mai aud/văd promovată în spațiul public, să continuăm dialogul.

„De ce Târgu Secuiesc?” Uneori soarta îți decide viitorul! Nu am ales să vin în acest oraș! Eram copil. Au ales părinții pentru mine și mult rău mi-au făcut, pentru că sufletește niciodată nu m-am împăcat cu dezrădăcinarea din locurile unde am copilărit. Destinul nu mi-a oferit în primii ani de viață prea multă stabilitate. M-am născut în Pașcani, vreo trei ani am stat în Piatra Neamț. Înainte de mutarea în județul Covasna, locuiam într-un sat din Buzău, Potoceni - satul copilăriei mele. Am avut sentimentul că am fost jefuită de tot ce-a fost mai frumos până atunci. M-am adaptat din mers pentru că nu am avut încotro, dar mereu m-am simțit incompletă. Chiar și când, mulți ani mai târziu, soarta a făcut să-l întâlnesc pe soțul meu, oltean născut în Caracal, și el ajuns în Târgu Secuiesc, tot printr-o conjunctură a vieții, când avea doar patru ani. Am crescut ca aparținând locurilor pentru că era singura soluție și nu aveam un alt „acasă”. Pe vremuri, părinții erau repartizați cu locurile de muncă în diverse localități din țară, așa se face că amândoi am ajuns în acest oraș. Nu exclud posibilitatea ca într-o zi să ne luăm lumea în cap și să plecăm spre locuri mai blânde, mai prietenoase, locuri în care Limba Română să fie acasă. Ne împușinăm ca români și este din ce în ce mai greu să suportăm povara „străinătății” în propria țară.

- *Ce dificultăți trebuie să depășească un creator implicat în realitățile zonei?*

- Dorul! Dorul de Limba Românească pe care nimeni și nimic nu-l poate înlocui! S-o auzi vorbind când mergi pe stradă, la magazin, la piață, oriunde... Să auzi poveștile oamenilor, problemele cu care se confruntă zilnic. Astfel ești cumva la zi cu „starea nației”. Este un dor pe care îl înțeleg doar cei care trăiesc în zone unde numeric sunt minoritari. Comunicarea este iar o problemă. Cea simplă și banală. De la un „Bună ziua” până la întrebarea „Ce faceți, sunteți bine?”. Cred că mai mult de 60% din populație, fie ei tineri sau bătrâni, nu pot comunica în limba română. Apoi sunt activitățile culturale care (îmi) lipsesc. Când ai în comunitate o elită intelectuală cu care să te întâlnești, să faci un schimb de idei, evoluezi. Așa, de unul singur, e foarte greu. Nu uiți limba, pentru că e ca și cum ți-ai uita mama, în schimb este dificil să o îmbogățești prin necomunicare. Dar poate și această povară a „singurătății” mi-a fost dată să împlinesc ce mi-a fost scris: să fiu primul scriitor român din orașul Târgu Secuiesc intrat în Uniunea Scriitorilor din România.

- *Într-una din poeziile tale și anume la o „Cina de taină” mărturisești: „Mi se spune tot mai des că nu văd cu ochi buni lumea că prea adun tristeți și tămâiez dureri cu lacrima”; sunt lacrimile celor 170 de familii de români care mai locuiesc în zonă sau sunt propriile lacrimi ale poetului?*

- Nu știu exact să spun dacă sunt doar ale mele sau lacrimile și durerile sunt amestecate și cu ale celorlalte familii de români. Când trăiești într-o comunitate bântuită de tristeți, care se vede și se simte pe la sărbători, preiei din caracteristicile ei fără să vrei. Rar văd câte un român cu adevărat fericit în aceste locuri. Bucuria lor este sfoasă și atunci când alți români din alte județe le trec pragul. Pentru că au învățat în toți acești ani să-și modereze toate pornirile. Evenimentele crude din 1990, când mai mulți români au avut de suferit, atentatul cu bomba ce urma să fie plasată la parada Zilei Naționale din decembrie 2015, ne-au făcut să fim mai rezervați, mai sceptici. Așa aș caracteriza comunitatea românească de aici. Bucuria de a trăi și-o exprimă la ei în casă, departe de priviri viclene. La biserică, singurul loc unde am posibilitatea să văd o mare →

OVIDIU DINICĂ

parte din românii trăitori în acest oraș, îi simt împovărați de griji, căutând să se întărească prin credință, și găsind în biserică un sprijin. O mare parte trăiesc din venituri modeste, alinarea lor fiind biserica - singura instituție care i-a ținut uniți pe românii din Ardeal de-a lungul istoriei.

- Scrii o poezie care denotă eleganță în exprimare, care reflectă expresia maturității. Poezia ta cuprinde simetrii de invidiat. Cum te influențează experimentele liricii postmoderniste?

- Vă mulțumesc pentru apreciere, domnule Dinică. Este măgulitor să știu că gândiți așa despre poezia mea. Cred că ceea ce observați d-voastră este mai curând expresia maturității emoționale, a perfecționismului spre care tind. A perfecționismului la care mă raportează eu atunci când încerc să-mi pun în echilibru mintea cu sufletul, desigur. Fiecare autor are o viziune proprie despre perfecțiune, poezie etc. N-aș zice că mă influențează un curent literar sau altul. Caut să mă exprim în forma care mă reprezintă pe mine, indiferent de tendințe. Mă interesează ce și cum se scrie, citesc revistele literare, urmăresc noile apariții editoriale, dar nu țin să fiu ca cineva. Cred mult că și spațiul geografic în care trăim ne influențează modul de a gândi, de a scrie. La fel de mult, viața personală și felul cum percepem și ne raportăm la lumea înconjurătoare. „Expresia maturității” de care vorbiți, cred că apare în timp, după ani de experiență, ori eu abia am intrat în al zecelea an de poezie, dacă este să ne luăm după debutul editorial din 2011. Peste încă zece poate voi avea un răspuns exact. Să fim sănătoși până atunci!

- De la apariția volumului „Cerșetori de stele”, 2011, editat la Art Book Bacău, până la discursul de acceptare înUSR susținut de Horia Gârbea, au trecut nouă ani. Cum ai caracteriza această perioadă? Care este crezul poeziei tale?

- Lung și greu a fost drumul și până la editarea primului volum într-un decembrie 2011. Au durat câțiva ani în care am activat pe diferite site-uri literare și într-un cenaclu online până am editat cartea de debut în poezie - „Cerșetori de stele”. Și atunci pentru că împlineam o vârstă rotundă și mi-am dorit un dar inedit, nu neapărat pentru că aș fi crezut în steaua mea. Așa a început parcursul

meu literar. După apariția cărții, nu m-am mai mulțumit să fiu publicată doar pe site-urile online. Am început să-mi fac curaj să trimit grupaje de poezii la concursuri. Premiile obținute mi-au dat un impuls, pentru că au urmat imediat și publicările în reviste literare care apăreau în format tipărit, participarea la întâlniri literare, antologii. Îmi doream mult să evoluez, să „rup” rândurile, așa că am cerut sfaturi unor poeți a căror poezie o apreciam mult. Nu m-am mai mulțumit nici cu asta, deși cei mai mulți m-au încurajat, fapt pentru care le rămân profund recunoscătoare. Simțeam că sunt la o răscruce. Așa că după apariția celui de-al șaptelea volum, i-am trimis un grupaj de poeme domnului Horia Gârbea și i-am cerut o părere. Nu m-a criticat, nici nu m-a apreciat, ci mi-a făcut câteva recomandări de lectură, cu blândețea și îngăduința profesorului care stimulează potențialul. A fost un moment decisiv pentru parcursul meu literar. Îi voi fi mereu recunoscătoare pentru sprijinul domniei sale acordat necondiționat, atunci când mi-a fost mai greu, când am avut cel mai mult nevoie de susținere. Este unul dintre puținii oameni care-și fac timp și pentru ceilalți, care răspunde la email-uri la orice oră din zi sau din noapte, care-și oferă tot suportul acolo unde simte că este talent. Mă bucur că am descoperit în dumnealui, întâi un prieten-mentor și apoi un șef de filială, (filiala poezie, București), așa cum este cu toți cei care apelează cu încredere la sfaturile dumnealui. Cât despre crezul poetic... Cred în Dumnezeu și în Sfânta noastră Maică - Limba Română - fără de care nimic n-aș fi. Sunt singurele refugii prin care noi, românii de aici, ne putem salva identitatea. Scriu ca și cum m-aș ruga. Scriu ca și cum m-aș dona pentru și în limba mea, așa cum scriam într-un poem: „nu, nu m-am jucat de-a poezia/ doar m-am donat în fiecare zi câte puțin/ în codul morse.”

- Cel mai cunoscut poet român din Spania, Mihai Gane, declara că tirajele volumelor sale au cunoscut un succes remarcabil de care nu ar fi beneficiat în România? Sunt impropriile condițiile actuale din România pentru afirmarea tinerei poezii?

- Am citit și eu despre succesul său remarcabil. Fiecare poet cu destinul, cu steaua lui. În România

mă îndoiesc că ar fi ajuns la performanța de a vinde peste 70.000 cărți, așa cum am citit în presă. Cred că nu doar talentul, ci și marketingul profesionist duce la succesul unui autor. Depinde cât de mult este dispusă editura să investească în promovare, în primul rând. Asigurând succes autorului, și-l asigură și pe al ei, iar în timp își scoate investiția. Ori la noi în România, se știe, un autor scoate bani din buzunar cu vârf și îndesat pentru a fi publicat la o editură de elită, iar asta nu-i asigură întotdeauna succesul, iar tirajele, în comparație, sunt insignifiante. Nu doar condițiile sunt improprii, ci și dezinteresul pentru cultură. Iar ceea ce s-a întâmplat cu unele reviste literare în perioada de pandemie, denotă clar acest fapt reprobabil. Cred totuși că succesul de azi, indiferent la ce nivel este, nu-ți asigură eternitatea.

- În 2020, ai reușit accederea în UZPR. Cum privește un gazetar experimentat ca tine realitatea în contextul integrării în Uniunea Europeană și dificultățile prin care trece România?

- „Gazetar experimentat” este mult spus. Am scris participând la acțiuni, implicându-mă trup și suflet, nu făcând analize politice ori economice. Avem destui specialiști pentru astfel de subiecte „grele”, nu știu dacă sunt eu în măsură să-mi dau cu părerea. Pentru integrarea în Uniunea Europeană, România a avut un drum lung și anevoios de parcurs încă de la primele demersuri care s-au făcut din anul 1993, când s-a semnat Acordul European, până în 2007, când a devenit stat membru al Uniunii →

Europene. 14 ani au trebuit să treacă până visul multora a devenit realitate. Numai că, după alți aproape 14 ani (2003 - 2021) de când este stat membru în UE, pe șoselele României nu curge lapte și miere, metaforic vorbind, ci încă dăm din groapă în groapă. Încă mai avem școli cu WC în curte, fără condiții igienice corespunzătoare, localități fără canalizare, gaze etc., spitale fără dotări, lipsa dispensarelor la sate, adică un minim necesar garantat pentru o țară care se vrea în rândul elitelor. Dar avem în schimb, cu bani grei, unele stadioane pe care intră oile slobode la păscut, cămine culturale ori săli de sport unde își dau întâlnire liliicii, avem orașe unde se schimbă borduri cu mii de euro, palmieri plantați nu mai știu pe unde și cine știe câte achiziții de zeci de mii de euro dosite prin depozite, bani care ar fi trebuit investiți cu mai multă chibzuință. O țară fără educație este ca un tren care merge pe o cale ferată defazată. Nu spun că nu s-au făcut și lucruri extraordinar de bune cu fondurile europene și că, da, România a evoluat, dar prioritar nu a fost niciodată să-i fie puțin mai bine și omului de rând. Faptul că a crescut rata analfabetismului și a abandonului școlar, este iarăși o dureroasă realitate, pentru care din păcate, nu s-a găsit o modalitate de finanțare pentru a stimula învățământul românesc, așa cum știm că fac vecinii noștri cu românii de etnie maghiară de la noi din țară. Adică tu, stat român, n-ar trebui ca prioritar să-ți fie să investești în viitorul tău, înainte de orice? Adică în tineret, în copii? Te îndatorezi împrumutând până la nu știu a câta generație, dar te-ai întrebat din ce vei plăti dacă cei pe care nu-i școlarizezi azi, mâine vor fi cei cărora tot tu le vei da un ajutor social? Ne entuziasmăm când vedem o bucăciță de autostradă, dar avem copii care merg trecând prin mocirlă ori parcurgând kilometri pe jos până la școală. Clădiri istorice din patrimoniul național - simbol al românismului, în paragină. Și acestea sunt doar câteva exemple. Pandemia ne-a arătat cea mai crudă realitate a țării în care trăim: suntem veșnic nepregătiți și aproape corigenți în toate domeniile! În această perioadă în care s-a instaurat mai întâi starea de urgență, apoi cea de alertă, mi se pare că s-a cam pierdut controlul asupra a orice

ține de România. Cu îngrijorare privesc spre viitorul copilului meu și al generației lui. Mai departe nici nu am curaj să mă gândesc. Nu cunosc în ce stadiu s-a ajuns cu adevărat, dar îndatorarea țării pe termen lung nu aduce nimic bun, cu siguranță. Și este păcat! Țărișoara asta, deși jecmănită de străini și neubitori de țară, care au vândut ori au înstrăinat aproape tot ce-i românesc, are încă multe resurse neexploatate să se mențină pe picioarele ei fără să fim nevoiți să fim slugi la alții. Încă mai am puterea să cred în minuni. Să cred că o forță divină ne va salva de pe marginea prăpastiei.

- *Între Poet și Gazetar apar divergențe?*

- Probabil un gazetar profesionist ar spune un mare DA! Pentru mine, care am scris articole de presă din pasiune, cu același suflet cu care am scris poezia, scoțând mereu partea luminoasă a lucrurilor în evidență, nu există nicio divergență, decât aceea că trebuie să ne împărțim timpul, iar cel de gazetar mi-a furat mult timp în detrimentul poeziei. În acest sens, vreau pe viitor să aplic o corecție și să acord timp mai mult poeziei. Deși au mers paralel mai bine de șapte ani, cred, totuși, că pentru calitate, trebuie să te dedici cu adevărat doar unei pasiuni.

- *Găsești că sunt discrepanțe între generații, dar între minorități și năzuințele naționale?*

- Suntem atât de dezbinăți ca societate, încât nu-i de mirare că

există tot felul de discrepanțe. Tânăra generație nu face excepție. Vina ne aparține nouă, celor care nu am știut să le dăm modele de conduită și i-am adus mereu în prim plan pe cei certați cu legea. Sintagma „Jasă că merge și așa” fără a-i responsabiliza, fără a-i face să înțeleagă că în afară de drepturi au și obligații, libertatea dusă la extreme, fără teama că vor putea răspunde penal într-o zi, neîncrederea și alte bube canceroase ale societății noastre, au dus la anumite derapaje între generații care nu mai pot fi controlate. Cât despre minorități, cred cu tărie că năzuințele țaranului român sunt aceleași cu năzuințele țaranului de orice etnie ar fi el; acelea de a avea sănătate, vreme și vremuri bune, spre a-și munci pământul și a-și spori avutul fără să aștepte ceva de la guvernăți, atâta timp cât nici de o parte, nici de alta nu vor fi „elemente neprietenoase” care să agite spiritele și să reaprindă flăcările istoriei. Cu politicienii, indiferent de care parte a baricadei sunt, ne-am cam lămurit. Nu ne rămâne decât să alegem noi calea înțelepciunii și a credinței.

- *Patriotismul este cel care te motivează și te îndrumă în acțiunile civice. Există cumva delimitare între a fi patriot și a fi naționalist?*

- A fi patriot este un dat! Înseamnă să-ți iubești țara, istoria, neamul, limba, portul, locul natal, eroii, doina. Să tremuri pentru frunza căzută, să te topești de drag chiar și de firul de iarbă călcat în copite de o mioară. Este înscris în ADN-ul celui născut să fie așa. Acest sentiment îți dă impulsul să faci lucruri, să iei atitudine, să sprijini acolo unde este nevoie. Implicarea mea în acțiunile civice a venit ca un răspuns firesc la cerere. Este datoria mea de creștin, de român. Nu-i nimic ieșit din comun. Depinde mult și de natura omului, de disponibilitatea lui de a fi în slujba aproapelui.

Naționalismul care nu dezvoltă un cult al superiorității față de altă etnie sau nație, fără derapaje care să provoace ură și disconfort interetnic, are și el partea lui bună, mai ales în acest context politic, deloc favorabil Ardealului. Cineva trebuie să se împotrivescă abuzurilor, să ia atitudine împotriva trădărilor, să apere și să salveze ce se mai poate, și nu vād pe nimeni atât de dispus să se sacrifice luptând pentru un ideal, pentru valorile străbune și binele țării, →

precum sunt naționaliștii. Având în vedere că tot mai mulți „străini” iau decizii pentru țară, cele două noțiuni au ajuns să se contopească. Uniți, încrezători și fără orgolii, într-o zi vor deveni o forță de care se va ține cont.

-De curând, în luna decembrie, a apărut volumul „La Pas prin Patria Mamă”. Ce cuprinde această carte, este ea o declarație de dragoste care te reprezintă?

- De fapt, cartea a apărut mult mai repede. Pe 25 septembrie a fost prezentată într-un cadru academic la Sesiunea Națională de Comunicări Științifice „Românii din Sud-Estul Transilvaniei. Istorie. Cultură. Civilizație”, Universitatea de Vară Izvoru Mureșului/ Harghita. Invitația la această sesiune a fost și impulsul de care am avut nevoie pentru a mă apuca de lucru. Pentru participare era nevoie de o lucrare privind „Românii din Sud-Estul Transilvaniei”, iar o carte care să reflecte viața socio-culturală, mi s-a părut mult mai potrivită decât o lucrare de câteva pagini. Editarea celor 300 de volume a fost mai anevoioasă în această perioadă, întârziată și de volumul mare de lucru al tipografiei, dar și de faptul că am făcut câteva modificări la copertă și în interiorul cărții. În decembrie, au apărut câteva cronici, de aceea a fost promovată mai mult pe Facebook și în presa scrisă. Mi-am permis ca de Sfântul Nicolae să o trimit în dar unor scriitori, jurnaliști, care mi-au făcut onoarea de a-și exprima părerea despre conținutul ei. Adică, 100 de articole, în marea lor majoritate, apărute în cotidianul „Mesagerul de Covasna” cu care colaborez din 2013. Multe dintre ele reflectă viața culturală ori frământări prin care a trecut societatea românească din județul Covasna și implicarea românilor în diferite acțiuni de susținere a identității românești și mai ales a Sfintei noastre Maici - Limba Română, vitregită de prea mulți pe aceste meleaguri. Acțiuni la care am fost prezentă. Așa cum am fost prezentă și în comunitățile românești din Republica Moldova ori Ucraina, unde am avut câteva activități frumoase prin intermediul ASTRA - Asociațiunea Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român, Despărțământul „Mihail Kogălniceanu” din Iași. Da, se poate spune că este declarația mea de

dragoste, declarația mea de identitate. Poate fi considerată și un manifest blând împotriva nepăsării autorităților, împotriva abuzurilor care au avut loc de-a lungul timpului asupra limbii române, marginalizată în favoarea altei limbi pe care am fost obligată la un moment dat în copilărie să o învăț ca limbă străină la școală, în condițiile în care elevii de la secțiile maghiare învață limba română ca pe o limbă străină, nicidecum așa cum ar trebui, ca limbă oficială de stat. Cartea este un manifest în apărarea Limbii Române, tocmai prin promovarea a tot ce este românesc într-un ținut pe care alții îl vor altfel.

- Ce alte acțiuni urmează să realizezi în noul An? Cine te sprijină în organizarea lor?

- Un citat celebru al lui Woody Allen spune: „Dacă vrei să-L faci pe Dumnezeu să râdă spune-I despre planurile tale de viitor!” Au fost idealuri pentru care am luptat și s-a

ales praful de ele, și situații pentru care n-am făcut mai nimic și s-au împlinit pentru că așa a fost scris. Bunul Dumnezeu le rânduiește pe toate. Am această credință după ce m-am întors în țară, cu două săptămâni înainte de declararea stării de urgență, dintr-un pelerinaj la locurile Sfinte din Israel. În cele două ore cât a durat până am reușit să intru la Mormântul Sfânt, pentru că la rând așteptau mii de oameni veniți din toate colțurile lumii, m-am rugat să mi se arate Calea. Și, Slavă Domnului, a fost la fel de clară ca și cum aș fi privit în oglindă. Așa cum nu mi-am propus nimic în anul 2020, (nici măcar pelerinajul), nici pentru 2021 nu am vreo acțiune planificată. Acțiunile mele au venit ca un răspuns la cerere. Sunt omul care nu poate sta deoparte dacă mi se cere ajutorul. Omul care astfel își încarcă bateriile, se simte util societății plină de nevoi din care face parte. Fac ceea ce vine din impuls, cu credința că fac bine ceea ce fac.

Oamenilor generoși din țară, care de ani de zile sunt alături de comunitatea românească din județul Covasna, trebuie să le mulțumesc pentru toate câte împreună am făcut în anul 2020.

Pentru că ei sunt cei care m-au sprijinit atunci când le-am cerut ajutorul și m-au onorat cu încrederea lor. Încredere care îți dă sentimentul că ești omul potrivit la locul potrivit. Mare este puterea Domnului. Atât de mare, încât, dacă am realiza, cu siguranță am înnebuni. Anul 2020 m-a învățat că temerile sunt doar niște limite pe care adesea ni le punem pentru a ne proteja de eventuale eșecuri.

Când reușim să le trecem, descoperim în noi un om pe care-l țineam la colț pe coji de nucă. Deși la nivel planetar a fost un an foarte greu, pentru mine, din punct de vedere spiritual, a fost anul în care am simțit că am urcat o treaptă, urmând o Cale pe care am îmbrățișat-o de bună voie și pe care voi rămâne spre a mă desăvârși spiritual punându-mă în slujba aproapelui. 2020 a fost anul în care am înțeles Calea adevăratei Credințe. Anul în care nu am recunoscut pe nimeni mai presus decât Mântuitorul Iisus. Și așa va fi până la apus.

-Îți Mulțumesc și-ți doresc mult succes!

Cine sunt eu?

**Cine sunt eu?
mă întrebă o voce la radio.**

Cum să răspund, Doamne, la asemenea întrebare când m-ai trimis în lume legat de pânțele mamei și-acum sunt orb surd și gol doar strigătul mi l-ai lăsat să-l tac când doare.

**Cine sunt eu?
Haină împrumutată din trupul nu știu cui culoare spartă dintr-un curcubeu veșnică umbră călătoare, cine, cine sunt, Doamne, eu?**

Un râu de lumină gângurește un pumn de lut se răzvrățește tac și îndur...

Liniștea dintre ani trece prin mine precum șenilele de tanc, în urma lor se adapă blândețea lui Dumnezeu...
MIHAELA AIONESEI

Tripura Sundari

De astăzi, inspir îngeri
minusculi, microscopici
expir aburi toxici
și atomi dezagregați.

De astăzi, pot săruta timpul.
Îi pot întoarce tandrețele.
Nimic nu mă-mpiedică să-i cern
Nisipul și să-i întorc clepsidrele.

Tripura Sundari mă cheamă să
strâng
în mantrele tainice energii de titan.
Cu ele să spulber colosul nătâng
ce-mi ocultează sensul în fiecare an.

Luna se scaldă în gleznele mele,
oglindea îi este aura mea.
De azi, inspir îngeri în alveolele
mele,
cu nemărginire umplu de azi, inima.

De astăzi, sărutul timpului
îl depun cuvios peste vreme.
De astăzi, zbaterea furibundă a
clipelor
o vrăjesc, iar pe ele le agăț în poeme.

SONET I

Total, definitiv și iremediabil
s-a încuibat în fibrele ființei,
cu forța unei fiare din jurasic,
devoratoarea secretelor dorințe.

Tu ai adus-o, pe când o gândeai
într-o cruzime tandră sfârtecă.
Mi-ai insinuat-o în neuroni și-n grai,
până ai dărâmat ultima baricadă.

Că te-ai născut din nou în trupul
meu
e doar un semn de binecuvântare,
nu-i vina mea și nu-i păcatul tău.

De nu veneai, muream fără să știu
că între a iubi și-a fi iubit nu poate
exista
nici punct, nici semn de întrebare!

SONET II

Stelele tale scânteiau peste mine.
Se strânseseră toate-n aglomerări
lucitoare.
Și vărsau visătoare un spot de
lumine
Prevestind în poveste doar
binecuvântare.

Stelele tale tremurau în scânteii
Slobozind adiere din vântul
schimbării.
Filtrau peste mine fiori dumnezei
Răsăriți din cotloanele descătușării.

Când stelele vin să se-alinte pe cer,
Luminându-ne nouă întâlnirea
bogată,
E semn că tocmai s-a aprins un
mister.

De n-ai să-nțelegi nicicum, niciodată
ce-i cu iubirea aceasta din noi,
stelele tale muri-vor deodată...

SONET III

O altă zi, o nouă așteptare,
Aceeși viață din același timp,
În veșnicia ei neschimbătoare
Se-adună-n ani și nu se dă la schimb.

Aceeși așteptare-n altă zi
Se-mbracă-n lungi tristeți de
dimineață,
Iar pe-nserat, când doar s-aștepți mai
știi,
De tine zbor de vis și dor se-agață.

Ce-i ziua asta care vine azi
s-aducă așteptări fără răspuns,
ce-n vanitatea unui singur ceas

Se risipesc cu totul în apus?
Iar mâine vine să se facă azi
Fără s-aducă așteptărilor răspuns.

Inimă exfoliată

În foi de lumină te desfăci, inimă.
File roșii răsfoiesc bătăi ticăite
alene.
Clepsidre de sânge măsoară în tihnă
Restul vieții picurate în vreme.

Raze de lună în lavă se scurg.
Magmatice, roșii, aprinse scânteii
Clocotesc în dogoarea de sânge și
plâng
Tremurare de suflet în fracția ei.

Un vâl al Mayei îmbraci, inimă

Și-ți ascunzi slăbiciunea sub apele lui.
Iluzia-nvăluie-n perfidă lumină -
Translucida magie a aparentului.

Iluzii clocotesc în dogoarea de
sânge.
Se-nchid în tic-tac poemele ei.
Inima, cu suspin, filele rupte își
plânge.
Foile arse din scrum fac scânteii

Aeternitas

Nu mai deschizi ușa casei întristate.
Fără tine e grotă pustie,
amorțită în tăceri disperate,
cu geamuri în umbră fumurie.

Te văd uneori în vise, când tânjesc,
scufundată în grea letargie,
ca sub o umbrelă să mă protejezi
în spiritul tău cu dragostea vie.

Dar o luaseși înainte, peste prag.
Ai uitat că exist și-ai plecat în avans.
M-ai exclus de la drumul în doi,
ca un partener ce se desprinde din
dans.

Înainte mea erai cu un pas.
Nicio șoaptă nu mai avea ecou.
Inima sub suflul tău adăposteam,
energiile noastre imergeau în hallou.

În cerurile searbede te-ai urcat.
Mirată și tristă te strigam.
În mirul norilor te-ai îmbăiat
și-n tăcerile eterne te încuiam.

Universul de rune

Runele s-au instalat în lumea
noastră.
Le-au crescut etaje, scări și au păsări
în colivii.
Locuim între rune ca într-o fereastră.
Ce înseamnă ele pentru noi, tu nu știi.

Gândim la unison, dar vorbim
enigmatic.
Uneori, ar părea că ne mințim.
Ne-ascundem sub semne și trăim
fantomatic.
Dormim printre rune și visăm că
trăim

iubirile nebune ce nu le-ntâlnim.
Și-așteptăm dezlegarea din ritmul de
inimi
Cu tăcerile noastre ne târguim.
Iubim printre rune un clocot de patimi.

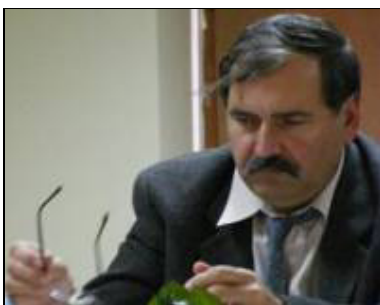
VALERIA BILȚ

Starea prozei

COVIDUL DIN VIS

De-a lungul timpului, pe strada noastră, două locuințe avuseseră un statut cu totul aparte, mai bine-zis cu locatari necomunicativi, care-și petreceau mai tot timpul singuri, cu porțile încuiate în timpul zilei. E vorba de casa unei femei care, imediat după război, trăise zeci de ani singură, într-o casă veche, de pământ, aflată chiar pe colțul dinspre răsărit al străzii. Rămăsă domnișoară bătrână și marcată de moartea a doi frați pe front, de alții doi închiși politic și de unul cică dispărut în lagărele din Rusia, dar pe care în realitate, îl ținușe ea ascuns în dulap, 15 de ani, că fusese legionar, femeia nu putea să nu se însingureze de tot. În sfârșit, ceva mai târziu, cealaltă casă suspectă era situată în colțul opus al străzii, cea a unui domn Breb care, tot așa, părea a ascunde ceva sau pe cineva în casă. Cei mai mulți dintre vecini erau convinși că de unde iese fum, trebuie să fie și foc.

Așa se face că într-una din zile, o cortorăriță ce ghicea în cărți, întrebată fiind de această casă atipică, zicea că Breb cel Bătrân care murise în urmă cu vreun an, doi, ar fi adus din țara de unde venise, un om-robot de existența căruia românășii noștri nici nu auziseră. Un om ca o păpușă, de-adevăratelea, născută cu o placă pe piept, plină de butoane și dotat cu un sertar la care pot să apară ca din senin, coli de hârtie scrise automat. Era imposibil ca vecinii noștri să creadă asemenea enormități. Se întrebau unde putuse piti dl. Breb cel Bătrân atâția ani în șir, asemenea omuleț miraculos? În ce geantă și mai ales ce făcea cu el? „E plin pieptul lui de botoane – zicea cortorărița - și face toate serviciile trebuincioase, pentru ca traiul stăpânului său să hie unul împărătesc. Că dacă Breb vrea să nu mai mănec și deci să nu mai meargă la tauleță, nu mai mănecă și nu mai mere. Ci apasă pe on boton și se sânte ca cum ar hi mănecat și ca cum s-ar hi dus pintru el la tauleță. Vrea dl. Breb să beie o cafea cu frișcă de la mama ei, apasă pe on boton și se sânte ca cum ar hi beat. L-am văst io când i-am trecut odată pragurile, ce bine o ducea el și că, dacă ar hi fost să nu mai moară niciodată comunismu’, toți oamenii din țară ar hi dus-o așa”. Cam aceasta era distracția de pe strada noastră în vremea anilor '90 când lumea era conștientă că nu degeaba mănecase o viață întregă, numai „salam cu soia”. Cortorărița era la fel de atractivă ca bunică-sa, tot așa,

o femeie pe cât de chipeșă, pe atât de plină de harul povestirii. „Dar toate astea - adăuga tânăra cortorăriță – sunt floare la ureche, pe lângă proorocirea cea mare pe care a făcut-o omul cu pricina, Breb cel Tânăr, atunci când eu i-am fost trecut acestuia pragurile – cum că focul cu care va arde Dumnezeu lumea în timpurile de pe urmă, va hi de fapt o boală care, intrată odată între oameni, nu va mai hi stârpită veci și pururea, numa’ când să va termina regatu’ Diavolului, adică cei o mie de ani de domnie a lui”. O plăteau vecinii pe țigancă, pentru a o stoarce de informații despre Breb cel Tânăr și mai ales despre omul-robot, averea lui Breb cel Bătrân, despre care unul dintre vecini pe nume Melchisedec o întrebese dacă e bărbat sau femeie. Ea și pe aceasta o știa răspunzând că omul-robot ziuca era bărbat în toată regula și noaptea se făcea femeie. „O fâmeie frumoasă pe care noaptea, dl. Breb o culca cu el în pat. Și că sânșura treabă mai urâtă era că dl. Breb se vedea obligat să spele nu numai hainele de bărbat și de fâmeie a omului-robot, ci chiar să-l primenească așa cum scrie la carte. Și că dacă nu poate face ceva robotul îi că nu știe a grăi, chiar dacă știe să rādă și să plângă ca păpușile moderne. Noaptea îi cresc țâțele văzând cu ochii, ca mingile de fuțbal și buicile ca bostanii de țară, iar organu’ cu pricina se trage în lontru sânșur, când proprietaru apasă pe boton, iar în locu’ lui apare imediat o scorbură cu tot țoc-poc, ca când ar fi on organ de muere”. Că era sau nu adevărat ce spunea țigancă plină de șarm, nu-și punea nimeni întrebarea. Lumea se mulțumea să rămână mută la tot ce auzea. Unii dădeau din cap a mirare, alții mai și făceau repede conexiuni cu ce văzuseră ei înșiși la cei doi Breb, de-a lungul timpului, prin crăpăturile gardului sau cu ce povesteau gaziștii și electricienii când ieșeau din casă după controalele de rigoare. Cum că Breb bătrânul fusese unul dintre medicii curanți ai lui Hitler. **Văzând** atunci cum mergeau treburile cu războiul, Breb care încă nu se chema Breb și-ar fi însușit actele unui evreu

gazat la Auschwitz și, dându-și o identitate falsă, a dispărut de acolo ca prin minune, venind definitiv în această parte a Europei unde avea să fie declarat, spre norocul lui, nebun și unde își luase definitiv numele de Breb. Ieșea pe dealuri la păscut, de dimineața până seara, cu două mieluțe de zăpadă și o căpriță, și în rest, mai muncea grădina. Adică ceea ce avea să facă și urmașul său, Breb cel Tânăr, care nu era nici fiul doctorului bătrân și nebun, el însuși medic nebun, nici nepot, ci fiul unui prieten care dorea ca fiul său să fie inițiat în leacuri băbești, vechi de când lumea. Cu toate astea, Breb cel Tânăr îi semăna perfect lui Breb cel Bătrân. Avea aceeași barbă albă de sihastru, trăit cel puțin ani și ani, în crăpăturile munților. Avea același har de a vorbi, numai că era puțin mai înalt și ceva mai suplu.

Într-o zi de aprilie, pe timpul stării de urgență, Breb cel Tânăr descuie portița, ieși în stradă și zberă zicând că noaptea precedentă veniseră trei inși la el, la pat, și-l forțaseră să guste ceva dintr-un pahar. Zicea că, după ce ar fi gustat de-adevăratelea din pahar, unul dintre indivizi, cel mai înalt și gras, ar fi zis: „Te felicităm, bătrâne, pentru curajul cu care ai primit, iată, Sars-cov 19, la modă azi. Du-te la spital și testează-te”. Repede, auzind acestea, Melchisedec sunase Smurdul, anunțând încă un caz de infectare cu noul coronavirus în orașul lor. Bătrânul urcase în ambulanță și dus a fost. La o săptămână se auzise cum că domnul Breb cel Tânăr ar fi murit sufocat în somn și, mai apoi, după noile „directive” apărute de când cu pandemia, trupul i-ar fi fost incinerat.

Abia după moartea celui de-al doilea bătrân care viețuise în acea curte stranie, cunoscut cu numele de Breb cel Tânăr, avea să fie începutul nenorocirilor pe strada noastră. Cu toate că în casa aceea nu mai locuia nici picior de om, vecinii vedeau, odată cu lăsarea întunericii, cum se aprindeau în camera din spate toate luminile, ca și când dl. Breb cel Tânăr ar fi revenit acasă, în timp ce dintr-una din camere se auzeau în surdină, voci acoperite de acorduri de pian. Unele femei, cu ceva imaginație mai multă, jurau că e vorba de strigoi care vin, aprind lumina și vorbesc în casa goală, ca-n târg. Dacă cineva întreba ce strigoi putea veni noapte de noapte, ele răspundeau că strigoii celor doi Breb veneau să converseze cu omul-robot, lăsat de izbeliște în pat.

Totuși vecinii nu stăteau liniștiți. Se gândeau la animalele rămase după→

NICOLAE SUCIU

plecarea celor doi, în ograda casei, flămânde și setoase, așa că, la propunerea lui Melchisedec, decisese să alcătuiască un comitet care să decidă intrarea lor cu forța în curte și în casă, pentru a salva ceea ce se mai putea salva. Nu fusese nevoie să spargă porțița, deoarece cheia fusese așezată frumos în cui, pe stâlpul din dreapta porțiței, ca în vremuri de demult, iar cheia de la ușa casei o găsiseră frumușel sub ștergătoarea de la intrare. Așa că într-o zi, intrară în casă, căutără omul-robot peste tot și, spre uimirea lor, nu-l găsiră. Nici măcar oițele și capra nu le găsiră. Vecinii nu se dederă însă, bătuți cu una, cu două și căutară în pivniță și în pod și nu găsiră nimic din ce căutau, doar auzeau voci venite din pereți și din tavane, camuflate de acorduri vagi de pian. Voci de oameni parcă torturați, venite ca niște ecouri, nu se știe de unde, de pe celume, îi impresionară într-atât pe vecini, încât aceștia ieșiră din casă și din curte, așezând cheile la locul lor.

Ieșind din casa Breb, Melchisedec le povesti bărbaților care îl însoțiseră acasă la el, la un șpriț, ce-i povestise tatăl lui, Melchisedec cel bătrân, fie iertat, despre bătrânul Breb, fie iertat și el, și anume, cum mărturisise el în spital că îl cunoscuse bine pe doctorul J. Mengele de la Auschwitz, cu care fusese coleg de breaslă. Vorbea din postura celui care auzise despre operațiile acestuia, de la evreii ale căror rude muriseră incinerate în respectivul lagăr de concentrare.

- Cum? Bătrânul Breb a fost internat în spital? – veni întrebarea lui nea Sandu, cel mai în vârstă dintre vecini.

- Da – răspunse Melchisedec - În același salon cu tata. La chirurgie-ortopedie. Tata avea un deget de la picior fracturat, iar, Breb mâna stângă...

- Îmi închipui ce militarie făcea el, cum era fixist, cu cadrele medicale... – făcu Gigi, un bărbat între două vârste, cu sprâncenele împreunate.

- Făcea și nu făcea, vecine. Zicea tata că avea grijă tot timpul, să nu se dea de gol că era om normal.

- Adică?

- Trebuia să apară tot timpul în fața societății, ca un medic nebun. De aceea, de multe ori, vorbea te miri ce enormități sau râdea și plângea din senin. Cică-l întrebese odată, pe chirurgul care-l operase, ce sistem de tortură i s-ar fi aplicat în zilele noastre, lui Isus. Adică în anii '60-70. Tot el răspundea la întrebare. Zicea că în modernitate, Isus nu ar fi fost nici spânzurat, nici tras pe roată, nici

ghilotinat sau pușcat și nici pus în scaunul electric, ci ar fi fost internat la nebuni.

- Și ce mai zicea tatăl tău că zicea doctorul Breb? – veni altă întrebare tot de la Gigi

- Hm! – făcu Melchisedec tot mai tentat să povestească lucruri neștiute de nimeni de pe strada lui, simțindu-se ca un Cristofor Columb în materie de noutăți - Erau nopți în care niciun bolnav și nici asistentele nu dormeau de groază, așa urât făcea doctorul câteodată.

- Era violent? – se auzi glasul subțire al lui Ică

- Nici povești de așa ceva. Din contră, era foarte liniștit. Noaptea însă, vorbea tot timpul, cu tot felul de pacienți aflați în dulapul din salon, și rostea foarte des termeni medicali. Zicea că *Occipitalii* trebuiau transplantați de la un adult, unor copii. Apoi zbiră: „Nu! Lăsați-! O să-l aveți pe conștiință!”

- Așa zicea?

- Da. Așa zicea. Și, sculat din așternut, mergea la dulapul unde asistentele țineau medicamentele. Îl deschidea cu mare zgomot și, văzând acolo ceva neplăcut. Rostea nume ca profesorii Otmar Freiherr von Verschuer, Theodor Mollison, Profesorul Ernest Rudin și doctorițele Martina Puzyna și Dina Babitt. Apoi, extrem de nervos închidea ușile izbindu-le, după care se întorcea la loc în pat și dondănea până la ziuă, același enunț: „Înțelegeți odată, pentru Dumnezeu, că voi ați murit pentru totdeauna”. Într-un final, veneau asistentele, îi aplicau o injecție și apoi se liniștea.

- Și cine erau toți cei pe care Breb cel Bătrân îi vedea în dulap? – băgii Gigi

- Cine erau? Păi cine puteau fi decât doctorii și asistentele cu care lucrase la Auschwitz...

- Și când era treaz ce zicea Breb că vedea noaptea în vis? – întrebă nea Sandu aprinzându-și o țigară

- O-ho! – zâmbi Melchisedec de plăcerea de a se avânta într-o asemenea

Adriana Jurma, Dincolo de cuvinte

discuție ca aceasta - Cică zâmbea, dădea din umeri și zicea în românește: „Habar n-am. Mi-o fi căzut rău cina”.

- Și crezi că visa câte ceva din cele ce-i povestise Mengele în tinerețe? – îl provocă nea Sandu din nou

- Asta eu nu mai știu – băgii Melchisedec pe un ton scăzut - Tata reținuse totuși, în săptămâna aceea, cât stete în spital, niște nume aiurea.

- Și după spitalizare n-a mai stat de vorbă cu bătrânul? – veni iarăși întrebarea lui nea Sandu

- Nu. Dacă mai aveau să se întâlnească pe stradă de atunci, aveau să se comporte ca și când nu l-ar fi cunoscut pe tata niciodată.

- Și totuși. Să înțeleg că le avea bătrânul cu medicina?... – mormăi Gigi

- Da – răspunse Melchisedec - Cu toate că de multe ori nu era coerent.

- Vorba vine, Melchisedec. Nu era coerent în mod intenționat...

Nea Sandu, tot mai curios:

- Să înțeleg că și Breb Tânărul se comporta tot așa, măcar că n-avea cum să ascundă ceea ce ascunsese Breb cel Bătrân?

Melchisedec, ca zăpăcit:

- Și cu Tânărul am discutat la coadă la farmacie, pe trotuar, la distanță, așteptând să ne cheme înăuntru, pe câte unul cum zice azi, legea cu pandemia – răspunse din nou Melchisedec - S-a întâmplat chiar cu vreo săptămână înainte de a fi dus definitiv, cu Smurdul la spital. Am povestit cu el, acolo, pe trotuar. Abia l-am recunoscut cu masca fixată pe figură. Noroc cu barba albă și lungă, cu fesul gri de lână și cu halatul decolorat, antic, vechi și de demult... Neavând ce face, am vorbit despre pandemia asta, nenorocită, așa, în surdină...

- Și ce spunea despre chestia cu Covidul 19? – se holbă nea Sandu - Sunt curios...

- Dă-mi voie să-ți spun că domnul Breb cel Tânăr, medic și el, nu credea în infectările cu Covid 19. Zicea că totul e o mare cacialma. O mașinațiune a mai marilor lumii, ca să oblige populația globului să se vaccineze și, gata vaccinată, să fie mai ușor manipulată...

- Și de mască ce zicea?

- Zicea că e bună s-o purtăm la un viitor carnaval...

- Așa zicea?

- Era convins.

- Bine, dar el nici nu ieșea din curte decât o dată pe o lună, ca să-și cumpere făină, zahăr și ulei, așa cum făcuse și bătrânul, deoarece toate alimentele le producea în casă. Și chiar el să se infecteze cu Covid 19, el care nu ieșea→

veci din casă?

Gicu:

- Ești sigur c-a murit de Covid 19?
- Altfel cum se explică faptul că nu l-au mai adus acasă? Practic, să nu uităm totuși, că el primise virusul în vis. O spusese el cu gura lui.

- Totuși, ceva au ascuns domnii ăștia, de-a lungul timpului...

- Mai știi...

*

Așa se face că într-o zi, la poarta Brebilor, apăru un individ identic la fizic cu ceilalți doi, cu aceeași barbă lungă, în mână cu un geamantan de modă nouă, îmbrăcat în același tip de halat ponosit. Avea în mână un geamantan pe roți pe care-l sprijini în mijlocul trotuarului, pe piciorușele cu care era prevăzut. Găbui apoi cheia după stâlp și descuie, ca și când ieșise anterior din curte, la o plimbare de o jumătate de oră. Faptul că în seara aceea avea să răsună casa de acordurile pianului demonstra că el se instalase repede în casă. Dimineața următoare, stând așa și gândindu-se să îi dea totuși, binețe străinului, Melchisedec se decise să spargă gheața. Ciocăni de trei ori în geamul de la stradă și după a treia ciocănitură, se observă perdeaua mișcându-se, iar de după perdea apăru o barbă albă întregind o față de sihastru foarte asemănătoare cu a Brebilor ce viețuiseră acolo și plecaseră, cum bine se știe, în veșnicie. Omul din casă crăpă geamul, iar Melchisedec, deosebit de fâstâcit, scoase pe gură mai mult decât o penibilă întrebare:

- Cine sunteți dumneavoastră? – gândindu-se abia după aceea că întrebarea i-ar fi putut-o pune străinul, lui.

- Om bun... – dete străinul drumul la un bas melodic, zâmbind cu toată fața

Aproape blocat, Melchisedec nu mai putea evita întrebările puerile care, de trac și de frica de a nu găsi în străin un răufăcător, îi împânziseră creierii.

- Când ați venit?

Străinul zâmbi aproape fără să se sinchisească:

- Ieri noapte...

Melchisedec, tot mai fâstâcit:

- Știți că domnul Breb cel Tânăr a murit de Covid 19?

- Cum nu? Pesemne e vorba de Breb Tantana, nu?

Melchisedec nu se aștepta la asemenea răspunsuri. Fără să răspundă la întrebarea pe care **nici** măcar n-o auzise ca lumea, se recomandă:

- Melchisedec cel Tânăr, vecin...Adică locuiese aici, pe stradă...

- Și eu sunt Breb cel Tânăr...

-Ce coincidentă – bângui Melchi-

sedec - Înseamnă că totuși n-ați murit...

- Da. Coincidență de nume... - răspunse străinul.

Melchisedec simțea cum genunchii i se înmoaie și tremură ca piftiile, la gândul că totuși visa stând în picioare, pe trotuar, în fața ferestrei Brebilor. Se adună cumva și continuă cu întrebările pe care și le dibui încet, încet, în ceața din craniu:

- Domnul Breb cel Tânăr a primit covidul în vis, nu ca noi, oamenii de rând...

- Da, da – făcu străinul zâmbind – În cazul nostru, al celor din Ordin, e posibil să ne infectăm și în vis...

- Ordin ați spus?

- Da, domnule. Ordinul celor care monitorizează virușii încă de pe vremea celui de-al doilea război mondial. De fapt, de când nașiști scăpaseră pentru prima oară, de sub control, Covidul numărul cutare atunci...

- Vreți să spuneți că acest Covid 19 nu e ceva nou sub soare?

- Nimic nu e nou pe acest pământ, necum virușii. O demonstrează fulgerătoarele lor mutații, domnule...

- Adică?

- Covidul e de când lumea lume, stimate domn, chiar dacă nu fusese descoperit prima oară decât în 1944. Problema e că, chiar dacă atunci, în 1944, se dorea lansat abia în 2020, simulând sfârșitul lumii, precum vedeți calculat greșit de omenire, în anul 2000...

- Păi anul 2000 a trecut și n-a fost sfârșitul lumii...

- Dragă domnule, anul 2000 este de fapt 2020 și vice-versa, din moment ce anii fuseseră calculați greșit...

- N-am știut...

- N-aveați de unde. Așa, și ziceam că virusul Covid 19 a fost scăpat de sub control, cu un an mai repede, în 2019...

- Vreți să spuneți că Covidul ăsta nu e ceva nou, da?

- V-am mai spus că niciun virus nu este nou..

- A, da. Să înțeleg că dumneavoastră îl controlați...

- Da. Ordinul nostru este o organizație nonprofit pusă în slujba omenirii. Aici, în țară, noi îl controlăm. Adică antecesorii mei și cu mine...

- Și se poate să fii răpus de boala pe care chiar dumneavoastră o controlați?

- Nu e nimic nou în asta. Nou vă spun eu ce-a fost. Breb Bătrânul, aflat aici, de prin anii '50, a murit de un Covid 9 sau 10. Așa cum era atunci Covidul.

-Și practic ce faceți dumneavoastră? – continuă Melchisedec insistent

Adriana Jurma, Iertarea

- Îmi spunneți unde veți publica acest interviu, stimate domn?

- Nici prin cap nu-mi trece așa ceva...- zâmbi Melchisedec.

- Văd că nu vreți să înțelegeți că noi salvăm țara asta de Covid 19...

- Păi cum, că Breb cel Tânăr zicea că nu există Covid 19...

- Ha-ha! Într-adevăr nu este, deoarece când se instalează, Covidul 19 nu mai este ceea ce este...

- Dar ce este?

- Alt Covid. Adică 20, 21, 22, etc...El se schimbă de la o zi la alta...

- Interesant!

- Oricum, nu-i ceva bătut în cuie. E ceva care se transformă tot timpul, pentru că și el e viață, nu-i moarte. Stați liniștit...

- E viață, nu-i moarte... – rosteau buzele lui Melchisedec singure

- Da, da. Așa e. Numai o viață poate provoca moartea...

Ziua următoare Melchisedec nu-și mai aminti când se topise de la fereastra cu pricina și când ajunsese acasă. Își adună însă toate puterile și merse din nou la fereastra noului venit. Când se uită mai bine, în geam era un bilet pe care scria: „Sunt la spitalul județean pentru testări. Am fost anunțat în vis că sunt infectat cu Covid 19”. În același timp, din casă răzbăteau, în surdină, acorduri line de pian. În acel moment, în inima lui Melchisedec se declanșă ceea ce avea să numească el mai apoi, urgia panicii.

Revenind acasă, după zilele de **carantină** necesare anihilării unei forme ușoare de covid, Melchisedec povesti cu vecinii despre ce se întâmplase cu două săptămâni în urmă. Nimeni de pe stradă nu auzise să apară în casa Brebilor, un al treilea Breb și nici să se audă acorduri de pian. Unul dintre vecini îi explicase cum el leșinase într-o seară, lângă fereastra Brebilor și, fiindcă era într-o semicomă, sunase ambulanța și fusese dus de urgență la spital. Atunci aflase și că imobilul fusese cumpărat de o firmă din altă localitate.

The Crossing

Al doilea roman din „Border Trilogy”, „The Crossing” e o călătorie dus și întors pentru care trecerea unei frontiere (crossing) nu-i decât determinanta interpretativă prin care Cormac McCarthy începe descifrarea gesturilor, intențiilor, (poate chiar) a consecințelor pe care ni le oferim într-un du-te vino a căror inevitabilitate o numim viață.

Scriitor matur – nu vorbesc de vârstă (87, mi se pare) Cormac McCarthy este una din vocile majore ale prozei americane contemporane definită prin acel apetit analitic prin care sud-vestul l-a provocat pe Faulkner or Steinbeck.

„Border Trilogy - All The Pretty Horses, The Crossing, Cities of the Plain” – îi permite lui McCarthy scanarea ciudată a civilizației târzii, penetrarea tradiției având sensul acela profund al chinului uman de a înțelege, de a se adapta și mai ales de a accepta.

„*He crossed the small valley and rode west into the mountains. He'd no way to know how long he'd been in that country but for all he'd seen of it good or ill which he pondered as he rode he knew that he no longer feared whatever he might find there.*”

Acest „HE” pe care îl însoțim citind și pe care încercăm să-l înțelegem și deci să ni-l apropiem, călărețul singular fascinat de necunoscutul pe care disperat încearcă să-l intuiească dacă nu chiar să-l traducă este un tânăr, un foarte tânăr, de fapt, un băiat, Billy Parham; are 16 ani când se înscrie pe traiectoria cel puțin bizară dacă nu cumva chestionabilă a călătoriei într-un real nu numai necunoscut, dar și potențial exploziv. Copil de fermier din New Mexico, conectat cu pământul în care părea așezat iremediabil, Billy este surprins în momentul „devenirii”- cum am citit undeva - adolescența fiind prima treaptă a escaladării, scara aceea pe care o urcăm fie complexați fie determinați, dar pe treptele căreia sigur **devenim**.

Cormac McCarthy concepe crossing-ul metaforic, subtilitate poetică pe care o transformă într-o „poveste” de viață surprinsă în momente esențiale în definirea atât a evaluării individuale - **destin**, dacă îndrăznim să zicem, pe care Billy îl urmează cu acea notă a inconștientului vârstei - cât și a semnificației trecerii (crossing) de la o civilizație la alta în speranță, absurdă cumva, că semnele schimbărilor care ne înconjoară sunt superficiale dacă nu chiar false.

„*When they came south out of Grant County Boyd was not much more than a baby and the newly formed county they'd named Hidalgo was itself little older than the child.*”

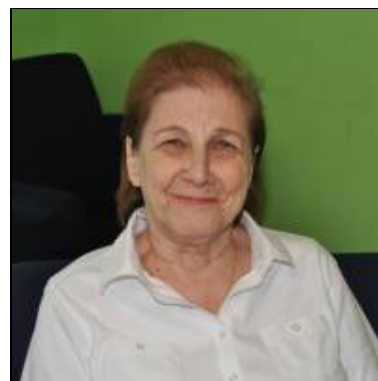
Hidalgo, zice McCarthy și ne ia cu el într-o istorioară a cărei identitate pendulează în „english & spanish names”, nume pe care familia Parham le împarte peste un teritoriu bogat și sălbatic, dar în care speră o viață alcătuită din acea suită de momente memorabile fără întrebări și răspunsuri care oricum nu vin.

Pentru o vreme, nu se întâmplă mai nimic. Boyd, mezinul familiei „învață” Hidalgo (întinderea „*little older than the child.*”) privind cirezile pe care repede le va păzi din șa, ascultând ordinele lui Billy nu numai pentru că este fratele mai mare, dar el este un cowboy real cu „rifle” și „sombbrero”, ceea ce asigură oarecum liniștea tulburată deseori de urletul lupilor, deriva vitelor, capriciile vremii, iar munții sunt aproape.

M-a surprins (și nu tocmai) gândirea artistică a prozatorului american pentru care expunerea directă are valoarea sugestiei, a controlului emoțional, a penetrării adevărului ascuns în suspensia expresiei și atunci înțelegem de ce intrăm în atmosfera scrierii cu sentimentul că asupra a ceea ce se întâmplă se simte veghea predestinării, pentru că zice McCarthy: „*Something knows, and cannot be fled nor hid from.*”

Se crește repede pe frontieră, relativul lui „here & there” impune grijă și respect în egală măsură, copilăria este numai un fel de a spune, altfel o responsabilă adaptare la mediu, sălbăcia intinderilor și misterul munților sunt prezențe firești și supraviețuirea este lecția care se învață fără școlarizare, pur și simplu pentru că trebuie.

McCarthy știe lumea despre care vorbește se apleacă să o examineze îndeaproape, să-i simtă mirosurile să-i înțeleagă zbaterile într-o epocă istorică de transformări majore – suntem la

sfârșitul anilor '30 ai sec. trecut - și menținerea structurilor tradiționale, bune sau rele, este o strădanie cenzurată de nesiguranța zilei de mâine, America nordică vine fără să întrebe și ce aduce nu înseamnă numai progres; și ăla nu tocmai corect înțeles.

Tineretea lui Billy (ca și copilăria târzie a lui Boyd) este mai întâi muncă, una pe care o știe și o practică cot la cot cu tatăl și cum e și firesc începe să se simtă frustrat de o anume rigiditate a rutinei. Așa începe prima revoltă adolescentină cea care îi (le) va marca viața, îl va așeza pe cărarea bătăliilor pierdute nu pentru că nu este echipat să le înfrunte, ci pentru că dincolo de el însuși – complexă și necunoscută – se află o lume permanent în deriva schimbărilor.

Ca într-un scenariu dramatic de western classic, în care bine și rău încearcă să se elimine reciproc, povestea „devenirii” lui Billy este cea a cowboy-ului singularic, prea tânăr pentru a ști cine este și ce ar trebui să facă ori poate prea matur ca să nu știe că „binele” îl obligă și „răul” trebuie eliminat.

Aventura mișcării libere (la 16 ani!) „my rifle my ponny & me”, cum zice cântecul, este firească, dar pentru Billy înscrierea într-o absurdă, fascinantă călătorie dincolo de înțelegerea imediată, libertatea ia forma responsabilității; fără a cere aprobare, fără un calcul anume, pune în „saddle” lupoaica pe care o capturase în trapa pusă de el însuși („cattle heard” trebuia apărută) și execută o procesiune care în ambele părți ale frontierei ridică sprâncenele, obligă oferte de ajutor, declanșează nervozitate, nesiguranță, ba chiar furii pentru că ideea salvării unui „wolf” este absurdă, iar strădania îndeplinirii ei o imposibilitate și, sigur, lupoaica moare.

Lecțiile de viață nu vin nici ușor și nici justificat, ceea ce urmează încarcă romanul lui McCarthy, se întâmplă parcă dincolo de voință omului și→

MARIA CECILIA NICU

Adriana Jurma, Din tot ce-a fost

nu-i deloc eronat spus, dens ca o durere iremediabilă „The Crossing” și mișcă eroii și adiacenții lor într-un spațiu a cărui întindere pare a nu avea limite ori frontiere, dar în care consumul existențial aglomerează detalii de comportament ca într-un „bâlc al deșertăciunilor”.

„ *The house was empty...He stood there. His hands reached about in the air and finally he took hold of the bedpost and gripped it for support...He looked at it all and he fell to his knees on the floor and sobbed into his hands.* ”

Copilăria odată rămasă în urmă și prezența morții - nu așa întâmplător, ci intrată pe ușa larg deschisă a violenței - părinții sunt jefuiți, omorâți, Boyd aiurea – trasează o linie definitorie în viața lui Billy, nu știe încă ce-i răzbunarea, dar a învățat lecția finalizării; nimic nu poate fi lăsat în suspensia aproximației.

Există la puștania lui McCarthy o puritate a gândirii care nu-i deloc rezultanta prostiei ori a inculturii: „*Were you havin trouble at home?...No șir. Papa never allowed it*”, ordinea aparent simplistă, dar solidă a mediului inconjurator este lecția acceptată fără întrebări. Ce se se înamplă **dincolo** e altă poveste. Boyd a înțeles mai repede – „*He was born natural. He was smarter than me too. Not just about horses. About everthing. Daddy knew it too. He knew it and he knew I knew it and that's all there was to say about.*” - americani, mexicani, indieni, țigami, așa grupuri cum sunt îl sperie, le simte ori poate chiar le știe slăbiciunile, asprimea sentimentelor, înstrăinarea, cruzimea, realități pe care Billy abia încearcă să le observe pentru că simțul datoriei, responsabilitatea aia care l-a dus cu lupoaica în munți îl trimite într-un alt periplu: **caii** furați din „barnul” familiei trebuie aduși acasă și presentimentul inutilității, al pericolului, al unei finalizari feroce pe care o are Boyd nu schimbă nimic.

Nimic, fără absolut, o noțiune a enumerărilor inutile pentru că percepția umană se oprește la porțile înalte ale trecerii. Asemenea lui Faulkner care zice: „*Between grief and nothing I will take grief.*” McCarthy sugerează îndrăzneala deschiderii lor și, durere (*grief*) ori nu, există doar accepția ori renunțarea: „*You sound like you've had your share of troubles in this world*”... Și nu-i niciun eroism aici, numai o bătălie cu viața într-o lume în care noua civilizație pătrunde greu în sălbăticia simplității, ea are încă un cuvânt hotărâtor... Bătălia, vreu să zic.

Ora H

Este ora când galeriile dintr-o mină pustie țin loc de culcuș pentru un soare alb incandescent iar câinii de pripas ai zilei care știu să-ți sară în ajutor să primească sudalme păzesc atenți brățara de aur a nobilei meserii care este plânsul

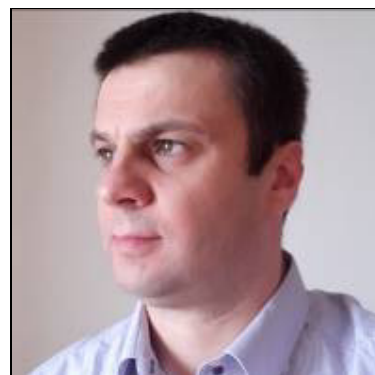
Este ora la care pe treptele de evantai ale serii trecutul iluziilor împrăștie miresme căutate de sute de parfumieri iar șoferul unui autobuz care nu mai are nimic de pierdut în dragoste sau revoluții continuă să dea ocol orașului cu toți pasagerii luați ostateci ce îl aplaudă și acoperă geamurile cu foile de ziarului de mâine

Un tren fantomă

Ninsoarea s-a oprit peste bulevardul cu trecători grăbiți sub platanii precum candelabrele stinse ale unui salon Un răs în falset se aude pretutindeni Lumina indigo a serii a căzut peste blocurile cu zece etaje peste mai marii și obidiții zilei ca o realitate abstractă și îndepărtată peste curțile lungi, părăsite, încărcate de buruieni uscate Razele lunii ordonează fețele de masă murdare sticlele de sticlă și plastic, scrumiere de tablă insomnia unor suburbii și maidane Toată tristețea zilei este gata sa pleace cu un tren fantomă sosit nu se știe de unde

Les larmes rentrées

Vizita la o rudă îndepărtată într-un timp îndepărtat unde ești servit cu madlenele aducerii și luării aminte prin toamna târzie în care zilele vin și pleacă la fel una după cealaltă precum vagoanele unui mărfar invizibil Pomii scheletici ai amiezii ne privesc fără speranță și fără trecut Fostele iubiri trec prin inimă precum orele douăsprezece prin ceasurile turn Este curat și liniște ca într-o fabrică de medicamente și împreună vom fi tot ce rămâne după cuvântul zadarnic

Zborul fluturilor deasupra unui metronom

Ploaia izburnește cu furie peste dalele crăpate din fața localului Zilele înclină spre toamnă și suntem la un drink un grup de câțiva prieteni care ne întâlnim de două-trei ori pe an să ne tot mirăm cât de tare ne schimbăm și îmbătrânim de la o întâlnire la alta Vorbim despre munca la birou a fiecăruia despre cărți, orașe europene și iubiri de tinerețe Nici un cuvânt despre eșecurile personale ori sociale Nicio întrebare la care ne este teamă de răspuns lângă vechile glume și știri despre nimicuri spuse ca și cum ar fi mereu tineri deși nu prea mai suntem Doar chelneriței, care ne cunoaște mult mai bine, decât poate am vrea îi spunem că nu s-a schimbat de loc ba chiar a întinerit și la fel de îndrăgostiți de ea vom rămâne cu toții Felul în care aceasta se apără molatec „Hai.... lăsați glumele.... E târziu.... ” ne face parcă să trăim din nou vremea când nimic nu era încă pierdut și nici unul dintre noi nu era ostent în apropierea orei de închidere. Însă acum orașul sudic pare mult mai vechi și mai neprietenos Escadroane de frunze pe lângă ziduri se înalță și adulmecă țărături și nisipuri precum zborul fluturilor deasupra unui metronom iar ochii căprui ai chelneriței ce ne sărută pe fiecare în parte pe obraz în loc de „Pe curând” plutesc în lacrimile unui secol târziu

ALEXANDRU CAZACU

Ocean întors

Mereu nepregătit pentru această călătorie

S-a petrecut cu patrusprezece ani în urmă (2007), dar de subiectul acesta n-am putut să mă ating. A fost tabu și în mare parte e încă deoarece durerea s-a păstrat întregă și iese din ascunzișuri neștiute ca să-mi inunde sufletul.

Tata a venit să ne conducă la Otopeni până la ultima vamă, de unde trebuia să te întorci, de unde începea despărțirea cu adevărat. Cine ar putea să uite ochii lui albaștri, senini mai întotdeauna, atunci încărcăți de lacrimi. Ochii tatălui meu m-au urmărit tot drumul până la New York. Din cauza lor nu m-a impresionat nimic, nici curățenia, nici mirosul parfumat, nici dichiseala aeroportului din Viena, nici zborul peste Atlantic, pentru prima oară, nici aterizarea în Lumea Nouă. Toate acestea se petreceau într-un univers paralel, fără legătură cu ceea ce trăiam eu. Trăiam un acut sentiment de vinovăție pentru că plecarea în America îmi sucise mințile. I-am părăsit pe părinți când aveam maximă nevoie de ajutor, fiind foarte vârstnici. I-am lăsat pustii, fără ajutor fizic și mai ales fără reazemul sufletesc. Nu mai era cine să le deschidă ușa de sărbători, să-i mângâie, să-i bucure. Rămăseseră cu totul singuri într-un sat abandonat și el de vremurile care deși se schimbaseră nu aduceau nimic bun, dimpotrivă. Cine ar fi prevăzut atunci că zece ani nu îmi voi putea revedea părinții și că în tot acest răstimp ochii încărcăți de lacrimi ai tatălui meu mă vor urmări ca o muștrare grea, pe care nimic n-o putea domoli, negăsind nici o circumstanță atenuantă. Îmi aminteam mereu cum pe drum spre aeroport ziceam:

- Lasă, tăicuțule, că ne ducem și ne întoarcem, dar el, neîncrezător, mi-a răspuns

- Ia vă mai întoarceți, odată ce apucați să lucrați acolo, nu vă mai întoarceți voi, că de la bine nu vine nimeni îndărăt.

- Cum să nu, tăicuțule, da ce moșu' Gheorghe n-o venii după șapte ani și-i o ridicat cu banii americani șura!

- Apăi moșu' o fost singur, fără familie și i-o stat gândul la Bucura și la mine, că m-o lăsat micuț, da' voi vă duceți cu toții și-ți uita de noi și noi n-om trăi până-i lumea.

Da, așa era. Timpul nu mai era de

partea noastră. Era chestiunea cea mai dureroasă, iar plecarea noastră îmi apărea așa de neiertat, de ingrată că a nula orice speranță. La ce bun îmi ziceam să ai o viață îndestulată departe de cei pe care îi iubești și despre care știi că au anii numărați, mult mai numărați ca noi. Și totuși, în loc să facem calea întoarsă de la poarta aeroportului ne lăsam duși ca la o poruncă venită de undeva din necunoscut de la o autoritate abstractă, neidentificată ca în romanele absurde ale lui Kafka. Privirea tatălui meu în momentul trecerii dincolo de vamă avea o suferință indescritibilă în cuvinte, durere și muștrare ca în acel „și tu, fiul meu, Brutus”. Nu-i venea să creadă că după plecarea cu mult timp înainte a fratelui meu o întind și eu fără a lua în considerare situația lor de oameni cu totul părăsiți. A fost o privire sfâșietoare, imposibil de uitat, care mă sancționa pentru cruzimea mea, obsedându-mă ani în șir. Pentru că ce altceva era dacă nu cruzime? În acele momente, eram mânați orbește de un fel de dorință de descătușare după atâția ani de dictatură, fără să bănuim însă ce fel de sclavie ne așteaptă în lumea civilizată a Vestului. Fuseserăm amețiți de predicile despre drepturile omului ținute cu regularitate la postul de radio *Europa liberă*. La fața locului, acele predici erau frecvent contrazise de realitate... Știut fiind că odată ajunși la serviciul de imigrări în New York, cei puși să împartă dreptatea făceau eforturi vizibile să se descotorosească de noi și să ne trimită acasă.

Tata nu s-a liniștit și, după trei ani de la plecare, și-a adunat toată energia pe care o mai avea și a mai trecut o dată oceanul ca să vină să vadă ce facem și cum ne descurcăm, surprinzându-ne într-un moment penibil, când nici eu, nici Nick nu lucram, fiind în căutare de joburi joase, bine-

înțeles, că ce poate face un imigrant de curând venit decât să îngroașe rândurile celor de la baza societății. A fost mânat de dor tăicuțului și de gândul de a ne convinge să facem cale-ntoarsă și să plecăm împreună cu el acasă. Parcă se bucura că tragem mâța de coadă, crezând că astfel ne-ar putea determina să lăsam America în pace și să ne întoarcem la rânduile noastre bune, rele, de acasă. N-a fost însă așa. Pe măsură ce el pleda, noi ne îmbătoșam să-i explicăm că ne trebuie puțin timp ca să reușim să facem niște bani fără de care nu ne-am întoarce, Doamne ferește, că doar n-ar vrea s-o luăm de la capăt, acum săraci lipiți pământului, de vreme ce ne cheltuiserăm toate economiile făcute strângând cureaua la sânge în România.

Și a plecat tăicuțului mai mâhnit de cum fusese la venire, când încă licărea speranța recuperării noastre. Înainte de-a se împlini zece ani, câți ne-au trebuit ca să devenim cetățeni americani, părinții s-au pus amândoi pe drum că eu mereu le scriam cât de dor îmi este de ei, mai ales că pe mama n-o văzusem deloc în tot acest răstimp. Mă gândeam mereu cât de imensă era pierderea în această perioadă atât de lungă a despărțirii noastre. În loc să-i văd în fiecare lună, cum se întâmpla când eram în țară, acum nu-i mai văzusem cu anii, nu-i observasem cum li s-au mai brăzdat obraji, cum s-au mai gârbovit sub apăsarea timpului și a grijilor de copiii duși departe. Parcă îi auzeam, când eram la New York, cum te trezeau două trei ore după miezul nopții și pe întuneric începeau să povestească în zilele de iarnă despre ce-om face noi așa departe în străini și de ce oare ne-om fi rătăcit pe-acolo. Da, i-am urmărit mereu cu inima plină de remușcări.

Între timp, ne mutaserăm la Michigan, lucram în joburi mai acătării, aveam deja casa noastră, așa că i-am primit cu tot dragul și cu toată arșița dorului, în luna mai, când toată grădina noastră era în floare. Nu e bucurie mai mare pentru un părinte decât să vadă că odrasla lui nu este asuprită de nevoi. Da, tare s-au mai bucurat părinții la această revedere din anul 2000, iar mama a mărturisit că abia atunci a înțeles de ce nu s-a mai întors din America Victoria Ciocănelii și copiii ei, care aveau casă la vale →

SILVIA URDEA

de-a lui Machidon, aproape vis-a-vis de casa părinților mei. Încurajați de sen-timentele pozitive ale părinților mei, visam cum să-i aducem la noi, să le facem o căsuță undeva în grădină ca să-i avem aproape. Dar nisipul se scursese prea mult în clepsidră, „*timpul nu mai avea răbdare*”, funia ajunsese prea aproape de par, cum obișnuia tata să spună. În mai puțin de opt ani, ei urmau să plece pe drumul fără întoarcere, la care mă gândeam mereu înfricoșată.

Experimentasem în vis moartea părinților mei. În vis era atât de devastatoare trăirea că întotdeauna mă trezeam plângând de-adevăratelea și mă bucuram că totul a fost închipuire. A-lungam gândul despărțirii definitive, deși, ori de câte ori suna telefonul dinspre România eram în stare de alertă, crezând că voi afla o veste tragică. Dacă era ceva inofensiv, mulțumeam mereu lui Dumnezeu că ceasul acela definitiv a fost amânat pentru cine știe când. Da, am trăit ani de-a rândul cu această teamă că funia se apropia de par din ce în ce mai mult.

La sfârșitul lui martie 2007, ne-am pregătit de plecare în România. Tata împlinise nouăzeci și patru de ani, mama optzeci și nouă. Aveam presimțiri amestecate, inima grea. Pe 8 aprilie, erau Paștile și ne doream cu ardoare să le petrecem cu părinții. Cum concediul nu era mai lung de trei săptămâni, de cum ajungeam în țară mă grăbeam să-i duc pe ambii părinți la un control medical la Făgăraș, unde la un cabinet particular apăruse un ecograf care detecta mai bine ce hibă ai. Doctorița internistă l-a felicitat pe tata pentru starea sănătății lui foarte bună, iar când a pus-o pe mama la ecograf am observat că s-a încruntat puțin. Apoi m-a tras la o parte ca să-mi spună că vede „un guguloi”, adică o formațiune tumorală mare pe colon. Mama trebuia deci operată, dar cu speranțe minime. I-am protejat pe părinții mei, folosindu-mă de eterna minciună că sunt bine sănătoși. Pe mama mea cea atât de perspicace n-o puteam duce cu zăhărelul însă. Ea presimțea de câțva timp că ceva s-a stricat în mecanismul fin al trupului ei. Se apropiau Paștile și eu continuam să joc cât puteam de bine jocul amăgirii. Mama însăși și-ar fi dorit să nu se adeverească presimțirile ei, căci speranța este ultima care moare în sufletul omului. Pentru mine zilele

erau încărcate de o suferință atroce. Știam cu certitudine că unul din părinții mei va dispărea în ceața morții nu peste multă vreme, că probabil este ultimul Paște pe care îl mai petrec cu mama, pe care eu întotdeauna o divinizasem. Ea era pentru mine întruchiparea bunului simț, al unei hărnicii ieșite din comun, al duișiei, al sfiei, al respectului și bunătății. Erau calități omenestești din ce în ce mai rare și mi se părea că odată cu dispariția mamei mele se duce o întreagă lume mai bine clădită decât ceea ce vedeam în jur în România ca și în America.

Mama era întruchiparea, fără ca ea să știe, a înțelepciunii confucianiste. Nu-și dorea mai mult decât era ea în stare să agonisească din munca ei tenace, dedicată total familiei, copiilor, cufundată în totală uitare de sine, totdeauna mulțumită cu ceea ce avea, lipsită de invidie față de alții mai bine aranjați, bucurându-se de micul ei univers care îi umplea sufletul. Dacă era necăjită nu se arăta, dar în copilărie, eu o observam seara când cârpea ciorapi la lumina lămpii că plângea câteodată. Deși aș fi vrut să știu ce-o doare nu i-am tulburat acele momente niciodată. Uneori mă întorceam la perete în patul meu și plângeam pentru ea. Da, am adorat-o pe mama, am admirat-o pentru stăruința cu care ne-a îndemnat să ne educăm cât putem mai mult, pentru muncile grele pe care le-a făcut numai ca noi să ne ridicăm cu ceva mai sus decât familia și vremurile îi îngăduiseră ei.. Având doar șapte clase, mama nutrea o deosebită prețuire pentru omul cu carte, așa cum își dorea să ajungă și copiii ei. Fără să fie o habotnică religioasă, îl avea pe Dumnezeu în suflet, respecta toate sărbătorile de peste an, se bucura când mergea la biserică. Moralitatea ei era una fermă, gândirea ei era sănătoasă. Ținea cu tradiția și cu ceea ce era convențional. Excentricitățile nu-i plăceau de niciun fel. Disciplina și simțul de ordine îi erau înnăscute. Câteodată, când venea pe la mine la Tg. Mureș și având serviciu, copii, familie, mai ales în preajma sărbătorilor, când eram copleșită de treburi, mama mă sfătuia parcă o aud și acum: „*fată, treburile să le faci cu socoteală, că atunci le gați, că dacă nu, te încurci și n-ai spor*”. Altfel spus, trebuia să stabilesc niște priorități, să mă țin de

ele ca să limpezesc locul. Am admirat-o pe mama cât era de iute, cum știa să intre în treburi și să termine lucrul ei cu multă cumpănire. Era alcătuită atât de frumos pe dinăuntru. Povețele ei s-au așezat la temelia ființei mele, constituind cei șapte ani de acasă despre care se spune că sunt decisivi în conduita unui om. Mama mea a fost admirabilă. Oricâtă cerneală aș consuma n-aș putea să o evoc în toată minunția ei omenescă.

După ce-am observat cum se muncește aici în America i-am spus mamei mele că e un mare păcat că ea s-a născut într-o lume în care efortul uman nu este răsplătit la adevărata lui valoare. După cât de mult a muncit, mama mea ar fi trebuit să strângă munți de aur, dar ea venise pe lume acolo unde „*bietul om e sub vreme*”. Petrecând câteva luni după operație ca s-o îngrijesc am descusut-o în legătură cu viața ei. Am aflat cât de chinuită a fost copilăria ei. Când a împlinit opt ani se conta deja pe ajutorul ei în gospodărie și la câmp. De când se desprăvăra până ninge mergea desculță la fel ca toți copiii din sat. La treisprezece ani, părinții au trimis-o la București să intre slujnică pe unde a putut și ea să se aciuze. Lucrul în casele elitelor reprezenta pe atunci nu doar un mijloc de câștig, ci și un mod de a achiziționa mai multă educație. Mai erau fete din sat, așa că din gură-n gură s-au ajutat una pe alta să-și găsească un loc de muncă.

Mama a lucrat printre altele la o familie Săvescu, unde erau mai mulți angajați, pe lângă ea mai era o bucătăreasă și un rânđaș. Capul familiei era director de bancă și câștiga atât cât să-și permită să țină pe cucoana și pe fiicele lui acasă. Am văzut o fotografie în care mama, îngrijit îmbrăcată, căra apă cu două găleți de la o cișmea din apropiere. Ceea ce mi se pare interesant este că mama nu s-a plâns de exploatare sau tratament inuman. Întotdeauna mi-a vorbit despre atmosfera civilizată a familiei Săvescu, unde n-a auzit niciodată un ton ridicat, trântit de uși, certuri, țipete etc. Moldoveni de origine, se pare că Săveștii găsiseră un modus vivendi pașnic, amical. Angajaților li se respecta programul de muncă, iar pentru orele suplimentare erau plătiți în plus. Fiecare angajat avea camera lui, unde se putea retrage după orele de serviciu. Mama a dobândit →

multe cunoștințe despre managementul unei gospodării, despre primirea oaspeților, despre estetica aranjatului unei mese și despre alte rânduiele pe care trebuie să le ții într-o casă bine administrată. Doamna Săvescu putea fi mereu văzută îndeletnicindu-se cu lucrul de mână, broderie sau tricotaje, ba chiar și câmpul uniformelor celor angajați. În comparație cu viața mult mai dură de la sat, perioada bucureșteană i s-a părut mamei oarecum agreabilă și mai ales extrem de folositoare, suplinind educația pe care părinții n-aveau mijloace să i-o dea. Când a lucrat la o evreică al cărei soț muncea în contabilitate a fost și mai amuzant deoarece ritmul de lucru impus de aceasta era cu totul original. Doamna obișnuia să-i spună mamei că la ea nu va fi dificil de muncit. „*Speli vase, șezi, faci mâncare, șezi, calci rufe, șezi*”, spunea stăpâna, numai că dacă mama ar fi îmbrățișat acest ritm n-ar fi reușit să termine tot ce avea planificat într-o zi.

Din istorisirile mamei am înțeles că relațiile dintre stăpâni și slugi nu erau nici pe departe cele descrise în manualele comuniste de istorie, care priveau regimul burghezo-moșieresc prin prizma doar a luptei de clasă. Fără să ignor tensiunile care au apărut din cauza exploatarei (vezi grevele, răscoala de la 1907), trebuie să mărturisesc despre experiența mamei mele care mi-a lăsat impresia difuzării civilizației dinspre elite spre clasele de jos într-o lume structurată, așezată, bazată pe respectul acordat de către oamenii simpli celor mai educați decât ei. Cum industrie locală nu exista la sate înainte de al Doilea Război Mondial *mersul la stăpân* a fost și un mijloc de câștig extrem de necesar țăranilor. Fetele agonisau banii pentru zestre, fără de care nu te puteai mărita. Pentru fetele de la țară *mersul la stăpân* a fost o formă de accesare a unei educații urbane și de deprindere a disciplinei, care pentru feciori era dobândită în armată. Nu te puteai căsători în vremurile acelea dacă nu erai *scăpat de armată*, care era o garanție a maturizării necesare întemeierii unei familii. Amestecul de valori și golăneala de astăzi de la noi din țară erau de neimaginat pe vremea tinereții mamei mele, în ciuda traiului cu mult mai aspru decât astăzi sau poate tocmai de aceea.

Rar am văzut-o pe mama să-și iasă din fire. Și pe noi ne învăța mereu să

„*ținem seama*” când vorbim, să nu spunem tot ce ne trece prin cap, aiureli care ar putea jigni pe cineva, iar nouă ne-ar putea face atâta rău. „*Fiți cu judecată, dragii mei*”, parcă o aud și acum, deși atunci vorbele ei îmi treceau pe lângă urechi. Repetate însă de multe ori mi s-au întipărit undeva în zona subliminală, constituindu-se în ghidul celor șapte ani de acasă. Deși nu ne priva de timpul de joacă, ne-a pus de timpuriu la muncă, dându-ne sarcini după puterile noastre și obligându-ne să sfârșim un lucru început și să-l facem bine. „*Decât să-ți bați joc de lucru, mai bine nu-l fă deloc*”, zicea ea cu năduf atunci când fușuream ceva pentru că la poartă ne așteptau tovarășii de joacă. Mama, deși femeie simplă, și-a luat foarte în serios rolul ei educativ, iar baza educației ei a fost antrenarea în muncile gospodărești și cele ale câmpului când, pe vremea cotelor, ne duceam să-i ajutăm pe bunici. Țin minte că aveam vreo nouă ani jumate când a trebuit să fac o tocăniță de cartofi până după amiaza când părinții se întorceau acasă de la târg de la Brașov, unde se duseseră să vândă un porc. N-am respectat porunca mamei și atunci am primit o mamă de bătaie pe care am ținut-o minte multă vreme. Experiența nu s-a mai repetat. Această corecție drastică era rar aplicată de mama, dar când se întâmpla să fie era exemplară. Cu toate acestea nu i-am purtat niciodată pică mamei. Exercițarea autorității ei am acceptat-o în ordinea firească a vieții. Nici prin cap nu ne-ar fi trecut să sunăm la poliție, cum se întâmplă aici în America sau să ne reclamăm părinții profesorilor. Asemenea măsuri nu fac decât să perturbeze ritmul normal al vieții de familie, o scindează fără rost, îi învață pe copii să fie turnători, să devină dușmani ai părinților. De mici copiii trebuie să știe că există o autoritate care îi trage la răspundere dacă nu respectă regulile jocului. Lăsați să crească asemenea buruienilor vor ajunge, cum vedem aici, să colinde străzile, să îngroașe rândurile delincvenților și ale închisorilor.

Multe minunății mai făcea mama în vremea copilăriei mele, vorba lui Creangă și de toate îmi amintesc cu mare drag. Ne croșeta cu mâinile ei aspre pulovere, căciulițe pe care cosea buline albe cu lână de angora, țesea stofă în războiul instalat în că-

suță, pentru că pe vremea cartelelor prin ani '50-55 se găseau atât de puține lucruri de larg consum. Mâncam multă pâine neagră cu marmeladă din lădițele de lemn care soseau la alimentara. Tata mergea pe jos cinci kilometri până la bunici ca să ne aducă lapte de bivoliță și carne din porcul pe care bunicii îl împărțeau cu noi. Dacă întuneca afară mai ales iarna eram atât de îngrijorată din cauza lupilor care ar fi putut să-l atace. Toate asigurările pe care mi le dădea mama că totul va fi bine nu mă puteau liniști până când nu auzeam ușa deschizându-se și îl vedeam pe tata în rama ei. Privind în urmă realizez că sărăcia acelor ani postbelici n-a afectat copilăria mea. Aveam prieteni, alergam liberi prin grădini ca să ne jucăm, ne bucuram de Paști și de Crăciun, care veneau totdeauna cu mirezme de cozonaci și sarmale, așteptam vremea treieratului când bunica gătea cea mai bună mâncare de ardei umpluți și scotea de la borcan cei mai gustoși cârnați păstrați pentru acest moment. N-aveam jucării, dar inventam noi jocuri. Când venea sfârșitul anului școlar culegeam flori de prin grădinile comunei, cu permisiunea gospodinelor, făceam buchete și le țineam în pivniță la răcoare până a doua zi când le dădeam profesorilor drept mulțumire că s-au căznit cu noi un an de zile. Ba le făceam și serenade cu cântece de despărțire care, pe unele dascălițe, le făcea să lăcrimeze, având versuri romanțioase de genul „*te vom uita, căci și uitarea e scrisă-n legile omenesții*”. Da, și sfârșitul anului școlar era un moment remarcabil în calendarul copilăriei noastre. Florile și serenadele micșorau distanța dintre noi și profesori în acele zile, dând un conținut mult mai uman școlii din acele vremuri. Stalinismul care trona peste tot în lagărul comunist nu reușea să alunge bunele tradiții practice în comunitățile rurale, mai ales, unde obiceiuri de generații păstrau căldura relațiilor dintre oameni, dând farmec existenței în pofida istoriei întunecate.

Acum când mama s-a dus la cele veșnice de mai mult de un deceniu mi-o amintesc mereu când în joia Paștilor cu vreo cinci ani înainte de marea despărțire, nimerindu-mă să fiu acasă, ne-am dus în deal la cimitirul din jurul bisericii ca să curățăm mormintele bunicii și ale rudelor apropiate care nu mai aveau pe nimeni →

în viață. Am fost impresionată de sprinteneala cu care urca mama dealul, având peste optzeci de ani, precum și de loialitatea ei de nezdrun-cinat față de cele ce se cuveneau săvârșite, indiferent de circumstanțe. Nu conta că era deja atât de în vârstă, nu conta că puterile ei slăbiseră, ea trebuia necondiționat să trăiască după legea nescrisă din bătrâni. Mi-am amintit de Antigona din trage-dia lui Eschil, care luptă să-și înmormânteze fratele după tradiție, în ciuda tuturor opreliștilor. Vremurile mai noi au adus slăbirea sentimentului de datorie față de tradiția comunității, la diluarea lui până la uitare. Pentru mama nu exista nici un fel de relativism în lupta vieții. Totul era prescris de experiența familiei ei, a satului, a credinței ei ortodoxe. M-am gândit la mama ca la un om fericit care se rezemase pe certitudinile deprinse de la părinți și nu-și consumase energia în dileme sterile. Viața ei a curs domol, jalonată de sărbătorile de peste an și de grijile domestice, între care trona calculul la sânge pentru distribuirea banilor puțini ca să ajungă pentru nevoile întregii familii. Mama era ultima pe lista nevoilor, ea neavând niciodată pretenții pentru ea.

Dar atunci pe drumul spre mormântul bunicilor se lupta în sufletul meu teama că peste puțin timp voi urca dealul bisericii singură. Mama era vie lângă mine, vorbind de una de alta; a mă gândi la moartea ei mi se părea pe moment o absurditate. La mormânt am lucrat cât am putut de mult ca s-o scutesc pe mama de efort, abătând mereu discuția de la ceea ce mă durea. Mama a încercat să mă inițieze în experiența pe care o amânam mereu. Își exprima cu atâta liniște și detașare gândurile legate de moartea ei, singura ei grijă fiind ca eu să respect aidoma tot tipicul înmormântării cu împodobitul mărului, cui să dau colaci și prosoape noi cumpărate, cum s-o îmbrac pe ea cu hainele puse cu grijă la o parte, cum să arate camera de dinainte, cum să fiu atentă cu cei care vor veni la priveghi pe care trebuia să-i servesc cu lichior, cozonac etc. „Mămică, i-am spus, *eu voi fi atât de distrusă de plecarea ta dintre noi că tot ce-mi spui îmi va fi foarte greu să împlinesc. Și ce importanță mai au toate astea când tu nu vei mai fi alături de noi. Voi fi devastată*” și spunându-i ce greu îmi va fi am

început să plâng în hohote plantând flori pe mormântul bunicilor. Mama s-a întristat rău văzându-mă atât de copleșită, dar și-a păstrat calmul, încercând să mă readucă la realitate. „*Fată, noi n-om trăi până-i lumea, toate se gată odată și trebuie să țin-neți cu gândul*”, mi-a răspuns mama nu plângându-și soarta ei, ci consolându-mă pe mine. Redevenisem fetița de cinci anișori care-i fura ghemurile de lână ca să se joace cu ele, aruncându-le la perete în locul mingii de cauciuc pentru care nu rămâneau niciodată bani în bugetul familiei. Ne-am întors acasă: mama liniștită, eu îndurerată. Mama i-a povestit tatii cum jelisem de tare posibila lor pierdere. Vorbeau foarte normal despre moartea lor, dovedind că mestecaseră de mai multe ori între ei tema, încercând să se apropie cu resemnată înțelepciune de ceea ce va fi inevitabil.

În timpul celor aproape trei luni cât am stat cu mama după operația ei atât de grea am fost impresionată de rezistența ei la suferință, de absența disperării în fața apropierii morții. Trăia mama un fel de tristețe resemnată ținută sub control, având convingerea că nu se cade să vorbească despre sentimentele ei. Eu o citeam pe mama cât de cât. Aș fi putut s-o descos, dar știu sigur că mamei i-ar fi displicut. Era prea sfioasă, se considera prea neînsemnată ca să fie în centrul vreunei discuții. I-am plivit grădina ei de zarzavat pe care o aranjase înainte de operație. Mă ruga zilnic s-o duc în grădină să se bucur de răsadurile ei care crescuseră anunțând rod bogat pentru sfârșitul verii sau începutul toamnei. Dar o să mai ajungă mama să recolteze ceea ce plantase, mă întrebam în fiecare zi când, sprijinind-o, o conduceam în spațiul ei preferat.

Eram în mijlocul verii. Tata murise de comoție cerebrală în 30 aprilie 2007. Căsătoria părinților mei durase șaptezeci de ani. Cu totul impresionant, dacă ne gândim la ritmul accelerat al divorțurilor în vremea noastră. Cu o zi înainte de a cădea fulgerat lângă ușa bucătăriei de vară, tata se mai plimbăse trei kilometri în afara satului cu un prieten. Când se însera, mama mă întreba cu o voce stinsă: „*Oare ce-o face tată-to acolo pe unde o ajuns?*” „*Măicuță dragă, încă n-or trecut cele patruzeci de zile, așa că sufletul lui înconjoară casa noastră, ne vede*

acum că vorbim despre el”, îi răspundeam eu ca și când aș fi fost atotștiutoare. Ea se bucura că sufletul tatii ne vede chiar în momentul când îl evocam. „*Ia, ne vede*”, răspundea mama cu scepticismul ei fundamental. „*Mama, trebuie să crezi ce ți-o spus părintele că sufletul este nemuritor*”, încheiam eu conversația. Această axiomă cădea ca o lespede pe conversația noastră. Mama se închidea în tăcere și mă ruga s-o însoțesc spre camera ei. Câteodată dimineața, după ce mă întorceam de la tămâiatul mormântului proaspăt al tatălui meu mama mi se confesa că se trezește noaptea pipăind locul de lângă ea unde dormea tata și în buimăceala ei nu înțelegea de ce locul este gol. Această mărturisire a ei îmi umpleau ochii de lacrimi. Fugeam iute în curte ca să nu începem ziua cu apăsarea pe suflet.

Cred că oamenii își presimt apropierea sfârșitului. În joia dinainte de Paști, ultimul Paști petrecut cu părinții mei, am plecat la deal la cimitir ca să curăț mormântul familiei. În timp ce lucram m-am trezit cu tata care plecase de acasă după mine. Deși ne aflam lângă mormânt, am încercat să-l atrag pe tata într-o conversație voioasă, dar n-am reușit. Era un om cu simțul umorului, dar nu era cazul atunci, în acel loc, în acel moment. Continuam să lucrez, observându-l pe tata care arunca priviri lungi mormântului. Întreaga lui ființă era învăluită într-o liniște impenetrabilă. Am plecat amândoi acasă fără să reușesc să scot o vorbă de la tăicuțul meu. Peste trei săptămâni îl pregăteam de călătoria cea de pe urmă.

M-am bucurat că am rămas s-o îngrijesc pe mama cu toată teama că s-ar putea să-mi pierd jobul în care lucram de peste cincisprezece ani. I-am alinat singurătatea atât cât am putut, urcând în fiecare zi o Golgotă a sfâșierii sufletului în preajma morții. Aș fi dat orice ca s-o salvez de la iminentul sfârșit. Dar cine n-ar da? Apoi a sosit ziua teribilă de plecare în America. Trebuia s-o las pe mama mea mică în grija altcuiva. Mama s-a forțat să coboare scările și să mă conducă până la poartă cu ajutorul meu deși i-am spus să nu facă asta. Dar ea, minunata mea mamă, sunt sigură că se gândea că mă vede pentru ultima oară. Și așa a fost.

(Din jurnalul *Fragmente din Babylon*)

Excelsior

Ana Maria Frank

Ana Maria Frank s-a născut la 22. 01. 2006 în Lugos, jud. Timiș. A publicat volumul de versuri „Rătăcind printre cuvinte” (Editura Sfântul Ierarh Nicolae, Brăila, 2020, copertă și ilustrații de Ana – Maria Frank, *Despre autor* și postfață de prof. drd. Călin Florin Popeș), volum de debut. A participat la mai multe concursuri literare, cu publicare în revista „Draga mea pentru copii” (2012); „Povestea florii magice” (2013); „Tristețea viorii fermecate”. A obținut numeroase premii, printre care *Premiul revistei „Vatra veche”*, la Festivalul de literatură religioasă „Credo”, Târgu-Mureș, ediția a XX-a (2020), pentru volumul de versuri, debut editorial, „Rătăcind printre cuvinte”; *Marele Premiu pentru adolescenți*, Festivalul Lucian Blaga, Lugoj, ediția a X-a aniversară (2020), secțiunea creație literară; *premiul I* la Concursul Județean „Parfum de poezie”, ediția a II-a (2019), secțiunea recitare de versuri eminesciene; *premiul II* la Concursul județean de recitări „Glasuri mici, suflete mari”, secțiunea Poezie lirică; *premiul I* la Concursul județean de creație literară „Bucuriile copilăriei”, ediția a VI-a (2018); *premiul I și Premiul Special al Bibliotecii Municipale Lugoj*, la Festivalul Internațional „Lucian Blaga”, Lugoj, ediția a XVIII-a - cu publicare în volum colectiv, Editura Eurostampa, Timișoara (2018); *premiul II* la Concursul de poezie online, al Bibliotecii județene „Octavian Goga”, Cluj-Napoca, ediția a VI-a (2015).

Bucuria de a fi copil

Sunt un copil, nu vreau să cresc,
Grijile să le întâlnesc.
Să mă joc aș vrea mereu,
Să înalț pe cer un zmeu.
Să citesc povești cu zâne,
Să visez cu ochi deschiși,
S-ating cerul cu o mână,
Să am tot ce mi-aș dori.
Veselă să fiu mereu,
Să nu știu de întristare.
Balauri și Feți-Frumoși
Să-mi zâmbească pe-nserare.
Să culeg stele de mare
Și pe cer să le-aranjez,
Să mă plimb în „Carul mare”
Și cercei să agăț de soare.

Asta e ce vreau să fac
Cât copil încă mai sunt:
Să mă bucur și să cânt
Fericirea orișicând.

Amintire despre Copilărie

Copilărie, frumoasă amintire,
Te voi purta în inimă mereu,
Ești basmul fericit al vieții mele
Și-n filele care sunt scrise – sunt eu.
Cu glasul blând, bunica îmi cânta
Și mama, povești la culcare îmi citea,
Pisica în brațe mereu îmi torcea,
Iar eu mă jucam fericită cu ea.
Acum am mai crescut și nu aș vrea
Să te scot din inima mea.
Copil mereu aș vrea să fiu,
De griji, probleme, să nu știu.
Povești, acum, singură îmi citesc
Și basme în foile cărora regăsesc
Urmele copilăriei rătăcind printre file
Și aș vrea să le prind, să le țin lângă mine.

Primăvara

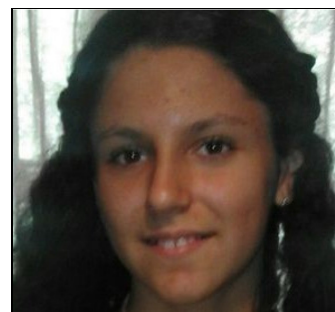
Iarba fragedă înverzeste,
Soarele iar strălucește.
Clopoței ca de argint
Și-au scos capul,
Ca să vadă
Pământul de catifea
Cum încet se dezbrăca
De mantaua lui de nea.
Iar pe cerul cel senin,
Ciorchini de păsări
Cum revin
La cuiburile lor
De-acasă.
Primăvară, ești frumoasă!

Cuvinte cu spini

Ce e cuvântul, mă întreb?
Mereu am vrut să știu.
E o sămânță sau e rod?
Cum va-ncolți acum?
E mare, mic, rostit sau nu,
El ne străpunge gândul.

Desen de Ana Maria Frank

Și dacă nu-i un cuvânt bun,
El ne rănește sufletul.
De aceea, noi ar trebui
Să ne ferim a mai rosti
Cuvinte ce lasă urme sângerii,
Cuvinte ce ne pot răni.

Cartea - Prietena mea

Carte, „izvor de înțelepciune”,
Fără de tine nu am putea trăi.
Poveștile nu ar mai prinde viață,
Iar visele, cu toate ar muri.
Tu ne înveți să fim mai buni,
Ne lași în voie să visăm,
Cu tine, nu ne este frică,
Ștergi orice urme de îndoieli.
Carte dragă, îți mulțumim!
Tu ne oferi atât de multe,
Cum am putea să te răsplătim?
Tu ne răspunzi: să te citim!

Definiții

Cerul este mantia lui Dumnezeu,
Pământul – plapuma neagră a nopții,
Frunzele sunt șoaptele vântului
Care aleargă înconjurând pământul.
Stelele par licurici
Ce își aprind mici felinare,
Iar soarele cel arzător
Nu are pe lume asemănare.
Doar oamenii sunt buni sau răi
Și pot clădi sau dărâma,
Cu un cuvânt rostit sau nu,
Bucăți din inima cuiva.

Șoaptele pădurii

Pădurea suspină tristă de-acum,
Legănându-și rugina din crengi
Iar toamna culege în trenele-i lungi
Mere, gutui și-o mulțime de nuci.
Ea trece fredonând simfonii de cuvinte
Care se pierd printre stoluri de cuci,
Ce par agățate de-a cerului mantie
Ce își scutură plumbul cu aromă de nuci.
Tristă, pădurea ascultă pustie
Șoaptele vântului cu mireasmă de brad,
Nervurile frunzelor strigă cu jale,
În timp ce plutesc ca într-un vals.

Ana Maria FRANK

Profil

GHEORGHE JURMA

„În general, nu mă bag în seamă, chiar dacă uneori îmi pare rău mai târziu”.

Istoric și critic literar, prozator, poet, publicist, editor, animator al vieții literare cărășene, născut la 5 februarie 1945 în Bobda – jud. Timiș.

Studiile primare le urmează la Bobda, gimnaziale, liceale și universitare la Timișoara. Este absolvent al unui Liceu de Muzică și Arte Plastice și a Facultății de Filologie a Universității din Timișoara.

Încă din studenție se dedică presei, deținând funcții de redactor-șef și adjunct. De peste 50 de ani, slujește presa cărășană. Din 1970, este redactor la ziarul „Flamura” din Reșița, apoi redactor-șef al ziarului „Timpul”, din 1990. Între 1991 și 1993, e director general al Societății Comerciale „Timpul SRL”, apoi director și editor al Editurii „Timpul”, respectiv „TIM”. Din 1971, conduce cenaclul literar „Semenicul” și realizează revista „Semenicul”, colaborează la diverse reviste de prestigiu din județ și din țară, iar în ultimul timp scrie, editează cărți, reviste și se preocupă de reșezarea la loc de cinste a istoriei culturale reșițene, dar și a istoriei culturale bănățene.

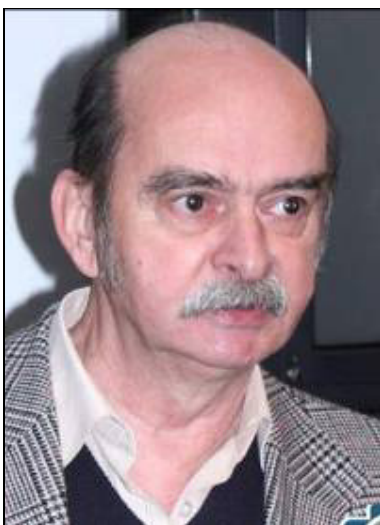
Spre bucuria mea pe domnul Jurma îl cunosc de foarte mulți ani.

Era preocupat și a rămas la fel de consecvent în activitatea domniei sale de a scrie. Este un profesionist de aceea mă bucur că am realizat interviul care urmează.

*

A.G.- *V-ați născut în câmpia Banatului. Cum ați ajuns la Reșița?*

G.J.- Dintr-o întâmplare. După terminarea facultății, din toamna lui 69, am făcut armata, cum se obișnuia atunci: toți cei cu studii superioare urmau școli de ofițeri de rezervă. Eu am fost la București și nu pot spune că am dus-o foarte rău, eram în Capitală și aveam colegi mulți oameni deja cunoscuți. Două exemple: șahistul Florin Gheorghiu, în plină glorie, și criticul Marin Mincu, a cărui primă carte avea să apară atunci. În acest răstimp, am auzit de proiectul unui ziar nou, cotidian, la Reșița. Am intrat în corespondență și... din luna mai 1970, am devenit redactor al ziarului

„Flamura” din Reșița. Cred că în același an am primit apartament în noul cartier care se construia – Lunca Bârzavei – și n-am mai plecat de aici, chiar dacă nu la mult timp mi s-a oferit șansa de a reveni la Universitatea din Timișoara, unde s-au înființat locuri de cercetare și predare, fiindcă au apărut mulți studenți străini, s-a dezvoltat mult centrul universitar. La Reșița, am făcut de toate: și documentare, și bibliografii, și dicționare, și reviste, și cercetări literare sau de istorie culturală. Nu știu dacă am făcut destule...

– *Reșița este „Orașul cu poeți”, orașul Cenaclului Semenicol și al revistei cu același nume. Am prins și eu momentele de glorie. Mai există atmosfera creatoare de altădată?*

– Eu am ajuns în Cenaclul Semenicol în 1970, în primul meu an reșițean. Era un spațiu literar și cred că am ajuns și am rămas aici dintr-o nevoie de a evada din viața ziaristică și din presiunile sociale, din nevoia de a trăi în literatură, singurul domeniu care mă atrăgea fără rezerve. Din 1971, am ajuns secretarul cenaclului și de atunci am rămas la conducerea lui, chiar și în etapa de după 1990, când l-a coordonat poetul Ion Chichere, eu fiind președintele Societății Literare Semenicol – o formă goală, dar așa se purta în acei ani convulsivi. Cenaclul este o școală, mai ales acolo unde nu există instituții superioare, facultăți umaniste, alte forme capabile să ridice viața spirituală la cote înalte, să dezvolte talentele. Cenaclul este și o formă a prieteniei, a conlucrării, a descoperirii și șlefuirii talentelor. În fiecare joi seara, la Sala albastră

(doi!, căci prima, din anii 70, a căpătat alte destinații) a Casei de Cultură a Sindicatelor din Reșița se adună creatorii și iubitorii literaturii, citesc, dezbate lucrări, cărți, idei. Cei plecați prin cine știe ce părți ale lumii știu sigur că se pot întâlni cu foștii colegi, aici, joia, la Sala albastră. Din păcate, generațiile mai tinere nu mai vin, numeric și calitativ, ca altădată. Nici scriitorii consacrați nu mai consideră important să vină și să citească aici.

Eu cred că multora le este pur și simplu frică de confruntare, fiindcă în cenaclu se discută serios orice text, fără a ține cont de rangul autorului. Cred că mulți scriitori ar fi putut tipări cărți mai bune dacă ar fi avut curajul confruntării cu cenaclul. Iar tinerilor începători, liceeni, spre exemplu, sau studenți, le-ar fi utilă această atmosferă.

– *Totuși, Reșița rămâne „Orașul cu poeți”, singurul din România având acest supranume.*

– Într-adevăr, chiar dacă există orașe cu mai mulți poeți pe metru pătrat, Reșița este singurul care s-a impus drept „Orașul cu poeți”. Primul care a folosit sintagma a fost criticul Artur Silvestri, în 1984, iar după aceea porecla s-a transformat în renume. Am realizat două ediții ale unei antologii reșițene cu titlul *Orașul cu poeți*, iar în cadrul Editurii Timpul (mai târziu Tim), s-au tipărit mai multe cărți ale reșițenilor în cadrul unei colecții cu același titlu: „Orașul cu poeți”. De-a lungul vremii, de la Reșița au plecat sau pe aici au trecut mulți scriitori, în bună măsură legați de cenaclu, începând cu generațiile dintâi – căci cenaclul s-a înființat în februarie 1949 – cu George C. Bogdan, Ion Miuța, Victor Zednic. Nume importante, ca Toma George Maiorescu, Ion Cocora, Mircea Martin, Mircea Borcilă, sunt legate de Reșița. Din anii 70 încoace, s-au afirmat cu o tot mai mare vizibilitate pe plan național poeți ca: Olga Neagu, Ioan George Șeitan, Gheorghe Zinescu, Nicolae Sârbu, Ion Chichere, Octavian Doclin, Costel Stancu, Iacob Roman, Constantin Rupa, Nicolae Irimia, Dinu Olărașu și încă mulți alții, unii poeți de limbă germană, ca Rolf Bossert, sau de limbă sârbă, ca Liubița Raichici, iar alături de ei prozatori și critici, cercetători ai culturii locale și→

ADALBERT GYURIS

naționale precum Marcu Mihail Deleanu, Ada Cruceanu, Erwin Josef Țigla, Adela Lungu, ca să citez doar câteva nume.

– *Toate aceste nume se regăsesc, desigur, în revista „Semenicul“, cea care exprimă Reșița literară în timp. Cum s-a „născut“ revista „Semenicul“?*

– O grupare literară nu se impune dacă nu are o revistă sau un spațiu propriu de afirmare. Visul oricărui ceneclu, cum eram noi, în anii 70, este revista. De aceea, am făcut un experiment, în 1971: un an de zile am scos niște caiete lunare multiplicare, ca să ne dovedim nouă înșine că suntem capabili să concepem și să realizăm o revistă. Apoi, la sfârșitul anului 1972, a apărut primul număr tipărit al „Semenicului“. Deși bine blindat cu un interviu cu primul secretar al Comitetului Județean de partid de atunci, Trandafir Cocărlă, un om cu o largă viziune, organele centrale de partid au interzis publicația. Am reluat-o abia în 1975. În acele vremuri sinuozițiile erau inevitabile. Dar la fel s-a întâmplat și după 1990, când am crezut că totul e posibil. Am scos primele numere în formatul ziarului, apoi am revenit la forma inițială, iar în cele din urmă am ales formatul de carte. Aparițiile sunt aleatorii, iar în ultima vreme chiar... inexistente. Există însă revista „Reflex“, care apare la Reșița.

– *Să ne oprim la proiectele proprii. Ați publicat un mare număr de cărți. Care vă sunt mai aproape?*

– După cum am putut să-mi dau seama și eu, există două preocupări esențiale: pe de o parte literatura și cultura Banatului, pe de alta marile valori ale culturii române. Din prima categorie: *Mic dicționar al personalităților culturale din Caraș-Severin* (1976), *Presa și viața literară din Caraș-Severin* (1978), *Banatul și Eminescu* (1989), *Descoperirea Banatului* (1994), *Monografia Casei de Cultură a Sindicatelor din Reșița* (2006) sau *Biblioteca și oamenii cărții* (2012). Din a doua categorie: *Eminescu – gând și cânt* (1998), *Sadoveanu sau lupta cu balaurul* (2002), *Mircea Eliade și modelul tinereții* (2005), *Cartea care deschide lumea* (2012 – tema cărții la Eminescu). Alte tipuri de proiecte se orientează spre sinteze ori spre valorificări enciclopedice care să

consemneze clar și categoric contribuțiile culturale ale acestei regiuni: o istorie culturală în date (2008), un dicționar al localităților din Caraș-Severin (2011 – primul volum), o panoramă a presei, o carte despre Reșița literară, una despre Reșița muzicală, dar și altele pe care le am aproape gata de cel puțin zece ani, însă...

– *Să înțeleg că multe din cărțile dvs au o gestație lungă? Cântăriți mult înainte de a așterne pe hârtie gândurile dumneavoastră?*

– Din păcate, eu mă consider un tip suficient de împrăștiat, astfel că de la idee la împlinire trece adesea mult timp. Am clare lucrurile în minte, dar îmi trebuie și o stare specială, când proiectul mă invadează, mă obligă să scriu. Sunt cărți pe care le scriu cu intermitențe, pe tot felul de hârtii, altele le scriu direct pe calculator. Totuși, pentru cărțile mele nu am suficient timp; ca editor trebuie să mă ocup în primul rând de cărțile altora. Mai fac și pe tipograful, am treburi administrative, particip la diverse activități culturale, eu însumi am organizat multe mari expoziții de carte (Eminescu, Sadoveanu, Mircea Eliade ș.a.), așa că risipirea este inevitabilă. Deși sunt convins că lăsând neterminate niște cărți, nimeni nu le va mai termina. Cum zice undeva Zaharia Stancu: „Când moare un scriitor, odată cu el moare o întregă lume.“

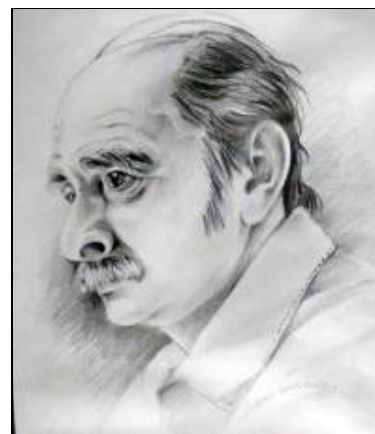
– *Trebuie să recunosc că și interviul de față s-a realizat greu deși v-am trimis întrebările cu ani în urmă și între timp a apărut și primul volum al interviurilor mele în care ar fi trebuit să intrați.*

– În general, nu mă bag în seamă, chiar dacă uneori îmi pare rău mai târziu. Nu am răspuns la multe chestionare pentru dicționare ale literaturii române sau pentru alte lucrări.

Când te gândești la oameni extraordinari, cu o biografie exemplară, parcă nu-ți mai vine să te crezi demn a fi alături de ei... Oricum, aceste atitudini nu exclud spiritul critic față de ceilalți, inclusiv modelele pe care le admirăm. Sper totuși să mai pot realiza câteva cărți dintre multele la care visez...

– *Am observat că aveți o preocupare deosebită pentru Mihai Eminescu. De ce Eminescu?*

– Întrebarea a pus-o și reputatul eminescolog Eugen Todoran,

Adriana Jurma, Tata

profesorul meu de la Universitatea din Timișoara, într-un ciclu de articole din 1989 și pe coperta unei cărți pe care am editat-o eu în colecția „Eminescu“, pe care am lansat-o la Reșița. În spiritul interesului și dragostei față de marile valori – pe care ni le-au inspirat dascălii noștri de la Universitate: Eugen Todoran, G.I. Tohăneanu, Ștefan Munteanu, Victor Iancu, Iosif Cheie Pantea, G. Ivănescu și mulți alții –, am încercat să citesc, să înțeleg și să promovez opera eminesciană. Dincolo de modestele mele cărți, am tipărit cărțile altora, am organizat expoziții de carte și sper să determin cataloage ale unor biblioteci pentru a inventaria patrimoniul național Eminescu. Întâlnirile cu tinerii, mai ales, pot fi prilejuri pentru a demonstra de ce Eminescu este vârful poeziei și al cugetării românești, de ce este actual și necesar azi. Câteva argumente. În ultimele decenii, când Eminescu a fost supus foarte multor atacuri, s-a dovedit că se scrie despre el enorm de mult și de interesant, cel puțin o carte pe lună, pe lângă editarea operelor sale (cam tot atâta: 20 de titluri în 2012). Eminescu este o uzină care creează continuu noi cărți, noi valori, noi proiecte – în foarte multe direcții, de la literatură la sociologie sau politologie, statistică sau stilistică, lexicografie etc.; în toate se propun metode noi, se aduc rezultate noi. Pe această linie, aș dori să mai relev ideea fundamentală a viziunii sale politico-economice, foarte actuală oricând: ideea de muncă, aceasta fiind baza unei societăți. România de azi ne oferă, din păcate, un tablou pe care l-a vituperat Eminescu acum vreo 130 de ani: „O societate ca a noastră, care nu se bazează pe muncă, este o →

societate coruptă.“ Restul ar trebui completat cu imnul de stat...

– *Sunt cumva cei din provincie dezavantajați față de cei din Capitală?*

– Și da, și nu. Poți să scrii oriunde. Răzbești mai greu dacă nu ești dintr-un oraș mare, dacă nu faci parte din găștile care conduc destinele culturii (ca să nu zic ale politicii). O problemă gravă este circulația cărții și a valorilor în general. În provincie, cum ar fi la Reșița, bunăoară, nu apar toate cărțile care te interesează (nici în bibliotecă), ai, deci, un mare handicap sub aspectul informării, documentării, chiar dacă unele aspecte sunt rezolvate parțial de internet. Marii scriitori, artiști, trupe muzicale sau teatrale vin mai greu în provincie, iar noi avem posibilități reduse de a ne duce și sta în Capitală. (Eu aș vrea să stau o săptămână la Biblioteca Academiei, dar m-ar costa mai mult decât salariul pe o lună!). Dar până la urmă depinde de la o provincie la alta. Invidiez Botoșaniul, care aduce de două ori pe an mari scriitori, critici, eminescologi, dă premii etc.; la fel ca Alba Iulia și alte județe. Totuși, la Reșița se face mult pentru literatură și cultura germană.

– *Sunteți și editor, este greu sau lucrurile s-au reglementat în această privință în România?*

– Probabil că dorința mea secretă dintotdeauna a fost să scot cărți. Am devenit editor încă din 1991, cu o serie „Semenicul“. Apoi din 1993, cu Editura Timpul, devenită societate de sine stătătoare din 1997. La presiunile unor afaceriști din alte locuri, am schimbat denumirea editurii într-una fără semnificație – Tim (poate de la Timiș) –, din 2004... Nu am numărat încă – dar o voi face – titlurile editate până acum. Ar trebui să fie către 500, deci vreo 20 de cărți pe an, destul de mult în această modestă așezare, fără tradiții editoriale. O primă etapă este evaluată în volumul *Cu editura Timpul, peste timp* (2004), care este o istorie, un catalog, o monografie. De-a lungul acestor ani, au apărut multe cărți care s-au bucurat de bune ecouri, de recunoașterea publicului. Istorii, albume, cărți documentare sau beletristice despre Reșița și Caraș-Severin, despre puterea noastră creatoare. Colecții ca: „Eminescu“, „Orașul cu poezi“, „Drumul apelor“, „Descoperirea Banatului“ și multe

altele. Multe epuizate. Dar se cer și astăzi. O carte de memorialistică – *Hoinărind prin Reșița pierdută*, de Dan Farcaș – s-a tipărit în mai multe ediții și a circulat în toată lumea, din Germania în Suedia, din Australia în Canada, unde au cerut-o reșitenii plecați acolo dar trăind nostalgia locurilor și timpurilor tinereții lor... Oricum, problema cea mai mare este difuzarea cărții, sistemul fiind total hazardat. În singura librărie din Reșița care are lanț național, cărțile locale nu sunt primite. Iar în diverse orașe din țară unde am avut desfacere de carte, ne lovim de probleme încurcate sub aspectul recuperării banilor etc., etc. Dragostea de carte este însă... un zid de care se sparg toate greutatea (de finanțare, de difuzare, de comentare etc.).

– *De când colaborarea cu proza?*

– Nu știu exact care a fost începutul. Sigur, în facultate, poate și în liceu. Însă abia târziu, poate ca o evadare din spațiul destul de rigid al gazetăriei sau chiar din spațiul criticii și istoriei literare, am „comis“ câteva texte, cu o încărcătură imaginară și sentimentală, pe care le-am citit la cenaclu și mai apoi au intrat într-un volum colectiv de debut de la editura Facla, *Gustul livezii*, 1985. Am reluat acele texte, cu oarecare adăugiri în volumul *Întuneric de ora șapte* (Editura Timpul, 2004). Izbucnirile prozei sunt mai rare. Dacă va fi să iasă completări sau poate alt volum, titlul său va fi cu certitudine *Întuneric deplin*.

– *La granița dintre gazetărie și proză e cartea Întâmplări cu Afilon.*

Adalbert Gyuris și Gheorghe Jurma

– Această carte, începută prin 1988, are la bază un set de înregistrări pe bandă cu cunoscutul coregraf și folclorist Afilon Lațcu, în ultimele sale luni de viață. Tema esențială aici este a morții – un fel de cancer generalizat care macină oamenii și societatea. Cornel Ungureanu a scris despre carte cu un neașteptat entuziasm, observând exact această mutație a timpului nostru spre ideea de moarte. Am să-l citez, din finalul cronicii sale la cartea despre Afilon („Orizont“, 10/1997):

„Gheorghe Jurma adună mărturii, dar și texte teoretice, transcrie pagini din jurnalul său, dar și din jurnalul și corespondența lui Afilon Lațcu (omul era extrovertit, lega lesne prietenii și scria cu plăcere, „se povestea“ fără constrângeri speciale), notează bocetele rostite la înmormântarea din Glimboca. A murit un om care nu împlinise încă 50 de ani. Grefierul, cronicarul acestui timp al Banatului nu vrea să piardă nimic din istoria vieții și a morții lui Afilon. Au murit, înainte de a împlini 50 de ani, Ioana Em. Petrescu, Dana Dumitriu și Marius Robescu, Sorin Titel și Virgil Mazilescu, Daniel Turcea și George Suru, Ioan Monoran și Constantin Pascu, Aurel Dumitrașcu și Dan David și câți alții, Dumnezeu! Ieri Valentin Tașcu mi-a adus o carte intitulată *A învăța să mori*, alaltăieri am scris o prefață la *Picătura de cucută* de Paul Eugen Banciu, carte despre agonie, sinucidere, extincție. Cu trei zile în urmă am încheiat un antijurnal intitulat *A muri în China*. Poezia cea mai comentată, parafrazată, studiată în ultima vreme e *Odă în metru antic*: „nu credeam să-nvăț a muri vreodată” e versul regent. Noua unitate a culturii se realizează nu în jurul tradiționalului a învăța așezarea în lume (secole de-a rândul a învăța însemna a învăța știința vieții), ci în preajma lui „nu credeam să-nvăț a muri”.

Dacă Gheorghe Jurma ar trăi la răscrucea vedetelor cinematografice, dacă notorietatea sa ar ieși în afara Banatului, cartea ar putea deveni scenariul unei superproducții. Fiindcă ea se află pe liniile de forță ale acestui prezent care creează altă unitate spirituală, altă ordine a valorilor, alt tip de love story.“

– *Stimate domnule Jurma, vă doresc să fiți sănătos și să aveți timp pentru a scrie tot ce v-ați propus!*

CONFESIUNILE POETULUI NEVĂZĂTOR

Vei auzi Dumnezeu glasul națiunii
sechestrându-mi sufletul
plin de o arhivă de rugăciuni
nerostite
Cum să mă impacientez la arătarea
ta, Doamne,
ca cei care văd,
când zi de zi mă mir de Tine
nu cu ochii, ci cu gândurile
În vreme ce îmi controlam cu un pix
imaginar
poziția și fizionomia
adică îmi închipuiam că scriu
convins că doar acest fel de scriere
continuă
este virgula credibilă
între felul cum ești
și cum mi te imaginez,
atunci mai neobișnuită ca oricând
credeam că muza mă ia peste picior
spunându-mi:
Trebuie să te fac să vezi cu ochii,
lucrurile.
I-am răspuns:
„Cum le-aș putea vedea altfel de
cum mi le imaginez?”
Muza a rostit mai fermă ca oricând:
„Trebuie să-mi achit datoria față de
soare pentru lumină
deschizându-ți tie ochii.
Astfel va trebui să stai câteva
momente
în locul lui Dumnezeu!”
Am tresărit astfel:
„Cum aș fi vrednic să stau în locul
Tatălui Ceresc
doar prin simplul fapt
că îmi voi căpăta vederea?”
Muza a adăugat:
„Poți sta în locul lui Dumnezeu atâta
timp
cât nu ți se cere să faci altceva decât
să scrii...
Acum ai motiv pentru asta
să crezi mai mult în Dumnezeu!”
Am răspuns muzei:
„Am crezut și la fel cred și acum în
Tatăl Ceresc,
nu pentru că văd,
ci pentru că mi l-am închipuit
pe Domnul
și mi-l închipui și acum
că a fost și este mai presus de toate:
nepipăibil!”

MEMORIU – PICIOARELOR

Vai cât v-am umilit
mințindu-vă că prin fuga voastră

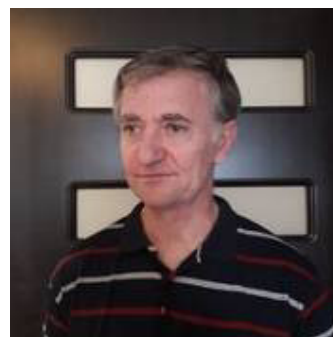
ce reprezintă canonul istoriei
refugiaților,
ce a menținut refugiile
în legătură cu Mântuitorul nostru
Iisus Hristos
veți deveni ceva special-sistemul
prin care
se poate finaliza drumul până în
Paradis...
Vai mie că prin voi-picioarele mele
nu mă simt altceva înafară de om...
Dacă aș avea tăria de caracter să vă
despart
aș face-o dăruind unul ciungului
știind că doar acest picior odată
dăruit
mă va întâmpina
în adevăratul sens al cuvântului
pe drumul recunoștinței...

DE RESTUL SENTIMENTELOR

Când mă gândeam ce mai am de
făcut
la ceas de seară târzie,
muza m-a interceptat astfel:
„Dacă pentru sentimentele pe care
i le-ai creat lui Dumnezeu
n-ai cerut nimic material
cum ceri cu bani marfă din magazin,
ci ai cerut ceva pentru suflet
Domnul a fost de acord cu cererea ta
ca să-ți ofere aceste poezii....
Dar mi-a zis să te întreb
ce să-ți dea de restul sentimentelor?”
Mai neobișnuită ca oricând
precum o foaie de hârtie goală,
muza aștepta de la mine un răspuns
Atunci am grăit:
„Spune-i Tatălui Ceresc să-mi dea
dea de restul sentimentelor, viață!”

SINGURA AMINTIRE USCATĂ A APELOR

1
Se conturează un nou potop
și Noe nu-i de găsit
S-a întrebat de el și pe la
obiectivele cu specific marinăresc
însă nimic,,
„Cum așa, se răsti regele către
amirali !
Singura amintire uscată a apelor
așezată pe ținuta istoriei drept galon
nu figurează în rândul marinarilor ?
Dacă Noe s-ar crede unul dintre voi
ar fi vai de lume !”
2
Noe străbătând oceanul,
de această dată ca turist
și scriindu-și memoriile,
se văzu oprit în larg,
nu de valuri ci de intensitatea muzei.

„Incredibil, tresări regele!
Noe călătorește pe ape fără statut
oficial !
Văd doar perspectiva să-l convingem
să-și schimbe atitudinea !
Destinul îl presează să-și scrie
neprețuitele-i memorii !
Noe va accepta să ne călăuzească
spre un liman salvator
dacă-i vom aranja să facă schimb de
experiență
cu Jules Verne, Daniel Defoe sau
Radu Tudoran...!”

FĂRĂ GARANȚIE 2

Moartea nu mă mai atacă,
mă momește
M-a momit și sub pretextul
că ea este regizor
Mi-a arătat Golgota pe care
să urc cu crucea în spate
prefigurând rolul Mântuitorului
nostru
Iisus Hristos.
Am refuzat nu pentru că
mi-ar fi fost frică de răstignire
ci deoarece n-am primit garanția
că după ce îmi voi da sufletul pe
cruce
pot învia drept actor

Moartea mult m-a provocat
Astfel am devenit om
Moarte nu-ți vei putea încadra
imaginea în timp
eu sunt complementul altui destin

Moartea m-a momit și unde
nu ajunge lumina pentru toți ochii
Dau un ochi pe un fascicul de
lumină
Cu ochiul ager ce-mi rămâne
pot lua în vedere exercițiul mântuirii
să-l perfecționez
să devină întregul care
ar fi acceptat înafară de viață
în schimbul aceluia drum fără
întoarcere...

VASILE DAN MARCHIȘ

ȘARPELE (LUCIFER)

SAU MITUL ETERNEI RENAȘTERI (XIV)

După ei, **Caïn** era un pneumatic, **o ființă superioară în posesia luminii mărețe** și din această cauză persecutat de conducătorul lumii materiale, Ialdabaoth, care nu a știut să creeze decât o lume imperfectă și vulgară; ei voiau să scuture jugul demiurgului prin eliberarea de toate legile acceptate».³⁶

4) „Perații”, conform lui Ipolit din Roma, erau un alt grup de gnostici care practica *vizualizarea șarpelui primordial* într-o zonă a cerului.³⁷

Unul dintre acele exerciții, practicat de gnostici zis peraiți, se face probabil fixând ochii pe o porțiune de cer. Prin modificarea perspectivei focale sau meditația asupra formei norilor (sau prin amândouă deodată), se putea obține imaginea unui **șarpe**. „Dacă privind primești îngăduință, vei vedea ridicându-ți ochii la cer frumoasa imagine a **Șarpelui** încolăcit la obârșia cerului și felul în care acesta devine principiu al oricărei mișcări pentru toate ființele ce se nasc.

Abia atunci vei înțelege că **nu-i ființă, nici în cer, nici pe pământ, nici în infern, care să fi apărut fără Șarpe...**”³⁸

Pentru peraiți **Șarpele** este **Mântuitorul**.

Autorii mistici văd în **simbolul șarpelui de aramă** o prevestire a venirii lui Iisus Hristos. **Șarpele de aramă** este interpretat după Evanghelia după Ioan: «Și după cum a înălțat Moise șarpele în pustie, tot așa trebuie să Se înalțe Fiul Omului, pentru ca tot cel ce crede într’Însul să nu piară, ci să aibă viață veșnică» (*Ioan, 3, 14-15*), ca **un simbol cristic**, ca o profeție veterotestamentară a venirii Mântuitorului.

Simbolul este etimologic și la origine un semn de recunoaștere

alcătuit din două jumătăți complementare ale aceluiași obiect.

În sens mai larg, **denumeste o entitate**, un concept, **un obiect, o persoană** sau o povestire **care întruchipează o altă entitate, în virtutea unei analogii esențiale** sau a unei convenții arbitrare.³⁹

Această interpretare **simbolică** face ca șarpele de aramă să fie considerat Iisus Hristos, sau **Iisus Hristos să fie considerat Șarpele**.

Albertus Magnus consfințește simbolul Șarpelui de aramă crucificat în pustie ca pe o prevestire a Mântuitorului, în imnul său închinat Sfintei Fecioare (*Ave preclara Maris stella, in lucem gentium divinitus orta...*) care se găsește în *Osnabücker Register von S.Maria*.⁴⁰

Această **confuzie între Șarpe și Dumnezeu** se vede în cadrul religiei indiene. **Varuna, zeu al Cerurilor**, este în același timp **zeul Oceanului, „lăcașul șerpilor”** (nāgānām ālayam), cum îl numește *Mahābhārata*.

Varuna este, de astfel, **„rege al șerpilor”** (nāgrāja), iar în Atherva Veda XII, 3, 57 este numit **„vipera”**.⁴¹ În India se face asociația dintre *soma* și șerpi pe temeiul că :

Adriana Jurma, Marioneta

„șerpilor, în toate tradițiile, nu numai în India, **sunt socotiți nemuritori**, pentru că își schimbă pielea”⁴².

Deci, între **băutura care oferă nemurirea și animalele nemuritoare**, trebuie să existe o strânsă legătură. De aceea, un text spune: **„Prin sacrificiu, șerpilor au biruit Moartea; acela care face la fel biruie și el moartea**.

Șerpilor și-au lăsat pielea bătrână, au ieșit din ea și au biruit Moartea...”⁴³

De aceea, concepția care este piatra din capul unghiului în **metafizica indică**, este concepția **„eternei deveniri”**.

Tot ce nu e „liber”, **tot ce nu e „spirit” – se află într-o neconținută devenire, într-o transformare fără odihnă**. Om, plantă, zeu – sunt *nāmarupa*, sunt existențe „individuale” și, ca atare, **fără număr**, pentru că principiul individualității este în același timp principiul pluralității, și, atunci când încetezi de a mai fi Unul, ești Fără-Număr.

Când unitatea primordială se sparge – cu alte cuvinte, când începe Creația, cosmosul, devenirea -, instinctul ontologic, latent în orice fărâmitură din marea unitate inițială, încearcă să realizeze unitatea la celălalt cap: **în infinit**.⁴⁴

Ibănești, 25 martie 2010 – 25 martie 2015 la Praznicul *Buna Vestire*

Prof. EUGEN MERA

³⁶ JULES LOISELEUR, *Doctrina secretă a templierilor*, Traducere din limba franceză de Cristina Popescu, Colecția “Biblioteca Ocultă”, Editura Coresi, București, 1998, p.145, 152.

³⁷ IOAN PETRU CULIANU, *Călătorii în lumea de dincolo*, Editura Nemira, București, 1994, p.187.

³⁸ IOAN PETRU CULIANU, *Experiențe ale extazului*, Editura Nemira, București, 1998, p.18.

³⁹ LUC BENOIST, *Semne, simboluri și mituri*, Editura Humanitas, [București], 1995, p.147.

⁴⁰ IOAN PETRU CULIANU, *Studii românești*, vol.I: *Fantasmale nihilismului: secretul doctorului Eliade*, ediția a II-a, Editura Polirom, Iași, 2006, p.10.

⁴¹ MIRCEA ELIADE, *Mitul reintegrării*, Editura Humanitas, București, 2003, p.45.

⁴² *Idem*, p.44.

⁴³ *Ibidem*.

⁴⁴ *Ibid.*, p.37.

Literatură și film

Dumont cel plicticos și genial

Nu mi s-a mai întâmplat așa ceva. Adică să mă enerveze un film, să-l opresc și – imediat – să continuu vizionarea. Un drog amar, toxic? Virusat în ce sens? Ziceam: să văd până unde merge cu plictiseala, cu orașelul pustiu, cu filmările în timp real (desigur...și Cristi Puiu...).

Așadar, două filme regizate de Bruno Dumont: *La vie de Jésus* și *Humanité*. Cu obstinație perseverentă, regizorul cultivă același stil. Actul sexual ține de o natură animalică. Naturalism. Localități din Nord. Avangardă. Drame realiste. Un fel de autism al personajelor. Prostie. Mizerie intelectuală. Plictiseală, dezabuzare, capăt de lume, sfârșit de speranțe.

Să urmărim filmul *Umanitate*. Cam lung, peste două ore. Între timp mai lucrăm ceva prin casă. Ce personaje bizare! Pharaon (Emmanuel Schotté), vecina Domino (Séverine Canele), Joseph (Philippe Tullier). Pharaon e locotenent de poliție, stă cu mama, tace, parcă e dus cu pluta, vorbește rar, târăgănat, are un mers egal, cultivă flori, poate îi place de Domino, care face amor în draci cu Joseph. În viața mea n-am văzut un asemenea polițist ciudat, ca un

extraterestru, introvertit și pământău, cu o moacă debilă. Emmanuel Schotté – neprofesionist – a primit premiul de interpretare la festivalul... nu-mi amintesc precis care, dar unul important. Cei trei se plimbă adesea împreună, privesc în gol, parcă ar vrea să evadeze din rutină. Polițistul are de făcut o ancheta. O minoră a fost violată. Totul se târăgănează, nimic nu se leagă, plictiseala devine o pânză de păianjen lipicioasă și ostilă, trioul vegetează...

Oraș mort. Singurătăți. Strigătul subit al lui Pharaon. Cade pe pământul rece. Nu se mai întâmplă nimic. Ba da, el face pipi, musai să vedem și asta. Domne dă să se schimbe cadrul! Se plimbă mereu pe aceeași stradă. Ziduri, geamuri, prim-plan. Mănâncă un măr, totuși, dar se înecă, merge la chiuveță. Lentoare. Iată-l pe Pharaon în mașina poliției alături de șeful său, un grăsun taciturn, cu o roșeață agresivă în obraji. Copaci solitari, seculari, amorțiți.

Oare știu ce a vrut regizorul Dumont să transmită? Cred că m-am prins. Un univers sisific, fără ieșire. Nici eu n-am putut ieși din film, deși m-am străduit. Să urăști și să adori un film în același timp! Așa ceva...!! Să accepți cu durere genialitatea unui regizor care te plictisește de moarte! Să nu uit: acest Pharaon e plin de

umanitate. Cultivă flori, mângâie ființe...(nu, nu e ca în *Oameni și șoareci*, stați calmi!).

Și acum...bomba! Finalul... Stați să respir. Incredibil! Nu se poate. Musai să-mi explice clar cineva, doar că nu veți avea răbdare să vedeți filmul și mă veți înjura de mama focului. Deci...e prins făptașul. Am și uitat de anchetă, filmul nu creează vreun suspans. Violatorul e Joseph, amicul. Iată că Pharaon intră în camera de la poliție, unde Joseph plânge amarnic. Fără vorbe, Pharaon îl mângâie pe cap, apoi îl pupă pe obraz, pe ureche, să-l calmeze, nu? Deodată... începe să-l mozolească pasional, patetic, îndelung, apoi pleacă, închizând ușa. Umanitate, nu? Că doar n-o fi vreo tendință refuțată. Nicio problemă, dar n-am crezut asta. Am fost duși de nas? Trădare, trădare, dar să fi fost preveniți. Însă tocmai de aceea filmul reprimește alte conotații. S-o luăm de la început? Cine ar mai avea răbdare?

ALEXANDRU JURCAN

MAMA

Te regălesc în fiecare vis,
mă ocrotești sub blânda ta aripă.
Aș vrea să te revăd măcar o clipă,
să trecem împreună hotarul interzis.

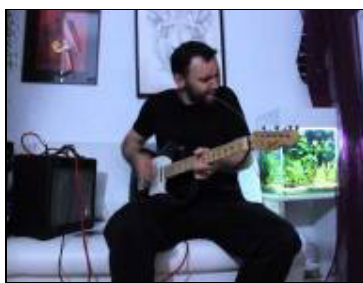
O mână caldă simt pe fruntea mea.
Îngrijorată, veghezi lângă al meu pat.
Mă delectezi cu ceaiul aromat,
mă răcorești de fierbințele rea.

Cu trupul măcinat de grele patimi,
te-ai dus în noapte spre o nouă stea.
Chiar dacă azi nu te mai pot vedea
tu ești aici, zâmbindu-mi printre lacrimi.

CLUJEANĂ

Plouă peste blocuri, plouă peste vile,
plouă peste chipuri fardate cu ruj.
Plouă peste inimi, plouă noapți și zile,
plouă incredibil peste vechiul Cluj.

Deja sunt inundat de viață și de patimi,

sătul de umilințe, sătul să mai stau sluj.

Într-un final, poate că și aceste lacrimi

sunt tot un fel de ploaie...

o ploaie à la Cluj.

VEIOZA

Mi-e dor să îți mângâi părul bălai,
Mi-e dor de o ultimă doză.
Când eu te iubeam, când tu mă iubeai,
Vegheați de-o banală veioză.

Dar azi, când adorm, adesea plângând
Prin același fascicul de raze,

Anemic contur, de iubire flămând
Mă simt inutil kamikaze.

Din bezna uitării zadarnic te chem,
Zeiță a vieții, perpetua roză,
Să stăm amândoi, uniți în blestem,
Sub vechea, murdara veioză.

FÂNTÂNA

Mereu mă-ndemnăi în adânc să privesc
Mereu îmi spuneai să nu-mi fie teamă
Demult, pe când apa nu-ndrăzneau
s-o golesc
Din puțul cel negru în găleata de-alamă.

La vechea fântână ades mă opresc,
Simțind cum abisul mă cheamă.
În unde tulburi, printre lacrimi,
zăresc
Un alb chip de înger... e chipul tău,
mamă.

DAN RUJEA

Abecedar liric

Poeme într-un vers

Autobiografie

Eu trec sub cerul lumii – umbră
printre cuvinte.

*

Abecedar

Întâia înclinare a frunții sub cuvânt.

*

Bătrânețe

Să vezi cu ochii minții, s-auzi cu
inima.

*

Bogăție

Să arunci în patru vânturi agoniseli de
gând.

*

Calvar

Un om cu o cruce-n spate de două mii
de ani.

*

Credință

Să știi că veșnic norul se-ntoarce la
izvor.

*

Destin

Inutil orice zbcium. Facă-se voia
Ta!

*

Dimensiune

O, Doamne, ce înaltă e ruga robului!

*

Erată

Când opera-finită, greșeala-i pune
moș.

*

Floare

Zeu vegetal cu aură de soare și
mireasmă.

*

Greșeală

Umbră care-ntregește sfioasă
adevărul.

*

Hohot

Când râs, când plâns și, între –
surprinzătoare viață.

*

Imanență

Ori cerșetor, ori rege, o vamă tot te-
așteaptă.

*

Inocență

Galben-roșie frunza se leagănă pe
ram.

*

Iubire

Senină taină-n care pasărea-suflet
cântă.

*

Înfruntare

În orice zbor căderea pândește
răbdătoare.

*

Înserare

Un greiere-și încearcă arcușul printre
ierbi.

*

Jertfă

Pentr-un bun ipotetic, cel mai scump
preț – viața!

*

K

Ce alta să însemne de nu umilul
Kafka!...

*

Lan de floarea soarelui

Atâtea aureole și, sfinți nicăieri...

*

Legendă

În podul palmei mărul îmi spune că
odată...

*

Limită

Nu e auz să prindă în scoica lui
tăcerea.

*

Linile din palmă

Răvaș prin care soarta-mi trimite
vești ciudate.

*

Lună

Liman spre care valul se zbciumă s-
ajungă.

*

Minciună

Bucurie ce-ți lasă gust de proaspăt
amar.

*

Noapte

Taină pe care cerul ne-o-nlumină cu
stele.

*

Oracol

Are răspuns la toate, sporind
neînțeleșul.

*

Parfumul timpului

Lada de zestre-a mamei miroase-a
levănțică.

*

Permanențe

Când puii deprind zborul, în cuiș de
zvone de iarnă.

Foto de Vasile Blendea

*

Regatul meu

Stejarul pus de tata e regele grădinii.

*

Risipă

O, cât pustiu de vorbe pentru-a drapa
nimicul!

*

Sinele

Un *Eu* care adesea nu-i de acord cu
mine.

*

Surâs

Nici râs nici plâns și totuși atâtea
înțeleșuri...

*

Șoaptă

Și mierea, și amarul, ni le picură-n
suflet.

*

Temeritate

Bătrânul măr în floare curtează o
rândunică.

*

Tihnă

Torsul pisicii-n poală. Ce secolul
vitezei!...

*

Țară

De la țăran ț-i-i hramul, pământ
blagoslovit!

*

Western

Veni și la noi Vestul c-un dolar
găurit...

*

Yoga

Minunea de-a fi lotus cu rădăcini de
soare.

PAULA ROMANESCU

CATRENE ALERGENE

Eșecul șefului diplomației UE la Moscova

Diplomatul se ghidă
De bun-simț și-afecțiune,
Deși Rúsia nu dă
Nici doi bani pe Uniune.

Când îți neglijezi partenerul

La Bruxelles mai poți, he-hei,
Cu sofisme să ne iei,
Da la Moscova, măi tată,
Mergi cu lecția-nvățată.

Cu pași de melc

Vaccinarea în UE
Ca un pas de limax e.
C-un asemenea tempou
Vom intra și-n Anul Nou

Instituții de stat inutile cu lefuri babane

N clădiri cu risc seismic,
Pudic, pică din picioare,
Că-și iau surda trântii, ritmic,
Leafa la Consolidare.

Unei admiratoare a Președintelui vaccinându-se

Cum și-a pus privirea-n cui
Pe bicepsii dumnealui!
De nu ar lăsa-o-ncale
De la bicepsii mai la vale.

Premierul vaccinându-se la TV în etapa a doua

Ne-ndeamnă franc: „Toți la-nțepat!
Vom fi mai rezistibili!”
Să vă fi - primii - vaccinat,
Erați mult mai credibili.

.Stat în stat?

Statu',-n șoc, de-un pai se-agață:
El chiar pensiile le-ngheață.
Metrorex-ul, stat în stat,
Lefurile și le-a umflat.

Pandemia-i tot un fel de război

Medicii nu vaccinează:
Pentru risc cer sporuri noi.
Dar soldații dezertează
Sau se luptă în război?

HORECA încearcă să-și scoată pârleala

Birtul scoate zece piei
Pentru sumele pierdute:
Poți mânca de zece lei,
Dar plătești minim trei sute.

Minciuna crasă privind încălzirea în București

Pacienții mor de cald în mască,
Cască-n casă mâțele de cald...
Când i-auzi cum mint fără' să clipească,
Nu-i deplângi să-i vezi chiar pe scafald.

Ce li-i focul, ce-i COVID-ul?

Zice-un manager -ntr-o doară,
Pus ca membru de partid:
Au pierit ei arși de pară,
Dar puteau și de COVID.

Huzur fără cusur

Ne ard morții, o, Doamne, de vii în spitale
Și viața, din lipsă de leacuri, a bunilor
picură: „Pic!”
Mai-marii destinelor noastre schiază
pe pârtii la vale
Ori stau la taclale, că-n stat nu se-ntâmplă nimic.

Incinerare pe gratis

Se țin bolnavii dârș de capul sforii,
Dar sunt satrapi ce-ntreabă criminal:
La ce să-i ardeți morți în crematorii,
Când pot de vii să ardă în spital?

Vinovați - pacienții

Își cântă osanale salvatorii:
Veniți la timp. Curentu-nchis.
Incendiul stins.
Au ars vreo opt bolnavi? Ce mama ciorii
Au stat culcați? Făcut'-o-au dinadins?

Quousque tandem?

„Colectiv”, Siutghol și Apuseni,
Piatra-Neamț, Giulești și „Matei Balș”...
Vom mai tolera, letragici pământeni,
Câți în țară morți de vii și arși?

Cu atacul stăm bine, dar cu legitima apărare?

Tipi ce n-au a ști de lege
Sar cu pari, cu pietre, fiare.

Polițiștii n-au ciomege
În legitimă-apărare.

Locuri bănoase cu familii numeroase

La Romatsa, Apele Române
Curg salariile ca apele: -n șuvoaie.
Nici la rubedenii nu sunt frâne:
Curg și dinastiile hududoaie.

Trambulină cu pile

Primăria-i doar o trambulină
Pân' apare-un loc mai gras și călduț
mâine:

Azi ești paznic, cenușar ori figurină,
Mâine - șef la Apele Române.

O chelneriță a fost angajată ca inginer la Apele Române pentru apărarea împotriva inundațiilor

Dacă-n alte state-o țesătoare
Poate fi ministru al culturii,
Cam de ce un chelner oarecare
N-ar fi șef în calea viiturii?

Nu capacități, ci unchi sus-pus să ai

N-ai habar ce debit are apa,
Arie ce-nseamnă de triunghi?
Însă poți oricui a-i trage clapa,
Când în viață ai așa un unchi.

Una caldă, alta rece

Ieri chelnerița cocoțată-n post
A și plecat, văzând că n-are rost,
Iar un director ce-angajării s-a opus
A fost demis, iar postul său - redus.

Primăria nu se dezmințe

Cu presa - Ape fii - să nu te iei:
O chelneriță-șef e azi apar.
Demisă, primăria, -n locul ei,
A derogat un - ghici! - ... pensionar.

Întrebare retorică dlui prim-ministru

La ce trimiți iar corpul de control,
Când însuși șeful pus te dă de gol,
Că-n Apele Române-s toți pe pile:
Amante, rude, aserviți, pupile.

La rapel surorile medicale care vaccinează au încurcat serurile

„Mai încet, că nu vin rușii!”
Le previn pe ton blajin.
„Încurcăm noi bebelușii,
Darămite un vaccin”.

Are-o gură cât o șură

A crezut, ca senatoare,
Gură de aur că are,
Dar colegii de birou
Spun că gura-i ... de metrou.

NICOLAE MĂTCAȘ

ÎN LUNA MARTIE

Țăranii-și intră toți pe rol,
Semințele-ncolțesc în sol,
Vin zilele cu nori, cu soare...
Și berzele la domnișoare.

NOII ALEȘI

Supremație au la sediu,
Depun eforturi cu prestanță
Și doar atunci își iau concediu
Când li se-acrește de vacanță!

UNUI ANUME DOMN

Păduri el are, limuzine,
Mult aur, lanț de magazine
Și-o vilă mare cu portar...
De zici că e parlamentar!

GÂND LA O ANIVERSARE

Vreau să rămân cum sunt, de-i cu
putință,
Modest, prietenos, un arlechin,
Și să renunț, cu mare ușurință,
La tot ce-i imposibil să obțin!

OPTIMISM ȘI GAZELE NATURALE

Se știe, este bine dovedit

Că Dumnezeu pe toți ne ocrotește,
Cât roata vieții zilnic se-nvârtește,
În lume să tot fie de trăit.

Bătrânul Soare veșnic strălucește,
Pământul e de veacuri încălzit...
Se știe, este bine dovedit
Că Dumnezeu pe toți ne ocrotește.

Dar, uneori, pe-alocuri e cumplit,
Prezentul, din păcate, dovedește
Căci unde gazul spornic se ivește,
Ferească Sfântul și de un chibrit!
Se știe, este bine dovedit.

SOȚUL CREDINCIOS

Când *Postul Mare* se ivește,
Canoanelor el se supune
Și zi de zi smerit postește,
Doar soacră-sei de „dulce”- i spune!

CRONICĂ DE PRIMĂVARĂ

Dispare-a frigului fior,
Prin iarba crudă zburdă mieii,
Vin berzele la cuibul lor
Și-apar (la tâmple) ghiociei.

ARMĂ SATIRICO- UMORISTICĂ

De când sunt nopțile cu lună,
De când e sunetul și lira,
Umorul face casă bună
Cu partenera lui satira.

O glumă fruntea descrețește,
Creând o stare minunată,
Iar ironia probozește
Să-ndrepte orișicare pată.

Dar cei de „sus”, azi, din păcate,
Rămân în starea lor umbrită,
Că nu-i scot din imunitate
Nici umoriștii de elită.

PROGRAMELE TV

Îngrozitoare e realitatea
Și nu-nțeleg cum, oare, poți admite,
Că se transmit programe reușite
Înterupând publicitatea?!

UNUI CRONICAR DE BOX

Îi place sportul cu mânuși,
Participă la orice gală
Bătaia unde e legală
Și-i laudă pe bătauși.

SOȚIEI

De-aș fi știut că a mea soață

Există-o vorbă populară,
Pe-ntinsul țării se petrece,
Cea cu dulăii, bunăoară,
De latră, caravana trece.

Dar cum în țara geto-dacă
Satira n-a fost în derivă,
Ea cu umorul o să facă
O armă mult mai ofensivă!

SCOP ȘI POSIBILITATE

Când lacrima obrazul îl despică,
Din tolba cu dorințe își extrag:
Bărbatul iubitor, doar o mărgică,
În schimb femeia, ... un întreg șirag!

POLITICIANUL REALES

Nu-i un tip să-l pui pe rană,
Nu muncește nici pe brânci,
Dar e ca o buruiană ...
Are rădăcini adânci.

GLASUL ȚĂRII

Strigă țara cu tumult:
Vrem mai bine și mai mult!
Iar Guvernul intervine:
Să aștepte mult și bine!

Explicația soțului cu nevastă ușarnică

O fi aflat de-această lege,
Pe care n-o știi eu, bărbatul:
Un candidat îl poți alege,
Doar după cunoști tot satul!

ACUMULARE ȘI RISIPĂ

Pe al științei nesfârșit cadran
Necazul sufletu-mi străpunge:
Tot ce adună creierul uman,
Prin moarte sub pământ ajunge!

VASILE LARCO

Va fi atât de vorbăreată,
Chiar dacă ar fi fost mai slută,
Mă însuram cu una mută!.

SOȚIEI MELE

Eu, draga mea, mult te iubesc
Și un omagiu îți aduc
Dar te implor, cum e firesc:
Nu mai mă ține sub papuc!

TRAMVAIUL

S-a dus tramvaiul, l-am scăpat
Și-acum aștept să vină altul,
Trei ore, bocnă-am înghețat,
În schimb am dezghețat asfaltul...
Selecție VASILE LARCO

De la un classic citire CONSTANTIN BUCOS 1921-2012

Simplă statistică a predestinării

partea a II-a

În fiecare zi, România aniversează și/sau comemorează valori. Numărul celor mai valoroși dintre cei mai valoroși (al celebrităților), cei consemnați pentru totdeauna în istorie este destul de limitat.

Totuși, sunt zile când se pare că s-au născut mai mulți oameni hărăziți pentru anumite profesii, iar dintre aceștia mai mulți decât de obicei au primit laurii de campioni, depășind toate obstacolele din calea vieții. Sunt cei care au reușit să-și împlinească vocația...

Mai jos vă prezint informațiile legate de nașterea unor personalități, cu evidențierea coincidențelor pe care le-am remarcat în datele studiate. Desigur, un studiu laborios bazat pe sute de mii sau chiar milioane de înregistrări, cum sunt cele utilizate pe scară largă la efectuarea de prognoze, analize statistice, ar reuși să confirme sau să infirme veridicitatea constatărilor mele.

Pentru **soprane - 9,10,11 iunie:**

9.06.1939 Cotrubaș, Ileana – soprană;
10.06.1860 Darclée, Haricleea – soprană;
11.06.1942 Krilovici, Marina – soprană;

Interprete de muzică ușoară, îndrăgite din România- **9 iulie:**

9.07.1946 Similea, Angela
9.07.1947 Dauer, Mirabela
9.07.1943 Pâslaru, Margareta

„Zodiile” ne oferă și **două superlative:** cea mai bună, dar și prima femeie arheolog, și cea mai bună femeie tenisman din România sunt născute în **27 septembrie.**

27.09.1991 Halep, Simona;
27.09.1832 Torma, Zsofia.

Pentru **personalități ale literaturii** sunt semnificative zilele de **5 și 6 octombrie.** Putem concluziona, cu o oarecare certitudine, că cei născuți la începutul lui octombrie sunt hărăziți cu mult talent literar și unii chiar reușesc să se afirme în domeniul literar.

5.10.1713 Denis Diderot. Denis Diderot - scriitor francez;
5.10.1847 Demetrescu, Anghel - istoric, scriitor, academician;
5.10.1857 Gheorghiu, Smaranda - scriitoare, publicistă;

5.10.1877 Petică, Ștefan – poet;
5.10.1879 John Erskine – scriitor, istoric american;
5.10.1902 Stancu, Zaharia - poet, prozator, publicist;
5.10.1920 Doban, Traian – scriitor;
5.10.1929 Bălan, I(on) D(odu) - critic, istoric literar;
5.10.1936: Václav Havel - om politic, scriitor ceh;
5.10.1950 Uricariu, Doina – poetă, eseis

6.10.1856 Carcalechi, Zaharia - publicist, tipograf;
6.10.1871 Cazacu, Petre - medic, scriitor, om politic;
6.10.1872 Cazaban, Alexandru – prozator;
6.10.1895 Pas, Ion – romancier, traducător;
6.10.1902 Țuțea, Petre - autor, economist, eseist, filosof;
6.10.1905 Stolnicu, Simion – poet;
6.10.1907 Scarlat, Teodor – poet, prozator, gazetar;
6.10.1914 Nițulescu, Horia – poet;
6.10.1920 Coteanu, Ion - lingvist, academician;
6.10.1929 Drăgănescu, Mihai Corneliu - inginer, eseist, filosof, președinte al Academiei Române;
6.10.1930 Ioachim, Paul - actor, dramaturg, regizor de teatru;
6.10.1951 Adonyi, Mária Nagy - scriitoare, poetă, jurnalistă, traducătoare;

Pentru **teologi – 21 noiembrie:**

21.11.1854 Papa Benedict al XV-lea (Giacomo della Chiesa);
21.11.1902 – Belu, Dumitru;
21.11.1918 – Galerii, Constantin - preot, profesor de teologie;
21.11.1923 – Corneanu, Nicolae Mihail - Înalț ierarh în Biserica Ortodoxă Română

Pentru **muzicieni: 13-18 aprilie; 28 septembrie și 13 decembrie:**

13.04.1940 Cosma, Vladimir - violonist, compozitor și dirijor;
13.04.1941 Cichirdan, Modest – dirijor;
14.04.1917 Doboș, Viorel - compozitor, dirijor;
15.04.1893 Coca, Eugen - violonist, dirijor și compozitor;
15.04.1913 Suțu, Rodica - pianistă și compozitoare;
16.04.1872 Scărlătescu, Ion - compozitor, pianist, profesor;
16.04.1903 Barbu, Filaret – compozitor, dirijor, profesor;
16.04.1926 Zvořișteanu, Radu – violonist;

16.04.1927 Pricope, Eugen – muzicolog, dirijor;

16.04.1935 Brînduș, Nicolae – compozitor;

17.04.1902 Fotino-Negru, Ecaterina - pianistă și profesoară de muzică;
17.04.1955 Ciochină, Angela – solistă, compozitoare și profesoară de canto.

18.04.1605 Giacomo Carissimi - compozitor, cântăreț, organist italian;
18.04.1819 Franz von Suppé compozitor austriac;

18.04.1882 Leopold Stokowski - dirijorul american de origine poloneză;

18.04.1893 Boulanger, Georges – interpret de muzică, compozitor, actor, violonist;

18.04.1924 Vintilă, Ion – compozitor, dirijor;

18.04.1945 Badian, Maya - compozitoare, muzicologă și profesoară;

18.04.1946 Mandeal, Cristian - muzician, pianist și dirijor;

28.09.1847 s-a născut Dima, Gheorghe – compozitor, dirijor, pedagog, academician;

28.09.1870 Florent Schmitt - compozitor francez;
28.09.1888 Scarlat Skeletti, Emil – compozitor, ofițer.

13.12.1843 Stephanescu, George - compozitor, pedagog, dirijor;

13.12.1886 Nae, Leonard – tenor;

13.12.1890 Cristea, Alexandru - profesor de muzică, dirijor de coruri, compozitor;

13.12.1900 Perlea, Ionel – dirijor;

13.12.1918 Comes, Liviu – compozitor;

13.12.1962 Cnejevici, Vlady – compozitor, instrumentist.

Sursele articolului se pot vizualiza pe pagina

<https://calendarele.eu/bibliografie/>

din site-ul aplicație – [Calendare românești](#)

Va urma

SIMEANU CORINA LILIANA

Curier

De la „Vatra” veche, la noua „Vatra veche”

Felicitări, e un număr foarte interesant și poemul tău de pe prima pagină foarte impresionant!

Cu toată prietenia,

Ana Blandiana

Stimate maestre Nicolae Băciuț, am primit recentă și încălzită revistă *Vatra veche*, vă mulțumesc, felicitări și cum luna martie este a mărtisorului, vă rog să:

Primiți în dar o vioară,

Un trîl, un susur de izvor,

Un răsărit, primiți o stea

Și un catren, drept mărtisor!

Vasile Larco

Stimate Domnule Nicolae Băciuț, Felicitări pentru „Vatra veche”, nr. 2/2021! Citesc revista Domniei Voastre cu interes, de fiecare dată, gășind în ea chestiuni care-mi atrag atenția, cum este cazul, acum, dar și la numerele anterioare, cu „Corespondența Dimitrie Stelaru”.

Felicitări, încă o dată!

Cu sinceră prețuire,

Stan V. Cristea

Stimate dle redactor-șef Nicolae Băciuț,

Vă mulțumesc din suflet pentru nr. 2/2021 al revistei, nou-nouț și , ca întotdeauna, extrem de bogat și variat în conținut, precum și bucuria de a-mi regăsi o parte din catrenele mele alergene la zi.

Anexez alte câteva, de asemenea la zi și, sper, care ar putea trezi interesul unor cititori cu simțul umorului.

Sănătate și aceeași capacitate de muncă!

NM.

Mulțumiri Maestre Drag. Un număr de excepție, precum toate cele pe care le ...zămislîți!

Cu mult drag,

Florian Copcea

Stimate domnule Băciuț,

Vă mulțumesc pt revistă și pentru faptul că nu m-ați uitat cu fragmentul de proză, acordându-mi chiar un spațiu generos de publicare. Nici nu știți cât curaj și forță îmi dați de a

continua acest drum anevoios, pe care nu pot să înaintez decât cu pasul melcului...

Cu drag și recunoștință,

Doina Cherecheș

Stimate domnule Băciuț,

Felicitări pentru ce faceți ! Se vede că iubiți cultura! Sunteți un neobosit al condeiului, când aveți timp pentru odihnă? (...)

Cu prietenie,

Adalbert Gyuris

Domnului Nicolae Băciuț,

Mulțumesc pentru revista „Vatra veche”, nr. 2/2021, un număr reprezentativ pentru literatura de astăzi, cu texte de valoare. Am postat pe bloguri apariția ei.

Vă trimit câteva note literare la o carte cu o temă la zi, semnată de Ion Scorobete. Sper să sune bine și să fie utile revistei.

Spor în toate, sănătate și bucurii!

Cordial,

C. Stancu

Stimate domnule Nicolae Băciuț, vă mulțumesc pentru publicarea succintului meu comentariu referitor la cartea distinsului și talentatului scriitor Nicolae Dan Frunteletă, căruia sper că i-am produs o bucurie pe măsura talentului său. Succes și multă putere de muncă, și în acest an tot pandemic, în realizarea acestei prestigioase publicații de suflet!

Ilie Gorjan

Domnule director Nicolae Băciuț,

Vă mulțumesc pentru publicarea recenziei și a epigramelor mele și rămân colaboratorul Dv. fidel.

Revista are prestanță, un conținut

variati și înregistrează floarea literaturii române de azi și de ieri, manifestări artistice și pune în lumină figuri de cărturari și artiști români de valoare.

Cu deosebită prețuire,

Corneliu Vasile

Vă mulțumesc mult pentru publicarea grupajului de poeme.

Felicitări și aprecieri pentru frumosul număr! Am citit câteva articole care mi-au mers la inimă. Sănătate și spor în toate! Cu stimă,

Mihaela Aionesei

Onorate Maestre Nicolae Băciuț.

Vă mulțumesc, în mod deosebit pentru trimiterea periodică a minunatei dv. reviste *Vatra Veche*, care pentru mine reprezintă o adevărată sursă de hrană pentru suflet, de cultură și spiritualitate autentic românească, un adevărat sfeșnic de lumină în aceste vremuri întunecate. Vă mulțumesc pentru toată strădania dv de a promova cultura românească de ieri și de azi.

Cu aleasă prețuire

Pr.ic.stavr.Mihai Petru Vuc

Vă mulțumim pentru frumoasa și interesanta revistă!

Memorial Sighet

Foarte mulțumesc pentru că nu mi-ați uitat nerăbdarea!

Superb număr! Bravo!

Rogu-vă încă o mică păsuire, articolul pentru nr. 3 e aproape gata.

Cu drag,

VPL

Vă mulțumesc pentru revistă și vă trimit un nou fragment. Mă apropii de finalul volumului, după care îl mai recitesc o dată, de două ori și dacă sunt cât de cât mulțumită că f. mulțumită nu pot fi, vi-l trimit pentru tipărire. Nu știu cum se învârt lucrurile cu această criză nebună, dar eu aș vrea să vin prin toamnă acasă. O mare necunoscută.

Aceleași gânduri bune.

**S. Jinga
(SUA)**

Mulțumesc mult. Felicitari. Din fericire, mai sunt și români care iubesc ȚARA.

Andrescu.

N. Red. Corespondența nepublicată, din rațiuni de spațiu, va fi inclusă în volumul „Jurnal 12/65”.

Crochiu

ADRIANA JURMA

Adriana JURMA

S-a născut în 03 octombrie 1974, la Timișoara. Locuiește în Darmstadt, Germania. A studiat în România la Școala de artă din Timișoara, Facultatea de Arte Plastice, secția Design, Timișoara, Universitatea artă București.

Este grafician, ilustrator de carte și designer.

A participat la câteva expoziții

personale și de grup.

Adriana Jurma este un grafician de mare talent și rafinament. Lucrările ei sunt pure! Adriana își lasă amprenta pe lucrările ei printr-o eleganță ca un mare artist profesionist !

Mă bucur că în viața această scurtă drumurile noastre s-au intersectat și am cunoscut un om cu mare har și dar de la Dumnezeu !

ADALBERT GYURIS

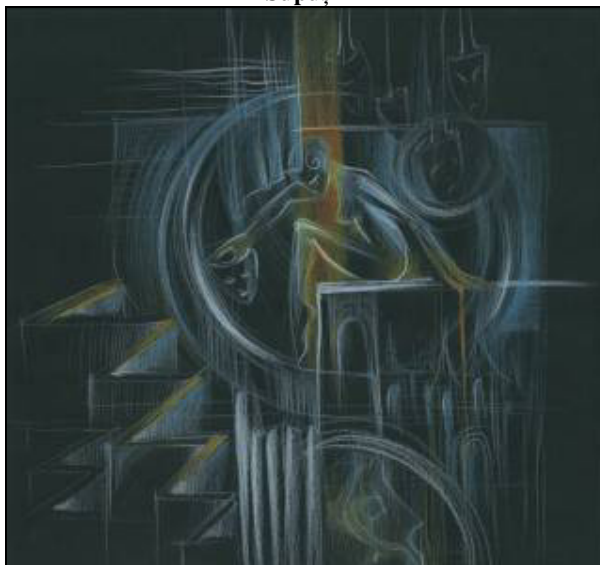
Liberat de gânduri

Periculos pe tabla de șah

Supuși

Cu mască, fără mască

Din propria cenușă

OCHIUL CICLOPULUI

Adriana Jurma, Atingerea inimii

Directori de onoare
Acad. MIHAI CIMPOI
Acad. ADAM PUSLOJIC
MIHAI BANDAC

Redactor-șef adjunct
GHEORGHE NICOLAE ȘINCAN

Redactori:

Mihaela Aionesei, Emilia Amariei, Florin Bengean, Diana Dobrița Bîlea, Sorina Bloj, Luminița Boboc, A.I. Brumaru, Viorel Coman, Geo Constantinescu, Luminița Cornea, Melania Cuc, Iulian Dămăcuș, Răzvan Ducan, Suzana Fântânariu-Baia, Dumitru Hurubă, Alexandru Jurcan, Vasile

Larco, Rodica Lăzărescu, Cleopatra Lorințiu, Ioan Marcoș, Cristina Sava, Maria Dorina Stoica, Mihaela Malea Stroe, Nicolae Suciuc, Titus Suciuc, Gheorghe Sarău, Ilie Șandru, Dorin N. Uriteșcu, Gabriela Vasiliu

Corespondenți: Elisabeta Boțan (Spania), Darie Ducan, (Paris), Dumitru Ichim, George Filip (Canada), Andrei Fischof (Israel), Simina Lazăr (Paris) Veronica Pavel Lerner (Canada), Gabriela Mocănașu (Franța), Dorin Nădrău (SUA), Mircea M. Pop (Germania), Aliona Grati, (Chișinău), Ognean Stamboliev (Bulgaria), Silvia Urdea (SUA).

Alexandra Scherer (Paris), secretar de redacție

Lunar de cultură editat de ASOCIAȚIA „NICOLAE BĂCIUȚ” PENTRU DESCOPERIREA, SUSȚINEREA ȘI PROMOVAREA VALORILOR CULTURAL – ARTISTICE ȘI PROFESIONALE Președinte SERGIU PAUL BACIUȚ

Tiparul executat la S.C. Intermedia Group, Târgu-Mureș, str. Iuliu Maniu nr. 14, România. • Nicio parte a materialelor nu poate fi preluată fără acordul editorului. • Copyright © Nicolae Băciuț 2020 • Email : nicolaebaciuț@yahoo.com; vatraveche@yahoo.com • Adresa redacției: Târgu-Mureș, str. Ilie Munteanu nr. 29, cod 540390 • telefon: 0744474258. • Tehnoredactare Sergiu Paul Băciuț • Materialele nepublicate nu se restituie. • Responsabilitatea asupra conținutului textelor revine autorilor. Opiniile reflectă exclusiv punctul de vedere al acestora.

